

БРАНИЧ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ

ОРГАН УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА У СРБИЈИ

ИЗЛАЗИ :
1. и 16. сваког
месеца.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК :
МАРКО ТРИФКОВИЋ
ПРАВОЗАСТУПНИК.

УРЕДНИШТВО :
Бранкова улица
број 6.

ДАНИ СРПСКЕ РАДОСТИ

I

НАРОДУ СРПСКОМ

Знајући да је давнашња жеља Мога народа да се оженим, Ја сам се решио да се тој жељи народној одазовем, јер сматрам, да ми је дужност да оном народу, који је, и свима Мојим прецима и Мени, дао толико лепих и сјајних доказа љубави и оданости, овим чином осигурам будућност дајући му сталност у Династији. Тој дужности према народу, Ја се у толико радије одазивам што, чинећи овај важан корак у Мојем животу, у исто време слеђујем и осећајима Својим, узимајући жену, која ће Ми ујамчити срећу, мир и задовољство у кући.

Србија је у кратком времену свога државнога живота издржала многе трзавице и прошла кроз разне тешке борбе, које су је јако изнуриле. Она је, тако рећи, тек у последње време почела да се опоравља, и Ја се, у име Бога, уздам, да ће се она ускоро и пот-

пуно опоравити, ако се буде трајно и стално развијала правцем, којим се упутила од онога дана када се Мој народ, следујући Моме позиву, сложио и збратимио. А Ја ћу чинити све да Своме народу, сложним животом у кући, примером претходим.

Наша Династија изникла је из народа и у томе је факту њена дика и њена моћ. Народ српски, који има у себи толико мушких врлина да је сам, својом сопственом снагом и у најнеповољнијим околностима, умео себи створити државу, уредити је, појачати, увећати и водити путем напретка -- тај народ мора изазивати поштовање у свију и свакога. С тога Ја сматрам да имам права, да пре свега у томе народу себи тражим друга, који ће ми срећу обезбедити. То право Моје у толико је несумњивије, што се данас политика владалаца и држава не управља више по сродничким везама, него по интересима народа. А Ја сам уверен, да сав Мој мили народ на првом месту жели да му Краљ буде сретан и задовољан, и да Краљица вазда буде веран и искрен друг Краљев, те да Му љубављу и одашошћу својом вазда даје нове воље и нове снаге, да свом силом послужи Србији и милом народу Свом.

Уз име неумрлога творца данашње Србије, Милоша Великога, вазда ће остати у народу име његове верне супруге Књагиње Љубице, која је била жена из народа, па ипак тако достојна прва Књагиња српска.

Милош Велики често је говорио: „Народе снаго моја“. Тако су и сви Моји преци говорили, тако и Ја велим: Моја је снага у Моме народу. И за Мене и Моју земљу велика је срећа што сам у Моме народу, у тој снази Мога Дома и Србије, Себи могао наћи жену, која је достојна да буде Краљица Србије, и која ће као таква вазда вољно делити суд-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

бину Моју и Мога народа. Та је жена унука онога човека, који је био један од главних помагача Милоша Великог при стварању данашње Србије, а то је

Г-ђа ДРАГА ћерка покојног г. Панте и г-ђе Анђе Луђевице.

Ја Вам објављујем, да сам се данас с њоме верио, и заветујем се да ћу тиме, што сам Себи осигурао срећу Свога живота, помоћу божјом са највећом вољом и одушевљењем неуморно радити на снажењу и на срећи Моје миле Отаџбине.

8. Јула 1900 године
Београд.

АЛЕКСАНДАР с. р.

II

Службене „Српске Новине“ донеле су у свом броју 155 од 14 јула чланак *После Краљевске Прокламације*, из кога вадимо ово најзнатније место:

Сад за Србију наступа живот после Прокламације. За извршење Краљевога програма, који остаје исти, и за извођење воље и плана Краљевог, Господар је изабрао владу, која ће одговарати новим потребама земље, и која је самим својим постанком већ доказала да је у земљи један Господар, и да се Његова воља извршити има, јер није противна ни интересима Престола ни земље, а ни Уставу.

„Кнез се, децо, послушати мора!“

Околност пак, што нову владу састављају људи, који први пут улазе у министарство, јасно доказује: да Краљ, црпећи Своју снагу из народа, жели да употреби људе, који ће државни задатак остваривати без политичких предрасуда и на најширој основи. У исто време она је доказ и за то да, ће од сад провејавати нов дух кроз послове у држави: дух слободо-

умља и неискључивости, без и најмање примесе партијских страсти и без осветољубља. Краљ је миран и спокојан. и Његова ће земља бити мирна и спокојна.

Исти лист у броју 156 има у полуслужбеном саопштењу овај став:

Кад смо већ једном ушли у сферу таквих мисли, не можемо, а да већ сада не поменемо овде акт највише владалачке милости, који је обележио почетак нове владавине од 12. ов. мес. великодушним праштањем и предавањем заборува немилих догађаја из недавне прошлости, и који, без сумње, такође неће моћи остати без благотворног утицаја на консолидовање унутрашњих прилика наше земље.

У броју 157 „Српских Новина“ читамо ово службено саопштење:

15, ов. м. у 6 сах. по подне извршен је испит Његовог Величанства Краља и Његове Светле Веренице у Њеном Дому у присуству Његовог Високопреосвештенства Митрополита г. Инокентија и г.г. представника страних држава.

На ову свечаност имали су част бити позвани са својим госпођама и госпођицама: сродници Његовог Величанства Краља и Његове Светле Веренице, г.г. Министри, Председник Државног Савета, г.г. Генерали, Управник града Београда, Заступник председника Беогр. Општине, војни и цивилни часници Краљевог Двора, командант и официри Краљеве Гарде.

Под заглављем *Права истина о веридби Краља Александра* читамо у броју 159 истог места међу осталим и ово:

Не треба заборавити особеност прилика, у којима је Краљ одрастао, и у којима се Ср-

бија неправилно развијала за ових 15 година услед раздора у Краљевој кући. Услед те појаве и долазиле су ваздашње трзавице, као узрок изненађењима, која је Краљ често морао да чини силом околности, а врло често и преко Своје воље.

Краљ је осећао потребу, да тим изненађењима и неправилностима у владавини учини крај дефинитивно, те да се једном и у Двору државна политика управља према државним потребама, да се кућа Краљева и Његова породица одвоје од политике, и остану изван политичке дискусије.

То је могао Краљ да постигне само тако, ако узме Себи жену, према којој би одиста имао осећаје најискреније и најдубље љубави, и жену, која би већ била упозната са приликама у Србији, те да се тиме избегну све будуће тешкоће и трзавице у Краљевом Двору.

Краљ је познао Своју Вереницу још као дворску госпођу Своје Мајке, и имао је прилике да је уочи као жену ретких врлина и по интелигенцији, срцу и узвишеним осећајима, и по њеној природној скромности. Од тога доба Он је заволео г-ђу Драгу чистом и безграничном љубављу; и још тада решио се, да само њој поклони Своју руку.

У својој скромности г-ђа је Драга чинила све могуће покушаје да одврати Владаоца од овог корака, бојећи се да не дође у сукоб са родитељима и политичарима, који овај корак не би одобрили. Одговор Краљев на све њене молбе и наваљивања, био је увек један исти: „Ја Вас толика волим и толико поштујем, да никада не бих поискао Вашу руку, да нисам решен да успем, макар се борио са целим светом па и са Вама“.

У бр. 162 читамо ове редове, који су посвећени *Краљевој Вереници* :

Светла Вереница припада по мушкој лози одличној српској породици покојног војводе Луњевице; а по женској, исто тако славној и јуначкој лози Чарапића.

Никола Милићевић, прозвани „Луњевица“, по селу у коме је рођен, у времену првог устанка, био је виђен и веома богат трговац. У ратовима за ослобођење учествовао је са својим Рудничанима, али је његова нарочита заслуга у томе, што је новцем помагао ствар устанка и набављао ратне потребе. Његовим посредовањем Књаз Милош оженио се је Књегињом Љубицом. Године 1815 био је на збору код Такова међу војводама, кад је Књаз Милош изабран за вођа; а затим је донео пуне бисаге талира, и поклатио народу за прве ратне потребе.

У свима народним пословима одликовао се као частан и енергичан човек. Умро је 1839 године у чину мајора, као председник окружног рудничког суда. Био је ожењен ћерком славног војводе Чарапића, који је погинуо 1806 године при освојењу Београда.

Покојни Панта Луњевица син је Николин и отац Светле Веренице. Био је дуго времена на најважнијим местима државне администрације, као окружни начелник и управник вароши Београда. Важио је као одани Обреновићевац, и један од најенергичнијих управних чиновника, са ретком особитом популарности у околини, где се са службом бавио.

Светла Вереница има 32 године, брижљиво је образована, и одликује се природном општрином и друштвеном елеганцијом. Говори више језика. Удата је била за рударског инжењера, који је напрасно преминуо од срчаног удара, на путу својих рударских испитивања.

У овом кратком браку није имала деце. Има два брата и три сестре. Један је брат артилеријски официр, а други је свршени питомац Војне Академије. Најстарија сестра, примерна госпођа и мати, удата је за директора угледног и најстаријег новчаног завода у Краљевини Србији; друге две: једна од седамнаест а друга од петнаест година, девојке су, и живе под закриљем Светле Веренице, која им у свему замењује умру мајку.

Светла Вереница била је дворска госпођа код Њеног Величанства Краљице Наталије од 1891—1897 године.

Породица Луњевичина вазда је сматрана у Србији као једна од најстаријих и најважнијих породица, по улози претка Николе у нашим устанцима, и по ваздашњим везама са династијом Обреновића.

У народу се сматра, да је Његово Величанство Краљ учинио срећан избор, решивши Се, да узме Сапутницу живота из тако знамените, одличне и поштоване народне породице, по слободном избору Свога срца. Најбољи доказ народних осећаја налази се у сјајној манифестацији вароши Београда и у одушевљеним изјавзма народне радости преко нарочитих депутација, које сваки дан стижу у српску престоницу.

У бр. од 23 јула, дана венчања Њихових Величанстава „Српске Новине“ имају у неслужбеном делу овај чланак:

СРПСКО СЛАВЉЕ

Свечано брујање звона са храмова Божих у целој Србији оглашује данас ретко славље српско, а Царске Двери београдске Саборнице са страхопоштовањем отварају се, да на

њих уђу ретки Краљевски Младенци, те да приме од Свете Матере Цркве благослов Божи, који ће Их за цео живот везати нераскидном брачном везом.

Узајамно поштовање и најчистија љубав спојили су два нежна Срца, две племените Душе: праунук обновιοца Србије, Милоша Великог, води данас пред Олтар Своју Светлу Вереницу и, уздижући се силним полетом Свога Краљевскога Духа, полаже на главу Немањинску Краљевску Круну једној поданици Својој. Каква сјајна сведоцба о слободи духа и о узвишености погледа на живот од стране једног Божег Миропомазаника!

Али нису само просвећени демократски погледи Српскога Владаоца и силина Његових осећаја и одлучности, пред којима се у добоком страхопоштовању клања све што уме напредно да мисли широм образованог света. Један цео народ, народ који је имао негда сјајну историју своју, којој је стицајем неоодољивих околности следовало вековно ропство, осећа се тиме необично одликован, и уздигнут на висину истински слободног народа. Он осећа данас више но игда, да уставна теорија о равноправности владалаца и народа, која је производ просвећеног схватања народа новог напредног доба, за њега није само пука, звучна фраза. Српски народ, који се под мудрим вођством Милоша Великог ослободио, у једном делу своме, вековнога ига туђинског, осећа данас оправдан понос при помисли, да се у њему рађају не само краљеви, но и краљице Српске.

Промисао Божи одредио је, да на Српски Краљевски Престо, поред Витешког Праунука Милоша Великог, као Српска Краљица, седне Унука Његовог сарадника у делу ослобођења Србије, славнога Војводе Николе Луњевице, коју је Божа Милост, поред ретке лепоте,

украсила дивним особинама срца и духа, које Ју чине истински достојном Краљицом Србије. Све што она Краљу носи, то је нежна љубав и безгранична верност и оданост; мираз за Њу дао је Њен дед Никола Луњевица на Букуљи, да се узиде у темељ Новој Србији.

А да би данашње српско славље било још веће, да би јачином осећаја прожело сва срца, кроз која струје осећаји сродства међу племенима велике словенске породице, увеличао је ову ретку свечаност Његово Императорско Величанство Цар свију Руса Николај II тиме, што се примио кумства Високим Краљевским Младенцима, и одредио Свога Нарочитог Заступника, да Их у име Његово венча. Што тај чисто народни и словенски значај данашње свечаности још већма истиче, то је та околност, што су Његово Величанство наш Узвишени Краљ и његова Светла Вереница част старосватску наменили Своме народу, и што ће уз раме Царевом Представнику као Стари Сват при венчању фунгирати Председник Народне Скупштине, као заступник Српскога Народа, што је још један доказ више о жаркој љубави, коју Српски Краљ гаји за Свој народ и о нераскидној вези, која спаја Престо и Народ Српски.

Али више но сва помпа и сав краљевски сјај данашњега дана, Српски Народ и све пријатеље његове и његове Краљевске Династије славних Обреновића са радошћу испуњава факат, што ће се од данас, у име Бога, Српски Краљевски Двор претворити у идилско огњиште љубави, у тихо пристаниште породичне среће, одакле ће блага топлота стално загревати српска срца, а светли зраци обасјавати лепшу будућност Србије и Српства.

Посипљући цвећем стазу, која данас тамо води Високе Младенце, Српски Народ придружује своје топле молитве молитвама наше

Св. Православне Цркве за дуг и срећан брачни живот Њихов и из пуна, срећна срца кличе:

Живела Њихова Величанства, наш Узвишени Господар и Краљ Александар I и наша љубљена Краљица Драга!

Живео Њихов Узвишени Кум, Њег. Императ. Величанство Цар свију Руса Николај II!

Живео Српски Народ!

Службени лист доноси даље у бр. 165 од 25 јула чланак:

КРАЉЕВО ВЕНЧАЊЕ

У недељу 23. о. мес. извршен је у београдској Саборној Цркви један свети чин, који ће остати записан у Историји Српскога Народа, и који неће моћи остати без утицаја на даљу судбину Србије и Српства. Тога дана Витешки Краљ Србије, уз благослов Свете Православне Цркве, добио је Супругу у бајноме лицу избранице Свога срца, а Србија и Српски Народ Краљицу свога рода, своје крви. Свест Српскога Народа правилно је оценила огромни замашај те нове везе, која веже српску народну Краљевску Династију са Српским Народом, и тој својој оцени дала је израза у одушевљењу, каквом одавно не беше равна.

Српски Краљевски Двор претворен је сада у Краљеву кућу, у којој све мирише љубављу и слогом. Нека би Бог дао, да се та љубав и та слога одсад одсијава и на Српскоме Народу, па ће убрзо настати лепши српски дани.

* * *

Наступање светлога дана венчања нашег Узвишеног Краља и Господара са Његовом Светлом Вереницом оглашено је у свануће пуцњавом топова са бедема београдскога града, а у свечано окићеним улицама престонице,

које су биле одређене за пролаз Краљевских Сватова, још од ране зоре настала је била необична живост. Убрзо масе народа, весела, свечана лица, прекрилише их потпуно, и кад дође и војска, у њима престаде могућност скоро свакога саобраћаја. Све је то било весело, свако је горео од нестрпљења, да види и да поздрави свога Милога Краља и своју нову Светлу Краљицу. Београђани измешали се с браћом из унутрашњости, а с њима опет браћа из Војводине. Што се заказани час венчања ближе примиче, у свакога срце јаче куца, а када се даде знак да Краљевска Свадба полази, наста тајац, који при појави Краљевских Сватова изби у громке узвике народног одушевљења, који небо проламаху. Кроз густе редове народа а између шпалера војске, пролазаше сјајна краљевска поворка, коју је отварао један ескадрон краљевске гарде, у свом живописном и богатом оделу. Иза гарде свечаним лаганим ходом иђаху краљевска гала кола са Високим Вереницима, које народ поздрављаше бурним дуготрајним усклицима: Живели!, а за овим друга кола са заступником Царскога Кума Г. Павлом Мансуровом, и трећа са старим сватом г. Симом Несторовићем, Председником Народне Скупштине, са девером и братом Светле Веренице, г. Николом П. Луњевицом, артилеријским потпоручником. Ову сјајну поворку затварао је други ескадрон гарде, а за тим следоваше дуги низ кола са Краљевим првим ађутантом, дворским маршалом и родбином Његовог Величанства Краља и Његове Светле Веренице.

Појимајући почаст, коју је Његово Императорско Величанство Цар свију Руса, Николај II, указао и Српском Народу, примивши се кумства при венчању његовога Владаоца, масе народне свуда су пропраћале појаву Г. Мансурова бурним узвицима: »Живео Цар Руски!«

Пред Саборном Црквом дочекао је Високе Младенце Његово Високопреосвештенство Митрополит Господин Инокентије са преосвећеним епископима, 26 архимандрита, прота и свештеника, и 6 ђакона у богатим одежама. Улазак Високих Младенаца у богато окићену цркву беше подједнако и дирљив и величанствен. У средини седи Архипастир с митром на глави, с десна му Његово Величанство Краљ у ђенералској униформи, а с лева Светла Вереница, са бриљјантском дијадемом на дивној глави, с које се спушташе дуг бео вео са златним шиком, у хаљини од беле свиле, покривеној богатим чипкама, а са шлепом, који за Њом ношаху две девојчице у сеоском руву рудничког и београдског округа. Дошавши под балдахин пред царским дверима, Господару стаде о десну пуномоћник царскога Кума Г. Мансуров, а иза њега стари сват Г. Несторовић.

Примивши од кума и старог свата свадбене свеће, Високопреосвећени Митрополит предаде их Краљевским Младенцима. Благословивши Младенце Њиховим златним бурмама, Г. Митрополит призивао је у три маха гласно Божи благослов, најпре на Краља, а за тим и на Његову Светлу Вереницу и објавио заручење. За тим је заступник Царскога Кума измењао бурме међу Краљевским Младенцима, а по том је отпочело право венчање, иза којег је Његово Величанство Краљ одвео сада већ Своју узвишену Супругу, Њено Величанство Краљицу Драгу за Краљевски сто. Пошто су Њихова Величанства заузела Своја места у Краљевским столовима, поздравио Их је Високопреосвећени Митрополит овом беседом:

„Благоверни и Христољубиви Краљу!

Ти љубиш Србију свом силином племените
душе Твоје и свим жаром искреног — мла-

ђаног срца Твога. Теби је у истини Србија преча од свега другог. То Србија види и зна, с тога Те она љуби онако силно и одано, како може да љуби само онај народ, који је потпуно свестан, да је Његов Краљ у истини Благо народа Његовог.

Бог Те, Христољубиви Краљу, за то благословио, те да ва век у Свом народу припиш истинску снагу Своју!

Бог Преблаг и нека и од сада, па до века, озарава твоју душу оним узвишеним идеалима, којима добри ђеније Обреновића ствара, ослобађа, проширује и обнавља Богом дану Ти Краљевину, водећи је путем мира, реда и сложног рада општем напретку и добру.

Бог Те живео! Бог Ти свакад у помоћи био! Ти савијаш сада Твоје рођено домаће гнездо. Ти га савијаш испуњен љубављу према народу Твоме, с тога Грлица из Српског Народа ево долеће у домаће — рођено гнездо Твоје; јер Ти, љубећи Свој народ више и јаче од свега другог, тако хоћеш. Она, као истинска кћи Српскога Народа, љуби Те свим жаром оне свете и најискреније љубави, која је истински одјек српске народне љубави према Теби, Зенице, Надо, Благо наше! Она Ти гугуче српске жеље, српске наде, српско уздање у Тебе, јер је Она истинска — достојна кћи Српског Народа. Љуби и Ти Њу, Краљу, оном силином племените љубави, којом је Твоја душа испуњена према Богом даном Ти Народу Српском. Љуби Њу, Краљу, оним жаром искреног — млађаног срца Твога, којим љубиш све што је српско — Теби рођено.

А Ти, Невесто — брачни Друзе Господара и Краља Србије, увек буди према Њему искрен, чист и веран одјек српске народне љубави и оданости. Кад облаци брига за добро народно падну на чело Његово, Ти Му разведри душу милоштом Твојом. Кад Му срце

затрепери осећањима, која хоће да прекипе. Ти, добра кћери Српског Народа, притеци Му свом искреношћу и чистотом Своје љубави, да Га срећа не засени и не занесе, него да свакад ведар и чио свом снагом увек само за добро свог народа живи и ради.

Љубите се обоје узајамно, прегоревајући и жртвујући Себе за брачног Друга Свога; јер, све што за Свога Друга жртвуете, себи сте жртвовали, пошто, по речима Мајке наше свете Цркве, Ви обоје од сада, па до века, постајете *два из плоть единѣ* — постајете једна душа и једно тело. О, колико ће Божа благослова излити се и на Вас и на Србију са такве Ваше узајамне љубави! Љубав, слога и мир из Владачког Дома задахнуће сву Србију љубављу, слогом и миром; а тиме ујемчиће Србији срећу и напредак њезин.

У часу, кад Божи Миропомазаник, с благословом свете Цркве, заснива Своју домаћу срећу, помолимо се Милосрдном Богу за Узвишеног Краљевог Кума — најблагодочастивијег Императора целе Русије Николаја II и за љубећу мајку свију Руса Царицу Александру Феодоровну. Нека би ПреблагИ Господ увек одазивао се жељама Њихова срца онако, како се и Они сада одазивају жељи срца Господара и Краља Србије Александра I. Бог Их живео! Бог Их благословио!

У овом овако значајном часу за Краљевске Супружнике и свеколики Народ Српски, помолимо се Милосрдном Богу, да Он Краљево срце увек одржава у Својој руци, те да жеље срца Краљевских Супружника увек буду у пуној сугласности са стварним потребама и истинским добром Краља и Отаџбине.

Бог да благословом милосним вавек штити Краљевски Дом и Народ Српски, на славу Божа имена, на срећу и добро Краљевског Дома и Српског Народа! Амин“.

По том су два ђакона очитали многољетствије за Његово Императорско Величанство Цара Нићолаја II, а по том по на особ за Њихова Величанства Краља Александра и Краљицу Драгу, која су пропраћана певањем Многаја Љета, које су изводили спојени хорови Београдског Певачког Друштва и академске дружине „Обилић“.

И беседа седога Архипастира и многољетства пропраћана су бурним узвицима: живели! и живео!

Уз звуке краљевске химне, којом се завршила свечаност венчања, и одушевљене усклике, Њихова Величанства изашла су из цркве тачно у 12 сах. и 5 мин., и истим оним редом којим су и дошла, и уз исто одушевљено клицање народа, одвезли се у Краљевски Двор.

*

Венчању Његових Величанстава у цркви присуствовали су позвата лица, која су размештена по раније утврђеном реду, који је допуњен у толико, што је оvd. француском посланику г. Маршану, његовом секретару и придатом Ну на службу официру, као нарочитом заступнику Председника Француске Републике Господина Лубеа при венчању, додељено место на десној страни, док је место дипломатскога кора било на левој страни.

* * *

У вече у 8 часова приредило је грађанство престонице Њиховим Величанствима сјајну бакљаду. Варош је била сјајно осветљена и весели народ до неко доба ноћи врвео је њеним улицама.

III

Његово Величанство Краљ почео је одмах по Своме верењу да прима изасланства Свога народа

и разних удружења и надлештава, која су хитала да Му поднесу своја честитања на тако мудро и срећно свршеном делу, те је у тим приликама изговорио многе значајне беседе, из којих ћемо извадити бар по нека места, кад их због недовољног простора у листу не можемо донети све.

Тако је међу осталим рекло Њег. Величанство заступнику председника београдске општине:

Ја нећу у овом тренутку да вам кријем, него хоћу са свом отвореношћу да изађем и кажем, да ако је до сада било једнога прва, који је подгризао живот нашој Србији, који је чинио да смо и Ја и Српски Народ вазда патили, и да смо увек осећали неку несталоженост и неспокојство, то је било због тога, што је било у Нашој кући раздора. (Бурно одобравање, Вичу: „Тако је.“ Одушевљено „Живели, Живели, Живели“).

Ја сам у Своме детињству доста од тога пропатио, и ви сви знате, да је Србија због тога постала земља изненађења, и да су је као такву сматрали и у земљи и на страни. (Вичу: „Тако је“).

И Моје је право а и дужност била, да томе учиним крај једним изненађењем, које ће бити последње, али које ће и Мени осигурати срећу, а Србији осигурати, да се од сада развија онако као што се и све друге државе развијају.

До сада је вазда Краљева кућа била умешана са политиком. Ја сам хтео да једном томе учиним крај: да политика буде према потребама државним и народним, а да Краљева кућа буде Његова кућа. А да Моја кућа буде Моја кућа, Мени је требало да имам жену, која ће пре свега, бити само супруга. (Одушевљено и дугограјно: „Живео, Живео, Живео“).

Мени су долазили многи и говорили Ми, једни: узми овакву, други. узми онакву; с

једне стране овако, с друге стране онако; сваки је сматрао да је његово право, ако не и дужност, да Ми говори, да узмем Краљицу онакву, какву је он мислио да треба да буде, а Ја сам сматрао да је Моје право и дужност, да Краљица буде онаква, каква Ја хоћу да буде. (Народ се одазиваше бурним: „Живели, Живели, Живели“) и да тиме, што, кад са отвореношћу и јасношћу, изађем пред народ, и кажем му која је изабраница Мога срца, која је она жена, за коју сам убеђен, да ће бити Мој веран друг и сапутник у животу, да узимам ону жену, коју сам упознао и коју сам имао прилике, када је била у положају у Двору, не само да заволим свом душом, него и да поштујем и ценим, да ће та жена за коју сам сигуран, да ће Ми бити верна и добра сапутница у животу, да кад њу узмем као Своју жену, — да ће тога дана наступити у Мојој кући срећа и задовољство, а у исто време, у Србији ће престати да се говори о изненађењима; престаће и интриге у Двору, и Србија ће правно живети.

Јула 17 рекао је Господар многобројним изасланствима, која је примио у своме двору:

Мојом Прокламацијом, Ја сам јасно обележио, којим сам путем и правцем ишао, кад сам нашао сапутницу Свога живота. Ја сам сматрао да је то не само Моје неоспорно право као Краља Србије, које имам и по Уставу, и по свима законима земаљским и божанским, него да је у исто време и Моја дужност, да Себи нађем жену а народу Краљицу, јер се народ толико година напатио због борбе у кући Обреновића, — управо Ја ћу да изађем пред вас са свом отвореношћу. Ако је кад год и било сукоба између Династије и Народа, то је било вазда за то, што

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

је било неслоге и незгода у Нашој породици. Ја сам сматрао да је Моје право и дужност, да то пресечем једном за свагда, да једанпут створим онакву кућу, која ће Мени дати јемство за срећу, мир и задовољство, а која ће дати Србији јемства, да ће Краљева Кућа и породица бити само Краљева Кућа и породица и да ће Његова жена бити Његова верна и мила сапутница у животу, и да ћемо Нас двоје вазда стојати чврсто једно уз друго, и радити на срећу и добро Свога народа.

Ја сам видео да је једна ствар, нарочито народ мучила, и од које је он доста патио, а то је, што је вечито владала неизвесност. У Србији се увек питало и говорило, како не могу остати овако два Краља; после се говорило: како ће да се ожени, и како ће да му буде кад дође жена. Вечито је стојао један облак и једна сумња, па и Ја сам се сам питао: какав ће да буде Мој будући живот?

Али, господо, до сада што је рађено, рађено је доста добро у многим стварима. Али често су се многе ствари радиле неосновано, а то с тога, што Ја сам као Краљ нисам могао на Свој лични живот да гледам јасно и отворено и да видим, да је Мени Моја срећа обезбеђена, а, Господо, само човек, чија је срећа обезбеђена, може да ради стално и непоколебљиво на срећи свога народа (одушевљени узвици „живео, живео, живео“).

Ја сам сматрао да је Моја дужност и Моје право, да пре свега у избору сапутнице Свога живота послушам једино осећаје Мога срца, и то не један осећај тренутан и непромишљен, него осећај дубок и јак.

Жену, коју узимам, имао Сам прилике да упознам још док је била код Моје Мајке. Ја сам имао прилике баш у овом Двору, да је познам, љубим, и ценим, и да видим колико је то паметна, добра и достојна жена (бурно

и одушевљено: „живела, живела, живела“.) И онда кад Сам дошао до дубоког уверења, да срећа Мога живота зависи од тога да Она буде Моја жена, Ја сам онда сматрао, да је Моје право и дужност да покажем Моме Народу пример среће и слоге у кући, а то тим пре, што Ја имам права да тражим сапутницу Свога живота у њему самом; за то, што је наша држава и наша Династија постала својом сопственом снагом, њена је одлика та, што између народа и Краља нема оних препрека каквих има у другим земљама, и што између наше Династије и нашег народа влада једна солидарност, какве ретко у којој земљи има; што је Краљева кућа свакоме грађанину отворена; што је увек за име свакога од Мојих предака везана једна тековина, а тако исто је и од онога дана, кад сам Ја узео владу у Своје руке (громко: „живео, живео, живео“).

Према томе Ја сам желео, да сапутницу Свога живота тражим у оном народу, у коме лежи снага Моја, и Ја сам сматрао да ће најбоље јемство и за Србију и за Моју срећу бити то, ако узмем жену која добро познаје све прилике у народу, и која ће Мени да буде искрен и веран друг. (Одушевљено: „живела, живела, живела“).

Може бити, да је у целој овој ствари био и један прст Провиђења. Ви сви знате, да је и Кнез Милош узео жену из народа — Кнегињу Ђубицу, ви знате и то, да је у времену ослобођења Србије Кнеза Милоша понајвише потпомагао како новцем, тако и другим средствима, стари војвода Никола Луњевица. И данас је, може бити, прст Божи хтео, да се Ја одужујем њему тиме, што се Ја везујем са његовом породицом, која је имала тако сјајну и леу прошлост, и тако великих заслуга у историји Српског Народа. (Бурно и одушевљено: „живео, живео, живео!“).

Ја вас молим, да свуда по Србији однесете Моје поздраве, и да свуда по народу изјавите Моју љубав и благодарност, и да му кажете, да од данас између Мене и њега постоје две нове везе.

Исто тако хоћу да вам кажем још једну велику добит, коју ћемо имати од овог Мог чина, а то је, што ће политика Србије од сада да се креће оним путем и правцем, којим је и требала да се креће, а то је, да Краљева кућа не треба да буде легло интрига, већ да Краљева кућа буде Краљева кућа, и да она буде свакад отворена свакоме који је искрени пријатељ Краљу и искрени патриота, а да буде затворена ласкавцима и притворицама, а политика Србије да се креће према интересима и потребама Србије. (Бурни и громки узвици: „живео, живео, живео!“).

Истога дана Краљ је у одговору многим изасланствима, која је по подне примио под отвореним небом у Топчидеру, изјавио :

Браћо, Србија је за ових последњих петнаест година врло много пропатила за то, што је било вечите несталности и несугласица у породици Нашој, — морам отворено то да признам, — а тако Србија је пропатила и због тога, што се између Двора и политике државне засновала једна веза, која нити је била природна нити правилна.

Од оног дана, кад Ја ступим у брак са госпођом Драгом, од тога дана, треба да знате, да Наш Двор и Краљева кућа биће само Краљева кућа, биће она кућа, у коју ће моћи слободно свагда да уђе сваки искрени пријатељ Династије и сваки искрени патриота, па ма какво било уверење његово, а свакоме човеку, који није искрени пријатељ Династије и искрени патриота, дворска врата биће за-

творена. (Бурни и одушевљени гласови : „Живео, Живео, Живео!“) А и дворских интрига неће бити, јер је то чврста жеља и Моја и Моје будуће жене. (Громки усклици „Живела, Живела, Живела!“).

И тако ће се у Србији развијати догађаји онако, као што треба да се развијају, и као што се и у другим земљама развијају, т. ј. политика државна ће се управљати према потребама државним и народним, а Двор ће стајати на оној висини, на којој треба да стоји, и неће бити више личних питања, око којих ће се окретати влада и политика.

Само од онога дана, кад Ја могаднем слободно, спокојно и ведро чела гледати у Своју сопствену будућност, тога дана Ја могу много слободније и беспредрасудније гледати у будућност и срећу народа, и с тога свакоме човеку од добре воље и доброг расположења, па припадао он до сада ма којој странци, од трију странака, или ни једној странци, само ако је човек од добре воље и добрих идеја, њему ће бити отворена врата у Мом Двору, јер сви треба заједнички да радимо на срећи и напретку нашег народа.

Изасланствима, примљеним у старом двору 18 јула рекло је Његово Величанство :

Ја сам сматрао, да у једном питању као што је ово, од кога зависи Моја лична будућност и срећа, а од тога каква ће бити Моја лична срећа зависи и каква ће бити срећа и будућност Србије, — Ја сам сматрао, да о том питању, без икаквих предрасуда, треба дубоко да размислим, и да се решим, на који начин да одговорим жељи Свога Народа, на начин, који ће бити најбољи и по Мене и по народ српски. И Ја сам то питање решио на тај начин, што сам изабрао за са-

путницу Свога живота жену, коју љубим, поштујем и ценим, коју сам имао прилике баш овде у Двору да упознам као жену добра срца, интеллигентну и нежну, и која у опште има све лепе особине, које могу једну жену да красе, коју сам заволео од првог дана јаком и силном љубављу, жену, коју кад год сам имао прилике да је видим у друштву за ових пет и по година, Ја сам био покренут неодољивим нагоном према Њој. Ја сам тако исто сматрао, као што је и г. Турчић лепо казао, да су све Српкиње, које су биле на српском Престолу, оставиле лепе успомене, и Ја се надам, да ће исто тако, кад се после четири до пет стотина година буде читала историја Србије, Ја мислим, да ће, поред Косаре и Љубице, на лепом и достојном месту бити забележено и име Александрове Драге.

Ја њу добро познајем, и уверен сам, да ће она усрећити Мој живот, и онога дана, кад будем могао гледати на Свој лични живот мирно и спокојно, од тога дана и Србија ће моћи спокојно гледати у своју будућност, јер ако је било до сада несталности у Србији и политичких изненађења, то је било због тога, што сам имао доста неспокојства и неслоге у Мојој породици. Управо што је Србија, за ових последњих петнаест година била у непрестаним трзавицама и грозничавом стању, да није могло проћи ни пет шест месеци, а да се у Србији не пита: шта ће да буде сутра; — свему је томе био узрок неслога и раздор у Мојој кући.

И од онога дана, кад будем имао уза Се жену, коју добро познајем, а која добро познаје и Мене и Србију и коју волим и поштујем, и с којом ћу заједно да одбијем све интриге и сплетке од Двора, које су нарушавале мир и наносиле несрећу овој кући и Србији, тога дана оне ће бити уклоњене, и Ја

ћу моћи са највећом снагом и вољом да се посветим снажењу и напретку Србије.

Ви знате, gospodo, да друге династије нису постале као Наша из народа. Њихов је корен у вези породичној са другим државама и династијама. Оне се сматрају као породице, везане по својим породичним интересима и оне управо више гледају на своје породичне интересе, него на интересе своје земље. Између њих и њиховог народа нема оне везе, која постоји између Нас и Нашег народа.

Ми, Србија, кад бисмо ушли у то друштво, не бисмо тиме добили оно што многи мисле да бисмо добили. Прошла су она времена, кад су се земље добијале женидбом владалаца. На против, не бисмо добили ништа, а били бисмо увучени у политику оне државе, из које је Краљица, и били бисмо обавезни да се крећемо према политици те породице и те државе.

Наша је Династија постала из народа, она је народна Династија. Она ће као таква остати и даље, ако задржи свој тип, свој народни карактер. Неће Србију да оснажи и да окрепи то, што би она по своме спољном облику и сјају изгледала као једна велика европска владалачка кућа. Србију ће да подигне и усрећи то, ако она буде радила на томе, да се у индустрији и култури што више приближи западу, али међутим, да увек задржи свој национални тип. Само ако Србија буде тако радила, она може бити снажна и јака, и моћи ће да одговори својој историјској мисији. И с тога, Ја сам уверен, да сам поступио правилно у том погледу, што сам сматрао, да је преко потребно, да на првом месту буде мира у земљи, а из Краљеве Куће да се политика уклони, и да Краљев Двор не буде више легло интрига него да буде оно што треба да буде, и да се политика креће према потребама земаљским. Управо та веза између Двора и по-

литике и довела је до свију изненађења и трзавица.

IV.

Из неизбројних изјава говорника разних изасланстава, које све кипте оданошћу према високим Вереницима и одушевљењем за Њихову и Србијину нову срећу, изводимо такође само неколике ставове.

Тако је међу осталима, председник општине јагодинске, *Г. Влајко Поповић* завршио свој леп поздрав овом жељом:

Буди, Господару, сретан и задовољан у Твом брачном животу, јер си срећу Свога живота ослугурао изабратом Вереницом из Твога народа; води Твој верни народ путем Твојих Предака; имај на уму вазда идеју уједињења целог раскомаданог Српства, а народ Твој, Твоји мими, верни и одани Ти Срби, увек ће бити готови да Те на том путу искрено потпомогну, да се позиву Твом свагда свесрдно одазивљу, и да за Српство, а из искрене љубави према своме Краљу и дому Његову, буду готови и живот свој да жртвују за Краља и Отаџбину.

Г. Мика Поповић рекао је:

Народна мудрост каже: *муж је гост, а жена је стуб у кући*. Веридба ова сведочи, да је мудри и јуначки потомак славних Обреновића, Краљ Србије, Александар Први, заиста појмио превелику важност ове изреке народне.

Срећан си, Господару, што узимаш „што је срцу драго,“ „са којим ћеш вијек вјековати,“ јер и народна песма вели: *„волим с драгим по гори ходити, земљу јести с листа воде пити, нег' с недрагим по Двору шетати, шећер јести на свили спазати.“*

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Срећан је Господар и Народ Српски, што је његов Краљ изабрао Себи друга — Српском Народу Краљицу — Српкињу — Српску кћер — унуку Војводе Луњевице, који беше моћан помагач Великог Милоша у стварању Српске државе.

Г. *Коста Борисављевић*, јавни правозаступник из Горњег Милановца и члан Правозаступничког Удружења, рекао је поред осталог:

Ко год је читао историју нашег ослобођења од Турака, могао је видети поред Вашег Деде, Милоша Великог, пуно див јунака, али, међу њима понајвидније место заузимао је славни војвода Никола Луњевица, паметан домаћин, сељак и истински патриота Српски.

Његова љубав према Милошу Великом била је толика, да је он принео на олтар српске слободе сву своју имовину, и био је први чинилац при ослобођењу Србије.

Благодарећи таквим људима, Србија је дошла до овог стања, у коме се данас налази.

Божја је правда хтела, да Ви, као велики Потомак славног Рудничког Војводе, Милоша Великог, наградите онога, који је Милошу Великом чинио толике услуге, тиме, што узимате његову Унуку за жену, а нама за Краљицу.

Ондашњи председник, а данашњи члан управе Правозаступничког Удружења, Г. *Милан Ст. Марковић*, јавни правозаступник за град Београд изговорио је на дан 19 јула по подне у Тончдеру ову беседу:

Ваше Величанство,

Од свију милина, које уздижу и загревају срце човечије, најрадоснија је она, која изненада на нас дође.

Таково осећање милине и радости побудио је у срцима верних поданика глас о верењу Вашег Величанства. У исто доба обрадовала нас је реч и уверавање Вашег Величанства, да ће тим срећним догађајем у Краљевском Дому зацарити миран и срећан живот, везан међусобном искреношћу и љубављу, која ће обасјати цео Српски Народ.

Јесте, Господару, љубав и добра воља то су крила, која нас уздижу великим и племенитим делима. А да је тако, ми смо већ сада као прву значајну последицу овог светог чина видели, да Ваше Величанство са најдрагоценијим каменом своје светле Круне, са најзвешенијим преимућством своје Краљевске власти, обасипа свој веран Народ.

Милост, коју је Ваше Величанство благоводело подарити осуђеницима из прошле године, нашла је најблагодарнијег одзива у целој Нароу Српском, нашла је племенитог признана у целом образованом свету и ван граница Србије. Та краљевска милост, Господару, обвезује захвалношћу и нас, који смо у државном организму онај фактор, коме пада у део, да оптужене брани, и та милост обвезује и нас, и ми изјављујемо на њој своју најдубљу благодарност Вашем Величанству.

Са таквим осећајима радости и благодарности, ми одушевљено поздрављамо светли чин верења Вашег Величанства и придружујемо се одушевљено молитвама целог Српског Народа: да Бог благослови овај свети чин и да излије на Вас све дарове свога неба, да Ваше Величанство и Ваша светла Вереница у брачном животу уживају сваку срећу и задовољство, као и да се благослов Божи излије на целу Србију и цео Српски Народ.

Честитајући у име Српског Правозаступничког Удружења Вашем Величанству и Ва-

шој светлој Вереници веридбу, поздрављам Вас и кличем:

Да живи Његово Величанство Краљ Александар I.!

Да живи Његова светла Вереница!

У име депутације народа среза левачког поздравео је Његово Величанство Краља и Његову Светлу Вереницу *Јова Поповић*, свешт. из Рековца.

Левчани, као и цео народ српски, обузети су неисказаном милином, што после овога чина, виде свога Краља срећна и задовољна. Избором Узвишене и Светле Веренице Твоје, положио си основ љубави и срећи породичној, а срећа нашег љубљеног Краља јесте срећа и понос српског народа.

Безгранична љубав и верност Народа Српског, која Те је пратила свуда и свагда, као и славне Претке Твоје, избором Узвишене и Светле Веренице срца Твог а из народа из кога си и сам, удвојиће се и даће Ти нове снаге и моћи да Твој славни Краљевски Дом, Твоју милу Отаџбину и Твој драги народ учиниш напреднијим и срећнијим.

У заснивању Твога брачног живота народ српски види залогу своје светлије и срећније будућности, па са безграничном љубављу према Теби и Твојој Узвишеној Вереници из дубине душе кличемо:

У име великошколске омладине поздравео је је Краља *Стеван Луковић*, правник IV. год.

Ваше Величанство,

Радосна што је добила тако знамениту прилику, да пред узвишени Престо Вашег Величанства може поднети изјаве своје најнепоколебљивије оданости и своје најтоплије љубави,

великошколска омладина, *толико пута клеветана*, толико, и тако често, *чак и пред Престолом денуцирана*, великошколска омладина, са најискренијим одушевљењем, долази, да у овом последњем кораку Вашег Величанства поздрави догађај, знаменит за свога Краља и земљу своју. Уверена, да је важност, несумњива важност тога догађаја за Краљевску личност и Краљевски Дом Вашег Величанства удвостручена важношћу, коју је тако брзо овај догађај добио у последицама својим, она је у исто време уверена, да чини само своју дужност, поздрављајући одлуку, која ће њеноме Краљу донети миран и срећан живот, уз светло миловање срца Његова, а земљи обећава довести нове дане сталоженијег живота и непомућеног развитака. Она се најискреније радује, што је ретку одлуку једнога Краља, да раскине са предрасудама, и приђе кћери свога народа, и узди не је до Престола Свога, што је ту одлуку сав, Краљу истински одани, свет демократске Србије одушевлено дочекао, а та је радост морала бити само јача, када је Ваше Величанство знало озарити то одушевљење великим актима Краљевскога милосрђа и Краљевске правде, и великим надама на слободнији покрет и сталност у земљи.

Долазећи, да даде израза својим осећајима, и поздрављајући верење светле Госпође за Краља Србије, великошколска омладина жели: да на врата, којима Она уђе у Краљевске Дворе, уђе срећа и задовољство српскоме Краљу, мир земљи и спокојство народу; жели, да тај улазак буде златна залога што чвршће везе између Краља и народа, и, још више — буде моменат, од којег ће отпочети нова ера у политичкој и културној историји Србије.

Великошколска омладина, прожета тим осећајима и жељама, радосно кличе:

Живело Његово Величанство Краљ Алек-
сандар I.!

Живела Његова Светла Вереница.

У име депутације грађана града Ђуприје по-
здравио је Светлу Вереницу Госпођу Драгу, адво-
кат *Мијаило Мартинац*, члан Удружења Јавних
Правозаступника, 18 јула ове год. овим речима:

Висока Веренице,

Покренути осећајима радости, по сопстве-
ној иницијативи, ми грађани Ђупријски, похи-
тасмо да Ти изјавимо, како придружујемо
нашу радост радости и срећи Твојој, и да
ти честитамо светло верење с нашим узви-
шеним Краљем и Господарем.

Наш омиљени Краљ, потомак народне Ди-
настије славних Обреновића, веран традици-
јама предака Својих: да у народу Своме тражи
снагу Своју, потражио је и нашао и Сапутницу
живота у кћери Својега Народа, која ће бити
достојна Краљица Србије: у унуци главног по-
магача Милошу Великом при стварању дана-
шње Србије.

Српски Народ жели, да његов Краљ буде
срећан, а Краљица веран и искрен Му друг,
како би Он послужио што боље Србији, На-
роду Свом и његовом напретку.

Висока Веренице,

Ти си кћи српског рода и колена; Ти по-
знајеш дух Српског Народа, живот његов,
обичаје и навике његове као и потребе на-
рода нашег. Теби је намењено да још боље
зближиш Српски Народ уз узвишени Трон
нашег омиљеног Краља.

Ова света веза вереништва оросила је сузом
радости и утешила многу ојаћену душу осло-

бођењем даљег издржавања казне, превисоком милошћу нашег узвишеног Господара и Краља.

Цео Српски Народ данас упућује своје топле молитве пред престо Божи, призивајући његов благослов на ову свету везу. И ми разdragани осећајима радости кличемо:

Живео наш љубљени и витеки Краљ Александар I.

Живела Његова Светла Вереница Драга.

Најпосле је, 24 јула пре подне ове године, приликом пријема Краљевске Владе, њен председник, г. *Алекса С. Јовановић* изјавио Његовом Величанству Краљу поред осталог и ово:

Господару! Извршени чин венчања искључиво је дело Ваше сопствене иницијативе. Основано на безграничној љубави према Њеном Величанству премилостивој нашој Краљици, оно је остваравано свом збиљом Вашег великог разума и свом енергијом Ваше одлучности. Влада Вашег Величанства имала је срећну улогу, да у овом радосном чину само извршује Вашу племениту жељу, која доноси благослов Дому Великих Обреновића и мир и задовољство Српском Народу.

Ваше Величанство! Овај знаменити догађај у политичком животу Српског Народа пропраћен је и једним важним државним актом, који карактерише велику племенитост Вашег благородног владарског срца. Помиловањем многих осуђеника, у првом реду политичких криваца, Величанство је отворило врата на нашим тамницама. У многој српској кући безгранично весеље о венчању Вашег Величанства пропраћа данас и суза радости као знак топле и искрене благодарности за ослобођење мужа или брата од тамновања. И у овом важном чину Влада Вашег Величанства имала је скромну улогу искреног извршиоца Ваше жеље и заповести.

V.

Сва наша домаћа, сва српска ван граница Краљевине и сва славенска, па и сва европска штампа, поздравила је овај велики догађај на српском краљевском двору с највећом радошћу, а Српски Народ је листом, где год га је, пливао свих ових дана у најватренијем одушевљењу. И томе се није ни мало чудити! Јер и ако је Његово Величанство, наш узвишени Краљ, знаменитог 1 априла раздрагао био Свој Народ одлучним поздравом, да ће од тада Устав стати на своју пуну снагу и ступити у пуну важност, — у Србији је у брзо почело да се мути и облачи, те не само да је обустављен Устав од год. 1889, па на његово место повраћен онај од 1869, који су осудили били сви меродавни чиниоци, већ је ускоро безочно и овај гажен у толикој мери, да се дошло дотле да се питамо: шта је у нашој отаџбини закон? — а Европа је почела да нам оспорава обељежје правне државе, и већ су се у њеној штампи појављивали предлози или бар наговештаји, да нас ваља искључити из круга европских, просвећених држава.

Прошла година је већ била превршила сваку меру грехова. Бесна матица захватила је била српски брод. И да је још мало онако потрајало, ко зна, у какву би га чевртију однела, и каква би га аждаја прогутала?

Али преблаги Бог још чува Србију. Он је дао мудрости и снаге нашем младом Краљу, и Овај је: заснивајући Своју домаћу срећу, везујући се светом брачном везом с узвишеном Избраницом Свога срца, подижући уза Се на Краљевски Престо племениту унуку побратима Свога великог Деда, за Србију толико заслужног војводе Николе Луњевице — улио и Србији и целом Српству нове наде, дао је целом српском племену нове снаге, и ми данас већ почињемо мирније и поузданије да корачамо напред.

„Бранич“ није политички лист, и ми се у њему и не бавимо никаквом политиком. Али је он једини *српски* лист за правне и државне науке, орган једног удружења, коме је закон и оружје и бедем. Као представници друштвеног реда, који има да са законом у руци заступа свачије право и да штити и брани невине пред земаљским судовима, како би ови свуда и свагда делили само правду, ми имамо пуно разлога радовати се срећној женидби Његовог Величанства, осим осталих, чисто патриотских, побуда, и с тога, што имамо основа надати се, да ће после ових дана, пуних радости за све нас, наступити време општега прибирања и сређивања великих државних и народних послова, што нам је у осталом и Његово Величанство Краљ зајамчио Својом, толико пута поновљеном, Краљевском речи.

Наш народ је у души својој народ строге законитости. Његова мудрост створила је изреку по којој „*правда држи земљу и градове.*“ Српска народна династија Обреновића поникла је из његове колевке. *С народом* је Велики Милош створио српску кнежевину, и *у њему* је увек тражио своју снагу. Неумрли Кнез Михаило могао је поуздано и систематски спремати потпуно ослобођење Србије и радити на српском уједињењу, тек пошто је прокламовао, да је у Србији закон највиша воља. Наш узвишени и љубљени Краљ моћи ће успешно одговорити Својој дужности и Своме племенитом, и ако тешком, задатку тек онда, кад Устав и закони добију потпуну важност и ступе на своју пуну снагу.

У нади, да ће се тим путем поћи у што скоријој будућности, и да ће се томе великом и неодложном послу што пре приступити, правозаступници у Србији данас листом као из једног грла кличу :

*Да живи Његово Величанство Краљ Србије
Александар Први!*

*Да живи Њено Величанство Краљица Србије
Драга!*

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

И ОПЕТ О СТРУЧНИМ ИЗРАЗИМА У ЗАКОНИМА

ПИШЕ

В. БОГИШИЋ*)

Писац је овога чланка издао, већ отраг више година, две расправице о предмету. Прва изађе у Сплету 1877. у Шимонићеву „Праву“ и засебно ¹⁾, — а друга би изговорена као предавање у Петроградском Универзитету 1887 год ²⁾ Поврх тога, писац је и у повереному кодификаторском послу за Црну Гору настојао применити на многе стотине термина начела делимице изложена у реченим саставцима ³⁾.

Послије свега тога он се могао надати, да се неће више повраћати на тај предмет. Али, како се у ово последње време подигао интерес о питању термина, управа му је овога одличног часописа ласкавом љубазношћу одузела обећање, да ће о томе и за њ написати ма и најмањи „чланчић.“

То све уједно узето, а уз то и различни послови, којима је оптерећен, дају му право стегнути овај чланак на обим што је могуће ужи. Писцу је дакле намера не говорити овде него само о једној врло малој гомилици ријечи из једне врсте термина које је, при поменутом кодификаторском раду, црпео и то једино из *живога народнога језика*. Него да чланчић, и при свем том стегнућу, не би постао књига, треба одмах изречно одредити да ће бити искључене одавде све оне ријечи, које су свуда у једнаком смислу у народу познате, о њима је доиста излишан и најмањи говор; неће бити говора ни о оним изразима, који су састављени из више ријечи, па ма колико њих било црпено из живога народног језика; испуштају се такође и ријечи које је, очевидно,

*) У јунској свесци „Мјесећника“ и на по се.

¹⁾ Прештампан је у „Месечнику“ за 1877 год. стр. 19. и след., и у Београдској „Пороти“ 1880 год. стр. 15. и 16.

²⁾ Она се појави у језику у ком је састављена и читана тек 1890. год. — а нар година пред тим изађе у преводима на основи рукописа: у Биограду (Дучић), у Загребу и у Љубљани. Немачки је преведе надсаветник Шек у својем преводу Црногорског имовинског Законика 1893. год. на стр. ХLI — LIИ увода.

³⁾ Биоградски проф. Андра Ђорђевић, бив. министар просвете, направи извод или тачније азбучни списак свију техничких термина, које нађе у Црн. имов. Законнику, те их с паралелама латинским, немачким и француским издаде у Београдском „Браничу“, год. 1888. бр 15 — 22. Тај списак с допунама изађе 1889. год. и у „Месечнику“ у октобарској свесци.

сам народ црпео из туђих језика; а најпосле неће бити овдје говора ни о оним народним ријечима, које су при реченом кодификаторском раду биле и најмање преиначене, било у облику било у значењу.

Пошто, на тај начин, искључисмо одавде неколико категорија, неће нам тешко бити из оне још доста опширне што преостаје, изабрати једну малу руковет мање више занимљивих израза, те их овдје поредити и, у колико требало буде, попратити их кратким примедбама.

Благо

Ова је ријеч узета за *thesaurus* у црногорски Имов. Законик. Хаџић је, управо без потребе, у српски законик узео старословенско-руски облик *сокровиште*. Истина, у живом народном језику *благо* има још и друга значења. Ова ријеч, на пример, означаје и стоку: то је ипак пуки провинцијализам. Вук узима ријеч *благо* за опћенародну реч управо у смислу *thesaurus*. У самој Хрватској, гдје *благо* има и смисао стоке, примљена је одавде изведена ријеч *благајница* у смислу *aerarium*.

Ближика

Збирни израз у облику једнине. Вук ову ријеч не преводи, али се она срета у Љубише и у нашем Зборнику садашњих правних обичаја. Њоме се у Боки и у Црној Гори означаје сва својбина у братству и у племену, дакле сви *agnati*. Ријеч је веома стара. У писменим се споменицама она срета чак у 13. веку.

Дар

Дар је опћенародна жива ријеч и значи, пре свега, предмет дара. Пошто нас овде највише интересује уговор о дару, милије би нам било наћи ријеч, која искључиво означаје рад или дјејство даривања, тако да би тачно одговарала *donationi*. И Руси имају дар, као и ми, за *donum*, али за *donatio* руски законоше узеше облик *дарение*. По нашем начелу: не узимати него ријечи живог језика народног, ми нисмо могли примити тај облик. С друге пак стране *даривање* долази од имперфективног глагола, те нам се чинило, можда и погрешно, да не приличи потпуно већ углављену, завршену уговору.

Нијесмо се могли повести ни за Петрановићевим преводом аустр. грађ. законика, који узе *даровање*, и ако је глагол *даровати*, из кога постаје данас (што у стара времена није било) перфективан. Истина Рјечник југослов. Академије потврђује облик *даровања* писменим прим-

јерима, али пошто га Вук нема, нити смо га икад сами чули, закључујемо да у данашњем живом језику не постоји. Има, свакако, синоним поклон, и Хаџић га је примио за Србијански Законик. Нас та реч није задовољавала због два узрока: прво, јер представља троп који, и ако се ослања (као и ријеч *част*) на друштвене појаве, које су пратиле неке врсте дарова, опет се, рекао би, није још утврдила колико би требало у живоме језику, — а друго, што није још постала посве опћенародна (премда Вук ово последње не биљежи), и не гледећи на факт да је она, уз то, задржала још и своје првобитно значење.

Облици *дарба* и *дареж* нису такође могли бити примљени; први долази тек у једног писца XVIII. вијека, а други је могао некад опстати, али му нема потврде (Академијски Рјечник хрват. или срп. језика); — за нас је, у осталом, доста, што се не наводи у данашњем живом језику.

Узевши у рачун све што је до сада наговешћено, нађено је да ће још најбоље бити примити у Законик израз: *уговор о дару*.

Добит

Већинак

Обје се ријечи налазе у живоме говору у Црној Гори. *Добит* је општенародна, али је њена слабија страна у томе, што има одвећ широк смисао: она значи и у опште сваки *lucrum*. А кад узмемо још и треће значење, које има глагол, који јој одговара, те полази од опонашања немачке ријечи *bekommen, erhalten*, тад се *добит* може још мање похвалити својом одређеношћу.

Већинак је посве областна ријеч, и то управо у смислу *процента*. Вук је не познаје, али ко је год у Црној Гори бар неко време становао, знаде, да се ова ријеч онде живо употребљује. А како се ријеч *добит* употребљује доста често у земљи, у једнаком смислу у коме и већинак, нама се чинило најзгодније примити оба синонима у Законик.

Недостиж

Доцлата

Отплата

Недостиж је ријеч, која у Вука има бар ова два значења: „1. оно што није достигло, на пр. у платњу, и 2. познији клас од жита у летини.“ Како је први сми-

сао ове ријечи доста широк, потпуним би се правом ријеч могла употребити и за оно, што не достаје или не достиже при какву било плаћању. И ово би било, без икакве патега, посве природно. Ми нигде ту ријеч не запазисмо у нашој правничкој књижевности у томе смислу, — не сретасмо је шта више ни у познатој „Juristisch-politische Terminologie“ од 1853 год. па ни у познијим далматинским изводима те књиге (ни у Петрановићевој од 1862, ни у оној Матице Далматинске од 1872 г.). У имовински је Законик она била примљена управо у смислу недоплаћене своте.

Мислимо да би се *недостиж* могла слободно примити и у јавно право, особито у финансијску струку, за *deficit*, — и била би згодна.

Пошто је говор о плаћању, неће бити згорег поменути овде две ријечи чисто народне за које се такође не сећамо, да смо их видјели у правничким списима; то су: доплата¹⁾ и отплата. Доплата је оно, што при намиривању рачуна између двојице имаоника, она страна, чији је дуг према другој крупнији, даде овој, да би им се тиме рачуни изравнали. Према томе, и оно што се у рачунима називље *saldo*, не би можда било неумесно, том ријечју окрстити. Отплата је пак оно што се даде на рачун (*à compte*) каква дуга, као делимична намира. Ова се последња реч не срета у Вука, а у Црној смо је Гори лично слушали. И *доплата* и *отплата* уђоше у Им. Законик.

Постојица.

Прогон.

Пут.

Ове су три ријечи управо народне. Оне одговарају римским *iter*, *actus*, *via*. Оне, како је познато, падају у појам послужја (*servitus*). Од *постојице* па на даље, право се прелаза преко туђе земље све више проширује, тако да је *пут* (*via*) најопсежније право (чл. 856 Им. Зак.). Ријеч *постојица* има на неким местима, у Црној Гори, и свој дупликат *стоиник*, али се чинило да није од користи узимати га у законик.

Плод.

Дохоци.

¹⁾ Ова се реч, у овоме смислу, у осталом срета још у XVI. веку. „Има порти доплатити дуг ки има с господином“ (1545). *Mon gzaat*, стр. 247., цит. у Речнику Југосл. Академије.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Припаша.

Плод, плодови, у смислу *fructus naturales* ријеч је која се налази у веома кренку животу у народном језику свију Примораца. Рекао би да се та ријеч сада мање чује у загорским крајевима, јер Вук опажа да се говори тек у Дубровнику. Ипак додаје: „Може се кадшто чути и по осталијем, особито југозападнијем крајевима.“ Ми запазисмо, она није непозната ни у Црној Гори, али није занемарена ни ријеч *род*, која је рекао би распрострањенија у живоме језику. У Законнику су и *плод* и *род* употребљени више за *fructus naturales*, док се *fructus civiles* обичније означају изразом *дохотци* (чл. 158), реч која такође живи у народном језику, и ако има више значења.

Припаша је у народном говору Црногорском врло обична ријеч и има засебно значење за прираст у животињи у томе је смислу и узета у Законик, особито у уговору о животињи у наполици и на кесим. У Вука има *припаша* једно друго значење, и то „онога дела животиње, који се не продаје,“ али за ово последње он приводи у другу ријеч (домазлук).

Рукодаће.

Рукодавик, рукодавац, Рукодавалац.

Ове су ријечи у веома живој употреби у Црној Гори. За појам *mutuum*, чује се у осталом и ријеч *зајам*, готово исто тако често као и *рукодаће*. Наравно законик је усвојио и више областнији израз *рукодаће* и опћенатији *зајам*. Што се пак уговорника тиче, примљен је, разуме се, и назив *рукодавац* за онога који даје у зајам. Али је тешкоћа у томе, што нема особите народне ријечи за онога који прима *рукодаће*. Тешкоћа се у Законнику није уклонила, него обишла, тим што се у целој глави о *рукодаћу* један уговорник називље *дужитељ* а други *дужник*. Него, кад би се свакако хтео особити назив за сваку од уговорничких страна, можда би најбоље било поступити према ономе што је учињено у сродном уговору о *наручи*, где се слична тешкоћа уклонила тим што је онај који даје у *наруч* био просто прозват *давалац у наруч*, а други уговорник, *узималац у наруч*. Што је на једном мјесту, у шестоме дијелу, *примац у зајам* назван *узајмилац*, не чини нам се да је баш згодно.

Отсјеком.

Па уцјен (т.ј. најам радње ..).

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Сваки од ових израза, у живом народном језику, одговара уговору: *locatio conductio operis*. Чује се не ретко и туђинка *футуре*, али при две домаће врло разумљиве ријечи на ову се последњу није требало ни обзирати, ради узрока по којима је у обје гореозначене наше расправице формулисано правило.

Суд.

Ово је, наравно, жива народна ријеч, и то не само у Срба или Хрвата, него и у већине других Словена (у Бугара *сѣдъ*, у Словенаца *sod* у Руса *судъ*, у Чеха *sond*, у Пољака *sad*). Суд нижи, виши, свакога степена и назива: Которски, окружни, призивни, врховни, — сваки се зове једносложном ријечју = *суд*. У Далмацији, ваљда зато да би се обновио облик старог језика (еф. Миклошића, Лексикон, с. в. *сѣдице*, у Даничића Рјечник из књиж. старина под *судиште*), те дуљином својом помињао њемачку ријеч *Gerichtshof* и талијанску *Tribunale*, прозвали су окружни суд *судиштем*. Овај је облик, у осталом, примила и сама већ означена Комисија саставилица Терминологије од 1853. г., па је отуда пријешла и у два више поменућа далматинска извода.

Имов. Законик није могао примити облик *судиште*, него је задржао просту и опћу ријеч *суд* и ево зашто: Не само што Вук наводи ријеч *судиште* у смислу судбине = *fortuna*, него у Црној Гори ми сами слушамо називати тим називом неправедан суд: „Оно није суд, него *судиште*,“ при чем се по свој прилици мисли не толико на старо значење (страшни суд, судњи дан), колико на нешто као развалине суда. (Цфр. ријечи Кућиште и Катунште = мјесто гдје је некад била кућа или катун, а сада је празно или покривено развалинама).

Супона.

Супоник.

Чисто су црногорске ријечи. „Супона је, каже се у Имов. Законнику кад неколико кућа своју животињу или дио ње измјешају, па, раздјеливши је на струке, свакој струци поставе пастира, те их све уједно отпреме на пашу, гдје сав гној од помјешане стоке бива за супомичну заједницу.“

Изван је Црне Горе тако риједак овај уговор, да у Вука ријечи која га означаје нема. Вук наводи, истина, ријеч *супојник*, али већ у облику ријечи, која означаје уговорника има разлике, јер је у њу уврштено једно

слово више (j). Осим тога Вук, под својим *супојником*, разумије нешто посве друго него ли је наш *супоник*, како је сам уговор о супони ушао у Им. Законик, разумије се, да је и ријеч *супона* и *супоник* у њ примљена била. Супона је, истина, веома осамљена ријеч, али, регби, није веома тешко етиолошки објаснити је. Она је по свој прилици из почетка, оно исто што и *сиона*, која је доста распрострањена. Разлика је измеђ два облика главно у томе што је старински звук њ од предлога сь (-пона) у *сиони* испао — а у *сиони* се напротив раширио и постао у (цфр. свеза, сувезник; свијест, савјест; свјет, савјет ит.д.)

У старом словенском језику долази у облику сьпона а са значењем *εμπόδιον*, *impedimentum*. Уз ову форму Миклошић наводи ријеч спона у готово свим живим словенским језицима, али свуда у смислу *везе*, док у старом језику, виђесмо, има значење *запреке*, које долази и у Даничићеву Рјечнику из књижевних старина српских. Вук под *сиона* набраја три значења, али је свакоме опет темељ *веза*.

Супона је свакако занимљива ријеч тим, што јој се, изван Црне Горе, ни тачни облик ни тачно значење, у колико је познато, нигђе не налази, ни у споменицима ни у живоме језику.

Погодба.

Уговор.

(Услов,

Увјеси).

Ови су изрази веома важни тим, што се тичу цијеле опширне категорије у тако званом обвезама. Али избор међу њима није одвећ прост. Они бо су с једне стране међусобно веома сродни, али и неодређени — а, с друге, закону треба покрити њеколико једноврстне, али далеко неистовјетне појмове, те му за то требају различни изрази. Ово треба са самога почетка имати пред очима. Иначе може се тако случити да се изабере њеки сродни назив за њеку категорију који би, због узрока који би се позније могли открити, боље пристојао другоме, за који је већ утврђен израз који би можда боље одговарао оној првој.

Заустовимо се најприје код најглавнијега појма *contractus*.

Наш избор ријечи које би у опће одговарале овоме појму није одвећ простран у границама живог народног језика. Ми их не находимо него само двије: *погодба* и *уговор*.

Бечки термилошки одбор од 1883. г. изабра за појам *contractus* управо ону прву ријеч, т. ј. *погодба*, израз који пријеђе у оба далматинска извода. Настаје питање: је ли избор добар?.. Сам по себи, може се слободно одговорити није лош; — ријеч је узета из живог народног језика, те је свакому разумљива. Али погледом на поменуту потребу термина за сродне појмове, и на друге ријечи које избирач има зато на располагању, ми неможемо избор похвалити.

За појам тако замашног, доста свечаног акта као што је *contractus* коме претходе мање више опширна договарања, нама се чинило да би требало изабрати свечанију, одређенију и енергичнију ријеч. Ова се својства по нашем мишлењу, находе потпуније у ријечи *уговор*. При једнакој разумљивости с *погодбом*, израз је уговор нешто као и свечанији и одређенији; он показује на први слух да је разговор, договарање, престало, а да је нестало, као завршај и пошљедак свега тога приправног дјеловања, углава нечега тврдо одређеног, што странама подјељује нека права или им намеће неке дужности. (Има за ово на крају имов. Законика брокордикум: „разговор је разговор, а уговор странама закон.“)

Ријеч *погодба*, на против, повлађује и мисао о раду који није још завршен; она, уједно са својим перфективним глаголом погодити, има и више значења; к тому *погодба*, и као завршен чин, изазивље више мисао о једини, док уговор боље пристаје акту у коме може бити више одредаба и углавака. Осим тога, ријеч *уговор* има и ту згодну особину што је у тако блиску додиру са ријечју *уговорник*, — *ици* којом сам живи народни језик означаје стране, које дјелују у уговору. Најпослије треба ли још и то помињати, *уговор* је мушкога рода, што се такође с опширнијим замашнијим актом боље слаже него ли *погодба*.

Редактор србијанског грађанског Законика, Хацић, с којим се ми ријетко слажемо у одређивању, па и у простоме избирању термина, нашао је такође да је за *contractus* пристојнија ријеч *уговор*. Услијед свега тога ова је последња ријеч и узета у имов. Законик. Напо-

менимо, напokon. да је и у руском законодавству и правништву ријеч *уговор* за *контрактус* одавна већ примљена била.

Али ни ријеч *погодба* није остала без употребе. Она је, мислимо, доста згодна за *pacta adjecta* (р. *displicentiae, in diem addictio* и т. д.). Њемачки правници за *pactum* узеше ријеч *Yerabredung*.

Поврх појмова *contractus* и *pactum*, има још један сродан стручни израз за који је требало одредити једнозначни термин. Ми мислимо овдје о *conditio* и то о оној од које зависи снага и вредност уговора или другог имовинског акта, у који је уметнута (*condicionalia negotia*).

За овај смо појам ми имали на избор двије ријечи: *уејет* и *услов*. Него прва, опстанак које у староме језику има доста честе потврде (цф. Даничићев Рјечник, а и друге старије), регби да је наумила сасвим изчезнути из живог језика, и ако се, с особитим значењима, у Приморју још и данас чује. Друга нам је пак допала кроз књигу из рускога језика, и то не одвећ давно. Вук, у своме Рјечнику, не наводи ни *уејет* ни *услов*; он их дакле не држи да опстоје у живоме народном језику. Како ми овдје не прелазимо границе живог језика народног, тако о наведене двије ријечи неће бити даљега говора на овоме мјесту.

Овдјех ће примјера о ријечима узетим управо, без икакве измјене, из живог народног језика бити доста.

* * *

Између горе наведених категорија ријечи из живог народног језика које се одавде начелно искључују, помислу се и оне ријечи у којима ипак бијаху учињене неке измјене, било у облику, било у значењу. Према томе, ни о њима у опће није могло овдје говора бити. Али опет, као изузетак мислимо да, због узрока који ће се ниже сами собом потказати, неће с горега бити ако се дода овоме чланку бар један једини примјер из ове у опће искључене врсте.

Примјер се тиче народних ријечи „*дуг*“ и „*дужник*.“

Ми већ на другим мјестима напоменусмо како треба избјежавати и најмање измјене у народним ријечима, како у облику, тако и у значењу њихову. Па ипак у Законик је ушло таквих ријечи са измјенама у оба поменута правца. Шта више, примјер који се овдје наводи пада управо

у ту категорију. Може ли ко помислити да ми овдје поступисмо против свога сопственог руководног правила због какве несмотрености, или шт' оно веле од обијести? Ми то учинисмо управ од невоље: потреба нас је неопходна нагнала на те измјене, али се бар постарасмо да то буде учињено у најмањој мјери. Пошто потреба и закон ломи, питање је тек у томе: јесу ли измјене, у овоме случају, оправдане, а ако су, јесу ли згодно изведене?

Изврнимо ред, те почнимо ријечју *дужник*.

Познато је: ова ријеч у живоме народном језику има два значења: она одговара не само *debitor*-у, него се њоме означаје и сам *creditor*¹⁾.

И овај се чудновати појав двојног значења не срета само у нашем језику, није само у кругу правних појмова.

Прије свега, једнак појав сретамо и у другим словенским језицима, ако не одемо даље простог народног говора. И у њима се такође једном истом ријечју означаје и онај који је дужан, и онај коме се дугује. То се исто може означити и у просто народном њемачком језику, гдје се опет и носилац права и носилац дужности називају једном ријечју: *Schuldner*, — јер глајбилер није народни, него умјетно-књижевни производ. Појав је тим чудноватији што су носиоци о којима је ријеч не само посве различни, него су међу се и темељно супротни, а к томе, они се налазе у кругу једноврсних прилика и послова, те се постојано прате.

А да се слична чињеница може срести не само у правним него и у другим круговима друштвеног живота, доста нам је привести познату ошће индојевропску ријеч *gost*, *Gast*, *hospes*, *ospite*, *hôte* и т. д. која исто тако означаје оба аутитетична лица, т. ј. и онога који је у гостима и онога који га угошћује. У француској се књижевности покушало да се умјетним начином направи диференцијација ријечи *hôte*, назвавши угоститеља „*Amphytrionom*,” али без довољна успјеха²⁾.

¹⁾ Рјечник југосл. Акад. (II. стр. 913., ступ. 2) ријечи *дужник* додаје оба значења *debitor* и *kreditor*. За прво значење, које је и иначе свакому познато, има потврдинх примјера више него их и треба. За друго имамо их седам, од којих најстарији доиру до 1399. год.

²⁾ Ово би учињено на основи познатих стихова у Молиеровој комедији „*L' Amphytrion*“:

Већ по што се двојност оваких изрека срета у толиких различних народа, током силних вјекова, јасно доказује да језик, као организам, знаде сам по себи наћи друге начине како да, у говору, од те двојности не буде збрке, а да се и не мијења облик ријечи. Из овога се може извести опће правило: да, како у народу и праву, тако и у језику, оно што збирни народни ум створи на основу дугог искуства, оно најбоље одговара народноме осјећању, бићу, потребама те у то, као што је већ и на више поменуто, без велике невоље, није паметно дирати а, напротив, треба оставити да се само собом, својим природним путем, и на даље развија. Али, у хисторичном животу народа бива прилика кад се ипак пошљетци тога природног развитка не могу даље чекати, него се покаже неопходна потреба умјетног различења или диференцијације.

Што се права тиче, то се потреба јавља обично онда, кад нове прилике у народном развоју донесу потребу *писмених* закона, а тим више кад се закони почињу састављати у опширнијем и систематичнијем опсегу.

И доиста, остајући при ријечи *дужник*, којим се овдје бавимо, и бацив поглед на писане законе у неколицине главнијих јевропских народа, наћи ћемо да, за сваки од појмова *debitor* и *creditor*, би утврђена свуда засебна ријеч.

За законоше ново-латинских народа било је лако. Они нађоше већ у језичној ризници својих предака, Римљана, засебну ријеч за сваки од тих појмова, те им није остало него да их дотјерају, сваки према облицима свога језика: *creditor* (итал.), *créancier* (фр.), *acredor* (шпањ. и португ.), *creditori* (румун.), *debitore*, *débiteur* и т. д.

Од германских народа, Нијемци — правници задржав ријеч *Schuldner* само у смислу дужника — платца, за супротни појам преведоше, како видјесмо, посве механично латински назив са *Gläubiger*, онако од прилике као што је у нас преведена талијанска ријеч *фирма* са *тертка*. Инглези, напротив, који готово половину својих ријечи узеше из језика француског, усвојише овдје сам

»Le veritable Amphytrion
»Est l' Amphytrion oi l'on dine.«

Измена ипак ни до данас није постала ошћенита ни у самоме писменом језику, у кому је двозначност ријечи *hôte* још у обичају, а камо ли да је што измјенила у простоме народном говору.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

латински израз *creditor* без икакве измјене, а с незнатном измјеном и ријеч *debitor* (*debtor*).

Правници словенских народа, исто као и њемачки, задржаше ријеч дужник њено значење *debitor* — а, за појам пак *creditor* — а и они, као и Њијемци, преведоше лат. ријеч *creditor*, исто онако нетачно и механично: *věritel* (чеш.), *wierzyciel* (пољ.), вјеровник и поверилац (хрв — срб.). Само руски правници, који должника већ од прије бијаху свели на једно и то претежније значење дебитор — а, ту недавно, угледавши се ваљда у Инлезе, попримише у писмености, и без сваког пријевода, саму ријеч кредитор (кредиторъ).

Не улазећи ни најмање у оцјену изабраних ријечи, наведени нам примјери показују да сви данашњи културни народи, нетом почеше узаконјавати имовинско право, постараше се да, за сваки од два главна носиоца „облигације“ буде у тим законима и посебни назив, па било то раздвојачењем двозначне ријечи, или примањем нове; било из старијега домаћег, било чак из туђега језика.

Могосмо ли ми, при једнаким приликама, придржати двозначност ријечи *дужник*? Јер, како да се у поглављу о тако званим обвезама, гдје се сваки час сретају онај који дугује и онај кому је дужан, и то сваки од њих са својим особитим правима, дужностима, у својим особитим приликама и положајима, како, велимо, да се, без големе збрке, означе та различна права, дужности, положаји и т. д. кад сваки од тих лица нема, према својој улози, и посебни назив, него се оба једном истом ријечју означају?

Јасно је дакле да је прво питање: је ли диференцијација двозначне народне ријечи *дужник* нуждна или није, тиме ријешено, и то у потврдно смислу. Не остаје него се постарати да се то изврши zgodним начином, с мјером, с тактом.

Прије свега, што се *debitor*-а тиче, посао је веома лак. Нема него просто задржати стари назив *дужник*, тим више што је и до сада у тој ријечи, од њена два значења било претежније управ ово. Тако, виђесмо, поштуше и законоше других народа.

Али што са кредитором?

Овдје нам треба одмах изјавити да се у избору или одређењу назива за појам о коме је ријеч, ми не мого-

смо повести ни за онима који су просто превели латинску ријеч, ни за онима који су је усвојили, без пријевода, онакву каква је. Узроци су очевидни. Ни једна ни друга форма не би народу разумљива била, ни једну ни другу не би народни језик могао усвојити ни пробавити, а што би је можда усвојили само правници, то, по нашим начелима, не би никако довољно било.

Тражећи згодну ријеч за *creditor*-а, не треба заборавити да смо ми овдје неопходно требали ријеч која би покрила најшири смисао тога појма. Тим се још више отешћавала задаћа.

Често, при заштитивању једнога или другог језикозналца, какву би он ријеч узео за овај појам, обични нам је одговор бивао: „Најзгоднија би и најразумљивија ријеч била зајмодавац.“ И не пазећи на вањски састав ријечи, очевидно је да она не одговара појму. Ријеч би се ова могла скорије поставити упоредо са латинском ријечи „*mutuans*“ или са француском „*prêteur*“, те означава имаоника коме је њеко нешто дужан тек од зајма. Али да израз није никако прикладан за онога кому неко дугује: за накнаду какве штете, од најма куће, од продаје, од свршеног рада и т. д. не треба доказивања. *Mutuans* је *species*, а *creditor* генус коју прву обухваћа. Нама, по томе, треба израз који би обузимао све изворе дугова, колико их год било.

Промислимо ли, у осталом, да на извјесном степену друштвеног развоја дугови се најобичније оснивају зајмом, није чуда што прва мисао пада управ на овај обичнији извор. И саме римском праву ријеч је *creditor* из почетка означавала даваоца у зајам *resumiam credere*, *dare mutuum* и т. д.); тек се позније ријеч раширила и *creditor* је онај кому је њеко нешто дужан, ма каквим начином дуг постао. У томе се познијем ширем смислу и примише правници ново-латинских народа.

Како се, наравно, није могло чекати док се ријеч сама собом, вјековима, из ужега смисла прометне у шири, за нас је неопходно било изнаћи ријеч која би одмах одговарала „*creditor*-у, и то у обиму *рода*, а не само *врсте*.

Пошто дакле ми не можемо примити латинску ријеч, ни у њеном изворном облику ни у пријеводу, а не находећи згодне ријечи у живоме народном језику, није

остало друго него је створити. Сећајући се ипак обичне худе среће механично примљених ријечи (сјетимо се горе приведенe ријечи „Amphytrion“ која ни за више од два вјека није могла продрјети у обични разговорни језик), — ми већ унапријед увиђесмо како је тешко начинити ријеч тако да би била нешто сретнија.

Ми се по томе обеселисмо кад нам на ум паде чисто народна ријеч *дужити*, јер нам се чињаше да ће се из ње моћи нешто згодније искресати. Овај нам глагол Вук у своме рјечнику означаје са *hehaupten dass einer etwas schulde, dico mihi deberi*. То значење Вук потврђује и народном изреком: „дужи ме стотину гроша!“ Ову ријеч живог народног језика находимо и у Љубише, управ за крајеве суседне онима, којима је Имовински Законик намијењен био, а и сами смо је својим ушима слушали. Додајмо да се ова ријеч, у истоме смислу и облику, потврђује и примјерима приведеним у ријечнику југо-словенске Академије, који допиру чак до XIV-ог вијека.¹⁾

Истина, онај који *дужи* некога може то чинити и без законита темеља, неовлаштено, али кад промислимо да ријечи, па и саме народне, не означају често него само једно лице или страну њеке ствари или појма, а друге стране остају без ознаке, ми се са глаголом *дужити* можемо посве задовољити, јер означаје оно што сваки *creditor* у првом реду чини: т. ј. тврди, да му је дужник дужан, него има и још нешто. Глагол се *дужити*, осим овога, срета и у смислу још позитивнијем, у смислу праве тражбине.²⁾

За основу дакле нове именице ми узесмо глагол *дужити*, активно, и то у горњем широком смислу. Да начинимо нуждни нам израз, ми мишљасмо да не треба него наћи подесан именички наставак, па да посао свршен буде. Према ријечи *учитељ*, која има свој супротни, више пасивни појам *ученик*, чинило нам се да бисмо с

¹⁾ Има наведених у Рјечнику неколико примјера (II. 912. ступ. 1. под *дужити* = *debito, arguere, credere*) у овоме смислу, најстарији од којих сљеде до 1399-е год.

²⁾ Некоји се примјери, и овога смисла налазе на истоме мјесту Акад. Рјечника. Примјери, напротив, под 2. а, *credere, dare mutuum*, т. ј. давањем коме што, чинити да буде дужан, овдје се нас непосредно не тиче: то је тек *prius* онога другога положаја дужникова.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

обликом *дужитељ*, на према *дужнику*, могли прилично постићи наш циљ.¹⁾

Нас је, лично форма *дужитељ* већ у напријед тако са сваке стране задовољавала,²⁾ да нам се чинило излишним тражити о њој мишљење зналаца језика, које смо иначе радо тражили, и ако смо, наравно, свагда сами одлучивали?³⁾ По врх тога, хтјело нам се да о овом, како мишљасмо, *новом* изразу, не буде ни говорено ни писано док се сам Законик не појави.

Ова нам се последња жеља ипак није са свим испунила. Пошто је већ законик готово штампан био, ми, путујући, случајно, и на наше големо чудо, дознасмо да је ријеч *дужитељ* рјечником писац Стулић, већ пред готово цијело једно стољеће, сковао, и то управо у смислу *creditor*-а,⁴⁾ и ако она није никад, у колико је нама познато, отуда пријешла у живи саобра-

¹⁾ У шестоме дјелу законика, у коме се највише објашњује и одређује значење појединијех ријечи, одређене су и ријечи *дужитељ* и *дужник*.

*Чланак 901. — Дужник је онај ко је законито дужан коме што дати, платити или иначе извршити. Истина, народ називље дужником и онога ко је удуужио, т. ј. у дуг дао, али закон да би уклонио забуну у својим наређењима, свагда овог последњег називље дужитељ (902).⁶

*Чланак 902. — Закон називље дужитељем не само онога ко је коме нешто у дуг дао, него свакога коме је год неко дужан нешто дати, учинити, платити или доносити, ради кога драго законита узрока.

*По томе, свако је *дужитељ* ко може кога за што да дужи, т. ј. да тврди да му је дужан, те је по закону властан тражити судом од дужника намир тога дуга.

*Према овоме проширену значењу ријечи *дужитељ*, треба и значење ријечи *дужник* проширити.⁶

²⁾ Задовољавала је она, пошто се законик појавио, и друге правнике и то и изван срп. хрв. земаља. Знаменити Петроградски адвокат В. А. Спасовић, у своје приказу Имов. Законика (Виест Јевропи фебр. 1889), тако је ријеч *дужитељ* заволио да је изјавио жељу да се мјесто Кредитора у руску правну терминологију прими ријеч *одољитељ*.

³⁾ О састанцима са пријатељима знаљцима језика, од којих жељасмо дознавати мишљење о важнијим терминима које сами прибрасмо, било је већ наговјештено у овје наше већ поменуте расправе. Настојаћемо, да на згоднијем мјесту, о свему томе оширније проговоримо, те да им јавно поименце захвалимо, уједно са свима онима који су којим драго начином били, или су се постарали да буду користни нашем предузећу, или да нам олакшају тежину задаће.

⁴⁾ Стулић, *Rjecoslozje* (Дубров. 1806. :

— *Duxitelj*, еја, m. *creditore*, *creditor*.

— *Duxiteljica*, е. f. *creditriel*, *creditrix*.

Одавде пријеђе ова ријеч, овако исто у мушком и женском роду у Академ. Рјечник, попраћена опаском: „само у Стулићеву Рјечнику.“ Додани су као еквиваленти: *creditor*, — човјек који другога дужи, — којему је други дужан, — *руководалац*.⁶ Ова се последња ријеч, без двојбе, поткрала и нехоте записана била. Ми већ на своје мјесту у самоме тексту, имасмо прилике истакнути како је зајмодавац, дакле и *руководалац* тек *species*, док је *creditor genus*, те се тако подва појма, од којих је онај овоме одређен, узајамно никакo не покривају.

ћај.¹⁾ Што на тај начин изгубисмо првенство, тек у ковању, лако нам је било прегорјети, јер нас је задовољавало то, што је ријеч *дужитељ* дјелотворно признао један, и ако старији, али опет веома учени за своје вријеме лексикограф.²⁾ Али нам је још милије било нешто друго. Послије издања Законика ми с радошћу запазисмо, да је ријеч *дужитељ* из црногорских виших судова, који је већ из самога почетка потпуно усвојише, почела проирати и у ниже, а отуда и у живи народни говор.

Толико о диференцијацији народне ријечи *дужник*.

Пријеђимо сада на ријеч *дуг*. Примједбе о овој ријечи моћи ће бити тим краће, што је већ о ријечи *дужник* било, жали боже доста дугачких разлагања.

Као што ријеч *дужник* у живом народном језику има двојно значење и с тога тако има и ријеч *дуг*³⁾: ову

Глагол *дужити* (*duxiti*) у Студића, долази само у смислу: *in debitorum numero adscribere, dare in credito*, који се и данас најобичније даје тој ријечи у Приморју. (ово исто значење има и глагол чешки и пољски — *dlužit, dlužić* — који оном одговара). Значење, на против, које Вук овој ријечи даје (*dico mihi deberi*) Студићу је, рећи, непознато било, те је, по томе, његов *дужитељ* имао, биз двојбе другу основу.

¹⁾ Двозначности или неодређености ове ријечи ми срећемо паралелно чак и у језицима латинске групе. Познато је да је у староме Риму ријеч *potest* претежно означавала право и стање онога коме је неко дужан, али се та иста ријеч употребљавала не ријетко и за дуг у пасивном смислу.

Један пријатељ наш, романиста на гласу, увијерава нас да кружни народ у Паризу ријечју *créance* називље, неодређено, и једно и друго стање. Напротив, *Littré* овој истој ријечи *créance* објашњује смисао са *dette active*, што није мање значајно. Ово се исто срета и у најновијем француском Ријечнику Хацведа и Дармштетера.

²⁾ Ми с намјером нијесмо хтјели имати под руком Студићев Ријчник при поседу прибирања техничких израза, као што нам ни Шулеков Ријчник није у то вријеме пред очима био. Ми смо се онда клањали свијех Ријчника, и у оне текстове који су у се примали коване ријечи или су их иначе прели из других извора, а не искључиво из живог народног језика, у бојазни, да нас не заведу на странутицу.

Мисао слична овој учини те ми, већ из почетка бијасмо одлучили не узимати ни зашто у законик неке веома удобне и честе изразе скројене према туђима, и уведене у наше законе и правне списе. Ми их искључисмо управо због тога да би присиљени били сами тражити подесне ријечи живог народног језика те састављати, на томе темељу, изреке више у народном духу. На особите тешкоће које кодификатору још и отуда долажаху, обратио је пажњу проф. К. Војновић у својој лијеној оцјени законика (стр. 46) и привео као примјер ријечи одношај. К одношају могу се приодати још и ријечи: *односно, односити, важно, важност, важити, морати, приморати* примораване и т. д. о којима нема у законнику ни најмањег трага. Ми смо вагда мислили да ће и најизврснији термини остати без успјеха, ако сам језик и стил законика не буду с њима у потпуном складу; отуда старање да и језик буде чим више народан — што никако не искључује настојање око његове углађености облагорађења, а напротив.

³⁾ У осталом у Студића (у свескама које почињу латинском ријечју) има цијела поворка израза — еквивалената за *creditor*, које је већином сам сковао или прекројио: *ујероволаи, ојеритељ, зајмалаи, зајматељ, зајамник, дужитељ, удужитељ, лишеовник*.

ријеч народ узимље и за *debitum* и за *poten* у активном смислу.¹⁾

Диференцијација се дакле ни овдје није могла избјећи. Срећом, што се ријечи *дуг* тиче, то различавање неће изаћи из сфере живог језика, отклон ће у значењу бити незнатан, а к свему томе још и услован.

Прије свега, појам је *дуга* требало проширити. У осталом, проширио га је био у главnome већ сам народни говор: јер и ту *дуг* не полази само од зајма, него захваћа и друге главније од мање обичних извора.²⁾ Допуна је проширења по томе незнатна, ипак се мислило, да је треба, потпуности ради, изречно одредити у шестоме дијету Законика, што је и учињено у чл. 900.³⁾

¹⁾ У Рјечнику хрв. или срп. језика II. 859, наводе се рјечници у којима се ријеч *дуг* изречно означаје у оба смисла, као *poten* и као *debitum*, и они који биљеже изречно последње значење. За прво се наводе: Никола, Вјелостепан, Студић; за последње пак: Вранчић, Дела Бела, Јамбрешкић, Волтили, Вук и Даничић. Што ови не означеше двојност смисла ништа не смета, јер је свакако најобичнији смисао *debitum*, па су се други, рјеђи, могли лако прескочити. То смета тим мање што бар у Вука и у Даничића, дужник има бар значења, а то је за нас управ најглавније.

За значење ријечи *дуг*, у смислу „онога што неко треба да прими од другог, а његово стање према ономе што треба да прими и према чељадету од којег треба да прими (Будмани)* које нас овдје највише занима, наводе се у истом Акад. Рјечнику (II, 860, 861) десетак примора од којих њеки допиру до половине XIV вјека. Други, напротив, смислови ријечи *дуг* који се срећају у поменутом Акад. Рјечнику као: *officium* (II 860 ступац I, под б); *negotium* (II 861 ступ. 1 под 5); *debitum conjugale* (II 860 под е и 861 под б); *lis* (II 861. ступ. 1 под 4); *peccatum, poena*, више метафорички (II 860 ступ. 2 под д) — нас се овдје не тичу.

У осталом, примјери за *negotium* које Даничић наводи, Будмани мисли да нијесу доста потврђени.

И ако овдје није мјесто распрострањати се о таким питањима, дужни смо ипак подмјетити бар једну грешку која се, при наваћању потврда различним значењима ријечи *дуг*, ипсу у растрешености поткрала под перо, и коју овом приликом записасмо. Између цитата који се наводе као потврда за значење *officium* има и овај: „ако се тому бискупи или *дуг* и законит обичај не опиру.“ Овдје је ријеч *дуг* узета као именица у значењу *debitum, officium*, док по нашем мишљењу она није него тек придјев *дуг* = *longus* (а, um). На тај би начин подвучене ријечи значиле не *debitum (officium) et legitima consuetudo*, него *longa et legitima consuetudo* (Cfr. Dig. I. 3, De legibus Senatuseque consultis, et de longa consuetudine. — Cod. VIII. 53: Quae cot longa consuetudo).

Студић s. v. *credito* ставља нам на избор ријечи: дужбина, залог, дуг, дуговање, вјера, увјерованство — без икаквог ближег одређења.

²⁾ У Рјечнику југосл. Академ. стр. 859 ступ. под а и стр. 160, ступ. 2 под 2) има примјера где *дуг* не полази само од зајма, него и из кметских даћа, из злочина из некоје штете и т. д.

³⁾ Чл. 900. — Дуг бива не само кад ко што коме у дуг даде, него и „онда кад је и без уажења ко коме што драго дужан платити. Оно последње значење ријечи *дуга*, закон још више раширује, те се том ријечију служи и „онда кад је ко, по уговору или ради каква било дјела, посла или догађаја, „дужан некоме нешто дати, платити, извршити или допустити, у колико то „има какву било имовинску вриједност.“

Пошто је једном ријеч *дуг* проширена, требало се позабавити и питањем диференцијације двојног смисла који има. Овдје би аналогија захтјевала, да се поступи као и с ријечју *дужник*, т. ј. да народну ријеч *дуг* задржимо за означање „обвезе“ дужникове — а да за опће дужитељево *право* тражимо или створимо засебну ријеч.

Али по већ поменутом начелу: не уводити без велике потребе новина ни у форми ни у значењу живих народних ријечи, ми се постарасмо у колико је могуће било, одољети обичном искушењу аналогије и симетрије.

Ријеч *дуг*, сама по себи, није прионула уз личност, као што је урадила ријеч *дужник*; прва се може помислити и посве одлучено, апстрактно.

Према томе, диференцијација се смисла може помислити и надаље правити онако, како је то до сада правило сам народни језик, т. ј. мјестом које је давао, према смислу, у ставци самој ријечи *дуг*; а већ знамо да од тога није никад збрке бивало. На тај би начин, и облик и значење ријечи остали нетакнути. Али, с друге стране, може ипак бити случајева, особито кад се распрострањена употреба тачније писмености у правним пословима, да досадашњи начин одређивања смисла може остављати мјесто двојби, те неодређености. Чинило се дакле да и такве случајеве треба предвидјети и наћи им унаприједа начин.

По томе, ако се у овакоме случају налази ријеч *дуг* са значењем *debitum*, тад ће се она, по аналогији *debitora*, и узети искључиво за *debitum*, поставивши ријеч „дуг“ у таки положај у изреци, како неће бити сумње о њеном искључном значењу. А већ је и онако израз овај много обичнији за *debitum*, него ли за супротно значење.¹⁾ Овдје би, на тај начин, облик потпуно сачуван био, а служило би се тек значење ријечи.

Кад се напротив, ради о праву које овлашћује на тражбу судом, тад се облик мијења, те је за њ предложена, по подобију *дужитеља*, ријеч *дужење*. Ријеч *дужење* има тим више изгледа на успјех, што је она у веома блиској родсвеној вези са глаголом *дужити*, из кога ми изведосмо горе поменућу ријеч *дужитељ*, — али

¹⁾ Ријечи: *дуговати*, *дуговање*, *дужан*, кад не излазе својим значењем из круга којим се ми овде бавимо, имају свагда *пасивни* смисао.

што је највише, дужење се налази, по свједоци Вуковој, диелотворно у живом народном језику.²⁾

Онима који би вољели одмах одредити једну једину ријеч за све случајеве у опће (а не само за оне гђе је сумња), и то као паралелу *дужитељу* ријечи *дужење*, а *дужнику* ријеч *дуг*, ми понављамо и овдје своју изјаву: За нас је у послу прибирања термина једно од главних руководних правила: остајати што ближе к ријечи живог језика¹⁾; узроке на којима се то наше правило оснива излишно је овдје набрајати они су изложени у нашим горепоменутим расправицама, а и онако су очевидни по природи саме ствари. У осталом, не заборавимо ни ово: одређивање је, кад ријеч *дуг* у активном смислу може довести у сумњу тај смисао, остављено субјективној оцјени; те не само законодавац, него и сваки други може, кад га је год воља, употријебити искључиво израз *дужење*, а ријеч *дуг*, у овоме активном смислу, посве напустити.

Да се ријеч *дуг* апсолутно не стегне на једино значење има још један доста замашан аргуменат. Задржав ријечи њено досадашње двојно значење, она се може и упогребљавати и у посве апстрактном смислу *obligatio* у опће.²⁾ На тај се начин ми можемо посве ослободити не одвећ згодне ријечи *обвеза*, која очевидно није него ропски пријевод са латинског. Држало се да је пријевод доиста потребан у књижевности, пошто се мислило да у језику нема згодне ријечи за тај појам, а подубље се, по свој прилици, није тражило. Било је, истина, свакоме позната стародревна јер опће словенска, ријеч *дужност* (рус. *должность*, чеш. *dluznost*, пол. *dlusność*) = *officium*, али како она сиже не само у јавно право, него

²⁾ Дужење п. *die Behauptung dass jemand einem etwas schulde*, »assertio debiti.« (Примљена је ријеч и у акад. Ријечник). Друго значење, *oblatio*, мјестно је, а нама се чини да није ни поуздано; — у сваком случају нас се овдје не тиче, јер га Вук доводи у везу са *дужити се* (рефлексивно), што је посве друга ријеч.

¹⁾ Пошто је чл. 900 у првој свој половини изречно проширио појам дуга, он за тим различите појмове у кратко овако одређује:

»Дуг је дакле она веза која бива измеђ дужника и дужитеља (901, 902), те одговара књижевној ријечи *обвеза*.

»Дуг је такође и оно што је дужник дужан, као и дужност његова тај »дуг намирити.

»Што се пак тиче права дужитељева напрема дужника, закон, кад се је »год бојати какве збрке појмова, називље то дужитељско право *дужење*.«

²⁾ У акад. Ријечнику има примјера ријечи *дуг* у оба значења заједно (*debitum* и *posse*), и то мање више апстрактно (II 861, ступ. 1 под 3).

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

захваћа и све моралне везе, препширока је за наш појам, који је и онако већ проширен.

Њемачки правници, не имајући такође згодна израза у своме језику, а нашавши да га је с латинскога превести тешко, узеше саму латинску ријеч онаку каква је, без пријевода, и тек што промјенише у вишеброју крајње слово *s* у *n*, те створише свој израз „*Obligationen*.“

Међутим, њемачки правници вишега полета не мо-гоше се задовољити том позајмљеном ријечју. Блунчли, на примјер, руководилац редакције циришког грађанског законика, у кога је такође очевидно старање да законска наређења буду појмљива народу, искључи туђинку „*Obligationen*“ из својег натписа законика у којима је ријеч о дуговима у опће. Не имајући за то једне поде-сне рјечи у своме језику, он узе *двје* народу разумљиве ријечи, те, поставив их упоредо, замјени „*Obligationen*“ са „*Schulden und Forderungen* — што би ми лако могли превести са дугови и дужења.

Али пошто ми имамо управо једну ријеч *дуг* за оба појма, чинило нам се, да би грехота било њоме се не послужити. Тиме нам постаје сувишно свако превађење, позајмљивање и ковање, што је све већ само по себи незгода.

И тако у Имовински Законик, у мјесто *обвеза* или облигација, би примљена чисто народна ријеч *дугови*, у њеном апстрактном широком значењу и одлучено посве од два главна носиоца свакога дуга, дужитеља и дужника.

Отуда није тешко било извести ријеч, којом би се окарактерисала права и дужности, које потјечу из *дугова*, у опреци са стварним правом. У Имов. Законику, у чл. 871., изведена је ова опрека тим, што се право ове прве врсте називље *дуговинским* правом.

Вријеме да се зауставимо.

Овај се чланак, особито ради свог додатка, одуљио, те је прешао границе које су му из почетка биле одређене. Додатак пак, који се у суштини не бави него са цигле *двје* ријечи, *двје* гранчице истога корјена, могао је, наравно, бити веома краћи, кад би смо се били стегли искључиво на опис резултата или посљедака обрађивања тих двају израза. Нама се ипак чинило да то не би било довољно. Пошљетци су обрађивања, т. ј. коначно одабрани изрази, и онако већ познати из самога Имов. Законика, гдје су, што више у дидактичном дијелу, увр-

штена о њима и посебна објашњења. Није ни мало мање познато, из наших пређашњих списа, ни само главно начело које бијасмо утврдили за посао прибирања стручних термина, т. ј. што лакша разумљивост народу изабраних израза. Требало је дакле овом приликом да кажемо бар нешто и о начину, сретствима, реду којима се старасмо постигнути свој циљ, те о тешкоћама и олакшицама, које на своме путу сретасмо. Нама се чинило да би ови, и ако бијегли и узгредни податци, могли отслужити њеку службу, кад би дошло до какве дискусије, јер би се на тај начин могле лакше открити слабије стране посла, па и саме заблуде. При извјестним приликама чак и ове посљедње могу од користи бити: *nam oportet et haereses esse.*

Погледом на све ово, можда не би безкорисни били и даљи подробнији податци бар о раду около знатнијих и сложенијих термина — који изазиваху мање више питања, претстављаху мање више тешкоћа.¹⁾ — измеђ' оних стотина и стотина израза, којима нам се требало савити вршећи наше кодификаторско подужеће. У нас се, жалибоже, не би могло наћи слободна времена за тако опширан посао, којим би се лако могло напунити неколике свеске. Ми смо управ, обзиром на недостатак времена, довољни, што и овим незнатним чланком могамо извршити своје више поменуто обећање.

У осталом приписивањем правних стручних израза бавили су се у нас, а можда се и још баве, и други научни радници. Увјерени смо, да би веома пробитачно било, кад би се частна управа овога часописа постарала, да и од њих узме обећање, да ће предати јавности по некоје саопћење о своме раду. Требало би им само препоручити, да при томе не забораве ни податке о главним циљевима које су имали пред очима, и о начинима којима су се старали да их постигну, — да се у саопћењима својим не облијене дотакнути се различних осо-

¹⁾ Тешкоће су биле тим многобројније што од Рјечника југослов. Академије — са својим огромним богатством ријечи, свака са својим происходом и документарном историјом, са дивним Будманијевим обрађивањем њихових значења — не бијаху се појавила него само два три прва слова, кад се радови око законика приближаваху свршетку своме. Отуда слиједи, да и саме сирове материјале т. ј. ријечи, ми бијасмо принуђени сами по изворима тражити, сабирати и изучавати, а то је све тим мучније било што силни и неодгодни послови око самога садржаја не допуштаху нам тратити него сразмјерно веома мало времена око формалне стране законика: око језика, стила, термина.

бина појединих ријечи и израза у облику и значењу, — потребе или непотребе, могућности или немогућности њихове преинаке и дотјеривања, — успоређивања с другим терминима, домаћим и туђим, — различних проблема и питања, која из свега тога потјечаху, покушавања ријешити их, — мисли, комбинација, која из свега тога потјечаху, — покушавања ријешити их, — мисли, комбинација, изискивања која изазиваху, с њиховим успјехом или неуспјехом и т. д.

Што би год такви и слични податци били многобројнији и подробнији, тим би више њихови извјештаји допринијели к бистрењу мало разбистрених појмова, — ријечју, тим би њихов труд и настојање били користнији веома мучну, али веома важну и неотклоњиву послу *рационалног* прибирања правних стручних израза.

КО ИМА ПРАВО

ДА МЕЊА, ДОПУЊАВА И ОБЈАШЊАВА ЗАКОНЕ У СНАЗИ?

У напред знам, да ће свако, који прочита ово постављено питање, а још не прочита одговор на њ', рећи, шта ће овај са овим питањем, кад и деца знају да нико нема право да *мења, допуњава и објашњава* постојеће законе, до само законодавна власт.

И јесте тако. Ово право има само законодавна власт, а више нико. Али ево случаја где је наш Касациони суд у своме III одељењу, у очи садањих судских ферија, у једној *брачној парници* уважио једно *објашњење* које није издала законодавна власт, него они чиновници, којима је Министарство Правде поверило: да наш грађански законик од 1844. год. прештампавају у нова издања, и у њих уносе тада постојеће *измене, допуне и објашњења*.

Јесте, ови чиновници уносећи у нова издања, нашег грађанског законика од 1844. све тада постојеће *измене, допуне и објашњења*, нису се придржавали законодавног текста, него су, тежећи да што боље посрбе поједине речи, *изостављали и мењали читаве ставове противно значењу, духу и намери законодавца*; а то апсолутно нису смели чинити, пошто је то искључно право самог законодавца, а не више никог у држави.

Непојмљиво је, како су она господа Министри Правде, који су наређивали прештампавање закона у нова издања, били толико непажљиви, да та нова издања са изменама, доцнама и објашњењима, не потчине стручој ревизији, него су их оставили онако, како их је одређени чиновник преписао и прештампао, док се зна да не вреди препис ни једног најмаловажнијег акта, ако није сравњен с ориџиналом, док није и његова једнакост утврђена.¹⁾

Колико се за ове покрешке могу кривити и сами ови чиновници, још два пут више, може се пребацити оној Господи Министрима, што су одређивали такве чиновнике, који не знадоше ни оно, што је најобичније, а то је, да се текст постојећи у ориџиналу не сме мењати ни у једну длаку, без законодавне власти.

На ово, не само законско, него и уставно питање, поменута Господа Министри били су позвани својом дужношћу, да обрате нарочиту пажњу и за то, што већином, наше судије нерадо читају старе ориџиналне законе, па апсолутно верују прештампаном издању, онако како га је одређени чиновник преписао и прештампао; као што је наш Касациони Суд пре неколико дана, као што напред споменух, апсолутно веровао издању грађанског законика од 1891. год. и на основу истога донео одлуку, којом је упронашћена једна сирота, а да је прочитао текст ориџиналног закона од 25 Марта 1844. год. он такву одлуку не би могао донети, пошто у ориџиналу стоји, да сирота има право докле у поменутом издању стоји томе противно.

Да бих доказао и сваког уверио, да су они чиновници, који су као одређени прештампавали наш грађански законик у нова издања, уносећи у њих и тада постојеће измене, доцне и објашњења, не само мењали поједине речи у ориџиналу, него да су изостављали и мењали чи-

¹⁾ Нигде у свету није посао министара правде да ред по ред *оверавају* радове ове врсте. Њихово је, да у оваквим случајевима даду одређена, тачна и јасна упутства и наредбе; а од њих се не може захтевати: да сами прегледају члан по члан оваког једног посла. Нова издања законика приређују се из чисто практичних потреба, т. ј. с тога, што примерака *првобитног* (или у опште старијих) издања више нема за општу потребу. А излишно је и напомињати, да *ошви судови* при појави оваког спора — нарочито кад им се сврати пажња на несугласицу између разних издања законика — имају да на ову обрату своју пажњу и да се придржавају онога, што је *законодавац* имао у виду при изради и издавању законика. Прештампавање није ни ти сме бити тумачење или чак и мењање закона.

таве ставове, и тиме ништили и њихов правни значај, и дух и намеру законодавца, — ја ћу овде изнети на упоређење текст § 100. из грађан. законика од 25-ог марта 1844. год. као ориџинални, који § до данас није ни мењан ни допуњаван ни објашњаван, што се види из хронолошке и азбучне таблице на страни 256. 1877 год.; — и текст § 100 у издању од 1891 год., па ће се видети, да је овом издању дотични чиновник својом личном примедбом поништио прави смисао и дух и намеру законодавчеву у овоме § 100-ом. У грађ. законнику од 25. марта 1844. § 100 гласи овако:

»§ 100.«

»За време трајања парнице брачне дужност ће бити суда духовног напред определити: припада ли *невољној* страни пристојан ужитак, који ће се помоћу *услугу* и *имању мужевљу* свјетским судом измјерити. Такођер, ако би дјеце било, постараће се о међувременом њиховом снабденију и васпитанију.«

И у издању грађ. законика од 1891 год. овакви је исти текст § 100-ог, али је дотични чиновник код речи *»невољној«* метуо звездицу, па после на дну листа ставио овакву своју примедбу:

»*) У издању грађан. законика од 1873 год. и 1884. место речи *»невољној«* стоји *»невиној«*, и за то се ова погрешка исправља по оригиналу,“ док међу тим ова издања од 1873 и 1884 год нису оригинали него само преписи, и то погрешно преписани, а оригинал је грађански законик од 25. марта 1844 год. па и ако ова примедба беше и погрешна по себи и од ненадлежног и неовлашћеног аутора и ако речи *»невољна«* и *»невина,«* по духу и намери законодавчевој, бежу не само различитог него и противног значења, опет наши судови апсолутно се држаше те примедбе и судише спорове по речи *»невина,«* а реч *»невољна«* сматраше као изостављену и не вредећу.

Да реч *»невољна«* и реч *»невина«* не само да правно стоје у великој разлици између себе, бар што се тиче текста § 100-ог грађ. законика, него чак правно једна другу потиру — нетрају; — ја ћу то сад да докажем и потврдим самим законодавцем.

Кад у грађан. законнику као оригиналу од 1884 године § 100-ом који до данас није ни мењан ни допуњаван ни објашњаван, поред осталог, стоји и ова реченица: „невољној страни пристојан ужитак који ће се по могућству и имању мужевљу светским судом измерити“

онда се мора узети да је законодавац овом речи „невољна“ означавао и подразумевао *несрећни положај и стање оне жене, која се од свога мужа животом одвојила и остала без икаквих средстава за време вођења парнице*; без обзира на то, да ли је она својом или мужевљевом кривицом отишла од мужа; дакле законодавац је речју „невољна“ огласио онај женин положај док траје парница, а чим се парница сврши да она одмах престаје досуђени јој ужитак од мужа.

Дакле законодавац је жену за време од онога дана, кога је отишла од мужа па до свршене парнице назвао „невољном,“ и за то време аптеретио мужа да јој даје ужитак без обзира на то, да ли је она отишла од мужа својом или мужевљевом кривицом.

А зашто је законодавац жену у овом времену назвао „невољном,“ па била она крива томе стању или то био њен муж?

Ево за што?

У 1844. год. кад је наш први грађан. Законик писан и написан, наш је народ био сто на сто моралнији, породично нежнији и осетљивији, па такву жену туђин није смео примити у своју кућу за то што је законом одређена строга казна; а кућа њених родитеља, нерадо је примала од стида и срамоте, и ако би је примила куку њојзи, презирале би је стрине, стричеви, снахе, браћа, сестре, као каквог скота; и заиста је њен живот у таквом положају не само „невољан,“ него и најнесрећнији на свету; и баш с тога наш законодавац знајући, да је она за време трајања парнице најнесрећнији створ назвао је такву жену „невољном“ и оптеретио мужа да јој у том стању даје ужитак без обзира на то: је ли она крива или није.

Да ова реч „невољна“ правно означава оно стање женино од дана када је од мужа отишла па док траје парница, тврди се нарочито тиме: што се одређује ужитак „по могућству и имању мужевљу,“ а не каже се „и по могућству и имању женину,“ признаје дакле само

жену за „невољну“ а не и мужа; иначе би се у закону казало „и по могућству и имању женину,“ или што друго овоме слично, што би исту мисао и жељу законодавчеву изражавало.

Да се овакво правно има разумети реч „невољна“ а не другаче, објашњава се и допуном §§. 65 и 82. грађ. закона од 4. Јула 1851 год. ВМ 533. Збор. VI. стр 22; јер се у овој допуни говори: како ће судови поступати односно накнаде трошкова и штете за срамоту, у оним брачним парницама, где није свршен брак него само испит, па једна страна одустане од намереног брака; па законодавац дајући побуде и разлоге овој својој допуни, за ово питање, позвао је се на § 100 који говори о парницама свршеног брака, али не допуњава и не објашњава овај §. 100, него само упућује судове на њега, и односно парница због одустанка од намереног брака.

Законодавац мотивишући ову своју допуну поред осталог, вели и ово:

1. „Законодавство је . . . . . у § 100. зак. грађанског изречно казало, да духовна власт само опрједели припада ли „невољној страни“ ужитак па ако припада, опрједеленије количества таквога ужитка оставило грађанском суду, и то по мњенију попечитељства, за то, што духовна власт не може стање мужевље измјерити и по томе ужитак жени опрједелити.

Па будући да је и у овом случају где невинна страна од оне, која је од намјереног брака одустала, и тиме првој не имајући довољних оправдатељних узрока за одустанак штету и срамоту причинила . . . . . то да се на сваки начин у овом случају опрједеленије количества накнаде за причињене трошкове и срамоту невиној страни судејском грађанском власти рјешити има.“ . . . . .

И ова допуна §§. 65 и 82 грађ. зак. својим текстом објашњава: да реч „невољна“ није оно исто што и „невина“ јер законодавац и у овој допуни жену назива невољном страном, код парница свршеног брака; а код парница намереног а несвршеног брака назива веренике невином и кривом страном, и обоје терети накнадом, тако, ако је девојка крива а момак невин, да му девојка да накнаду, а ако је момак крив а девојка невинна, да јој момак да накнаду.

У парницама дакле не свршеног брака, законодавац назива парничаре невином и кривом страном, и обоје

терети накнадом, а у парницама код свршеног брака назвао је само жену „невољном,“ и оптеретио само мужа да њој даје ужитак, без призрења на то, да ли је он крив или жена.

Истина у §-у 100 грађ. зак. каже се:

„за време трајања парнице брачне дужност ће бити суда духовног напред одредити, припадали невољној страни пристојан ужитак“ . . . . .

па изгледа да духовни суд има да цени ко је узрок одвојеном животу, да ли муж или жена, али законодавчева намера то није била; он није смерао да оставља духовном суду да овај цени питање: ко је крив муж или жена, пошто се то питање цени пресудом а не претходним и споредним решењем, него је законодавац у оно доба претпостављао, да свака жена, која оде од мужа, није отишла од добра него од зла, и да она мора бити невољна; а да по ретком изузећу може бити таква жена и „не невољна“, ако је богата, и заиста таквој жени није потребан ужитак, па још ако јој је муж сироме, за њу би било ситница онај ужитак, од 20—30 дин. месечно, и зато она као богата не би била невољна и духовни суд имао би право, кад јој не би досудио ужитак, пошто случајно није невољна.

Према оваквом законском тексту, духовни суд има да цени и оцени, да ли је заиста жена невољна, или је богата па није невољна; а не да цени да ли је жена крива или није пошто се то пресудом цени, као што је напред речено, а не претходним и споредним решењем.

Ово се лепо објашњава и §. §. 101 и 102. истог закона, у којима јасно стоји: да се крива и невина страна назначује тек после, извршним пресудама, а пре пресуда да се жена непрестано сматра за „невољну“.

Из свега што је доведе наведено излази логичан и законски закључак овај: да је законодавац у §. 100. грађ. зак. од 25. Марта 1844 год., који §. до данас није ни мењан, ни допуњаван, ни објашњаван, назвао жену невољном за све оно време од дана кога је од мужа отишла, па докле се брачна парница не сврши, и за све то време, као невољној, дао јој право на пристојан ужитак од мужа јој, без и најмањег обзира на то, да ли је она била узрок одвајању живота или није била; или боље рећи да ли је она била невина или крива страна,

пошто се *невиност* и *кривица* утврђује пресудама, а не претходним и споредним решењем.

Дакле суд, који би овакву жену одбио од права на ужитак од мужа јој, па макар она била узрок одвојеном животу, повредио би јасан законски пропис, и огрешио би се о правду.

Долази чудно, да је законодавац још пре 55 год. када у Србији није било скоро никаквих школа, изнео овако дубок и правилан поглед на стање жене, од дана кад оде од мужа, па докле траје парница; а данашњи правници и судије, који су свршили правне науке, да имају тако погрешан поглед на ово питање.

Стари законодавац каже: жена све што је имала при удадби, однела је и дала своме мужу, и кад је од њега отишла да је изишла гола, а код мужа остало све и оно што је њено, и оно што је мужевље, и за то је жену назвао *невољном*; а данашњи правници и судије кажу: да се оваква жена и муж налазе у подједнаком стању. Зар ово није абсурд? Жена без игде ишта; — а муж остао у оном истом стању, у ком је и био док је жена код њега била.

Поглед старог законодавца на ово питање заслужује сваку хвалу — а поглед наших данашњих правника и судија заслужује јаку замерку.

Ст. Добривојевић

АДВОКАТ.

ОДНОС ОПШТИНЕ ПРЕМА ДРЖАВИ¹

од † ФОР. Л. ДОКИЋА

ЛИЦЕНЦИЈЕНТА ПРАВА У ПАРИЗУ.

Од великог је значаја, како ће се уредити односи општине према држави. И као што човек признаје власт општине, да би у њој нашао снаге и заштите, коју сâм нема, тако исто и општина треба да призна власт др-

¹ Ово је један одломак из списа покојниковог „О општини“, који је покојник написао за време свога студирања права у Паризу.

Ми овај одломак доносимо у времену кад се почиње да ради на реорганизацији Београдске општине не би ли што год могао користити онима којима за тај рад потребује материјал.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

жаве како би њени грађани добили оно, што ни општина са недовољних средстава и снаге не може дати.

Ну овде се одмах истиче и једно врло важно питање, а то је: *где је граница до које општина има да призна власт државе над собом*, другим речима, колики ће бити онај однос између општине и државе? —

Стојећи у нужној вези са државом, општина, колико је с једне стране позвана да врши све оно што јој налажу њени интереси, толико с друге стране има да извршује и све оно што држава нареди ради *опште користи*.

Из односа према држави у које неминовно мора да дође општина као члан државног организма проистичу и њихова узајамна права и дужности. Однос између општине и државе регулишу устав и закони тога ради донесени.

По утврђеном већ принципу једнакости нико не може имати права без дужности, нити дужности без права. Право и дужност не дају се оделити једно од другог, они су управ две стране једне исте ствари. Према томе и дужности општине према држави морају се мерити према правима, која јој држава ујемчава, те с тога и држава не може ни имати према општини више власти, но колико је потребно да се осигура слобода, напредак и благостање свију. Тако нпр. држава не може допустити да се власт општине употреби на заједничку штету и против народне целокупности, али за то ипак држава не може узети на се да она управља општинским интересима. Ну с друге стране, држави је, позвањ заједничким интересима, дужност да пази да општина не пређе своја права и да не повреди општа права грађана. Из овога порађају се и извесне дужности за државу. Тако :

1., држава је позвана да се брине и за будуће генерације. Активни чланови општине могу јако ангажовати будуће генерације тако, да оне после подносе велике терете и да имају великих незгода. Држава, као највиши татор деце, не сме допустити да активни чланови општине безусловно располажу имовином општинском, коју они сами нису стекли. С тога и јесте једна од првих дужности државе, да надгледа како се управља општинским имањем и њеном другом својином; да мотри на уговоре о куповини и продаји, како се не би општина оштетила, купујући оно што јој не треба.

Из истих разлога држави је дужност да пази и да одобрава зајмове, које општина чини ради својих циљева.

2., држави је дужност да пази да се прирези не разрезају неправедно тако да неки пропадају под теретом пореза а други да га и не осећају;

3., држава као чувар општих интереса треба да предупреди сукобе између општих интереса и локалних. Ови сукоби могу се тицати или полиције или финансије општинске;

4., у опште држава је позвана да предузима све оне мере које су потребне те да с једне стране поједина самоуправна тела не прекораче границе своје надлежности и да њихова радња не буде противна државним задацима; а с друге стране, да се осигура вршење задатака и закона, за које су општине надлежне, а чије вршење јако утиче на унапређење општег државног и народног интереса.

Општина вршећи своја права и своје дужности према држави, а држава опет то исто према општини стварају ону потребну хармонију, у којој се огледа да општина и није ништа друго но члан у државном организму.

Рекли смо, да сваком праву одговара и дужност и обрнуто, свакој дужности одговара и право. С тога ћемо сада изнети права општине, која одговарају реченим дужностима државе.

Права општине су различна. У главном она се могу свести на две групе: на администрацију локалних интереса и на суделовање у извршењу општих закона.

У та права долази:

1., *право да управља самостално својим добрима.* У општинска добра долазе зграде, што служе за општу корист, као: школе, општинске куће, цркве и све остале зграде, које су подигнуте о општинском трошку или их је општина добила; даље пољска добра: шуме, ливаде, папњаци и т. д. Свим овим добрима општина може самостално управљати, из њих црпети користи, узимајући приходе њихове.

2., *право да сама из своје средине бира органе, којима ће доверити управљање општинских послова.*

Сви не могу радити извесне послове јер има послова који се боље и лакше обављају, кад их не раде сви. С тога се такви послови поверавају извесном ограниченом броју људи, који су при том и најспособнији

за то. Општина је, дакле, позвана да изабере људе, којима хоће да повери руковање општинским пословима.

Ово је такође једног веома важно право општине, које је основано и на самој природи ствари, *јер ће једино грађани општине најбоље знати коме могу поверити вођење својих послова.*

Ти општински органи, којима се поверава вршење послова, јесу општински одбор, општински суд са свима осталим потребним чиновницима. Разуме се, по себи, да општини, као год, што јој припада право избора општинских органа, да јој тако исто припада и право контроле рада ових органа.

3., право да разрезаје прирезе и чини зајмове.

Општина има разне потребе, које треба да реализише. А реализација ових потреба неопходно изискује и материјална средства, те с тога општина и мора имати права, немогући наћи довољно извора у своме имању, да се обраћа на своје грађане.

Тражећи од својих грађана извесне материјалне жртве, општина им за то у накнаду даје све користи заједничког живота.

А за то, што је то корист општа, заједничка, за то опет општина има права наплаћивати ове материјалне жртве (прирезе) и путем принудних мера, које има и државна власт у наплаћивању порезе.

4., право да сама одржава јавни ред и мир и да се сама стара о јавном здрављу и јавном моралу.

Ради овога свога права, општина је власна да издаје полицијске наредбе у којима ће одређивати незнатну казну за оне, који се покажу непослушни према тим наредбама.

Ово право општине да одржава ред и да се стара о јавном здрављу и моралу делегирано јој је од државе, услед чега су и потекле оне горе побројане дужности државе да контролише рад општине.

Из досадањег видесмо како и у колико има права држава да утиче на општине. Али тај утицај данас није једнак код свију модерних држава. Данас се у главном могу разликовати три система у погледу тога односа државе према општини.

Та три система означају се као: енглески, француски и немачки, и то према земљама у којима су се они најбоље развили.

(Главна обележја свакога посебице од ових трију система, изнећемо у идућој свесци.).

ДА ЛИ § 333. ГРАЂ. СУДСКОГ ПОСТУПКА ТРЕБА ДА ПОСТОЈИ ?

Један од наших млађих правника, који заузима доста леп положај као такав, у бр. 9. „Бранича“, изашао је са својим мишљењем о горњем законском наређењу налазећи, да § 333. грађ. суд. поступка неби требало да постоји; да је излишан, управо да је он поред онаког § 303 истог поступка постао одавно правни анахронизам.

Ми се радујемо оваквој појави, јер је непобитан факт, да наши правници као најпозванији за послове овакве природе, мало или боље рећи скоро ништа не раде, већ се задовољавају са оним што су у школи стекли. Природа правних послова је таква, да се и норме законске по времену, по потреби, обичају, приликама и др. морају допуњавати, мењати и т. д. еда би се извесан правни посао, с обзиром на све то, могао правилно расправити.

Полазећи дакле, с тога гледишта, ми одајемо сваку хвалу томе младоме правнику, али нас је то у исто време побудило, да о томе питању, које је он изнео, проговоримо коју реч.

У напред изјављујемо, да је мишљење г. Поповића погрешно, и противно њему тврдимо, да § 333. грађ. суд. поступка није непотребан.

Да ово утврдимо, истаћи ћемо једно питање, на које наравно треба дати одговора.

Зашто је законодавац у §. 279. крив. пост. дао право нижим судовима да о предмету, био он расправљен *пресудом* или *решењем* да против разлоге на примедбе одељења касац. суда, а на против, § 333. грађ. суд. пост. није дозволио нижем суду да даје против разлоге, кад предмет расправља *решењем* ?

За прво умесан је одговор г. Поповића, да је законодавац имао на уму тежак положај окривљенога у

кривичном процесу, као и да се у истом процесу тражи материјална истина (као што се то обично у актима а и теорији каже?!), јер, збиља, у питањима личне слободe части и томе подобно, право је, да и већи скуп искусних правника, као што је општа седница касац. суда да своју управо најмеродавнију реч.

Изналазак дакле материјалне истине и тежак положај окривљенога је чиста побуда и правни мотив нашег законодавца у § 279. крив. суд. пост.

Ну сем тога, што је г. Поповић сметнуо с ума, решењем нижег суда у питањима кривичне природе, *расправља се у исто време и главна ствар*, пошто је законодавац у § 161. крив. суд. пост. поред осталог у тач. 3. напоменуо, да суд цени има ли довољно основа подозрења против оптуженог, као и по тач. 1. да ли је дело у опште по закону казнимо, па ако нађе противно, онда ће по § 162. крив. суд. поступка, туженога отпустити.

Дакле је суд овде позван да решењем расправи према status quo, има ли казнимог дела и има ли законских доказа, што је обоје за крив. процедуру нешто најбитније, — *ergo главна ствар*.

Држим да нам неће нико изаћи с питањем, па нашто су онда претреси и пресуде судске, кад се решењем расправља главна ствар? На овакав приговор одговорили би: да се решење доноси по стању које су истражници прибали; а да се изнађе материјална истина вероватније је, када сва лица која су фунгирала код истражника живом речју јавно пред судом преставе стање ствари; када се полаже клетва од сведока или тужитеља; чује одбрана туженога и браниоца, — услед чега цело стање ствари може да се измени, било у ма ком погледу, а тиме се тек може постићи, оно што је законодавац замислио под изразом „материјална истина“.

Питање је сад, да ли се решењем у грађ. процедурама расправљају главне ствари? Одговор је овде негативан, и то у свима пословима, који се у цивилној процедури решењем расправљају.

Да ово утврдимо, ми се нећемо удаљавати од оних примера која је г. Поповић навео. Исте ћемо примере један по један излагати, и уз то давати своје разлоге, који су противни онима, које је г. Поповић изнео.

Неоспорна је истина и у теорији и у пракси, да је предмет — главна ствар — грађанског процеса навек

приватно правни спор; или другим речима, приватно-правно потраживање, које је *оспорено*, услед које оспорености изискује се сурадња судске власти, да одлуком својом принуди противника на оно, што је суд одлучио да је право у спорном питању.

Полазећи дакле, са овога гледишта, ми ћемо приступити појединим примерима Поповићевим тако:

1. Г. Поповић вели, да се *решењем* уважавају поравнања по свима споровима и т. д. *где год се парничари на то сложе*, — дакле расправља се *главна ствар*?! У чему?

Сурадњом судске власти овде се ни једна странка не нагони да изврши ово или оно, које се односи на сам предмет, око кога се равна. У овом случају и нема правог процеса. Странке изјављују свој суд о предмету неком, који су сами *регулисали*, захтевајући од суда, да ту њихову вољу својим потписом одоствори — § 145. грађ. суд. пост.

Разлагање г. Поповићево изнето на стр. 395. Бранича тач. а, б, в и г, без вредности је, јер су та питања споредна, на која не само суд него и све друге власти морају да пазе, али све то не задире у главну ствар — предмет, — јер он, баш да суд поравнање и неуважи и даље међу странама постоји и постојаће све дотле, док се исти, ако не путем равнања, а оно путем редовне парнице не регулише.

Грешно дакле, мисли г. Поповић, кад сматра да је *главна ствар* уважавање или одбацивање на судски протокол стављеног поравнања, које ништа друго није, него једна чисто формална страна сурадње судске власти.

Пада у очи, бар онима који ту ствар знају, што г. Поповић за своје мишљење и наводе, цитира и један спор пред једним од најмањих судова у Србији, који *засеца у стотине хиљада дин.* наводећи како равнање ни до данас није уважено, због тога, *што пуномоћник једне стране, по тврђењу противне није био правилно овлашћен!!*

Па лепо, јели услед тога прекинут приватно-правни однос међу странкама или још постоји? Није, он и даље функционира и право — *главна ствар* — ни једне странке није рунирана, баш да засеца и у милионе, јер сума ни најмање не утиче на важност спора у погледу законском.

Није нам место овде да о покренутом случају коју више проговоримо, али ћемо тако напоменути, *да је тај*

исти суд, у том баш наведеном примеру противно § 90 грађ. суд. пост. и § 627 грађ. зак. одлучио, да се отказ пуномоћства може и сведоцима доказивати!! Као и да је под истим стањем ствари донео две сасма различите одлуче, што за нас изгледа непојамно, као кад би нам неко тврдио, да је корњача у могућности да лети, а ласкамо себи да не оскудевамо у познавању наших законски нормама.

2. Решењем се ниште или оснажују јавне продаје, дакле, вели г. Поповић, *расправља се главни предмет грађанског спора.*

Главни предмет грађанскога спора није овде сам акт вршења продаје од стране извршне власти, *већ је главни предмет потраживање повериоца од дужника средством државне власти — наплата.* — Сам акт продаје, то је чисто формална страна, која ни најмање не засепа у главну ствар. Баш и поништајем продаје не губи право поверилац тражити наплату из оног истог имања, сем случаја кад је покренуто питање о својини, када се развија чисто грађанскоправни процес, и где престају одлуке судске решењем већ пресудом.

О свему овоме довољно је прочитати § 501. грађ. суд. пост. и тамо наведена законска наређења.

3. Решењем се врше убаштијења и пренос тапија, односно интересована се лица од тога одбијају, дакле вели г. Поповић, *расправља се главни предмет.*

Акт убаштијења и пренос тапије то је чиста воља сопственика извесног добра. Да једно лице неби могло бити узнемирено у уживању свога добра, законодавац му је казао, треба да се убаштини и судом утврђену тапију да добије. Судска радња оснива се на потврдама општин. и полициске власти које утврђују сопственост имања дотичном лицу.

Има ли овде у радњи судској расправа каквог процеса? Нема, јер процес не постоји, а појавили се какав протест са датама, суд престаје са потврдом и отвара грађ. процес. Пажња судска том приликом на тач. 4. §. 471. грађ. суд. пост., законодавно решење од 7 марта 1858 г. ВН. 284. и т. д. то су законска изискивања, да се доцније неби појавила каква спорна питања на штету овога или онога. У ствари сурадња судска не додирује главни предмет, већ своју одлуку базира на потврдама претходних власти, које опет потврђује на основу лич-

ног сазнања и што исто нико не спори; вољи странке и на томе што је ван спора, ван протеста. У колико смо сазнали, потврђење тапија, код неких судова, врши и судија за неспорна дела.

У § 293. грађ. зак. вели се: ко на другога добро какво непокретно преноси, *мора сам господар или баштиник истога добра бити*, иначе пренос не важи. Дакле, за пренос се изи кује *вансиоран предмет*.

4. За одлуке судске у питањима: протоколисању фирме, регистравању патената, уводу у задружни регистар земљорадничких и занатских задруга, као и сва питања која се расправљају по стец. поступку, без икаквог даљег разлагања, то су одлуке, које расправљају само спорне ствари, и које апсолутно немају никакве везе са главним предметом.

Држим да о овом питању није потребно надугачко и на широко говорити, ма да би се могла ставити замерка на приговоре г. Поповићеве, као да се готовина масена разноси наградама браниоцу, староцу и члан. поверилачког одбора. Сматрам, да о тим наградама режава суд, а у суду ваља да не седе луткови већ правници — судије, — *од чије савесности зависи судбина масе и тражбина поверилаца*, а не од бранилаца, које је како ми се чини г. Поповић највише имао у виду.

5. Последњи пример наводи г. Поповић, како се решењем изричу осуде по кратком поступку, дакле *расправља се главни предмет* грађ. спора.

До душе овде на први поглед и изгледа, да се баш осудним решењем прекида извесан приватно правни процес међу странкама, и да се услед тога решењем судским расправља главна ствар.

Ну кад се ближе разгледа §. 449. грађ. пост. који опредељује, кад има места, кратком суђењу, одмах ће се увидети, да се за кратко суђење изискује јавна или приватна исправа, и да је у истим исправама *јасно определено право тужиоца и дужност туженог*, што другим речима значи, да су странке исправом саме између себе регулисале ствар, а судска је радња само у томе, да одлуку донесе у оном смислу како су се по дотичној исправи унапред сагласили. Из овога је јасно, да суд ништа о главној ствари не расправља, јер је она исправом већ расправљена.

Доказ за ово имамо у наређењу §. 455. грађ. суд. пост. којим се оставља право незадовољној страни, да у опредељеном року тражи *задржавање осудног решења од извршења*, кад за то има узрока побројаних у четири тачке помен. законског наређења, и у коме случају са узрока под тач. 1. суд упућује тужитеља надлежном суду, а по тач. 2, 3 и 4. преиначује своје решење.

Са даљим излагањем о овом предмету престали би, јер је више него јасно да г. Поповић у наведеним својим примерима, или није знао или је погрешно разумео, шта је у њима главна ствар; што се никако не може сложити ни са оним *scire leges....* па са његовом признатом способношћу у познавању законски нормама. Све нам се чини, да је се г. Поповићу десила случајна омашка пера, која је изазвала онако грешно разумевање његово. Ну г. Поповић је у своме излагању дотакао се и питања о надлежности судова, износећи своје мишљење, да се надлежност опредељује не само по капиталу, него по капиталу и интересу, који на исти припада, јер сматра, да то обоје представља *ону главну суму тражења*. За то ћемо и о овом питању, коју проговорити.

По нашем нахођењу, и ово мишљење је погрешно и ако се за доказ својих навода позива на мњење поштованог професора права г. Андру Ђорђевића. На првом месту за то своје мишљење нема г. Поповић ослоња у нашем грађ. судском поступку. На против оно је скроз и скроз противно наређењу § 98. грађ. суд. поступка који вели: *„тужитељ је дужан у тужби тражити поред главног и све што је споредно, као интерес и т. д. и тач. 211 зак. о таксама где се плаћа 3% на главно и интерес и т. д.* С друг стране кад се зна, да је интерес пертименција капитала; да капитал може бити без интереса а о интересу ни говора не може бити ако нема капитала, јасно је с обзиром на наведене зак. прописе, да је наш законодавац под изразом „главно“ замишљао само капитал, и да се према истоме има и одређивати надлежност суда. Још коју реч о овоме. У § 602. грађ. зак. вели се: *„ако лихва није уговорена али је време плаћања опредељено, зајмодавац има право лихву закону 6% искати.* Ово нам даје довољно доказа, да *интерес не мора бити предмет сиора*, јер њега има и без да је уговорен,

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

па и са овог је грешно мишљење, да се под изразом „све спорове“ у тач. 1. § 8. закона о устројству првостепених судова, подразумева *капитал и интерес* на исти.

* * *

На завршетку не можемо а да не обратимо пажњу на начин писања г. Поповића. Тако, он у своме чланку бриљира са изразима, који су доста ласкави за судије касац. суда, а на име: *оседели правници у служби Божије Правде; одлични скуп правника; дугогодишњи и трудољубиви служитељи правде* и т. д. па ипак се у питањима скороневажећим, споредним, незадовољава са одлуком једне трећине тих оседелих правника, већ се тражи њихов скуп, но да та трећина не улази у њихову средину и да у себи не садржи бар трећину *оног драгоценог фосфора*.

Наређење § 333. грађ. суд. пост. изазвала је неопходна потреба услед нагомиланости послова у опште и мала важност предмета који се код нижих судова решењима расправљају, па је за њих сасма довољна одлука и једног одељења касац. суда кад би се дозволило противно овоме, наступио би ужасан застој у решавањима код касац. суда тако, да би се много и много чекало на решавање куд и камо озбиљнијих и важнијих предмета.

§ 333. грађ. суд. пост. треба да остане онакав какав је. Није штетан, али је по општу ствар користан и важан.

Маја 1899. год.
у Лозници.

И. Ј. Гладовић

АДВОКАТ.

КАЗНЕНИ ЗАВОД У СРЕМСКОЈ МИТРОВИЦИ

У Митровици у Срему, на четврт часа од саме ва-роши, од пре неколико година отпочет је да се зида казнени завод по модерној прогресивној системи, а на начин до крајњих граница практичан, и данас је већим делом саграђен.

Благодарећи особитој предусретљивости и великој љубазности управника самог завода, цело особље шабачког првостепеног суда, у два маха, разгледало је историје овог завода. Први је пут лично сам управник провео посетиоце кроз цео завод, и о свему давао објашњења а други је пут то чинио главни тамничар, по наредби управниковој.

Из тих прегледа и добијеног обавештења покушаћу да опишем у главним потезима сам завод који је најновији и сматра се као најбољи у нашој суседној држави, а који је међу тим стао државу веома мало новчаних жртава.

Завод има на расположењу око 600 јутара земљишта.

Још од железничке митровачке станице виде се колосалне зграде овог завода, опасане високим зидом у квадрату. На сваком ћошку од зида, а изнад његове висине, сазидана је по једна стражара у којој се увек налази по један стражар, који мотри како по дворишту самог завода тако и изван дворишта по равном отвореном пољу, јер непосредно у близини заводској нема шуме, већ је празан простор да се на далеко може догледати те се у случају бегства осуђеници немају где на близу сакрити.

У завод се с поља улази кроз троспратну зграду, која је лицем окренута на запад, а у којој су смештене канцеларије заводског особља. Та је зграда једини пролаз за људе у завод. На њој се врата увек закључавају. Код самих врата изнутра стоји кључар, и кад кога пусти одмах га спроводи дежурном старешини страже, који опет упућује управнику или дежурном чиновнику.

На доњем спрату ове зграде с десне стране од улаза налази се дежурна стража и собе за бертолинажу. С леве стране налазе се собе за састанке осуђеника са фамилијом и познаницима, о чему ћемо доцније говорити.

На горњим спратовима смештене су канцеларије: управникова, лекарева, свештеника и осталог потребног заводског особља.

У овом заводу издржавају казну искључиво осуђеници из Срема, па тек ако има места и за друге из околних крајева, онда се и они пуштају.

Кад се који осуђеник спроведе у завод на издржање осуде, онда га прво упишу у књигу свих осуђеника где добије по реду доласка нумеру, која му замени име и

презиме; за тим га мере по тежини, висини тела, дужини руку, ногу, и у опште записују у његову рубрику све карактерне особине његова тела по правилима бертолинажа, по том га опишају и одведу да се у заводском купатилу окупа. па му онда навуку прописно осуђеничко одело, и кад све то издржи и још га сликају у више позитура онда га одводе у једну од тамница.

Као што сам напред напоменуо, овај је завод уређен по модерној, прогресивној системи, т. ј. у њему осуђеници прво издржавају казну одвојено, сваки сам, за себе у самницама, па се тек после прописаног времена упућују у одељења, где их је више заједно затворено. Такво издржавање казне важи за све осуђенике без разлике занимања, кога су пре били и без обзира на кривицу, коју су учинили. Изузетака нема.

Највећи утисак на гледаоце у свом овом заводу чине самнице (ћелије).

Троспратна зграда, где су смештене самнице близу је зграде, кроз коју се пролази у завод. Кад је и њу вратар откључао и нас унутра пустио, ми нисмо могли приметити, да у ње има затворене и једне живе душе. Владала је потпуна гробна тишина, коју су просећали звуци нашег и стражаревог хода, а међу тим у ствари први пут кад смо завод посетили налазило се у овим самницама 49. а други пут 37. затворених осуђеника. Та је зграда сазидана на дуж. С једне и с друге стране поређане су ћелије (самнице), а кроз средину у целој дужини налази се празан простор, од кога је на обема странама, а испред самих врата од ћелија, остављен ходник за пролазак, ограђен гвозденим шипкама, у висину до пола раста човечијег. Из једног ходника у други може се по преко ући само, и то на првом спрату кроз један пролаз на средини, који је такође ограђен шипкама исте висине као и ходници, а на другом и трећем спрату преко мостова који стоје опет на средини паралелно према попречном пролазу на првом спрату.

Кров овог здања, у колико лежи на овим ходницима, и празном простору, који по средини ходнике раздваја, покривен је стаклом ради боље светлости.

У дужину и с једне и с друге стране на сваком спрату има по 20 самница, свега 120 на броју. Толико је самница довољно за цео завод у коме обично свега

има око 600, 700, а највише може да стане до 900 осуђеника.

Кад смо други пут завод посетили било је свега 785 осуђеника.

Због таквог распореда зграде кад су ћелије пуне у њој преко дан има свега три стражара; на сваком спрату по један, јер сваки од њих види поред самница из оног реда у коме стоји, још и сва три реда ћелија с противне стране, једино што не може да види самнице, које су над њим или под њим, а то су само њих 40, које се скривају од његовог погледа.

На вратима од сваке самнице на средини има један повећи део направљен од гвожђа који се може са спољне стране спустити, а то је отвор кроз који се даје осуђенику храна, а мало више средине врата, у висини раста човечијег, налази се једна рупица, кроз коју чувар контролише осуђеника шта ради у самници.

Ни један осуђеник у тим самницама, а ни у опште у целом заводу, не сме пушити, нити при себи држати палидрваца. Управник нам је објашњавао да та забрана пушења веома тешко у почетку утиче на оне који су били страсти пушачи, доцније се они привикну, а многи се услед непушења излече и од разних болести, чијем је оздрављењу стајала на путу велика употреба дувана.

Улазили смо у неколико ових самница. Оне имају у ширину толико колико је дужина раста човечијег, а у дужину за још половину више; у висину за два и по пута дужине човечије.

У свакој собици налази се кревет са сламњачом, једним јастуком и ћебетом; један мали астал и у једном малом долацу прибор за свршавање нужде.

Сваки осуђеник кад изјутра на звонење устане мора кревет склонити, и преко дан не сме га расклапати и на њему лежати. Кад се кревет расклопи таман заузме ширину собе.

Светлост долази у собу кроз један прозор, који стоји на врху собе под самим плафоном изукрштан дебелим шипкама. Прозор је ван домашаја човечијег.

Испод прозора налази се вентилатор којим се у соби одржава увек чист ваздух.

Кад смо улазили у самнице где је било осуђеника сваки је стајао мирно за све време док смо се код њега у соби бавили и у десној руци држао је своју карту. На

тој карти била је исписана нумера, под којом је у заводску књигу заведен, име и презиме, кривица због које је осуђен, величина осуде, дан кад је осуда изречена и последњи дан кад осуда истиче и кад се има из завода отпустити.

Неколико од ових самница удешене су за строжије дисциплинске кривице, које осуђеници у заводу учине. Оне се зову тамнице. Ушли смо у једну од тих празних тамница и затворили врата. У њој се тада прст пред оком није могао видети, владала је потпуна тама. Те су тамнице сасвим голе, немају ни астала ни кревета већ само прибор за свршавање нужде.

По објашњењу управника сваки осуђеник, без разлике какву је кривицу учинио, и на колику је казну осуђен, кад у овај завод први пут ступи мора да проведе три месеца у овим самницама, па се тек онда одводи у заједничка одељења. Ако је осуђеник по други пут осуђен тада му се време у самницама удваја, мора у њима да проведе шест месеци. Ако је осуђеник, који у завод улази, по трећи, четврти и више пута осуђен, онда у усамљеничкој ћелији има да проведе свега седам месеци, јер је то највећа мера казне, коју осуђеници у њима издржавају.

Осим тога, ако један осуђеник, који је преведен у заједничко одељење, учини у заводу какву дисциплинску кривицу управник га може казнити опет затвором у овим ћелијама највише до три месеца, и то са оковима или без окова, јер иначе њихови судови по закону не осуђују кривце на окове.

После ових самница прегледали смо одељење у коме издржавају казну више осуђеника заједно. И та је зграда на три спрата. У њој има соба у којима по 5 осуђеника станују, а то су обично мајстори или они, који су се својом вредноћом или другим чим одликовали, а за тим има великих соба у којима су по 40 осуђеника затворени. Те су собе доста дугачке. С једне и друге стране намештено је по 20 кревета. Ти су кревети један од другог танким зидом развојени. Кроз средину собе намештен је дугачак сто, а поред њега клупе. На столу осуђеници храну једу.

Светлост и у ове собе улази са прозора намештених на врху плафона; а покривених јаким решеткама.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Наравно у свакој соби има довољан број вентилатора, тако, да и поред множине осуђеника, ваздух није покварен.

Са собом стоји у вези нужник, направљен по најсавршенијој системи, која је сада усвојена за нужнике казних завода.

На другом крају собе налази се славина од водовода у једном засебном одељењу, које непосредно стоји у вези са собом.

Кад смо у ове собе улазили, сви притвореници, чим су спазили управника, стали су мирно код својих кревета, образујући шпалир кроз који смо пролазили. Сваки је осуђеник у десној руци држао своју карту, онакву исту, као и осуђеници по самницама.

Нико ни једне речи није говорио, а на питања сваки је посве учтиво одговарао. Иначе, ти се осуђеници, по правилима, не смеју један с другим разговарати, нити смеју из своја два зида излазити и код других одлазити. То је т. зв. американски систем заједничког издржавања затвора Ћутећи. Овај се систем назива још и „обурнски систем“ по месту Обурну, где је први пут уведен.

Осуђеници су по овим собама подељени по врсти кривице, коју су извршили. Тежи кривци са тежим, лакши са лакшим, без обзира на њихово раније занимање. Тако се у једној соби налазе сви осуђени за убиства и покушај убиства, у другој који су вршили разбојништва и опасне крађе, у трећој који су вршили повреде тела и злоставе, у четвртој се налазе осуђени за просте крађе, преваре, утаје и фалсификате и т. д.

Чиновници су помешани са најпростијим и окорелијим зликовцима само ако су им кривице једног истог рода. У опште њих не одвајају од осталих осуђеника.

Међу тешким кривцима, распитујући за шта је који осуђен, наишли смо на њих неколико, који су осуђени на доживотну робију. За њих је овај завод права жива гробница. Повратка им нема осем ретког случаја помиловања. Такви осуђеници, осуђени на „вечиту“ робију, могу се обраћати за помиловање, тек кад издрже пуних 20 година робије. Пре тога рока, ако молбу за помиловање и поднесу, она им се, по закону, никако не узима у поступак.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

На овакве три собе, са 120 осуђеника, одређен је један стражар, који стоји у ходнику, и кроз рупицу, на вратима од сваке собе контролише шта се ради унутра.

И у самницама и у овим одељењима за заједничко издржање осуде, и у опште по свима заводским зградама под је бетониран. Сва се здања ноћу осветљавају електричном светлошћу. Грејање је зими централно с паром, а водовод је спроведен свуда па и по трећим спратовима.

Осуђеници се два пута дневно пуштају у двориште на чист ваздух. Све је двориште посуто шљунком, те у њему никако нема блата, а на извесним местима патосано је цигљом у облику круга. По тим местима осуђеници шетају ћутећи један за другим, по један сат пре, а по један после подне.

Тек после три месеца од кад ступе у овај завод могу се састајати са родбином и познаницима. Састанке допушта само управник, а у време нарочито за то одређено. Они се врше у собама, које се налазе у првој згради, где су смештене све канцелерије заводског особља, као што је напред наведено. Свака од тих соба раздвојена је по средини преградом сличној по новчаним заводима. У унутарњу преграду до спољних прозора улазе посетиоци, а осуђеници остају у спољној прегради како уђу с врата. У обема преградама стоје заводска лица, која су одређена да присуствују тим састанцима.

Пошто смо прегледали самнице и заједничка одељења одвели су нас у заводску болницу. Она је исте висине као и зграде са самницама и општим одељењима, а међу тим је на два спрата. За то, што је двоспратна болница исте висине, као и троспратне зграде за самнице и општа одељења, собе су у болници доста више, од соба по одељењима, које смо пре тога прегледали.

Та је болница не само за осуђенике, већ и за све заводске болеснике, за све његово особље. По себи се разуме, да су болесници распоређени према врсти болести.

Међу болесницима у болници пао нам је у очи један душевно оболели. Стајао је непомично на сред собе као намештени киц, са угашеним очима, сувим телом, а поцрнелим ликом. Уобразио је да ће одмах умрети, ако седне или легне. Тако укочен на сред собе стоји све једнако, док га не савлада умор и сам се не сруши, па

опет, чим се опорави и дође себи, скочи и заузме своје место. На том месту и храну узима.

Управник нам је објаснио да су се од скора почели на њему појављивати такви знаци душевног растројства, и ако виде, да му нема лека, отпустиће га.

Можда су самнице или тамнице имале удела у болести овог јадника.

У 1898 години још није била црква за завод саграђена, био је само темељ ударен, и то нашим топчидерским каменом. Управник нам је говорио да нигде ближе нису могли наћи бољег, подеснијег и јефтинијег камена од нашег топчидерског. Данас је већ та црква саграђена, и у њој се служи у једном одељењу по обредима источно православне вере, а у другом, по обредима римокатоличким. Црква је удешена тако, да у њој сваки осуђеник добије своје место у коме је са стране заграђен и никога другог не може видети, до само свештеника пред собом који службу служи. Пошто сваког празника не могу у цркви стати сви осуђеници, то они иду редом, једни једног празника, а други другог.

Сви осуђеници имају подједнако одело, које је слично са оделом наших осуђеника, само је од нешто више загаситијег сукна.

Рубље се осуђеничко састоји из кошуље, гаћа, обојака и вратне мараме. Свакад се у очи недеље мења

Разгледали смо перионицу у којој се оно пере. Перионица се налази у једној дугачкој згради где су смештене машинерије за производњу електрицитета и паре у којој се згради даље налази кујна, лебарница и купатило. На дољем спрату перионице стоје велика корита у којима се вештачким начином муља рубље кроз сапуницу и цеђ. На средини те собе налази се спава за цеђење. Све се то покреће помоћу електричне снаге. Одмах више ове зграде на горњем спрату стоји парна сушионица, где се рубље суши, а до сушионице налази се роља, под којом се рубље пресује.

Управник нам је објашњавао да се за четврт часа може рубље опрати, исцедити, осушити, изрољати и осуђеницима ради преобуке предати. Каква брзина?!

Што се тиче хране, она је друкчија него што је код наших осуђеника. Осуђеници овог завода добијају само доручак и ручак, а немају вечере. Вечеру једино добијају они, који раде теже радове по пољу или у ковачници.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

За доручак им се даје трећина од леба, који цео има 700 грама, и по једна кашика чорбе, најчешће „ајнпрен супе“ — чорбе добро запржене брашном.

За ручак добију цео један лебац од 700 грама, једну кашику чорбе с кризом или пиринчом или кромпиром и т. д. и по једну кашику јела од каквог поврћа. Свега три пута месечно добијају по 50 грама меса.

Кујна, у којој се јела готове, веома је чиста. У њој на средини има осам узиданих великих казана, четири с једне а четири с друге стране. Казани су затворени папиновим заклопцима. Заклопци су тако чисти, да се на њима може човек огледати. Греју се паром. Сваки казан има своју славину од водовода, који стоји у непосредној близини.

Да би нам се преставила са њима лака и брза манипулација, један је ашчија — а сваки стоји пред својим очишћеним казаном — насуо у казан од прилике око десет литара воде, поклопац спустио, мало га уштрафио и пару отворио. За непуни минут вода је у казану врела кад је капак дигнут. То јасно показује како се у њима може брзо скувати ручак. Овакви казани вредели би за многе наше нарочито прилеђе домаћице.

Осуђеници, који заједнички издржавају затвор у време доручка и ручка долазе један за другим у примерном реду у кујну и добију свој део јела и носе га у собу, где заједно за дугачким столовима једу. После јела иду опет у реду да оперу порције из којих су јели, па их онда на своје место остављају, одакле су их и узели.

Међу тим, осуђеницима по самницама носи се јело на ноге. Кад је време доручку и ручку дежурни стражар звони у самој згради где су самнице, тако, да сваки осуђеник може чути. На глас тога звона сваки осуђеник мора стати код врата и чекати јело, које му се протура кроз отвор на вратима, кога сам раније описао. Ако који од ових осуђеника не буде код врата у означено време, кад ашчија храну доноси, ашчија одмах његова врата пролази и носи јело даље, такав осуђеник тога пута храну не добија за казну, што ашчију није сачекао.

До кујне налази се парна лебарница. Брашно се не сеје. Леб се меси од тројаког брашна: пшеничног, кукурузног и ражног, и то кад се сва три заједно помешају. Пече се у пећима, које се загревају паром. Увек

се добро испече. Укуса је пријатног. Сваки печен лебац тежи 700 грама. Облика је четвртастог.

Као што сам напред поменуо под истим кровом где се налазе: перионица, кујна и лебарница, налазе се још парно купатило и машине које производе потребну пару и електрицитет.

Парно купатило снабдевено је са разним тушевима. У њему има лепше одељење за заводско особље и одељење за осуђенике. Осуђеници се преко зиме купају једанпут месечно, а лети више пута.

Има неколико соба у којима су смештени казани и машине у којима се производи потребна пара и електрицитет. Две су машине за електрицитет. Кад једна ради, друга стоји у резерви. Одатле се пара и електрицитет спроводе кроз сва здања и радионице заводске.

Овај је завод удешен на' скроз практичној основи. Све што за њега треба у њему се производи. Почев од сејања жита до печења хлеба, од гајења кудеље до шијења одела, — све се у овом заводу ради. Све што за завод треба, а у заводу се може израђивати, и производити, то се ради и негује.

У заводу се налазе радионице: дрводељска, коларска, стругарска, ткачка, кројачка, ужарска, обућарска и ковачка у којима се израђују све ствари што требају заводу, а у њима се израђују и приватне поруџбине ван завода, али то тек онда, када се задовољи потреба самог завода. Луксузне се ствари не израђују, па ни по поруџбини.

Радионице су махом удешене тако, да им светлост долази с крова, јер је кров стаклом покривен. Тиме је постигнута двојака корист: прво се добија већа светлост, а за тим радници марљивије раде свој посао, јер са стране нема ни чега што би им одводило пажњу, пошто гледају пред собом само зидове.

Лепо је посматрати када осуђеници раде. Сваки жури око свог посла. Ни мало им не смета наша посета. Сваки ћути и послује.

У једној радионици раде дрводеље и стругари у другој колари и ковачи, у трећој њих 30—40 за разбојима, ткају сукно за одело; у четвртој кроје и шију рубље и одело за осуђенике и т. д.

Код сваке тезге, разбоја, шиваће машине или стола налази се по једна покретна електрична сијалица. Под

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

је у радионицама бетониран, осем где потреба не захтева друкчије. Греју се паром.

И ако је овај завод нов, ипак се види да се обраћа особита пажња на ред и чистоту. Нигде нема трага од нечистоте. По собама, ходницима и радионицама намештене су пљуваонице, у које се једино сме пљувати.

У болници, кујни, радионици лебарници, перионици и по свима радионицама раде све сами осуђеници. Послуга у одељењу где је смештена динамо машина за електрику, такође је од осуђеника, па чак је и помоћник машинисте осуђеник. Само се доводе са стране они мајстори, од којих се тражи особито знање и вештина, што се не може у заводу изучити.

Раденици се узимају из оних осуђеника, који су одржали прописно време у самницама, а међу тим се примерно владали у одељењу за заједничко издржање заједничке казне. По себи се разуме, да се сваки осуђеник одређује прво на онај занат, који је радио док је био у слободи, па се тек у оскудици таквих нови узимају. Врло често, каже управник, осуђени чиновници моле да се што пре узму на који посао, да би прекинули лакше време. На овај начин многи осуђеници, који нису знали никакав занат кад су у завод ушли, из њега излазе као вешти мајстори.

Раденици по радионицама не добијају никакву новчану награду, немају удела у добити, зато што завод веома мало ради за продају, јер још није сасвим саграђен те се махом ради за сам завод. Једина је корист раденицима та: што добијају јачу храну за ручак, а поред тога добијају и вечеру.

Уз сам завод сазидана је и парна фабрика цигље и препа, у којој се на дан може израдити 26.000. комада.

Један крак жељезнички доводи жељезницу право у завод. Воз се пушта кроз једну велику и тешку капију, која се отвара само да њега пропусти, а одмах се за њим затвара.

Свих 600 јутара земље, што их завод има на расположењу, нису опасани зидом, и нису уза саму варош где су зграде заводске. Највећи део тог земљишта налази се удаљен на два сата од овог завода. На том се земљишту, по причању управника, јер ми нисмо имали времена да тамо идемо, рационално обрађује земља, на ко-

јој се сеју све врсте жита и поврћа, што завод троши. Тамо се негује сточарство, коњарство и пчеларство.

Од млека, које се у приличној количини добија, праве се разне врсте сирова.

У заводској ергели има око 600 грла коња разног соја, а највише маџарског и енглеског.

Кад смо прошли сва одељења заводска потпуно смо се уверили да у њима влада најстрожија дисциплина. Свуд је нема тишина осем где природа посла мирноћу нарушава. Сваки осуђеник покорав се наредбама старијих. Најмања кривица повлачи осетну казну. Казне изриче управник. Решење управниково о дисциплинарној кривици, одмах се извршује.

Какве су казне најбоље ће илустровати ова два примера дисциплинарно осуђених затвореника, на које смо наишли, када нас је водио по заводу главни тамничар при нашој другој посети.

Једног смо осуђеника видели у једној самници са окривима на ногама и лицима на рукама. Сазнали смо да је на такав затвор осуђен месец дана за то, што је украо четири леба, да би глад утолио, јер је јако прождрљив. Тај је осуђеник иначе био из одељења где се заједнички казна издржава.

Другог смо осуђеника нашли у једној тамници везаног у кврге. На кратком ланцу везана му је десна рука с левом ногом, а лева с десном, тако да је лежао на поду сасвим згрчен. На овог смо осуђеника наишли са свим случајно. Тражили смо да нам се покаже једна ма која од тамница и наш спроводник отвори с кључем, који све отвара, баш ту, где је био тај осуђеник и не знајући да је у њој такав осуђеник затворен. Чим смо га спазили нагрнули смо у његову тамницу и отпочели питати, зашто је кажњен. Објаснили су нам: да је се посвађао с једним стражаром и да је стражару опсовао оца и матер, с тога је осуђен на 48 сати такве казне као што видимо.

У опште да се тако строга дисциплина са њима не води, не би се могао одржавати потпуни ред са толиким бројем осуђеника, а са оно мало стражара.

Но и поред све те строгости, поред све пажње стражара и саме удешености зграда, ипак се и код овог завода деси да по који осуђеник побегне, но то се пре догађа са пољског добра, него ли из одељења, које смо прегледали.

По заводским правилима, онеме, који ухвати побеглог осуђеника завод одмах исплаћује из партије својих трошкова 20 фор. аустр. вред. на име награде.¹⁾

Заводу је старешина управник, који је раније био у војсци, а доцније чиновник у казненом заводу у Лепоглави, где се добро упознао са овом установом. Тај је човек према странцима предусретљив и веома љубазан, у раду вредан и енергичан, у дужности потпуно тачан и строг, а међу тим правичан.

Осим тога завод има свог лекара, два свештеника, један за осуђенике православне вере а други за римокатолике, потребан број нижег особља и свега 77 стражара, у који број улазе и стражари на пољском добру.

Овај је завод цео саграђен у сопственој режији. Зидали су га осуђеници. Цигља, цреп, врата, прозори и остала дрвенарија, све је ту израђено. Рад је ишао поступно. Пре свега саграђена је парна фабрика, у којој је испечена довољна количина цигље и црепа, за тим су направљене најпотребније радионице, и онда се отпочело са зидањем самница и одељења за смештај осуђеника у групи. У почетку, кад је одељење за заједничко издржање казне било већ употребљено за смештај осуђеника, у собама тог одељења, нису били саграђени зидови између кревета, већ су кревети били поређани један до другог од прилике као у касарнама. Тек доцније, када су се радионице умножиле, када су земљорадња, сточарство, и остале привредне гране у заводу почеле доносити више него што је било потребно за сам завод, када је се показивало добити, тек је тада од те добите, а постепено, с годину на годину, отпочето зидање цркве, станова за лекара, за свештенике, прављење зидова између кревета у заједничким одељењима и т. д. Чак и управ-

¹⁾ Лашке године капетан савског пароброда, са којим сваки дан плови од Шапца до Митровице и натраг, примети више дреновачке аде, сат далеко од Шапца, да један човек препливава Саву са завежљајем хаљина на глави, а у правцу од аустријске ка српској обали. Одмах је лађу притерао близу њега и наредио да се баца у воду прстен од плуте, али се пливач није хтео ухватити за њега, већ се окренуо и почео се враћати обали са које је и пошао. То је и изазвало сумњу капетанову те лађу сасвим заустави и на чамцу пошље матрозе да пливача ухвати, што су ови с муком учинили и силом га у чамцу угурали и везали, јер су по оделу познали да је одбегли робијаш. Пошто су га на обали натерали да се обуче превезли су га на лађу, и у Митровици предали су га полицији, која га опет одмах спроведа управи казног завода. Сутра дан, кад је капетан с лађом опет дошао у Митровицу, звали су га да прими 20 фор. прописане награде и лично управник завода изјавио му је своју благодарност на труду око хватања бегунца.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ник у почетку није имао стан у заводу већ у вароши. Колико су приходи давали могућности толико се и дозиђивало, поправљало и куповало. И дан дањи завод није потпуно довршен. Сваке се године у њему по нешто ново ствара. Главни је трошак што га је држава имала онај што је учињен у почетку, док се основало оно што је најпотребније, а после тога завод се у свему сам издржава и својом сопственом снагом проширује. Нема сумње да ће себе у брзо исплатити чим престане са својим дозиђивањем и прављењем потребних одељења. Истина он и данас далеко више вреди него што је на њега новца утрошено. Сама црква вреди на 60.000 фор. аустр. вред.

Како се у њему ради и о свему брижљиво води рачуна, најбољи је доказ тај, да је овај завод у 1897 години имао, по признању управника, 36.000 фор. чисте добити по одбитку свих заводских трошкова. Сва је та добит идуће године употребљена на проширење завода.

Начин, на који је овај завод саграђен, и на који се и дан дањи проширује, даје нам очитог примера да би се и код нас могао подићи бар један овакав модеран казнени завод са мало новчаних жртава, а томе је, чини ми се, крајње време.

Драг. Н. Солдатовић

судија првост. суда за град Београд.

— • • —

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

о

судовима, судијама и судијским испитима

(СВРШЕТАК)

О платама судског особља

Чл. 78.

Законом овим одређују се судском особљу свију судова сталне годишње плате, које ће примити из државне касе на рачун буџета министарства правде, концем сваког месеца у онолико, колико им за тај месец припада,

без икаквих других одбитака сем за наплате означене у чл. 80. овог закона.

Чл. 79.

Плате, које ће судско особље годишње примити на напред казани начин одређују се у овим количинама, срачунате у динарима :

1.	Председнику касационог суда . . .	10.000	дин.
2.	Потпредседнику касационог суда . .	8.500	»
3.	Председнику апелационог суда . . .	8.500	»
4.	Судијама касационог суда по 7.000 д. а по навршеној периоди од 5 год.	8.000	»
5.	Потпредседнику апелационог суда . .	7.500	»
6.	Судијама апелационог суда по 6.000 дин. а по навршеној периоди од 5 година	7.000	»
7.	Председнику првостепеног суда 5.000 дин. а по навршеној периоди од 5 година	6.000	»
8.	Судијама првостепеног суда по 3.000 дин. а по навршеној периоди од 5 година 3.500 дин. а за тим по дру- гој периоди од 5 година	4.000	»
9.	I. секретару касационог суда . . .	6.000	»
10.	II. » » » . . .	5.500	»
11.	III. » » » . . .	5.000	»
12.	I. » апелационог » . . .	4.500	»
13.	II. » » » . . .	4.000	»
14.	I. » првостепеног » . . .	2.500	»
15.	II. » » » . . .	2.000	»
16.	I. кл. интаб. проток, архив., и ра- чунов. у свима судовима	2.500	»
17.	II. кл. интаб. проток., архив., и ра- чунов. у свима судовима	2.000	»
18.	III. кл. интаб. проток., архив., и ра- чунов. у свима судовима	1.500	»
19.	IV. кл. интаб. проток., архив., и ра- чунов. у свима судовима	1.250	»
20.	I. кл. писарима у свима судовима	1.500	»
21.	II. кл. » » » »	1.250	»

Практикантима свију судова одређиваће у границама буџета плате Министар правде, који ће их својим прет-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

писом постављати, премештати и одпуштати, према потреби и заслуги, но плата овима не може бити мања од 750 ни већа од 1000 динара годишње.

Чл. 80.

На плату судског особља не може се ставити забрана ни за какво друго потраживање сем за дугове каси државној или обезбеде за потраживање Главне Контроле и у случају §. 58. закона о чиновницима грађанског реда. Сразмеран пак део годишњег пореза и приреза наплаћиваће се сваког месеца из плате судског особља, ако ко не би своју порезу и прирезе сам напред исплатио.

Чл. 81.

Плате се дају чиновницима судским на име накнаде за њихов рад и за њихово издржање с тога се и не могу сматрати за имовину њихову па се на ове не може ни стечај отворити.

Чл. 82.

Министар правде према буџетској могућности распоређиваће бројно стање судског особља у појединим судовима и према томе отварати судовима кредите потребне на државној каси за измирење плата и других потреба у судовима.

Одговорности судија и осталог судског особља

Чл. 83.

Судије и нико од судског особља указнога не може изгубити своје звање без своје кривице и о њој изречене извршне пресуде редовних судова или суда дисциплинарног, нити пак може бити премештен ни пензионисан, сем у случајима, који су овим законом предвиђени или кад код кога наступи у времену његовог службовања који из узрока из чл. 38 овога закона, који га за државну судску службу чине апсолутно неспособним.

Чл. 84.

Судије и све остало судско особље за злочине и преступе учињене вршењем званичне дужности подлеже суђењу редовних судова.

Исто тако редовни судови судиће им и за накнаде штете, које би биле учињене њиховом кривицом или небрежењем у вршењу њихове дужности.

За дисциплинске кривице судије и судско особље у опште казниће се по прописима овог закона и закона о чиновницима грађанског реда у колико овај није измењен овим законом.

Чл. 85.

Судије — у које се рачунају и председници и потпредседници — не могу се дати редовном суду на суђење, нити им који суд може судити, пре него што то одобри касациони суд у својој општој седници, а ниже особље судско не може се дати суду редовном за оваква дела пре него што одобри министарски савет по прописима овог закона.

Чл. 86.

Тужбе за кривице казне у чл. 83. закона против судија управљене, подносе се непосредно касационом суду, а против осталог нижег особља министарству правде.

Чл. 87.

Тужбе против судија подносе касационом суду приватни тужиоци или Министар правде, или старешине појединих судова за она дела, која се по званичној дужности или дисциплински казне.

Тужилац је дужан да у тужби именује лице које тужи, да јасно представи за што га тужи и да у ориџиналу или потврђеном препису поднесе доказе о одговорности туженога. Ако су докази сведоци, онда мора да се означи у тужби име и презиме, занимање и место становања сваког сведока и да се каже шта ће који сведок осведочити.

Тужба се мора поднети у онолико примерака колико има тужених судија, а уз то и један примерак за касациони суд на коме ће се утиснути и прописна такса.

Чл. 88.

Кад касациони суд прими тужбу, његов председник или онај који га заступа најдаље за три дана од при-

јема послаће исту ономе суду у коме је тужени, да је он преда туженоме најдаље за три дана на рецепис и овај врати касационом суду, а на истој тужби одредиће се туженоме и рок за одговор, који не може бити краћи од 5 ни дужи од 20 дана.

Чл. 89.

Кад прође одређени рок за одговор туженога судије, касациони суд најдаље за 5 дана после тог рока, или првог дана по одмору судском, ако је рок за одговор у време одмора био, решиће у својој општој седници о поднесеној тужби ма да тужени није одговор поднео.

Чл. 90.

Кад тужени не одговори на предату му тужбу у одређеном му року нити његов одговор дође касационом суду до дана решавања о истој, узима се да на предату тужбу нема шта да одговори и да пристаје да се за кривицу која је тужбом представљена преда суду, а у случају кад је тужен за дисциплинску кривицу, да ову признаје.

Чл. 91.

Ако касациони суд реши да има места да се тужени судија за дела из првог и другог одељка чл. 84. овог закона преда суду редовном одредиће у исто време и суд за суђење и о томе ће извести решењем тужиоца и туженог а и Министра правде кад он није тужилац. У исто време, а најдаље за 5 дана по донесеном решењу, доставиће исто уз спровод тужбе и осталих акта одређеноме суду на даљи рад.

Чл. 92.

Одређени суд кад прими решење касационог суда са актима и тужбом против судије, дужан је најдаље за 10 дана од пријема да позове и саслуша туженога и продужи даљу радњу по прописима закона о кривичном поступку, ако је тужба због кривице, или по грађанском поступку, ако је тужба била само због накнаде штете.

Чл. 93.

За дела из § 105., 106. и 107. казненог закона и редовни судови судиће по убеђењу и познавању ствари

без обзира на доказе по казаном судском поступку, а у случају осуде има места жалби на пресуду првостепеног суда суду касационом.

Чл. 94.

Судије и сваки од судског особља, који би пресудом редовних судова био ослобођен од кривице учињене у званичној дужности, има права да за три месеца од дана извршене пресуде, може тужити свога тужиоца за повреду част и за учињену му штету и за трошкове тражити накнаду, изузимајући кад је тужба подигнута по званичној дужности од стране старешине суда или Министра правде, но и тада тужени може тражити накнаду од достављача по чијој је достави тужба подигнута.

Чл. 95.

Право на тужбу против судија и осталог судског особља за злочине и преступе у званичном раду застарева по одредбама општег кривичног законика.

Чл. 96.

Право на тужбу против судија и осталог судског особља за накнаду штете учињене вршењем званичне дужности застарева за шест месеци рачунајући од дана када је пресуда или решење из кога је штета произишла извршном постала, а ако пресуда или решење није предато општеном, онда од дана кад је оштећени за штету сазнао.

Чл. 97.

Тужени се може бранити застарелашћу све док пресуда, којом се осуђује не постане извршна.

Чл. 98.

Кад је против судије дигнута тужба због какве дисциплинске кривице које су означене у закону о чиновницима грађанског реда или у овоме закону, судија се може казнити дисциплинарно:

1. опоменом;
2. укором, усменим или писменим;

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

3. новчано, губитком плате од 5 дана до 3 месеца;
4. премештајем у други суд, без накнаде сеобних трошкова;
5. постављањем на мање звање у другом суду без накнаде сеобних трошкова или са накнадом ових;
6. губитком права на унапређење;
7. пензионисањем;
8. отпустом из службе без губитка службом стечених права на године службе и пензије ако би понова у службу био враћен;
9. отпустом из службе с губитком свију или неких стечених права.

Чл. 99.

Којом ће се казном казнити тужени судија од побројаних у предидућем члану, изриче према величини кривице, ранијим осудама и другим околностима општа седница касационог суда својом пресудом, коју доноси по своме убеђењу и познавању ствари без обзира на доказе по казненом судском поступку.

Чл. 100.

Опоменом и укором судија се може казнити само по један пут, а у поновљеном случају дисциплинарне кривице најмања је казна губитак плате од 15 дана до три месеца, у корист пензионог фонда за удовице и децу умрлих чиновника судске струке, али ни ова се не може над једним лицем изрећи више од три пута.

Чл. 101.

Кад се против кога судије изрекче новчана казна и по трећи пут у исто време изрећиће се и казна премештаја у други суд без накнаде сеобних трошкова.

Чл. 102.

Казна премештаја може се само један пут изрећи. У поновљеном случају за такву осуду, тужени ће се пензионисати, ако има законских услова за пензију, ако ових нема може се отпустити, ма да кривица за коју се суди не би по себи ту казну заслуживала. Постављење у нижи положај — дегредација — или губитак права на унапређење на већа звања, свагда се изриче на одређено време, а најдуже за три године.

Чл. 103.

Казна отпуштања из службе државне без губитка стечених права, или са губитком ових, изрицаће се само у најтежим случајевима дисциплинских кривица над онима: над којима би чешће, а најмање четири пута била употребљена казна дисциплинска па се не би поправили, а осим тога, и онима, које би редовни судови осудили на затвор дужи од 4 месеца због престапа или злочина или, који би својим нецристојним понашањем и неморалним животом понижавали позив судије.

Чл. 104.

Пензионисање као казна може се изрећи и онда, када би судија три године узастопце добио од старешине слабу оцену способности или прилежања а навршио је десет година указне службе.

Чл. 105.

Опоменом, укором, губитком плате и премештајем казне се оне судије, који немарно врше своју службу, који су непослушни или неучтивии према старијима, који учине злоупотребе у служби, или који не врше тачно законске прописе и наредбе, који се опијају или иначе неуредно живе итд.

Чл. 106.

Пресуда касационог суда, било да судију на дисциплинску казну осуђује или да га ове ослобођава, извршна је и достављаће се одмах Министру правде који се у случају осуде стара о извршењу њеном. Исто тако извршно је решење касационог суда, којим се судија ослобођава или предаје суду за дела злочина и престапа учињених у вршењу своје дужности, или за одговорност за накнаду штете.

Чл. 107.

Кад је тужба дигнута против нижег судског особља за дела казнима судски, Министар правде пошто изиште одговор туженога, или учини потребни извиђај, изнеће ствар на решење Министарском Савету, који ће по разматрању предмета оптужења решити, хоће ли се тужени

предати суду, или не, па ако реши да се преда одредиће у исто време и суд, који ће ту ствар извидети и пресудити онако, како је, односно доказа, и за судије овим законом прописано.

Чл. 108.

За дисциплинске кривице ниже судско особље казниће се истим казнама које су овим законом за судије прописане.

Чл. 109.

Казне : опомене, укора и губитка плате до једног месеца за мање дисциплинске кривице нижег судског особља, изричу старешине судова у којима су тужени, а за дисциплинске кривице, које по нахођењу дотичног старешине суда заслужују веће казне, старешина суда поднеће тужбу са одговором туженога и осталим актима Министру правде, који може изрећи казну губитка плате до 3 месеца, као и казну премештаја са губитком сељидбених трошкова или пензионисати туженог, ако има законских услова за пензију. А ако Министар правде нађе, да тужени заслужује већу казну од ових, које он може изрећи, предаће тужбу суду дисциплинском са свима актима извиђаја на пресуђење.

Чл. 110.

У којим се случајима може која дисциплинска казна изрећи над нижим судским особљем, зависи од оцене оних, који су овим законом овлашћени, да исте изричу, базирајући се при том на прописе овога закона за примене дисциплинске казне над судијама.

Чл. 111.

Против решења старешина судских о дисциплинским казнама нижег судског особља, може се осуђени жалити Министру правде у року од 10 дана по саопштењу пресуде. Жалба се предаје старешини суда, који је дужан најдаље за 3 дана да је са свима дотичним актима пошље Министру правде на разматрење и решење.

Чл. 112.

Министар правде, ако је жалба на време дата расмотриће акта и решење старешине суда о дисциплинској казни нижег судског особља, па ће према стању ствари или одобрити решење или га поништити, било, да тим поништајем осуђеног ослободи казне, било што налази да га треба строжије казнити.

Чл. 113.

У оном случају, кад Министар правде одобри решење судског старешине о дисциплинској казни кога од нижег судског особља, наредиће извршење осуде и вратити акта ономе, који му је их послао, да то жалиоцу саопшти и у кондуит листу упише.

Кад Министар правде поништи решење старешине суда о дисциплинској казни кога од нижег судског особља, ослобођавајући осуђенога, вратиће акта ономе, ко му их је послао, да ослобођеном саопшти то; а у случају кад Министар правде поништи такво решење што налази да треба строжију казну применити, он ће у исто време ову изрећи у границама своје могућности према чл. 109. овог закона и наредити, да се то жалиоцу саопшти, или ће, ако би налазио, да треба применити већу казну и од оне, коју он може изрећи предати са свима актима ствар дисциплинарном суди на пресуђење.

Чл. 114.

Против решења Министра правде, којим се изриче већа дисциплинска казна од оне, коју је старешина суда изрекао, осуђени се може жалити Државном Савету у року од 15 дана по саопштењу, и решење Државног Савета, којим одобрава или ништи решење Министрово извршно је, и на случај поништаја Министар је дужан по примедбама Савета друго решење донети.

Чл. 115.

Решење Министра правде, којим одобрава решење старешине суда о дисциплинској казни, кога од нижег судског особља, или којим поништава исто решење, ослобођавајући осуђенога, извршно је.

Чл. 116.

Дисциплинарни суд, кад прими тужбу Министра правде против кога од нижег судског особља за дисциплинску кривицу туженог, узеће је у поступак и ствар пресудити и даље поступити по прописима закона о чиновницима грађанског реда, и његова је пресуда извршна.

Чл. 117.

Прописи чланова 98, 100, 101 до 106. овог закона вреде и за осуде нижег судског особља.

Чл. 118.

Свака извршна казна за дисциплинске и друге кривице изречена над судијама и осталим судским особљем уписаће се у кондуит листу осуђеног и у нарочиту књигу, која ће се о томе водити у Министарству Правде. Но пре тога уписа Министар правде известиће расписом и све судове у земљи о изреченој осуди ради саопштења свему особљу судском и ради уписа у књигу кажњених, која ће се при сваком суду налазити. А осуде редовних судова, као и све дисциплинске осуде, сем опомене и укора саопштиће се и у званичним „Српским Новинама“.

Чл. 119.

Ако један пут дисциплински кажњени судија, или ко од нижег судског особља, три године после тога служи у суду с непрекорним владањем и понашањем и за све то време не заслужи никакве дисциплинске казне, онда казне: опомена, укори, губитак плате и премештај с губитком селидбених трошкова, губе даљу снагу и сматра се као да нису ни постојале, па ће се из кондуит листе и из спискова кажњених извести на захтев дотичног осуђеног, који уз своју молбу за тај рад плаћа и таксу у 10 динара.

Чл. 120.

Отпуштени из судске службе због слабе способности судија или нижи чиновник судски, може се примити понова у службу, само ако допуним школовањем или испитом, који се овим законом тражи за судијска звања, докаже, да се поправио, и уз то има доказа о свом добром владању за све време док није био у служби.

О премештању судија и другог судског особља.**Чл. 121.**

Више судско особље, у које се убрајају председници, потпредседници и судије свију судова, не може бити премештено из једног суда у други и са звања на које је постављено, изузимајући ове случаје:

1. Кад се у једном истом суду погрешно поставе или по доцнијем сродству нађу два рођака, који су у таквом степену сродства, да по чл. 112. Устава и чл. 6. овог закона не могу бити у једном суду.

2. Кад се законом преиначи устројство или распоред судова те се или неки судови укину са свим, или се број судова смањи, те услед тога неке судије остану без опредељења или их буде у ком суду више но што треба.

3. Кад због дисциплинске кривице по прописима овога закона, касациони суд одлучи, да се ко премести.

4. Кад ко сам тражи премештај у други суд или на друго звање.

Чл. 122.

У случају тач. 1. предидућег члана свагда ће се преместити онај, који је по рангу млађи, ако нема молбе старијега за премештај — а тако исто и у случају тач. 2. истог члана преместиће се они, који су најмлађи по рангу, ако нема молбе старијега за премештај.

Чл. 123.

Ниже особље судско, сем из узрока, казаних у тач. 2. и 4. чл. 121. овог закона може бити премештено и по потреби службе, о чему ће решавати Министарски Савет по предлогу Министра правде; а сем тога и за казну по одредбама чл. 103. овог закона или по одлуци дисциплинарног суда.

Чл. 124.

За премештај по потреби службе у случајевима тач. 1. и 2. чл. 121., овога закона даће се премештеном накнада селидбених и путних трошкова по закону који о томе постоји.

О пензионисању судија и другог судског особља.

Чл. 125.

Ко у судској струци или иначе у служби државној наврши 10 година указне службе, задобија право на пензију. Ономе који је навршио 10 година указне службе, ово право доноси 50% његове систематичне плате, а свака даља година доноси му још 2·4% тако, да онај који наврши 35 година указне службе у судској струци добија, као пензију, целу систематичну плату своју.

Чл. 126.

Више судско особље (в. чл. 121) може се пензионисати:

1. Ако је онај, који се пензионише навршио 65 година старости, или је навршио 30 година указне службе.

2. Ако је онај, који се пензионише телесно или душевно оболео или изнемогао тако, да због тога општа седница касационог суда по захтеву Министра правде одлучи да га треба пензионисати.

3. Кад општа седница касационог суда по поднетој тужби Министра правде или приликом суђења о каквој дисциплинској кривици, а према ранијим дисциплинским кривицама и казнама дотичнога, нађе да га треба пензионисати; и

4. Кад ко сам захтева да се пензионише а по закону има права на пензију.

Чл. 127.

Старост онога који се пензионише мора бити утврђена доказом, који у недостатку крштенога писма, може бити школска сведоџба или ранија кондуитна листа, ако не би било признања дотачнога.

Чл. 128.

Да је ко постао телесно неспособан за службу узео се, кад он због боловања у току једне године не дође на дужност три месеца узастопце или више пута преко године не буде на дужности више од четири месеца. Исто тако узео се, да је за службу неспособан и онај, који у току од три године дана чешће и најмање по два

пут годишње изостане од дужности због болести дуже од месец дана.

Чл. 129.

Да се судија пензионише због душевне неспособности, мора се такво стање утврдити и доказати прегледом и сведоџбом тројице државних стручних лекара, а на случај, да ови нису сагласни, одлуком санитарскога савета, која се доноси већином гласова и којом се мора утврдити, да је моћ схваћања и свести код дотичнога толико ослабила, да није способан за вршење судских послова.

Чл. 130.

Из узрока казаних у чл. 126 овога закона под 1, 2 и 4, пензионисаће се и остало ниже судско особље.

Но осим тога ниже судско особље пензионисаће се:

1. Кад ко за три године узастопце добије од старешине суда слабу оцену способности;
2. Кад Министарски Савет, по предлогу Министра правде у интересу државне службе реши да се ко од истог особља судског пензионише.
3. Кад ко због дисциплинске кривице пресудом дисциплинског суда буде осуђен да се пензионише.

Чл. 131.

Сва отпуштања, премештаји и пензионисања судског особља извршују се као и постављења указом Краљевим и на предлог Министра правде.

Чл. 132.

У случају кад ко по осуди за дисциплинску или другу кривицу има да се отпусти, премести или пензионише, па Краљ указ о томе не потпише, сматра се да је дотичном осуђеном опроштена казна Краљевском милости.

Чл. 133.

Против свију осуда на губитак државне службе, премештај и пензионисање, осуђенима се оставља право да се за десет дана по саопштењу осуде могу обратити

Краљу за милост или ублажење казне преко Министра правде, и док се по таквој молби не реши, не може се наредити извршење осуде.

О оцени способности судија и осталог судског особља и о њиховом унапређењу.

Чл. 134.

Председници судова, а кад ови нису на дужности, њихови заступници имају право и дужност, да на крају сваке године оцене способност, приљежање и владање свега особља подручног им суда.

Начин на који ће се ово оцењивање извршити и шта ће се још сем оцена старешинских уписивати, у кондуитну листу судског особља прописаће Министар правде.

Чл. 135.

Унапређивање судског особља на већа звања бива према доказаној већој способности, већем приљежању и примернијем владању дотичног лица, уз остале услове, које овај закон прописује.

Но, да ко може бити унапређен за председника првостепеног суда, судију виших судова или председника или потпредседника у вишим судовима, као и на звања начелника и секретара министарства правде или секретара виших судова, поред свију других услова који се овим законом траже, мора бити надлежно признат за потпуно способна за звање на које се унапређује и као такав уписан у списак кандидата за речена звања.

Чл. 136.

За оцену способности и састав списка кандидата за унапређење на звања о којима је реч у предидућем члану надлежан је нарочити државни одбор, у који улазе: Министар правде као председник, а као чланови: председник касационог суда, председник главне контроле, председник апелационог суда и потпредседници виших судова, од који ће најмлађи по рангу бити деловођ.

Чл. 137.

При оцени способности чије за звања поменута у чл. 135. овог закона и за упис у списак способних кан-

дидата на та звања, државни одбор управљаће се, не само по томе да ли дотични има законитих квалификација за та звања, нити пак по кондуит листама и времену више-годишњег службовања у једном звању, него поглавито и по томе: да ли дотични по убеђењу и мишљењу одбора може потпуно одговорити свима захтевима дужности, које људи у тим звањима морају да имају те да би могли потпуно одговорити својим дужностима и одржати у своме подручју на достојној висини законитост, ред и дисциплину у суду.

Чл. 138.

Решавање о томе, коме ће се признати потпуна способност и првенство за унапређење и према томе ко ће и којим редом бити уписан у списак способних кандидата за већа судска звања, бива простом већином гласова оних, који државни одбор састављају, а кад су гласови подељени на једнаке половине, решавајући је глас Министра правде.

Чл. 139.

За пуноважно решење у државном одбору, мора бити у седници, најмање пет чланова са Министром правде.

Сродници кандидата, поменути у чл. 7 овога закона немогу гласати о способности његовој.

Чл. 140.

Они који су осуђивани на дисциплинске казне за немарно вршење дужности или за недостојно понашање у дужности или ван ове не могу бити унапређени док не протекну две године од дана осуде, нити ће се док то време не прође моћи да уведу у списак способних за унапређење, а ако су пре осуде у овој били уписани исписаће се.

Чл. 141.

У списак кандидата способних за унапређење уписиваће се првенствено они који су у судској струци, а за тим лица из других струка, као и они који нису у државној служби или су у пензији, само ако по овом закону и нахођењу државног одбора, могу бити постављени на напред казана виша суд. звања.

Но они који нису у судској струци, или државној служби, или који су у пензији, могу бити узети у вид и уписани у поменути списак за унапређење само онда, ако су се тога ради државном одбору пријавили с молбом уз коју су дужни поред таксе у 2 динара да приложе своје кондуит листе и друге потребне доказе за судску службу.

Чл. 142.

Записник о раду државног одбора и списак способних кандидата за унапређење на виша звања, неће се предавати јавности, но један примерак реченога списка предаће се председнику касационог суда ради употребе приликом изрицања казне преко године над судијама за дисциплинске и друге кривице, а други примерак чуваће Министар правде ради употребе своје при унапређивању и уписивању осуда ако их буде.

Чл. 143.

Формуларе за спискове кандидата способних за унапређења на виша судијска звања, прописаће Министар правде у споразуму са члановима државног одбора, тако, како ће у истим списковима бити уписано све што је потребно да се зна приликом унапређења о сваком кандидату.

III

О СУДИЈСКИМ ИСПИТИМА

Чл. 144.

Они који желе да постану судије првостепених судова, морају претходно положити судијски испит по прописима овога закона.

Чл. 145.

Право на полагање судијског испита имају они: који су редовно свршили правне науке у Србији или на страном ком свеучилишту; који су српски грађани и имају сва права грађанства; који нису млађи од 25 година; који су служили у судској струци или су практиковали

код јавних правозаступника као писари, најмање три године, или су били заступници професора права.

Чл. 146.

Судијски испит полаже се у два маха преко године и то месеца марта и септембра; а молбе за полагање судијског испита подносе се до 20 фебруара за испите у марту, а за испите у септембру до 20 августа закључно.

Оне молбе које би доцније биле поднесене вреде тек за други испитни рок.

Чл. 147.

Ко хоће да полаже судијски испит, мора се до напред означених рокова писменом молбом обратити Министру правде за одобрење и поднети доказе да има све услове који се овим законом траже за полагање судијског испита.

Осим тога ко хоће да полаже судијски испит, мора уз молбу за одобрење поднети и свој писмени састав, којим би расправио какво правно или законско питање из области правне науке или законодавства. Кандидат је дужан у својој молби за испит а за тим и пред испитним одбором својом часном речи потврдити да је поднесени састав сам израдио.

Чл. 148.

Министар правде најдаље за пет дана по примљеној молби за полагање судијског испита, решиће, дозвољава ли молиоцу полагање истог испита или не дозвољава и за што, и одмах ће о своме решењу известити молиоца.

Чл. 149.

Против решења Министра правде, којим се полагање судијског испита не дозвољава, има места жалби Државном Савету у року од месец дана по пријему решења.

Решење државног Савета извршно је и обавезно за Министра правде.

Чл. 150.

На молби за полагање судијског испита мора бити утиснута таксена марка од 5 динара.

Од дана пак, кад се молиоцу саопшти одобрење за полагање судијског испита, па за 5 дана најдаље, молилац мора положити Министру правде 20 динара таксе за рад око сазива испитног одбора и потребних наређења, а уз то за свакога испитача по 20 а за деловођу 10 динара на име дијурне.

Ако молилац не поступи по овоме члану, сматра се да је одустао од тражења да судијски испит полаже; а без таксе неће се његова молба ни узимати у поступак.

Чл. 151.

Исте таксе и дијурне као и доказе, поменуте у претходним члановима овога закона, дужан је молилац да положи и поднесе при сваком тражењу одобрења за полагање испита судијског као и за поновне испите. Само у случајима које предвиђа члан 170 за саме поновне писмене испите, кандидат је дужан да положи половину дијурне означене у предидућем члану, без других такса осим таксе 0·50 дин. на молби испитном одбору за одређење поновног писменог испита.

Чл. 152.

Положене дијурне предаће се испитачима и деловођи одмах по свршеном испиту, на признаницу која ће се актима испитачког одбора придружити и у Министарству правде чувати.

Чл. 153.

Испити судијски полажу се пред нарочитим испитним одбором, који поставља Министар правде у споразуму са председником касационог суда и председником апелационог суда, од којих ће један свагда бити председник одбора.

Чл. 154.

Испитни одбор поставља се јануара месеца сваке године на годину дана а састоји се сем председника, који по предидућем члану мора бити председник суда касационог или апелационог, још из осморице чланова и деловође.

Чл. 155.

За чланове испитног одбора морају се одредити поред председника;

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

три судије — разумевајући и потпредседнике — касационог суда; два судије — разумевајући и потпредседника — апелационог суда;

два професора правног факултета на Вел. Школи; и један начелник или инспектор или I секретар министарства правде.

Деловођа овог одбора биће један од секретара министарства правде или виших судова.

Чл. 156.

Кад који од одређених испитача за испит судијски буде спречен да испита кандидата, председник или ако је он спречен, најстарији по рангу члан одбора известиће о томе Министра правде који ће за тај само случај одредити заменика спреченоме, али свагда из истога реда и звања из кога је спречени испитач. Исто ово вреди и за спреченог деловођу.

Чл. 157.

Кад ће испитни одбор почети свој рад наређује Министар правде, који ће му тада послати и све пријаве за судијски испит по којима је одобрено полагање испита, заједно са писменим саставима, које су кандидати уз своје пријаве поднели.

Чл. 158.

Ближе одредбе о програму по коме ће се и о начину и реду како ће се држати судијски испити, прописује Министар правде у споразуму са председницима касационог и апелационог суда.

Чл. 159.

Председници испитних одбора за студијске испите у споразуму са члановима истог одбора, одређиваће када ће који кандидат испите полагати, и сами ће руководити осталим пословима одбора.

Чл. 160.

Кандидат за судијско звање, мора положити испит усмени и писмени са најмањом оценом добар.

Чл. 161.

Усмени испит мора се положити из ових група правничких и законских:

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

1. Из теорије грађанског права, грађанског законика и осталих закона који са овим имају везе;
2. Из теорије кривичнога права, казненога законика и из осталих закона, који са казним закоником имају везе;
3. Из теорије судског поступка, и закона о поступању судском у грађанским спорним и неспорним и у кривичним предметима;
4. Из теорије трговачког и меничног права, законика трговинског и меничног, из осталих закона који се односе на трговинске и индустријске послове, и из закона о стечајном судском поступку;
5. Из теорије јавног државног и међународног права, Устава Земаљског и конвенцијама страних држава са нашом државом закљученим;
6. Из науке о државној администрацији, с нарочитим погледом на судску администрацију и уређење управних и судских власти, са законима, који се на то односе;
7. Из науке о државном газдинству са законима финансиским и привредним — који у нас постоје;
8. Из историје права са нарочитим погледом на старо српско и словенско право и законодавство и на српску правну литературу и правне обичаје у нашем народу; и
9. Из француског или немачког језика, од којих један мора разумети бар толико, да се њиме може служити без речника при читању правничких списа, као и из познавања правничких списа главнијих писаца из француске или немачке литературе.

Чл. 162.

Писмени испит састоји се из писменог састава који је кандидат сам израдио и поднео уз пријаву за испит и из писменог задатка, који кандидат мора да изради под надзором испитног одбора по наређењу члана 167. овог закона.

Чл. 163.

За писмени испит даће испитни одбор кандидату један правни задатак из ма које групе предмета избројаних у члану 161. овог закона од броја 1—5 који ће кандидат оставши сам у седници одбора написмено израдити.

Чл. 164.

Који ће од испитивача при усменом испиту испитати кандидата из које групе предмета означених у члану

161. овога закона, а који ће од њих спремити писмени задатак, одредиће у претходној седници испитачи сами међусобним споразумом; а ако се у томе неби могли сагласити, онда по наређењу председника одбора.

Овакав распоред испитивања мора се утврдити најмање на два дана пре одређенога дана за испит, али се неће кандидату саопштавати и мора се држати у тајности.

Чл. 165.

Председник одбора испитног одређује и заказује у који ће се дан и у које ће се време држати усмени испит. Он позива на испитне седнице писменим саопштењем како испитаче и деловође тако и кандидата, а на судској табли у касационом суду објавиће, ко ће и кад судски испит полагати.

Чл. 166.

Судијски испит полаже се јавно у дворани касационог суда за опште седнице његове, где ће се за време испита ставити кандидату на употребу сви потребни закони из којих има да се испита.

Чл. 167.

Усмено испитивање распоредиће се тако да за један дан буде свршено, но ни у ком случају оно не може трајати мање од 5 сати.

Писмени задатак предаће се кандидату у нарочитој за писмени испит одређеној седници, и он је дужан да га изради најдуже за три сата од времена кад му се преда и за тим да га прочита у седници и преко председника преда испитном одбору на оцену.

Чл. 168.

Најпре ће се полагати усмени испит и кад испитни одбор нађе и одлучи, да је кандидат усмени испит положио, саопштиће му то у седници јавно и председник ће одмах заказати дан и време за полагање писменог испита — али садржина ни предмет писменог задатка не сме се кандидату ни другоме, сем чланова одбора, казати докле се одређеног дана за писмени испит у седници не прочита јавно.

Чл. 169.

Кад испитни одбор нађе и одлучи да кандидат није положио усмени испит, неће му ни одређивати дан за полагање писменог испита и кандидат нема права да полаже понова други испит, пре него што прође шест месеци од дана првог испита.

Ако кандидат ни по други пут не положи усмени испит може му се опет после шест месеци дозволити да га и трећи пут полаже па ако га ипак не положи, губи право на даље полагање судијског испита и једино у случају, ако би правне науке понова учио и докторат право добио, може се још једном на овај испит пустити.

Чл. 170.

Кад кандидат усмени испит положи, али писмени испит не положи, онда ће му испитни одбор на писмени захтев одобрити да после три до пет дана од дана првог писменог испита, може други писмени испит полагати, и даће му на решење други писмени задатак, па ако га изради добро, огласиће да је испит положио. У противном случају кандидат ће моћи исти испит и трећи пут полагати пошто прође највише три месеца од дана првог испита па ако га ни тада не положи, онда га може само уз поновни усмени испит полагати.

Чл. 171.

Гласање испитног одбора о томе, да ли је кандидат испит положио или није, бива тајно, листама, на име: сваки испитач после свршеног испитивања на усменом испиту, и после прочитаног решења писменог задатка и састава који је кандидат поднео уз пријаву за испит, записаће на листу хартије цифром ону оцену, коју он даје кандидату из предмета из којих је он питао, или из писменог задатка, о коме се гласа засебно.

Чл. 172.

Оцене које се при гласању дају кандидату бележе се цифрама, и то: 2 што значи: слаб; 3. што значи: добар; и 4 што значи: врло добар.

Но они испитачи који су испитивали кандидата из најважнијих група предмета за судије, обележених у члану 161. од броја 1—5, стављаће приликом гласања

испод цифре којом су оценили способност кандидата подужу цртицу нпр. 2. за разлику од оцене из осталих предмета, које морају бити без такве цртице.

Чл. 173.

За решење питања да ли је кандидат испит положио или није потребно је да има најмање 6 гласова испитивачких са већом оценом од 2.

Но и онда кад су само двојица од испитача на усменом испиту из главних група предмета, означених у члану 161. од броја 1—5 дали кандидату мању оцену од 3. неће се узети да је кандидат усмени испит положио.

Чл. 174.

За решење питања са каквим је успехом или каквом способношћу кандидат положио испит усмени или писмени, меродаван је онај број који изиђе у резултату кад се саберу бројеви свију оцена па се збир подели бројем гласача, т. ј. са 9.

Вишак који би преко целог броја у делимку остао као разломак, макар да би износио $\frac{2}{3}$ целог броја неће се узети у вид: ако је само једна оцена из групе предмета од 1—5 у члану 161. овог закона означених слаб (2); а ако је слаба оцена из које друге групе предмета, означене у члану 161. од 5 до 9. закључно, онда ће се разломак који износи $\frac{2}{3}$ целог броја рачунати у цео број и према томе оцена дати.

Чл. 175.

Листиће на којима су оцене бележене, испитачи спуштају савијене у спремљену кутију, из које их председник по свршеном гласању, вади један по један и оцене казује те се у записник заводе, означајући оне које су цртицом подвучене; па се за тим кад се све избележе, према предидућем члану резултат знаће, у записник упише и јавно кандидату саопштава.

Чл. 176.

О испиту судијском деловођа испитног одора мора водити тачан записник у коме не сме бити никаквих дометака нити брисања. У записнику ће се означити укратко цео рад испитачког одбора а нарочито: кад је

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

и у које време који испит отпочет, из којих је предмета који испитач питао, ко је и о чему писмени задатак дао, какве је оцене кандидат добио на усменом а какве на писменом испиту. Одлука са каквом је способношћу испит један и други положио и за које је време који испит свршен.

Ако је било изузећа против кога од испитача у записник се мора унети и одлука о томе као и то, је ли и ко заменио тога испитача.

Чл. 177.

Записник испитачког одбора са означењем да је одлука одборска саопштена кандидату, потписаће сви испитачи и деловођа, а саопштење кандидат, па ће се тако потписан записник, заједно са писменим саставом и решеним писменим задатком, признаницом о примљеној дијурни и свима осталим актима послати Министру правде са писменим извешћем председника одбора о свршеном испиту.

Чл. 178.

О положеном судијском испиту, испитни одбор издаће кандидату диплому потписану председником и свима члановима испитнога одбора.

Образац овакве дипломе прописаће и штампати министарство правде и послати испитачком одбору потребан број ових, које ће председник одбора чувати.

Чл. 179.

Кад испитни одбор свој посао сврши и записник са актима пошаље Министру правде, овај ће наредити да се кандидат који је судијски испит положио, упише у списак способних кандидата за звање судије првостепеног суда, а по том да се акта оставе у архиву.

Чл. 180.

Ако се по свршеном испиту судијском сазна и докаже да је који испитач у сродству или иначе у таким односима са кандидатом, да се по пропису грађанског судског поступка не може узети за непристрасног судију, Министар правде огласиће положени испит таког кандидата за невредећи својим решењем, против кога

се кандидат може жалити Државном Савету за 15 дана од пријема решења, и решење Државног Савета је о томе извршио.

Чл. 181.

Кад постане решење извршно, којим се на основу предидућег члана оглашава испит судијског кандидата за невредећи, испитани, ако би већ и за судију постављен био, одпустиће се из службе и неће му се дозволити ново полагање судијског испита, изузимајући случај, када би доказао да за сродство или узуетне односе са испитачем није знао. А испитач, који је знао за ово сродство или односе са испитачима, па то није јавио и изузео се, оптужиће се за неверно вршење службе касационом суду, ако је судија, или дисциплинарном суду, ако је други чиновник или јавни правозаступник.

Чл. 182.

Одредбе закона о поступку судском у грађанским споровима односно изузећа судија вреде у свему и за изузећа испитача испитног одбора за судијске испите, с тим, да се изузећа од стране кандидата морају учинити, пре но што испитивање отпочне и да ће о таким изузећима решавати сам одбор, чије су одлуке извршне.

Прелазна наређења.

Чл. 183.

Кад овај закон ступи у живот све судско особље, које се затече у државној служби, задржаће своја стечена права до год се налази у звањима у којима се ко затекао.

Чл. 184.

Одмах а најдаље за месец дана од кад овај закон ступи у живот састаће се државни одбор, предвиђен чл. 136. овога закона, у који ће места потпредседника заступити председавајуће судије у одељењима касационог и апелационог суда; и за кога од судског особља, што га је овај закон у служби затекао, исти одбор нађе, да по својој спреми и досадањој служби, по свом понашању и карактеру, заслужује, поставиће се и без државног судијског испита, указом Краљевим а на предлог

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

Министра правде поново на исто или веће звање са свима правима, која му овај закон даје и дужностима, које су му њиме наложене.

Чл. 185.

Постављање по предидућем члану извршиће се у течају три месеца од дана када овај закон ступи у живот.

Ко од садањег судског особља, у течају ова три месеца не добије звање по овом закону, а остане и даље у служби судској, неће се моћи унапредити на веће звање, нити стећи право на периодску повишицу плате до год не испуни све услове, који се овим законом за које звање траже.

Чл. 186.

За регулисање плата судског особља по овом закону, и оснивање једног првостепеног суда, који до сад није постајао, ставља се Министру правде на расположење, поред садањег буџета, сума од 120.000 динара.

Чл. 187.

Закон овај ступа у живот од дана, кад га Краљ потпише и тада губе силу закона:

Закон о устројству судова: првостепених, апелационог и касационог од 20 фебруара 1865 и закон о судијама од 9. фебруара 1881. са свима изменама и допунама њиховим, као и сва остала законска наређења, која би била противна наређењима овог закона.

Предлог овај израђен је у најбољој намери, да се на основи постојећег уређења судова изврше по могућству, најпотребније поправке у нашем судству, и, као што сам у почетку већ рекао, уверен сам да ће Народна Скупштина увиђајући крајњу потребу овакових поправака решити: да се овај предлог у основу прими и узме у оцену и тога ради преда Влади Његовог Величанства као материјал при изради формалног законског пројекта — на чему јој у напред благодарим.

26. Јануара 1900 год.
у Нишу.

ПРЕДЛАГАЧ
Лаза Поповић
Краљев посланик у Нар. Скупш.

ПРЕДРАЧУН

о платама судског особља по овом предлогу закона
о судијама.

I. КАСАЦИОНИ СУД

1. Председник	10.000.—	динара
2. Потпредседника по 8.500	17.000.—	»
6. Судија по 8.000	48.000.—	»
6. Судија по 7.000	42.000.—	»
1. Секретар I класе	6.000.—	»
1. Секретар II класе	5.500.—	»
1. Секретар III класе	5.000.—	»
1. Архивар I класе	2.500.—	»
3. Писара I класе по 1.500	4.500.—	»
	<u>Свега: 149.500.—</u>	динара
	<u>Сад по буџету: 119.069·80</u>	»
	<u>Треба више: 21.430·20</u>	»

II. АПЕЛАЦИОНИ СУД

1. Председник	8.500.—	динара
1. Потпредседник	7.500.—	»
4. Судије по 7.000	28.000.—	»
4. Судије по 6.000	24.000.—	»
1. Секретар I класе	4.500.—	»
1. Секретар II класе	4.000.—	»
1. Архивар II класе	2.000.—	»
3. Писара I класе по 1.500	4.500.—	»
	<u>Свега: 83.000.—</u>	»
	<u>Сад по буџету: 63.910·80</u>	»
	<u>Треба више: 19.089·20</u>	»

III. ПРВОСТЕПЕНИ СУДОВИ

A. Председници:

7. Председника по 6.000	42·000.—	динара
18. Председника по 5.000	90·000.—	»
	<u>Свега: 132.000.—</u>	»
	<u>Сад по буџету: 103.104.—</u>	»
	<u>Треба више: 28.896.—</u>	»

Б. Судије:

10. Судија по 4.000	40.000.—	динара
25. Судија по 3.500	87.500.—	»
65. Судија по 3.000	195.000.—	»
	<u>Свега: 322.500.—</u>	»
	<u>Сад по буџету: 284.443·60</u>	»
	<u>Више треба: 38.065·40</u>	»

В. Секретари:

5. Секретара I класе по 2.500 .	12.500.—	динара
20. Секретара II класе по 2.000 .	40.000.—	»
	<u>Свега: 52.500.—</u>	»
	<u>Сад по буџету: 57.845·40</u>	»
	<u>Мање треба: 5.345·40</u>	х

Г. Рачуновође:

15. Рачуновођа II кл. по 2.000 .	30.000.—	динара
10. Рачуновођа III кл. по 1.500 .	15.000.—	»
	<u>Свега: 45.000.—</u>	»
	<u>Сад по буџету: 40.163·40</u>	»
	<u>Више треба: 4.836·60</u>	»

Д. Интабулационе протоколите:

10. Интаб. прот. III кл. по 1.500 .	15.000.—	динара
14. Интаб. прот. IV кл. по 1.200 .	17.500.—	»
	<u>Свега; 32.500.—</u>	»

Ђ. Архивари:

25. Архивара IV кл. по 1.250 . .	31.250.—	динара
	<u>Свега: 31.250.—</u>	»

Е. Писари:

25. Писара I кл. по 1.500 . . .	37.500.—	динара
75. Писара II кл. по 1.250 . . .	62.500.—	»
	<u>Свега: 100.000.—</u>	»
	<u>Сад по буџету: 160.148·40</u>	»
	<u>Мање треба: 60.148·40</u>	»

Свега више . . . . . 176.058·40 динара
 Свега мање . . . . . 65.493·80 »

Дакле свега треба више · 110 564·60 динара, но што се има сад по буџету за ову 1900 годину на плате свега указног судског особља у Србији.

На плате практиканата свију судова — Министарство правде по буџету за 1900 годину предвиђено је 120.000, а ова сума може се увећати вишком од 9.435·40 динара, колико би претекло од кредита у 120.000 траженог чл. 186 овог предлога на повећање плата и оснивање једног новог првостепеног суда, те би се тако могле повисити плате практикантима оним, који сада имају мање од 750 динара на годину.

ГОДИШЊИ СКУП УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА

Одржам 11. априла 1900. г. по подне у Грађанској Касини
у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ЈЕ: г. Милан Ст. Марковић

СЕКРЕТАР: г. д-р Давид Алкалај

Почетак у 3½ часа по подне

Од стране полицијске власти присуствовао је г. Андра Петровић, Члан Управе града Београда.

(СВРШЕТАК)

Председник. — Госнодо, пре но што пређемо на претрес извештаја и евентуалне примедбе од ваше стране, дозволите ми да споменем једну околност, која није ушла у извештај. Од онога доба, када смо се последњи пут састали, управа друштвена имала је част три пута да излази пред Њ. В. Краља. Сваком приликом, а нарочито последњом, која је била 3. о. м., одбор је дошао до уверења, и са радошћу и дубоком захвалношћу констатује, да ће код Њ. В. Краља ред адвокатски у свако доба и сваком приликом наћи оне заштите, коју заслужује, као ред, који служи законима и правди. То убеђење и захвалност наша, коју на таквој изјави дугујемо, мислим да оправдава, ако и овде на скупу изјавимо своју захвалност Њ. В. Краљу и ако се одазовемо са ускликом: »Живео Њ. В. Краљ!«

(На ово се цео скуп одазва са: »Живео Краљ!«)

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Као што видите, господо, извештај обухвата три дела. Први део односи се на оне одлуке, које је друштвена Скупштина донела, а то је на закон о адвокатима и на пензиони фонд. Други део односи се на администровање друштвом, а трећи на „Бранич“ — друштвени орган. Ако ко год од господе жели да изјави своје примедбе на извештај, ја молим да то учине; претходно пак дозволите ми да изјавим ово: И ако је одбор сву своју снагу и добру вољу употребио на унапређивање друштва, ипак, он је видео, да друштво не напредује онако како треба. О узроцима може сваки судити по ономе, што му је познато. Ну ми, осећајући те недостатке у напредовању друштва, и имајући у виду, да је ово скуп за две године, који би дакле према томе имао из одбора, који има 9 чланова из Београда, да искључи 6, и да само 3 остану, одбор сматра, да има довољно побуда и разлога, да сам изјави, да ће данас, када дође ред да се приступи избору нове управе, дати укупно своју оставку, и оставити збору, да свој мандат да оним људима, за које држи, да ће боље и успешније радити на унапређењу друштва.

Сада изволите приступити претресу овога извештаја!

Павле Маринковић. — Извештај, који смо чули, и који је пред нама прочитан, добро је стилизован. Он је састављен у форми као што се свагда чини после дуга растанка, када одбор излази пред чланове, који су га одликовали поверењем. Што се тиче његова облика, ми га можемо слободно примити, и чак признати управи, да је врло добро учинила, што се у таквој форми пред збор јавила. Сем те чисто формалне стране, у извештају се виде још и извесни погледи и назори управе и тежње, чији дух ми можемо са свим, без великога устезања, примити. Те су тежње врло лепе и веома корисне за адвокатско удружење и за цео адвокатски ред у опште. Ну, господо, овакви се извештаји праве обично на основу статута, а статуту једнога удружења регулишу једну установу под најнормалнијим приликама и када се удружење развија редовним путем, када, господо, једно друштво напредује његови се чланови осећају спокојни, држе се удаљена од центра далеко од управнога одбора, који рукује судбом друштва, и према томе они чекају годишњи збор, када ће саслушати извештај, у коме ће чланови одбора, под најповољнијим условима по себи, представити свој рад, улепшати га, што ће им бити у толико лакше и могућније, јер су чланови били за све то време удаљени од послова, и нису се могли бавити ситнијим стварима, које су улазиле у живот удружења. Та ће могућност бити тим већа, и према томе, широкотрудност чланова и добра воља да извештај приме тим знатнија, што су чланови, за време функционисања

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

управиног спокојнији. Али, господо, није тако овога пута са адвокатским удружењем.

Не може се узети као један баналан случај и овај наш збор данашњи. Не може се примити хладно овај извештај који нам је данас управа прочитала. Када се појаве знатнији догађаји у животу једнога удружења, онда чланови, не чекајући годишњи збор, мишљење управе, већ у напред, сваки за себе, у својим кућама удаљени или близу, прате рад удружења, његове управе, и према томе стварају себи одређено мишљење и доносе одсудну оцену. Тако је било овога пута. Сваки, па и најудаљенији члан, сваки, па и најудаљенији правозаступник у Србији, погледао је шта ради управни одбор за све време, када су на адвокатски ред наилазиле разне неприлике.

Господо, почем се од неко доба пребацивало адвокатима, са разних страна. Шта је то, што се њима пребацује? Од најстаријих времена, господо, у свима земљама воде адвокати прву реч у земљи. Нећу да помињем доба пре Римљана, који су осниваоци свакога права у држави, већ и од тога доба, па и сада до најновијега времена, у Европи, адвокати имају прву и најугледнију реч у држави. Господо, када се погледа на њихов положај у Србији, на историју адвокатскога реда, ја налазим, да они нису ни мало заостали од осталих сталежа и редова грађанства.

И у Србији су адвокати дали и највеће родољубе и најдаровитије државнике. Господо, почело се пребацивати адвокатима, да су неисправни у пословима, и да злоупотребљавају свој положај. Међутим, ко зна закон о правозаступницима, знаће, да ми немамо никакав привилегисан положај; имамо само закон, који спутава наш слободан живот, а никако немамо какав привилегисан положај. Врло се често пребацивало, да адвокати чине дела за која не заслужују никакво поверење, и која се могу у четири ока назвати прљавима. Међутим, ја вас позивам на факта, којима можете сви констатовати, да се за последњих 20 година појавило злоупотреба и било осуђених људи међу неколиким редовима грађанства, и у војсци, и међу општинским службеницима, и међу свештеницима и учитељима, а никада ни за какво прљаво дело није адвокат судом осуђиван.

(На томе је месту г. Андра Петровић, комесар полиције, опоменуо г. Маринковића, да не прави никакве алузије односно кажњавања разних сталежа, и да ће му, ако то продужи, закратити реч за све време трајања збора).

Сем тога, господо, пребацује се адвокатима, да су узимали велике награде. Пред вама, који сви врло добро знате адвокатске послове, ја изјављујем, да више ми радимо бесплатно, него што

лекари, с правом, намештају на својим објавама, да лече сиротињу бесплатно. Сви смо ми заступали и бранили сиротињу далеко више него што се то претпоставља, јер су многи кругови необавештени, колико адвокати раде бадава, и колико им награда пропадне. Према томе види се, да су та два, три прекора сасвим неоснована, и зато је на првоме месту била дужност управнога одбора, који се у првоме реду има да стара о угледу, доброме гласу и судбини адвоката, да одговори очекивању свакога појединога члана удружења свију јавних правозаступника у Србији. Је ли он томе одговорио? — Није! И ја сажаљевам, што поред све његове добре воље, коју је уложио, није успео да обавести надлежне кругове о судбини и положају адвокатскога реда, о његовим тешким приликама, и да спречи оно што се десило. Али, господо, сем тога што жалим, што управни одбор није успео, као што би се желело, да обавести надлежне кругове о правој стањи адвоката, о њиховим заслугама за правосуђе у овој земљи, ја морам најстроже да осудим ону господу колеге, који су се показали у овим судбоносним приликама по адвокатски ред, са свим равнодушни према судби онога реда, коме припадају.

Господо, највиђенији, најугледнији, од највећег утицаја и најмоћнији адвокати у овој земљи, не само што нису учествовали ни у каквоме послу јавних правозаступника у Србији, него афектирају извесно багателисање и презрење права реду и друговима у томе реду. Господо, када се помисли, да су они тај утицај стекли једино као адвокати, онда се то мора најодсудније и најстроже осудити. Они, господо, од нас, који се залажу и гледају да се организујемо и да колико можемо помогнемо адвокатском реду, немају ни близу те користи као извесна господа, која се неће ни мало да заложу; и сама њихова појава у суду била је некада довољна па да добијају парнице и неће проћи много времена када ће се они опет користити као адвокати.

Господо, свршавајући свој говор, имам част да вам предложим пре преласка на дневни ред ову ствар: (чита)

Збор правозаступника из целе земље жалећи што Управни Одбор „Правозаступничког Удружења“ није уложио онолико труда умешности и енергије колико је било довољно да се меродавни кругови боље обавесте о положају адвоката у Србији и о неправедности извесних оцена које су са неких места донесене о њиховом раду — још више осуђује оне правозаступнике у Србији, чији је углед, уплив и имање изазвало завист код многих појединаца, на штету осталих адвоката, па су се ипак ти највиђенији правозаступници показали најравнодушнији према судбини

која у последње време сналази адвокатски ред — жалећи прво а осуђујући друго држање збор прелази на дневни ред.

Председник: Овај предлог, Господо, подугара се са жељама одборским. Све и сва смо употребили да придобијемо у своје редове и чланство оне, који су, заиста, међу нама најугледнији и од великог утицаја; али то нисмо постигли. Кад г. Маринковић подноси предлог, ја бих га молио, да предложи начин, на који бисмо могли, да их придобијемо за друштво, кад су сва наша средства остала безуспешна. Под тим условом ја примам ту резолуцију.

Павле Маринковић. — Ја нисам тај предлог изнео, који ви хоћете. Изнео сам предлог, који сам написао; касније ће може бити, доћи предлог и начин, на који се мисли то постићи. Али, држим, да је ово један јак начин, да се та господа тргну. Држим да ће то бити довољна казна за њих, кад се на збору донесе одлука и оцени њихово држање.

Председник. — Онда прва тачка да се изостави.

Павле Маринковић. — Прва тачка не односи се на другу; оне су једна с другом у вези.

д-р Давид Алкалај. — Господо, колеге, наш колега г. Паја изнео је један предлог, и, као што сте видели из целог његовог говора, а нарочито, из његовог предлога, он иде на то, да осуђује рад управног одбара и у томе полази с тога гледишта, или бар се на то може свести цео његов говор, да је закон донесен против адвоката само тога ради, што управни одбор није радио. Ко је год, господо пратио рад наше Народне Скупштине, знаће, да у новинама ништа пре тога није било писано. Из „Бранича“ зна се, како се чуло, да ће се на Народној Скупштини донети извештај закон, који се тиче адвокатскога реда и да је управни одбор радио све што му је у могућности било, да дозна садржину законскога пројекта и да му је то било апсолутно немогуће. Дакле, кад знамо то, да је у томе смислу радио управни одбор; кад знамо, како су на скупштину изнесене те измене, а нису предходно биле објављене у новинама, нити се ма шта о њима тада знало, ја онда не разумем, како то, да сада долази г. колега Паја да каже, да је једино управни одбор крив, што су такве измене донесене. Па узмимо тај случај, да се, рецимо знало за те измене, да су биле објављене у новинама, зар г. Паја мисли, да би управни одбор имао моћи, да каже посланицима, немојте донети такав закон. Одбор управни нема ни толико моћи, да му се његови рођени чланови на позив одазивају. Ето, узмите синоћњу забаву, на коју је од седамдесет адвоката дошло њих девет. Ако хоћемо да будемо снажни, треба сви да будемо чланови удружења; па кад се један пут појави управни одбор као надлежан, да се

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

каже, то је израз адвокатског реда у Србији. А овако, како смо ми сад представљени? Ја мислим, да није потребно, да то објашњавам и налазим, да је предлог г. Паје сасвим нетачан и да не одговара правом стању ствари.

Павле Маринковић. — Ја не осуђујем управни одбор, и мени је врло лако разумети, да г. Алкалај то не разуме, што је врло појмљиво. Није можда одбор био моћан све да учини, за то што у њему седи г. Алкалај и ја баш за то сажаљевам, што управни одбор није могао ништа постићи. Ви знате, да свагда једна управа одговара својим управљачима за своје поступке, и, кад каква несрећа снађе управљаче, они криве онога, који управља њима. Ви сте управни одбор, ви сте управљачи судбином адвоката и према томе, ми сажаљевамо што нисте могли постићи успеха. Ја потпуно верујем, да сте се ви заложили колико сте могли и да је могуће и да су прилике биле јаче и да их с тога нисте могли савладати; али ја сам тога мишљења, да кад се за један неуспех не даје никаква примедба, да тај неуспех грози, да се опет појави. За то ја налазим, да збор треба да прими и једну и другу тачку предлога.

Председник. — Желите ли, да се ова дебата заврши?

Марко Буричић. — Ја ћу бити врло кратак. Мени се чини да никако не би било практично, да се искаже једна осуда овако јавно нашим друговима, који су били на управи нашега друштва. Стоји то, да се наш ред у Србији налази данас у врло рђавоме стању, то ми сви знамо и мислим, да није потребно, да објашњавам, шта је томе узрок. Међу тим, управни одбор, који је до сада био, сам је нашао за умесно, да поднесе оставку на свој положај; чланови друштва, који су сада овде присутни, могу слободно бирати у управу друштвену, кога хоће. Ја верујем, да је управни одбор био потпуно вољан, да постигне све оно, што би било најбоље за правозаступнички ред и да он није био кадар, да спречи доношење познатих измена законских, којима се правозаступнички ред доводи у питање.

(На овоме месту комесар полицијски г. Андра Петровић опомену је говорника, да се не изражава тако ружно о једном закону).

Марко Буричић. — Сви ми знамо, да смо дужни поштовати закон; тај закон важи, и ја сам хтео, да кажем, да би желети било да се нов управни одбор, који се избере, постара, да учини све што је потребно, за констатовање правога стања ствари, те да се у будуће ублаже ове одредбе, које су штетне по правозаступнички ред. Дакле, што се тиче првога дела резолуције ја мислим, да би требало, да се стилизује на други начин; а други део да се прими.

Драгутин Стаменковић. — Ја сам саслушао с пажњом предлог г. Маринковића и разумем и побуде, које су га кренуле на то. Нека ми г. колега не замери, што се с њим не могу да сложим. Ко је крив што управни одбор није могао да спречи закон који је штетан по наш адвокатски ред. Кад би управа адвокатског удружења, као што је то умесно изнео г. Алкалај, сазнала, кад би јој било достављено, шта се против адвокатскога реда намерава и кад би она, која је позвана да заштити свој ред, постала равнодушном, онда би замерање г. Маринковићево било са свим умесно. Али, господо, нама свима није страно и незнано, да се то догађало, не без знања управе адвокатског удружења, него без ичијег знања и да смо ми само сазнали били, да се говори о неком предлогу г. министра односно адвоката, али да ни смо могли сазнати, у чему се он састојао, онда, господо кад то знамо, морамо доћи до уверења, да управа није ни мало за то крива. Друго је питање о томе, да ли је управа требала што радити после појављеног закона и да ли и шта треба да ради нова управа. То је друго питање. Исто тако нека ми је дозвољено, да додирнем и другу тачку, која је мало мистериозна, јер ја не знам који су то адвокати, који су се обогатили на рачун адвокатскога реда, па су сада равнодушни према њему, па се чак, и демонстративно понашају. Ма које да су то личности, ја мислим, да нико никога не може натерати, да иде и да ставе на сокак и да се свађа с овим и оним. Сваки човек гледа једну ствар својим очима, онако, како он налази да је најбоље, а осуђивати такве људе, када се не зна ни ко су, ни шта су скривили — нема смисла.

Резиме је мога говора, да се предлог г. Маринковића не прими.

Урош Кнежеввић. — Изгледа ми да готово треба говорити, да ли треба да постоје адвокати или не. Једна земља која има законе, земља која има десет врећа закона, не може опстати без адвоката. Земља која у данашњем веку стоји у реду цивилизованих држава, не може опстати без адвоката. Излишно би било говорити о потреби адвоката, излишно би било говорити о томе, да има адвоката непоштених; и ја сам признајем, да их има. Именовати их не смем — има нас свакојаких. Ко је непоштен, има закона и власти, па нека га хватају. На рачун тога, што има адвоката сумњивих, непоштених, зар за то треба утући цео ред адвокатски? Ако је ко узео велику, баснословну суму у Београду, није узео он сам, да му је суд. Међу тим, ми смо сви богаљи, ми смо сви просјаци; од нас 270 нема ни 20 сигурних — све је то пропало и ништавно, међу којима сам и ја; и ја данас у својој 58 години, ако не радим месец дана ако лежим у постељи,

немам од чега да живим, осим да продајем ствари. То је оно моје париско знање, које сам донео у ову земљу. Тако све то пролази. Ред адвокатски има начина како да се уреди, и то треба ми сами да се уредимо. Као што управа лепо спомиње, нико се од нас не брине о одржању листа, а међу те спадам и ја, не за то што нећу, него за то, што нико и не тражи. И ако има код мене повереника, никад ме није понудио да каже: Дед плати! Ћуте повереници, ћуте сви, и то тако иде једнако. Ми смо криви сами. Прва кривица пада на нас адвокате. А што се тиче некарактерних и непоштених, има закона, па нека их хвата. И овим законом, који је изашао, и којим се награда ограничава, није постигнуто ништа. Нека је част и поштовање г. министру; ја верујем у поштену идеју, да се не би свет глобио, али се тиме није ништа постигло. Хиљаду начина ја ћу наћи да га извитоперим, и да радим оно, што то сада нисам никада чинио. (Наводи пример, како би се закон могао извитоперити). Као што рекох, господо, хиљаду начина има, да тај закон, ако хоћемо, изиграмо. Него господо, ми треба да настанемо сви слошке да прво уредимо ред адвокатски, и онда ћемо дотерати кога хоћете: и законодавно тело, и саму владу, да морају да раде онако како ми хоћемо, а не онако како они хоће. Што се тиче овога закона, који је нас оптеретио, бадава је да га критикујем, то ништа не помаже; него ми треба наше друштво да уредимо, па ми сами да напишемо пројекат, да га изнесемо пред Скупштину, па ако га она не прими, онда би најнаметније било да дамо оставке, и да нисмо адвокати. То је моје мишљење. Да поднесемо, дакле, прво Народној Скупштини пројекат законски, па ако га она не прими, да радимо онако, као што сам казао. Јер данас, господо, боље се живи од пискарања; писање више доноси, него заступање на рочишту. У Лесковцу има на стотину пискарача, у Враћи педесет — знам их у прете; нико се не сети да им то забрани. Ја данас радим од јутра до мрака, и не могу да зарадим 5—10 динара, и онда ме још по њушци ударе, е па то је већ много. Дакле ми треба слошки да прегнемо, па да уредимо свој ред.

Што се тиче пребацивања урави, ја се чудим како се и одржала! Не треба јој ништа пребацивати, и нека иста управа остане, да се не бакњемо око тога.

Председник — Што се тиче нових загона, који су свршени чин, а којима се ми, као што смо изјавили у нашем органу, сви лојално покоравамо, и чије измене можемо опет лојалним и законитим путем тражити, што и јесте циљ данашњем збору, дозволите ми да кажем, да смо ми у последњем часу дознали за измене, које се с премају, да смо чинили оно, што нам је могуће

било, и што се због своје деликатне природе не може на јавноме скупу ни износити. Ја вас молим да ми то верујете, као и то, да смо од управника града Београда, г. Р. Бадемлића у овој ствари толико предусретани били, да смо му захвални на потпори његовој. Остајући при ономе што сам казао, да ћемо у у своје време изнети, од које је стране спречено даље унижавање адвокатскога реда, н. пр. ограничавање судске власти од председника првостепених судова и пренашање те власти на министра правде, премештање адвоката после три дисциплинарне осуде — остављам вама да нагађате, са које се стране томе стало на пут; ја вам то не могу овде да кажем. Ми смо чинили, што нам је било могуће. Према томе, и пошто о томе предлогу нарочито говорите, мислим да нема смисла осуђивати управу. Што се тиче оне друге тачке предлога, да привучемо оне, који заиста заузимају угледан положај међу нама, а нису чланови удружења, може се узети као добра воља ваша, и ја мислим да пређемо даље на дневни ред.

Слажете ли се с тиме?

(Слажу се).

Дозволите ми, да због оне господе колега, који су из унутрашности, прочитам распис Железничке Дирекције о картама, које имају употребити, јер је распис касно стигао, да га нисмо могли на време саопштити појединим повереницима, а потребно је да га знају, како имају да поступају, и за које време повратница вреди.

Димитрије Тадић чита тај распис Железничке Дирекције Српска државна железница у Београду 1. Априла 1900. год. Бр. 5423.

ОБЈАВА Бр. 13

СВИМА СТАНИЦАМА

(повластица удружења јавних правозаступника у Србији)

На молбу Удружења јавних правозаступника у Србији Господин Министар Грађевина одлуком својом од 18. т. м. бр. 2398. одобрио је члановима удружења јавних правозаступника у Србији подвоз у половину цене за долазак на скупштину правозаступничког удружења, која ће се држати у Београду на трећи дан ускрса 11. априла ове год.

Ова повластица важи за све редовне возове путничке и мешовите, сем брзих возова 3 и 4. и оријент — експреса, и то: од 6-ог до 13-ог априла закључно од свију станица до Београда и натраг.

Према томе станице ће издавати члановима правозаступничког удружења, који се као такви легитимишу уверењем председника правозаступничког Удружења, целе билете произвољне класе за Београд, која ће им важити и за повратак.

При одласку на скуп издаваће се билете од 6-ог до 10-ог априла закључно до воза 21. а повратак ће важити од 11-ог од воза 22. па до 13-ог т. м. закључно.

Уверење председника правозаступничког Удружења гласи овако :

Удружење јавних Правозаступника у Србији

Господин . . . . .

. . . . . члан удружења

платио је . . . дин. на име чланарине за . . . год. Број карте по месном списку . . . . .

. . . . .

Повереник удружења. . . . .

. . . . .

Председник Одбора
Удружења јав. правозаступника
Мил. Ст. Марковић с. р.

(ВАЖИ САМО СА ПОТПИСОМ ПОВЕРЕНИКА)

Билете ће се при издавању жигосати са обе стране на уверење удариће се влажни жиг са датумом.

Кондуктери ће при поласку декупирати билете само са једне стране а при повратку декупираће и другу страну. По свршеном путовању одузеће од путника и билету и уверење што ће се послати контроли прихода.

Доплате у возу, које би наступиле наплаћиваће се по повлашћеном ставу у пола цени.

За прекидање војње при одласку или повратку вреде одредбе чл. 10. правилника за жељезнички саобраћај.

Станице возног особља издаће возном особљу нужна наређења у смислу ове објаве и саопштиће им се ово на потпис а уједно добиће и уригинална оверења, која ће им се ставити на углед.

за
Директора
Е. Надлер

Председник — Сада прелазимо на другу тачку дневнога реда.

Бора Орешковић — Није још ни прва тачка свршена. Није решено о томе, како се прелази на дневни ред, а није ни дебата свршена.

(Чује се: „Сршена је дебата!“)

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Председник — Је ли Скупштина примила извештај!

(Примила је)

Онда прелазимо на другу тачку дневнога реда — на извештај благајников о рачунима за 1898. и 1899. годину.

Господо! Г. благајник је поднео извештај о рачунима до краја месеца новембра 1899. године, и према томе цела година није закључена. Осим тога, изволите узети ово на знање, да је нама врло тешко закључивати календарску годину са рачунском због тога, што многи судови шаљу често претплату после закљученога примања. Тако неки и сада, када су чули да имамо збор, питају нас, када требају да пошаљу претплату. Према томе, ја бих вас молио да изаберете 2 или 3 прегледача, који ће прегледати друштвене рачуне, и о томе поднети реферат идућој скупштини.

Усвајате ли тако?

(Усваја се).

Онда изволите кандидовати двојицу рачунопрегледача.

(Чује се: „Кандидујте их ви!“)

Ја кандидујем г. г. Павла Маринковића и Бору Орешковића.

Павле Маринковић — Ја не могу да се примим те дужности.

Председник — Онда на место његово кандидујем г. Чеду Костића.

Примате ли их?

(Примају су).

Сада прелазимо на четврту тачку дневнога реда, а то су предлози управнога одбора, о допуни основних правила Удружења.

Ми имамо, господо један такав предлог, и ја вас молим у напред — немојте то сматрати као нескромност — да га усвојите, а то је из нужде и потребе за рад Удружења.

Господо, по пет, шест пута сазива се седница, нас је девет у Београду, и врло се често деси, да нико на седницу не дође, осим председника, који је сазива; за то су често најважнији послови морали бити решавани окружницом. Напише се предлог, па се носи од једнога члана до другога на потпис — појава, која је исто тако жалосна, као и многе друге у нашем удружењу. Из нужде предлажемо, да се поред редовнога броја од 9 чланова, изаберу скупом сваке године још по 5 замењеника, који ће сваки пут бити сазивани на седницу.

Драгутин Стаменковић — А чиме ћете учинити предохрану, ако и тих 5 чланова не дођу? Ја предлажем да се 10 бирају. То је жалосно, да се представници тако мало брину о интересима Удружења. Ако не раде, нека се захвале и нека даду оставке. Препоставља се, да ће сви они који се бирају, и којима ми по-

клањамо своје поверење, тачно вршити своје дужности. Узмите ви 10.000 замењеника, па ако они неће да врше своје дужности, то ништа не помаже!

Душан Ј. Николић — По што управа, односно г. председник констатује неуредност управних чланова у вршењу дужности, ја налазим, да је потребна једна морална принуда, која ће их нагнати на вршење те дужности. Ја налазим, да би било најподесније ово. Да се унесе у правила и ова одредба: ко од чланова управе не дође на три позива, а управа или председник има уверења, да не може оправдати своје изостанке, да тим самим губи право на чланство у управном одбору и да се то публикује у листу «Враничу», да је г. Н. Н. наименован био у дужности и да је због тога изгубио права на чланство у управи. То би била као једна морална казна за човека, који има части и образа.

Сава Маринковић — Ја мислим да је врло умесно што г. председник предлаже, да се бирају и ових пет замењеника. Фактички, као што је г. Стаменковић врло умесно казао, то је жалосна појава, да се чланови управног одбора не одазивају својој дужности; али има случајева када чланови и не могу да дођу н. пр. у случају болести, рада и т. д. и за то је врло умесан предлог г. председников и то је једна празнина у правилима како то да не буде предвиђено. Ја потпуно усвајам предлог г. председников.

Председник — Усваја ли Скупштина мој предлог са допуном г. Душана Николића?

(Усваја).

Сада, господо, прелазимо на пету тачку дневног реда, а то су предлози управе.

Ја ћу бити врло кратак, имам свега два три таква предлога.

На збору од 6. августа 1897. године решено је било, да адвокати пензионирани, који могу бити чланови Удружења, не могу бити и чланови управе. Ми смо тада имали, може бити, неких разлога, због којих смо то усвојили; али, господо, данас, када фактички од удружене снаге свију адвоката зависи побољшање самог нашег реда; када међу тим адвокатима пензионарима има таквих, који се том одлуком налазе увређени и који због тога неће да ступе у Удружење и када је, на послетку, закон изравнао њих са нама, онда мислим да је коректно стати на гледиште самог закона, па казати, кад закон адвокатима пензионарима даје сва права, као и другима, онда немамо основа и разлога да их искључимо из управе друштвене. Друго је питање, хоћемо ли ми у његовоме пројекту, о коме ће касније бити речи, тражити извесна средства, модусе, да се ослободимо те

аномалије, које, у колико је мени познато, нема нигде у Европи, да неко може бити пензионар, и уживати сва права чиновничкога положаја и у исто време радити и адвокатске послове — то је друго питање, о коме ћемо говорити при пројекту, али за данас, ја бих вас молио, у име бившег управног одбора, да примите предлог, да се и колеге пензионари могу примити и за чланове управнога одбора.

(Прима се).

Други је предлог овај.

Ви сте се сви, господо, из званичних новина уверавали, да је у последње време почело кажњавање наших колега од стране судова и више власти. Не треба рећи од куда долази и како је дошло и од куда да се у свима судовима то једновремено врши. Из факта се да закључити на оно што иза кулиса бива, али казне су ту, оне се објављују преко новина. Ми сматрамо да је објављивање преко новина двострука казна. Друго је платити казну од 50, 100 и 1000 динара, а друго је то бити јавно изложен порузи. Држећи да то штети и угледу и моралноме положају нашега реда, ја вас молим да примите наш предлог, да се упути г. Министру правде молба, да са таквим публиковањем престане, јер не одговара закону. Закон о адвокатима предвидео је два случаја када се могу имена адвоката публиковати. Први је случај кад се удавава од дужности и кад се враћа; а други је случај када изгуби право на праксу. Овај случај да неко буде кажњен, па да му се име објави преко новина, противан је закону и према томе мислим, да би молба наша била оправдана. Ако је истинит глас, који смо чули, да је обустављено даље штампање тих кажњавања, онда није потребно да се чини овај корак, али нисмо сигурни. И ако је тај глас истинит, онда се има приписати некој већој вољи него што је воља министра правде. Свакако, нека будућа управа буде од збора овлашћена, да може чинити корак да спречи ово понижавање адвокатскога рада.

Усвајате ли овај предлог? (усваја се).

Трећи је предлог у вези са овим.

Из извештаја, које је управа изискала од појединих повереника, ми смо се, господо, уверили да су заиста неки адвокати било административним било судским путем, тако осетно кажњени, да им је немогуће казну положити, — а ви знате шта после настаје. Мислим да нам је као грађанима и по Уставу и по закону о адвокатима дозвољено, да скуп одлучи, да се у таквим случајима за све оне наше колеге може умолити Његово Величанство Краљ, да у путу милости опрости тим адвокатима казну.

Усвајате ли тај предлог? (Усваја се).

Овлашћујете ли будућу управу да то изврши? (Овлашћује се).
Сада прелазимо на шесту тачку дневнога реда, на предлоге појединих чланова.

Молим све оне, који имају такав предлог, да се јаве за реч и да се ограничи чисто на предлоге, који се односе, на адвокатски ред.

Сава Маринковић — Као што је познато свима, синоћ је била забава, која се држала поглавито ради „Бранича.“ Са обзиром на тај покушај управин да обезбеди „Бранич,” разуме се материјално, како би могао и даље да излази, ја сам побуђен, да учиним овај предлог и да замолим будућу управу, као и све колеге адвокате, да сви слободно размислимо како и на који начин да концентришемо што бољу суму за опстанак нашега листа. Ја држим, господо, да се у томе погледу ништа не може пребацити управи, јер сам уверен, да управа и поред најбоље воље, кад нема довољно енергичности и истрајности међу члановима једне организације, та управа мора неминовно да буде ништавна. Ја верујем, да сама управа једне организације није у стању да одржи саму организацију, ако ћелице тога друштва, тога организма нису здраве и ако оне правилно не функционишу. Г. колега Урош Кнежевић врло је умесно казао и ја се придружујем њему, да би требало почети од себе, слично оној Христовој причи, кад је Христос казао скупу и скупљеноме народу, да узме камен и да линчује грешницу сваки онај, који мисли да је праведан. Такав је од прилике случај и међу нама. Ми сасвим неоправдано нападамо ову или ону управу, ове или оне наше другове, међу тим може бити да би требало прво да подигнемо руку на саме себе. За то, господо, не би било рђаво да се мало покренемо из овог општега немара, и да се, у колико је могуће, што више прикупимо око ове наше организације, као око наше матице, и да, у колико је могуће, мало више утрошимо фосфора око организације, и тиме да покажемо, да је адвокатски ред доиста један ред, који треба да заслужије поверење, као што је и природа нашега посла. За то, господо, велим, не би било рђаво да размислимо о начину и о практичном извођењу његовome, како ћемо вршити наплату за „Бранич,” како у опште да у будуће обезбедимо његово излажење, на шта више да не жалимо труда на да и преко „Бранича“ изнесемо и писмене предлоге о томе, а разуме се и поред предлога да се и сами потрудимо и да одржимо како ову организацију тако и сам лист, јер, господо, ја сам убеђен, да ако немамо свога гласила, да и сама организација мора престати, јер она онда нема онога органа, који ће манифестовати њезине мисли. За то држим, господо, лист наш и развој у опште адвокатскога

реда да су то два најважнија питања око којих треба да утрошимо умне силе и да гледамо да што боље изведемо и једно и друго.

То је мој предлог у најгенералнијем смислу.

Душан Г. Николић. — Ја би молио скуп ако би био вољан да усвоји овај мој предлог. Познато је скупу да постоји распис г. Министра правде свима судовима односно „Бранича.“ Ја бих молио, да се идућој управи стави у дужност да умоли садашњег г. министра правде, да онај распис, који је издао г. Ђоста Христић, који се тиче претплате „Бранича,“ одржи у снази и да нареди, да све судско особље држи „Бранич.“ (Чује се тај је распис још у снази).

Код нас се не врши у суду.

Председник. — Баш из крушевачкога суда имам допис да све особље у суду прима „Бранич.“

Међу тим, господо, тешко би било покренути данашњег Министра правде да обнови тај распис кад је он сам тај, који лист не држи.

То је жалостан факт, који морам овде јавно констатовати.

Ми, господо, усвајамо сваки предлог за побољшање „Бранича“ и ја молим господу поверенике да се потруде, ништа није лакше него задобити општине. Три четири претплатника у свакоме срезу обезбеђују опстанак листу. То је срамота да се не може одржати овај наш лист код толиких правника у Србији.

Ми смо се надали, господо, да ће из ваше средине потећи предлог о побољшању адвокатокога реда на основу самога закона. Ви знате за наше покушаје и код министра правде и код Њ. В. Краља и да смо отуда добили утешна обећања за заштиту кад дође згодан моменат. Међу тим прилике се мењају, време се развија и на послетку дозволите ми и ово да кажем. Наш поступак од 1865. године и грађански и кривични толико је застарео, да смо ми фактички у судској организацији и судскоме поступку изостали иза свију суседних земаља, који имају законе корисније од нас. Према томе, можда би се у новоме пројекту закона о адвокатима могла имати у виду и организација судска и унапређење у судској процедури и грађанској и кривичној. Нека ми буде дозвољено да поменем само једну тачку.

Ми се данас сви жалимо на несталност јудикатуре, на несигурност у суђењу наших судова, и факт је, господо, да то постоји, а када судијама о томе споменете, они кажу: мењају се одељења, мењају се личности, свака личност има своје индивидуално схватање, што у ствари и јесте. Али има и других околности, које се не спомињу а то је, да начелне одлуке и начелна

Luka Celović
БЕОГРАД

решења треба да обвезују суд и зато има у другим земљама предвиђено, како се то постизава и осигурава. Према томе, ако ми желимо да се наша јудикатура унапреди у погледу процедуре, можемо у наш закон о адвокатима увести одредбу, да би правосуђе у Србији имало много темељитију основу, ако би се установило, да на другом и трећем степену буде фактички јавно суђење. То данас у теорији постоји, али га у пракси нема. Кад се јавите Касациономе или Апелациономе суду да слушате парницу то се са највећим негодовањем прима. Сматра се као неко неповерење, као контрола судскоме раду и ми у Београду колико год смо се пута тиме користили, толико нам је пута то пресело. Међу тим факт је, да то има утицаја, јер се овда читају акта друкчије, узимају се они докази у оцену, који се не би оцењивали, да не присуствујете онде. Дакле, безбедност за суђење била би много већа ако јавност, коју је закон у начелу осигурао, буде скроз и скроз проведена.

Према томе, можете ово сматрати као моје индивидуално мишљење и ја желим да уђе у пројекат новог закона ово: Да они адвокати, који имају извесан број година праксе, рецимо 10—15, код којих се може претпоставити и веће знање и већа практика, имају права да заступају и на вишим судовима. Та установа постоји и у другим земљама и показала се као корисна. Ако ми дакле такву једну установу унесемо у наш закон о адвокатима, она ће служити и правосуђу, а обезбедиће и адвокатски ред и у моралном и у материјалноме погледу.

Као друга тачка могла би се примити, да се апсолутно стане на пут свакоме пискарању. Наше министарство правде изгледа да нема куражи да тој мери приступи. Једино је средство за то сигнатура. До год нема сигнатуре пискарачи ће постојати а на нашу штету и оно што они буду грешили пребациваће се на нашу душу. Ако усвојите у овоме погледу предлог управног одбора, који ми нисмо хтели подносити, јер смо чекали да потекне из ваше средине, онда ми предлажемо, да се састави једна комисија, у коју ће ући, поред управног одбора, и други виђенији правници, да се тој комисији препоруче извесна начела, по којима ће тај пројекат израдити; за тим да се у томе пројекту изradi један потпун меморандум о стању и развићу адвокатскога реда у Србији у сравању са оним државама, које и у националноме и у културноме погледу нама најближе стоје, тако да буду оправдане наше тежње и предлози који у тај пројекат буду ушли.

Ја вас молим, да о овој ствари, ако нисте нашега мишљења, изјавите ваше мишљење, тако да се данас или у начелу реши

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

или можда и изbere та комисија, која ће израдити пројекат таквога закона.

Драгутин Стаменковић. — Ја се потпуно слажем са предлогом г. председника у начелу, јер се њиме иде на то да се заштити адвокатски ред. Исто тако слажем се и с тим, да ће бити велике користи од тога, ако адвокати буду могли заступати своју ствар и на вишим судовима. Једно налазим да је незгодно, што је г. председник напоменуо и што је резервисао то право за адвокате, који имају извесан број година праксе. Ја мислим да за то не постоје никакви разлози, јер кад ко има способности да заступа ствар на првоме суду, нема разлога да је не може заступати и на вишем суду. Што се тиче јаче или слабије способности, то је ствар клијента и кад он изbere адвоката, онда ту не може бити никакве разлике по годинама праксе.

Чеда Костић. — Ја сам хтео само то да кажем, да ми сада имамо адвоката, који су до јуче били касационе или апелационе судије, па сада постали адвокати. Према томе по што они немају велики број година праксе, значило би да не би могли да заступају на вишим судовима, где су они до јуче судије били.

Ђорђе Карајовановић. — Ја бих молио да ми г. председник објасни за што је оделно старије адвокате од млађих. Јер као што би могао постојати разлог да старији адвокати имају веће практично искуство, тако би могао постојати противан разлог, да млађи адвокати имају бољу спрему. Мора се признати да пракса иде упоредо са теоријом.

Председник — Ја ћу вам врло радо објаснити, само вас молим да то примите као моје личне индивидуалне разлоге.

Мени се чини и оно искуство, које као 26-тогодишњи адвокат имам, уверава ме, да само дужа пракса даје веће знање. Мислим да је то и природно. Ја вас уверавам да мени често долазе такви случајеви, да морам седети при књизи и прочитати дати случај у нашем и у туђем закону. И тешко ономе адвокату који то не чини. Међу тим, не мојте ми замерити, у броју млађих адвоката има и таквих који чак „Бранич“ и не исеку. Да вам наведем један пример. Ви знате да је ових дана у општој седници решен случај о застаревању права потраживања према нетрговцима, међу тим дошао један од млађих адвоката, па каже у трговачкоме суду: Жалосна је ствар да то питање још није расправљено! „Бранич“ га је објавио још пре месец дана! Знам да га се ништа та ствар није тицала.

Други је разлог тај. Факт је да се у свима државама, тражи већа спрема и одређују се обично млађи адвокати код првостепених судова, а они код којих се претпоставља веће знање, за-

ступају на другоме и трећем суду. То је у интересу и клијената и правосуђа и будите уверени, — то ми најзад изгледа и природно — који је познат са своје дугогодишње праксе, да ће тај више импоновати Апелационом и Касационом суду, него онај, који је јуче испит положио.

Трећи је разлог овај. Сам наш закон има већ у начелу ту мисао. Закон о судијама каже, да онај који је био седам година адвокат, може бити судија у Апелацији, а онај, који је био 10 година адвокат, може бити судија у Касацији. Сам закон дакле, прави разлику годинама трајања праксе.

Најзад, господо, ја не претендујем да то питање продре. Дозволите ово. Тај пројекат, који би се израдио, имао би се на општем скупу свију адвоката претресати. Поједина начела могу бити и одбачена.

Павле Маринковић. — Г. Милан Марковић поднео је један предлог, који у себи садржи два предлога. Г. Марковић је изнео у главном ово. Да ми изберемо, мимо управни одбор, још неколико стручних, јачих правника, који ће помоћи, који ће обухватити управни одбор и помоћи му да изради један шири пројекат законски о адвокатима. То се може примити и ја то примам. Али он је једну ствар, која није ни начелна, једну детаљу унео, да се та увуче као принцип, те да то може после спутавати и ограничавати одборску радњу, а то је, што је навео, да треба унети неке рангове, неке чинове међу адвокатима, да старији адвокати имају неке привилегије над млађима. Г. Марковић се послужио аргументима, који су му стајали на расположењу. Њих је мало. Међу првим аргументима тај је, да старији адвокати имају веће искуство. То је, г, председниче, једна претпоставка. Заиста има и може да има искуства, али само онај, који је умео да се користи. Ја познајем неколико старијих адвоката, којима то искуство није помогло. Оно их је на против, довело да немају нигде ништа. Ја могу да наведем и други разлог. Старији људи, особито у Србији, веома брзо отроме, а човек, који хоће да му се брзо сврши посао неће њих тражити, већ ће узимати предузимљиве људе.

Трећи најважнији разлог, који је г. председник изнео и који би могао завести збор, састоји се у томе, да сам закон прави разлику између старијих и млађих адвоката и узима да су спремнији они и да имају боље квалификације за судије виших судова, који имају више година праксе. Господо, ово је један мали софизам. Заиста, то чини закон о судијама, али држава задржава ту слободну вољу, слободан избор, да избере само оне, који су најбољи и да би се спречиле злоупотребе и држава то ради у

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

својем интересу; али какав је интерес адвоката? — то ја питам. Она не прави разлику између свију адвоката, него само између оних, који њој требају и за то задржава слободан избор и по што њој требају мало адвоката, то она и може да прави ограничења, али какав интерес имају адвокати да праве ту разлику?

Ја молим, да се у начелу тај предлог одбаци.

Д-р Давид Алкалај. — Господо колеге, овде, кад је од стране г. председника изнет овај предлог, то је било поглавито услед тога — бар тако је било говора у управном одбору — да се спреми један нацрт закона о адвокатима, који ће заменити све законе или све законске измене и допуне, које постоје односно адвоката. Тада смо били решили да том приликом ми гледамо не само нас лично и наш положај да осигурамо, него да гледамо да тај пројекат обухвати и мало већи материјал, да осигурамо и саму јудикатуру. И ми смо били уверени да је потребно да се уведе јавно суђење и у вишим судовима. Збор би имао да реши, да се бира једна комисија и то шира, у коју ће ући поред управног одбора и други виђенији правници, који ће израдити нов пројекат закона о адвокатима и који ће у тај закон унети и разне одредбе, којима се може помоћи јудикатура, а међу које се може увести и усмено суђење у вишим судовима. Г. председник је напоменуо, и као своје лично мишљење, да би требало да се то заступање одреди старијим адвокатима. То је, господо, детаљан принцип, о коме не треба говорити. Ми треба сада само да бирамо комисију, која ће да изради тај пројекат, па ће се тај пројекат претрести на главном збору. Не треба дангубити. Главно је у начелу да се усвоји да се избере једна велика комисија, која ће саставити опширан пројекат, и у њ да уђе по могућству и та одредба, да се усмено суђење уведе и у вишим судовима.

Сава Маринковић. — Морам признати да сам био погрешно разумео предлог г. председников, и хвала господи, која су у неколико на њ обратила пажњу, те и ја о њему могу нешто у начелу да проговорим.

Ја мислим, да овде збор треба у начелу да реши, да ли тежимо томе, да се и код виших судова озакони јавно суђење. То велим само у начелу да решимо без икакве разлике и поделе на класификације и на разне рангове између госпode адвоката. Ја сам у начелу противан ма каквој ранг листи и ма каквим ранговима и класификацијама. Између нас, који смо и пред законом сви једнаки, и који бар треба да тежимо да будемо сви у правима једнаки, не сме бити рангова. Ја налазим да би чак то било противно и самоме закону, по што закон признаје свима адвокатима подједнаку спремину у заступању парничних интереса.

Ја молим да се скуп што тачније изјасни, да је само у начелу за то, ди суђење код виших судова буде јавно без разлике на рангове, године старости, искуство и опробаност од стране адвоката. И ја се слажем и придружујем се у начелу овоме предлогу, али никако у смислу детаљног објашњења, које је поштовани г. председник учинио.

Што се тиче другогa предлога о сигнатури, ја сам заиста такође за то и мислим, да би о томе такође требало размислити и да би једном за свагда требало стати на пут пискарачима и у опште људима, да обављају професију, за коју је потребна факултетска спрема и извесни услови и да им се не допусти да пискарају и представљају интересе парничара, често на штету правде па чак и морала. Ја мислим да је то и државни интерес, а на првоме месту интерес адвокатскога реда и ми треба о томе добро да размислимо, па поред овог предлога, који је учинио г. председник, а који је у исто време и предлог старе управе, да и сама у неколико и писменим путем изнесемо начин како да се стане томе на пут.

Председник. — Да се не би и даље говорило о моме предлогу, што је најзад тешко и због краткоће времена, ја повлачим предлог у детаљу и молим да се о њему више не говори.

Урош Кнежевиф. — Ја мислим, господо, да ми пређемо на главну ствар, а ако будемо износили предлоге биће њих ваздан. Ја мислим да изберемо комисију, нека она изради пројекат, нека га одштампа па нека га пошаље свима адвокатима, па сваки нека да своје примедбе. Овако нема смисла да говоримо. Само ово јавно суђење упропастиће нас адвокате у земљи. Ја ћу у Лесковцу да радим за пет банака какву ствар, па кад она дође у Београд, онда ће доћи ауторитет г. министра, па ће дићи педесет банака.

(Чује се : да се реши!)

Председник. — Усвајате ли предлог управе, да се избере једна комисија, која ће, поред будућег управног одбора, израдити нов пројекат са једним меморандумом о развићу адвокатскога реда у Србији и да у ту комисију поред адвоката уђу и други виђенији правници или хоћете да се само ограничите на адвокате? Ја мислим да практичан разлог налаже, да не буду само адвокати у комисији, јер ако се министру правде поднесе тај пројекат, он ће га изнети пред једну ширу комисију и за то ја мислим да би било боље да и други виђенији правници уђу у ту комисију.

Скуп може тој комисији дати мандат какав хоће. Скуп може да јој каже: Изради тај закон како најбоље знаш и умеш. Унеси у њега ова и ова начела, па кад се идући пут скупимо ми ћемо да видимо како су та начела схваћана и како су узаконјена. А

можете опет да кажете: Изради, али са овим и овим упутством. Дакле питање је, да ли ћете изабрати комисију са општим или специјалним пуномоћством.

Борђе Карајановић. — Ја не мислим да говорим о предлогу, него бих само имао да обратим пажњу скупу на једну околност кад буде бирао оне чланове ван управног одбора. Већ се види из говора г. председника да се појавио дух, да би требало адвокате делити на рангове. Тај ће дух, господо, провејавати и у комисији. Мени је дужност да обратим пажњу скупу, да када буде бирао комисију, да у њу уђу и млађи људи, који би били представници оних адвоката, који не деле то мишљење.

Живојин Симић. — Овде су, господо, изишла два предлога, а то су предлог о сигнатури и предлог о усменој суђењу у вишим судовима. Ја бих имао да обратим пажњу скупу на једну ствар, која је такође врло важна. То је питање односно награде, да ли да награда остане таксирана или да буде слободно право уговарања. Ја мислим да и то треба да начелно уђе у закон.

Друга једна ствар, која је такође важна по адвокатски ред, то је број адвоката. Треба решити и то питање, да ли да остане и да број иде овако као што сада иде или да, као у другим земљама што је, да број буде ограничен. Ја мислим да и та питања треба да уђу.

Ја налазим, да управни одбор треба да избере 10—15 лица, способних правника, и теоретичара и практичара, који ће са управним одбором израдити тај пројекат, јер би било врло незгодно да ми бирамо и управни одбор и комисију, јер има људи, који се неће примити.

Милан Вукићевић. — Ја бих молио г. председника да учини скупу предлог, да ли усваја предлог управе, да се избере једна комисија, која ће радити на законском пројекту, па ако усваја, онда да приступимо и бирању те комисије. Питање о награди и друга слична јесу специјална питања, о којима ми данас не можемо решавати. Истицати овде своје говорничке таленте на штету осталог посла, ја мислим да нема смисла.

Председник. — Сматра ли скуп да је довољно обавештен по овој ствари? (Сматра).

Је ли скуп за то, да се избере једна комисија, која ће израдити предлог, који ће се наштампан послати свима члановима, и који ће се на скупштини претрести или ћете дати комисији упутства у извесној правци.

(Скупштина прима први предлог).

Констатујем, да је скуп примио предлог за неограничену комисију.

Ја вас молим да имате у виду и ово нека служи комисији, која можда то неће знати, јер ће у њој бити и млађих људи по жељи г. Карајовановића. Од године 1881. израђено је разних предлога закона адвокатских и последњи је био од 1887. године. Тај је пројекат заиста био израђен у напредноме духу. Он има слободно право уговора, има јавност у вишим судовима, има адвокатску комору, има адвокатски суд, да сами адвокати суде и своје реду, а не да му суди неки, од кога зависи у другим парничним интересима, јер адвокат не може бити слободан у својој одбрани, ако га председник суда може у свако доба казнити, као што је био случај, и да прекине претрес и да саслушава адвоката за изразе, које само он сматра као увреду.

Дакле, констатујем, да је скуп примио да се бира комисија, која има широко пуномоћство.

Изволите изабрати ту комисију.

(Чује се: Нека је избере управни Одбор).

Овлашћујете ли управни одбор да он избере ту комисију? (Овлашћује се).

Колико лица желите да уђе у комисију?

(Скуп решава да уђу 10 лица).

Желите ли, да у комисији буду и друга лица сем адвоката? (Желе).

Сада, господо, прелазимо на седму тачку дневнога реда.

Пензиони фонд, господо, израђен је по жељи и одлуци скупа у оним начелима, о којима је онда био говор. Предлог је штампани разнесен свима адвокатима. Сада треба да говорите у начелу о томе начрту јер ја мислим, да о усвајању специјалних наређења не може бити ни говора.

Излишно је, господо, и говорити о потреби таквога фонда. Ви сви видите каквим је променама изложен данас сваки наш грађанин. Јели потребно да се један ред, који најпосле мора да престане да ради, да се колико толико осигура? Је ли потребно да сирочад адвоката, коју после себе оставља, буде обезбеђена?

Драгутин Стаменковић — Када се говори начелно о тој ствари, онда вас питам, хоће ли тај пензиони фонд бити за све адвокате обавезан.

Председник — Тако је било решено. Та ће обавеза ући у сам закон о адвокатима.

Драгутин Стаменковић — То не може бити. Можете ви решити шта хоћете. Адвокатско је занимање слободно, и нико не може натерати човека да се осигура на један начин, који се њему не допада.

Председник — Дозволите ми да вам учиним једну примедбу.

Ја мислим, да у сваком удружењу, у свакоме његовоме органу, као и у његовим скуповима, мора да буде континуитета мишљења и рада. Када је један скуп решио, и дошао до тога убеђења, да треба осигурати материјално читав један ред, ја мислим да не би требало да овај скуп то решење обара. У осталом, ви имате слободну вољу.

Павле Маринковић — Видете, г. председниче и сами, чим сте поменули тај предлог, да се одмах дигло њих 10—15 да говоре. То значи да ће ова дебата дуго трајати.

У томе спора нема да треба установити један пензиони фонд и ви хоћете да буде то решено на једноме збору. Ни оно, господо, што је решено, ни оно што сада решимо није облигатно. Ја сматрам и верујем у то тврдо, а и ви можете бити уверени, да иза ових наших стопа неће доћи одмах озакоњење тога нашега пројекта о пензиономе фонду. Ја вас молим, да то питање не излажемо дискусији, јер нас то може врло далеко одвести и пореметити чак донекле и утврђено мишљење, које је било исказано на главном збору. Ја вас уверавам да нисам довољно ни размишљао о овоме фонду, јер сам мислио да се неће до ове тачке ни доћи и ја предвиђам, да ће да искрсне једна огромна количина различитих мишљења. Ја одмах видим из ово неколико речи што су добачене, да се још није тачно схватио ни сам значај, какво ће изгледати адвокатско Удружење и адвокатски ред после, по што се усвоји овај предлог.

Пре свега, господо, ми мислимо ово: Ако можемо да постигнемо да више не буде адвокатског Удружења и адвокатскога реда, него да сви адвокати буду чланови Удружења, те да, као што чиновници морају бити сви солидарни, тако и да адвокати морају бити сви везани, а не да један може да каже: мени се не тиче оно што сте ви решили. Када се буду узакониле наше тежње, онда више неће бити Удружења адвокатскога и сталеза адвокатскога, него ће сви бити једни и исти. Удружење чини нешто што је врло племенито да осигура судбу адвоката, али зар ми можемо донети сада нешто, што ће бити судбоносно за оне адвокате, који и не учествују одмах на збору!

Председник — Ја немам ништа противу тога да се дебата настави или не настави. Ми смо морали изнети ово питање јер није свршено ни на прошлome скупу. Ми смо то изнели и за то што смо мислили да се ово може кратком дебатом свршити. Међу тим ми можемо рећи да начела овога пензионога фонда уђу у пројекат законски, јер је фактички потреба да се наш ред обезбеди.

Ако тај предлог усвојите, онда смо с тим готови. (Усваја се).
Сада прелазимо на претпоследњу тачку дневнога реда.

Управа се састоји из 9 чланова из Београда и 6 из унутрашњости као и пет замењеника.

Пошто се има да бира цео нов одбор, то ради договора дајем четврт часа одмора.

Настаје одмор.

После одмора.

Председник. — Пре него што приступимо примању листа, дозволите претходно да прозовемо оне чланове који су из унутрашњости.

Деловођа д-р Д. Алкалај. — прозива.

Председник. — Имате ли једну или више листа?

Милан Урошевић. — Ми овде имамо једну листу на коју смо се сагласили.

Жив. Симић. — Ја мислим да изберемо два — три лица, која ће да начине листу. (Чује се: пет лица).

Председник. — Изволте изабрати та лица. (Чује се: кандидујте их ви).

Ја нећу да их кандидујем, него их ви изберите.

(Скуп бира Милана Миловановића, Бранимира Рајића, Милана Урошевића и Душана Г. Николића са председником. Сва петорица излазе у другу собу да спреме кандидациону листу).

Председник. — Изволте саслушати листу на коју смо се сложили она гласи:

Јован Авакумовић,
Милан Ст. Марковић,
Милан Миловановић,
Никола Капетановић.
Никола Николић,
Д-р Д. Алкалај,
Марко Трифковић,
Павле Маринковић,
Бранимир Рајић.

ЗАМЕНИЦИ:

Коста Томић,
Чеда Костић,
Д-р Драг. Цевајировић,
Ђорђе Карајовановић,
Бора Орешковић.

Примате ли ова лица? (Примају се).
Према томе изабрана је нова управа.

Има, господо, још један предлог да вам учини г. Алкалај.

Д-р Давид Алкалај. — Сви ви знате, господо, да смо синоћ давали забаву у корист »Бранича.« Њ. В. Краљ и Њ. В. Краљ Милана благоизволели су послати преко Својих ађутаната знатне прилоге и то Њ. В. Краљ 300 дин., а Њ. В. Краљ Милан 200 динара као што знате, ред је да Им управни одбор захвали на тој високој пажњи, али ја налазим, да би било целисходније, као једна одлука самога скупа, да скуп овласти нову управу, да иде код Њ. В. Краља и код Њ. В. Краља Милана да Им заблагодари на високој пажњи и прилогу у корист »Бранича.«

(Скуп једногласно прима овај предлог са узвицима »Живели«).

Председник. — Изволите изабрати потписнике протокола данашњег збора.

(Скупштина бира Чеду Бркића, Милана Вукићевића и Доб. Петковића).

Дошле су разне дебеше од колега. Желите ли да се прочитају? (Желе).

Д-р Дав. Алкалај чита депеше:

Правозаступничком скупу,

БЕОГРАД.

из Ниша

Поздрављам скуп сретан рад.

Стојановић адвокат.

Управи адвокатског удружења,

БЕОГРАД.

из Зајечара

Немогући лично да присуствујемо због даљине пута поздрављамо годишњи скуп најискренијим жељама изјављујући у напред да примамо све одлуке збора адвокатског.

Ивковић, Јоцић, Стојановић

Грујић адвокати.

Збору адвокатском,

БЕОГРАД.

из Пожаревца

Срећан рад са жељом да исти буде користан по Краља отаџбину и адвокатски рад.

Драг. Милићевић.

Адвокатском удружењу,

БЕОГРАД.

из Лесковца

Честитам рад и желим успеха.

Протић.

Правозаступничком збору,

БЕОГРАД.

из Смедерева

Изјављујући у напред своју солидарност са радом збора молим га да прими моја честитања и да својим радом да што јачи израз живота удружења.

Коста Тимотијевић
правозаступник

Збору адвоката,

БЕОГРАД.

из Ниша

Желим да тај збор донесе користи адвокатима који су веома важна чињеница у друштву.

Чеда Радуловић, адвокат
кружевачки

Одбору правозаступничког удружења,

БЕОГРАД.

из Гор. Милановца

Скуп јавних правозаступника нек уроди обилатим плодом на ползу нашу.

Поздрав од Саве Самарцића
адвоката.

Правозаступничком удружењу,

БЕОГРАД.

из Крагујевца

Спречен да дођем радосно честитам скуп са топлим жељама за срећан рад и напредак.

Окановић адвокат.

Zboru advokatskog udruženja
(gradjanska kasina)

Belgrad.

iz Valkany

Želim srećan i uspešan rad podizanje ugleda advokatskog reda i zadobijanje potrebnog poverenja.

Rafailo.

Zboru pravozastupnika,

из Прокупља

БЕОГРАД.

Спречени да присуствујемо поздрављамо данашњи збор са жељом да нађете излаза из садашњег положаја у коме се налази адвокатски ред.

Коста Јанковић Илић Илић
адвокати.

Одбору правозаступничког удружења,

БЕОГРАД.

из Гор. Милановца

Данашњем скупу правозаступника шаљем моја најтоплија честитања са жељом да рад његов буде достојан чланова му успешан за рад адвокатски а користан отаџбини,

Урош Ломовић.

Скупштини јавних правозаступника,

БЕОГРАД.

из Шапца

Поздравља данашњи скуп и жели да исти буде на корист јавних правозаступника.

Фотић адвокат.

Удружењу јавних правозаступника,

БЕОГРАД.

из Ђуприје.

Честитам скупу данашњи рад.

Станојевић.

Збору јавних правозаступника,

БЕОГРАД.

из Ђуприје

Нека данашњи рад уроди добрим плодом.

Тирић, Милосављевић.

Председник. — Господо, дневни ред наше скупштине исцрпљен је.

Ја вам захваљујем у име одбора, који је до сада руководио послом, на поверењу, које сте му поклонили и на данашњем одзиву. Молим вас, да сваки у кругу својих пријатеља и колега и у своме округу поради да се друштво учврсти и да се наш лист што више распростре.

Захваљујући вам још један пут, оглашујем да је скуп закључен.

Скуп овај радио је до 6¹/₂ часова по подне. На скупу су били: повереник друштвени г. д-р Гига Авакумовић, адвокат из Земуна;

Адвокати из Београда: г.г. Алекса Васић, Боривој Орешковић, Бранимир Рајић, Д-р Давид Алкалај, Димитрије Тадић, Добривој С. Петковић, Драгутин Стаменковић, Жив. Величковић, Живојин М. Симић, Коста Томић, Коста Шпартаљ, Михаило А. Вучићевић, Милан Ст. Марковић, Милан Р. Поповић, Милић М. Милићевић, Мил. Миловановић, Никола Капетановић, Павле Д. Маринковић, Радисав Попс Драгић, Чеда Бркић, Чедомир Костић.

Адвокати из унутрашњости: г.г. Војин С. Мутавцић, из Крушевца, Драгољуб Вељковић, из Пожаревца, Драгутин Пећић из Јагодине, Душан Николић, из Крушевца, Јоца Кречаровић, из Лесковца, Марко Ђуричић, из Ваљева, Милутин Филиповић из Крагујевца, Милан М. Влајковић, из Пожаревца, Милан Урошевић, из Крушевца, Милан Стојадиновић, из Пожаревца, Мих. Матић, из Шапца, Сава Маринковић, из Алексинца, Стеван Писаревић из Шапца, Тоша Антонијевић, из Јагодине, Тодор Радичевић, из Ниша, Урош Кнежевић, из Лесковца.

ЛИЧНИ STATUS У КРИВИЧНОМ ПРАВУ

од Алберика Ролена

ПРОФЕСОРА УНИВЕРЗИТЕТА У ГАНУ

Основ, да стање, подобност и породични живот каквог људског бића треба свуда да се управљају према закону његове земље, постао је тако рећи аксиома у све већем и већем броју земаља. Овај је основ данас признат у Француској, Белгији, Холандији, Шпанији, Португалији Италији, Русији, у већини европских континенталних држава. Немачка је чак освештала у своме грађанском законнику, или боље у закону о обнародавању новог грађ.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

законика, који ће стати на снагу 1900 год. Земље англо-саксонске или англо-американске расе противиће се томе без сумње дуже времена. Али чак и у овим земљама у којима се стара правна предања још јогунасто противе новом правилу, показали су већ за њега своју наклоност неколико научника првог реда, па се може предвидети, да ће оно у мање или више одељеном времену вредети у целом свету. Лични закон у осталом је у овоме погледу само оправдани наследник закона пребивања, а потпуно су познате и побуде, на којима се ознива замењивање другог првим за одређивање личног status-a, те их ни овде не морамо понављати.

Али у овоме се иде још даље, и допушта се чак, да људско биће чува свуда свој лични status онакав какав га је одредио не само закон његове земље, већ и пресуде које су надлежни судови по том закону изrekli. Ово мишљење, које заступа Лоран, односно ванобласног дејства пресуда о забрани, и које је он ставио под непоуздану заштиту Мерлена и Деманжа, прокрчило је ипак себи пут у науци и правосуђу и данас је готово опште признато, свуда где се допушта, да се лични status управља по закону своје земље. „Све једно је“ вели Лоран, „да лични status има основу у закону или пресуди; чим је ова законски начињена у земљи којој дотично лице припада, она образује лични status и прати лице свуда, где се настани.“ Ми не превиђамо слабост овог доказивања, које сачињава пре просто тврђење, и увиђамо, да су много сложеније побуде, којима се може правди ово проширење појма личног status-a. Излишно је износити их овде, пошто је ово проширење опште признато и утврђено многобројним пресудама у нас, као у Француској, Италији итд. Није потребно да додајемо, да лични status муже бити у извесним случајевима противан законима апсолутног јавног поретка.

Али овде је питање о томе: у којој мери закони и пресуде, које утврђују лични status, утичу на кривичне предмете. Може се десити одиста, да само постојање кривичног дела, или да његова релативна важност зависи од извесних особина жртве или учиниоца, особина које су у вези с његовим личним status-ом, које су његов битни део. Бавићемо се прво венобласним дејством личних закона у овом предмету.

I Ванобласно дејство закона којима се одређује стање, подобност и породични односи у кривичним предметима

Изгледа нам, да се ово ванобласно дејство не може у теорији спојити. Нека се не замери а priori, да примена казневних

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

закона, пошто су они закони јавног поретка у првом реду, не може никад бити потчињена одредбама односних туђинских закона о пунолетству и малолетству, о породичним односима, о браку итд. Ови свакојако неће моћи никад имати превагу над обласним каз. законима у том смислу, да се из њих никад неће моћи црпсти право да се противстане туђинским законима; али је питање, да ли се не треба у извесним случајевима, по самом духу и ставу закона, обратити на туђински закон, да би се одредило, да ли ова или она битна погодба кривичног дела постоји или не постоји. Има случајева, где је несумњиву тако, а има и таквих где би требало тако да буде и ако домаћи закон не одобрава позивање на туђински, и ако позитивно право према томе то другојаче решава.

Постојање првог неразведеног брака битни елемент и важна погодба за кривицу двоженства. Да се реши има ли првог брака, и да ли тај брак постоји, потребно ће бити позвати се на лични закон онога, за кога се тврди да је ступио у други брак. Ово питање о постојању брака истиче се такође кад је реч о кривици браколомства. Постоји ли ово или не постоји? Треба се позвати на лични закон онога од тобожњих виновника, чији брак образује претходну погодбу, један од битних елемената за кривицу браколомства. Тако ће бити и у свима случајевима у којима се за саму суштину кривичног дела претпоставља постојање породичног односа који се опредељује личним законом. Тако би исто било, кад постојање једног породичног односа образује једну отежавну околност кривичног дела. Својство оца, својство сина за учиниоца су отежавне околности код многобројних кривичних дела, као н. пр. код напада на живот и код многих напада на наравствени живот. Сродство, ближа или даља родбинска веза образују извињења која ниште, искључујући примену сваке казне, кад је реч о извесним кривичним делима, нарочито о крађи. Зар би се могло устезати да се позове на лични закон обвињеног, кад треба одредити да ли ови родбински односи или везе постоје? Ми не мислимо тако. Ми ћемо ићи још даље, ми мислимо да се не би требало устезати позвати се на лични status онакав какав је он утврђен у његовој отаџбини и то не само његовим домовинским законом, већ и пресудама које су надлежно донете. Али ово је питање деликатније, те ћемо га проучавати даље под II у овој расправи.

Код извесних кривичних дела претпоставља се неминовно малолетност онога који је њихова жртва. Чл. 368 став 1 белгијског каз. зак. казни одвођење малолетника; члан 379 казни онога

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

који помаже разврат и кварење малолетника. Изгледа нам несумњиво, да се мора прибећи позивању на лични закон, кад хоће да се реши, да ли је жртва малолетник или пунолетник. Али се извесна кривична дела казне мањом или већом казном, или су чак ослобођена сваке казне према томе, да ли је жртва достигла извесан тачан број година н. пр. једанаест, четрнаест, чл. 372 каз. зак. Не може се допустити, да се законодавац овде хтео позивати на лични закон жртве, ако је она туђинац, јер су године одређене непроменљиво и стално. У овом случају дакле неће се моћи водити рачуна о туђинској народности жртве: то је несумњиво у позитивном праву. Али да ли је то оправдано? Ми се не устежемо да на ово питање одговоримо негативно. Кад законодавац издаје одредбе ове врсте, он очевидно хоће да оцени и одмери кривичност дела према степену моралног отпора, који ће жртва моћи показати према виновнику кривичног дела. Морална сила жртве зависи битно од њене умне развијености, која је према њеној народности ранија или познија. Ми добро знамо, да се у једном истом народу, у једној истој раси, превременост моралног развића мења према јединци, и да према томе претпоставке, основане на извесној врсти просечности, могу увек бити погрешне у овом или оном нарочитом случају. То је зло, коме нема лека. Али ми ту не видимо разлог, да се оно још погоршава, проширујући ове претпоставке и на јединке ма које друге народности. Њихова ће погрешност постати тада правило у место да буде само изузетак. Истина је, да ће у пракси бити тешко водити рачуна у овом питању о разликама развијености, које проистичу из разлика народности; али ово, може бити, није немогуће. Зар се не би могло н. пр. рећи у једној општој одредби да, кад постојање или замашност кривичног дела зависи у овом предмету од узраста жртве, и кад је ова туђинац, да судија неће бити везан за одредбе које тачно одређују овај узраст, и да ће се моћи обзирати било на сличне одредбе у туђинским каз. законима, ако се оне ту налазе, било на опште одредбе туђинских грађ. законика, које одређују доба зрелости? Овде се без сумње судији поверава једна тешка задаћа. Али, у земљи у којој је судство добро уређено, не изгледа нам немогуће, да ће је они вршити на задовољавајући начин. У осталом применио би се закон суда, ако се не докаже да лични закон жртве садржи другојаче одредбе.

Обрнимо питање, представимо да је виновник по народности туђинац. Кривична одговорност и подобност су два појма који се очевидно додирују, и ако одговорност по свима законодавствима

почиње пре грађанске подобности. Ако у законодавствима разних земаља наилазимо на безбројне разлике, односно доба кад почиње подобност уговарања, и нарочито подобност за брак, ми тако исто наилазимо и на многобројне разлике, које се односе на одређивање доба у коме почиње одговорност код кривичних дела. Већина законодавстава одређује доба до кога је неодговорност апсолутна. Таки су законици: руски, немачки, персијански, шпански, дански, шведски, румунски, српски, португалски, многи швајцарски законици и законици исландски, бразилски, аргентински, никерегуански, гватемалски, уругвајски, перуански, јапански, чилски итд.¹⁾ Нацрт општег швајцарског каз. зак. искључује апсолутно сваку одговорност, кад виновник није имао пуних 14. година у тренутку учињеног дела. Има само врло мало законика, као законик француски, белгијски, луксенбуршки, холандски, невшаделски, моначки и мексички, који не искључују потпуно сваку кривичну одговорност и свако трагање дотле, док дете није достигло извесно доба, ограничавају се само на прописивање да се постави и реши нарочито питање о разбору, кад је реч о детету које није прешло 16 или 18 година у тренутку учињеног дела. Приметимо да законици, који допуштају извесно време потпуне и поуздане неодговорности, одобравају такође један други период за време кога неодговорност образује још једну претпоставку *juris status*, а неки чак и трећи период за време кога узраст образује једну олакшавну околност.

Не устежемо се да сматрамо недовољним систем белгијског законика од 1867 и француског од 1810. Довољно је да помислимо, да се у нас и у Француза законски ништа не противи томе, да једно дете од неколико година буде доведено пред кривични суд, и ма да погрешке ове врсте нису многобројне, ипак за њих има примера. Оне су чак по неки пут више или мање неизбежне или бар извинљиве. Деци, која чине кривична дела, може одиста, да треба нарочито васпитање намењено да се бори противу њихових рђавих нагона и да ову обузда, чак и кад су још неод-

¹⁾ Законици перуански (чл. 8) и српски (156), седам година; — законици савадорски (чл. 9) и румунски (чл. 61), осам година; — законици Маате (чл. 34) и шпански (чл. 31 бр. 4), бразилски (чл. 27), јукатански (чл. 34 бр. 5), кампешки доњо-калифорниски (чл. 34), морелоски (чл. 34), девет година; — португалски (чл. 42), дански (§ 35), исландски (§ 36), руски (с. 94, 137), никарагуански (чл. 24 бр. 2), аргентински (чл. 147 бр. 1), чилски (чл. 10 бр. 2), уругвајски (чл. 17 бр. 2), косторички (чл. 10, § 2), гватемалски (чл. 6 бр. 1), гванајутски (чл. 19, бр. 11), десет година; — законици Веракруца мексичког (чл. 33), десет и по година; законици немачки (§ 55), јапански (чл. 79) и више швајцарских законика, дванаест година; валески законик (§ 89), четрнаест година.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

говорна пред кривичним законом, кад су радила без разбора. У нашем законодавству нема средстава да се оцени, да ли их треба довести пред кривични суд, да овај утврди стварно постојање кривичног дела, за које се окривљују. Тако се наравно довело до тога, да се пред кривичне судове изводе бића чија је неодговорност незумљива, ризикујући да се оставе у поквареној средини или најмање у средини која је неподобна за њихово поправљење.

Ма који се систем усвојио, свакако је нелогично и самовољно стављати на исту ногу Италијана и Шведа при одређивању доба кад почиње одговорност у кривичном делу, кад се с друге стране допушта, да је њихово пунолетство у погледу на грађанске ствари одређено њиховим дотичним личним законима. Од малог је значаја, што су закони, који одређују одговорност у кривичном предмету, закони јавне природе. Ово је неоспорно; али је ствар баш у томе, да се сазна, кад се човек стави на гледиште *lex ferenda*, да ли ови закони, било да одређују доба до кога је неодговорност апсолутна, било да утврђују време, до кога се продужава *претиоставка* неодговорности, треба или не да воде рачуна о личном закону малолетног виновника. Правда и разум захтевају, да се о томе води рачун, и законодавци би требали да наредe да тако буде. Биће међутим великих сметња у примени овог основа и то све дотле докле год буду постојала законодавства, која допуштају само један период претпостављене неодговорности до доказа о противном, док ће друга законодавства допуштати сем тога и период поуздане и апсолутне неодговорности. Ми ни сад не видимо никакву замерку онеме што је немачко законодавству н. пр. у основу допустило, да период апсолутне неодговорности престаје за Италијана у навршеној 9 години, за Шведа у навршеној 14 и у опште ма за кога туђинца у добу које је његов лични закон одредио. Ово би била оправдана последица основа. допуштеног с погледом на грађанску подобност, али има нечег, ми то понављамо, што вређа наше идеје о правди у томе, да се н. пр. један Швед који се задржава у Италији (казнени закони се примењују на све оне који се нађу не области) узме за кривично одговорног пред италијанским судовима у истим годинама као и Италијанац, и да одговорност за малолетног Италијанца, који се случајно налази у Шведској, почиње тек 14 год. пошто одговорност за Шведа почиње тек у овој години. Ово се не може никако измирити са захтевима правичнога правосуђа. Незгода је некад може бити била мања, него што може да буде данас, јер су удаљена из отаџбине а нарочито путовања некад била много ређа. Али број људи, који се

са својим породицама селè у иностранство у намери да се тамо стално настане, сем оних који тамо иду ради чистог уживања, постао је данас врло велики. Зар је право ставити их на исту ногу с погледом на апсолутну или релативну претпоставку, *juris et de jure* или *juris tantum* о умној и моралној развијености, кад се тиче одговорности у кривичним стварима, докле се на другој страни допушта неизбежност да се примени њихов лични закон за одређивање зрелости за подобност у грађанским стварима? Та једнакост је варљива и обманљива. Ми знамо добро, да је народност променљива, да се може добити нова не само за себе већ по многим законодавствима и за целу своју породицу, или бар за своју жену и своју малолетну децу. И, у случајевима ове врсте није увек право одређивати доба за кривичну одговорност по садањем личном закону виновниковом. Али ма колики био број природњавања, ипак ће број оних, који задржавају своју првобитну народност, остати увек много већи од броја оних, који примају нову народност. Немогуће је предвидети све изузетне случајеве који могу наступити, а закони треба да се праве за обичне случајеве, за оне који чине правило. Није се могло зауставити при овим изузетним случајностима кад треба утврдити године за грађанску пунолетност, а још мање је имало разлога зауставити се ту, кад треба одредити године кад почиње пунолетство у кривичним стварима.

Је ли тако исто кад треба испитивати и решити, да ли се кривична одговорност може искључити овом или оном душевном болешћу, немајући ничег заједничког с младошћу, овом или оном врстом лудила, и из ког разлога? Очеvidно не. Никаквог разлога нема давати у овом погледу искључиву надлежност личном закону виновниковом. То су питања чије решење никако не зависи од расе или поднебња, од општег стања цивилизације или културе оне земље у којој се човек развио и којој он припада по држављанској вези. У свакој земљи законодавац цени по својој савести, и потпуно независно, опште погодбе за кривичну неодговорност, у колико она зависи од већег или мањег нарушења умних подобности. Он их тако исто цени у колико кривична неодговорност може у главном долазити од младости. Само за одређење узраста у коме се може претпоставити, да се човек мање или више потпуно развио, надлежан је само домаћи законодавац. И кад се не би ово допустило, било би у свима случајевима неправо и непаметно ставити све људе на исти степен, пошто се зна, да је овај узраст врло променљив према раси, и према народности која је у опште његов израз и који у сваком

случају производи с временом извесно приближавање између две разне расе, с погледом на брзину развѣћа.

II. О ванобласном дејству које могу у кривичним предметима произвести грађанске пресуде изречене о личном status-y.

На први поглед нам се чини, да грађанске пресуде, изречене чак и о питањима личнога status-a у основу не могу имати никакво ванобласно дејство у кривичним предметима. Зар није одишта опште усвојено правило, да, сем случаја претходних грађанских питања, ствар суђења грађански нема никаквог дејства на доцније подигнуту кривичну тужбу? Зар нису овај основ освештала многа законодавства као н. пр. белгијско и француско? И ако је то тако, како у позитивном праву тако и у теорији, са грађанским одлукама донетим у *Белгији*, било то по предмету стања, подобности и породичних односа једног Белгијанца; ако оне нису обавезне за белгијске кривичне судове, ако их ови могу никако не узимати у обзир, како би се онда могла придати већа важност *туђинским пресудама*? Ми међутим верујемо, да би овај закључак био претеран, и даје сам основ врло апсолутно схваћен. Изгледа нам, да је потребно да се издвоје изузеци, који нам се намећу и који су други а не они који долазе од претходног питања. Грађанске пресуде о стању не ограничавају се увек да утврде стање једне личности. Оне га могу изменити н. пр. пресуде о разводу брака, па чак у извесној мери и пресуде које ниште брак. Оне тако стварају ново стање. Чим туђински закон признаје стање које је туђинац недавно добио у туђинској земљи, у истој земљи чији је он поданик, овај закон, који понова утврђује негов лични status, има право на поштовање у свима земљама. И одишта, и ако у основу белгијске пресуде у грађанским стварима, чак у Белгији, немају силу пресуђене ствари за кривичне судове, ником не пада на ум, да кад су оне не само утврдиле или осведочиле, већ законски измениле стање једног лица, да се може не водити рачуна, па било то приликом кривичне истраге, о тако скорашњем добивеном положају породице. Ако се неко гони због двоженства или браколомства, ма ко се умешао, или нека се његов учесник налази још у претходном браку, очевидно ће се морати узети у обзир пресуда која је ранији брак уништила или развела. Закон прећутно наређује, да се о томе не води рачун, јер он казни због двоженства само онога који, налазећи се у браку, ступа у други брак пре разрешења претходнога. Извесно неће бити другаче ако се тиче једног туђинца и ако се позива на пресуду која је добила силу

суђене ствари, коју су изrekli судови његовог народа или сваки други надлежан суд, баш и онда кад пресуду о разводу брака не би морао по туђинском закону изрицати бележник (*officier de l'état civil*), и кад не би била забележена на исправи о браку.

Писци и решења решавају међутим једногласно, да пресуде и решења донета у грађанским стварима у основу немају никакав утицај на кривца и они чине изузетак само кад се тиче претходног питања грађанске природе. У овом последњем случају морао се признати утицај пресуђене грађанске ствари на кривично дело, пошто су само судови за грађ. ствари надлежни да цене питање ове врсте, јер су она њима искључно предана. Хос износи исти основ додајући међутим „да се случајеви, у којима се грађанска тужба пре извршује или суди од јавне тужбе, не могу сматрати као изузеци од правила, јер се овде тиче тужбе која има за предмет накнаду штете коју је крив. дело прозвуквало или тужбу за накнаду штете.“ Овом посматрању недостаје јасност а по нашем мишљењу и правичност. Правило, да пресуда донета у грађанској ствари не утиче на судбу кривичне тужбе, опште је одобрено као такво које важи не само за пресуду донету по тужби за накнаду штете, већ за сваку одлуку коју је донео суд за грађанске ствари ма по каквој грађанској тужби.

Гриоле условљава ово правило једним другим изузетком. Он одатле изузима случајеве у којима се грађанска пресуда сматра као битна за једно стање или један правни однос. Изгледа нам да овај изузетак, који Боније у својој *теорији доказа* живо брани, има извесних тачних елемената; али у место да с Бонијом издвојимо као неоснована разликовања којима Гриоле потчињава свој изузетак, ми држимо да је он оправдан само за случај који се односи на извесне пресуде за утврђивање стања т. ј. личног *status-a*. Ми га ни у ком случају не би могли одобрити за све пресуде које одређују или објављују ма каква правни однос, за оне н. пр. које би решиле једно питање покретне влаштине. Што се пак тиче питања о некретној влаштини, њих неограничено решава грађански судија, пошто је кривични обвезан да их упути грађанском с тога што питања ове врсте имају свој претходни утицај на познија. Исто је тако за сва питања стварнога права и некретне државине, као и за оверавања исправа, које се издају да би се доказао грађански уговор.

Али пресуде ових врста не улазе у предмет наше расправе, те се мислимо занимати само пресудама које се тичу личног *status-a*. Очеvidан је утицај на кривца извесних грађанских пре-

суда, које одређују лични status. Кад је брак уништен или законски разведен, ова ће пресуда извесно утицати на кривичну тужбу подигнуту на основу двоженства или браколомства противу супруге чији је брак тако био раскинут. Њоме није признато, али је измењено њено стање. То је неоспорна пресуда, која одређује једно стање, те га само грађански судови могу изменити. Ако су се грађански судови ограничили на само *признавање и утерђивање* стања, онда напротив изгледа, да у основу кривични судови нису никако везани за њихове пресуде, сем случаја код претходног питања о пореклу које се појављује код кривичног дела прикривања личног стања. Сасвим је другаче с пресудама којима се мења стање једног лица. Сам закон, дефинишући двоженство као што је у чл. 391 белг. каз. зак. учињено, наређује кривичним судовима, да воде рачуна о пресуди којом је разведен претходни брак. И ма да је закон мање јасан односно кривице браколомства, никад се није доказивало, да ово кривично дело, које претпоставља трајање брачне везе и да је бар један од окривљених у браку, може постојати, кад је брачна веза раскинута пресудом или смрћу. Отуда изилази да, без сваке сумње, неке пресуде у грађанским стварима, које мењају стање једног лица, утичу на кривца и његов положај. И нема разлога, да тако исто не буде и са страним пресудама које су надлежно донете.

Ито је тако и тим пре, изгледа нам, кад се тиче грађанских пресуда сличне природе, које су донете само да посредно утичу на питање које ће доћи пред кривичне судове. Сем случаја у коме се питање о пореклу истиче као препона ово питање извесно могу решити кривични судови. Али и решење овога питања може зависити од постојања брака између тобожњих родитеља детета, чије је порекло доведено у сумњу. Свакојако би се с успехом позивало на белгијску или туђинску пресуду, која би решила ово питање, која би уништила или развела брак. И кад се боље уђе у ствар, онда се ова пресуда пре истиче у овом случају као проста чињеница од које по казненом законодавству зависи постојање кривичног дела или једна од отежаваних околности, него ли као одлука која има за себе сталну претпоставку правде и истине.

Узмимо случај у коме се говори о грађанској пресуди, који се ограничава на то да утврди стање једног лица, а да га не мења, наравно задржавајући случај у коме се говори о једном претходном питању. Много је претпоставака, које се овде могу појавити. Само је једна о којој како у Француској тако и у Белгији постоје многобројна решења. То је претпоставка, по којој

питање о банкрутству, које претпоставља банкрутско стање, долазе пред кривични суд и по којој је пресуда, донета у трговачкој ствари, и које је постало извршним, изрекла да ли банкрутство постоји или не постоји. Сем једног решења Касационог Суда од 8. јануара 1828 наши су судови, као и француски, увек судили, да кривично правосуђе нема да води рачуна о одлукама, које су по овој ствари донели грађански или трговачки судови. Али би се могло с правом оспоравати, да овде треба управо говорити о питању стања, и ако изгледа да га писци у опште сматрају као такво. Једина питања која тада долазе пред кривичне судове јесу она да се зна да ли је лице оптужено или окривљено због банкрутства трговац, да ли је обуставило своја плаћања и да ли је учињено све оно што чини браколомство простим или лажним. Али све ово није довољно да његово стање буде измењено: само *објављивање* тада производи ово дејство. Није потребно дакле да је једно лице оглашено за банкрота, па да може бити осуђено као банкрот. Довољно је, да се оно у ствари налази у стању банкрутства. И кад утврђење овога стања не веже наше кривичне судове долазећи од белгијског грађанског судије, тим мање кад оно долази од туђинског суда.

Немамо пресуде о једном случају који би био више или мање сличан. Једном лицу је забрањено слободно располагање собом и имањем због лудила пресудом грађанских судова која је извршном постала, ред исплаћивања повериоца је чак утврђен. Оно је учинило кривично дело пре или после, чак може бити за време поступка стављања забране. Везује ли пресуда, донета грађанским путем, кривични суд? Не устежемо се да негативно одговоримо на ово питање, и ако је вероватно да у сличном случају никаквом гоњењу нема места, и да државни тужилац паметно ради кад се од тога уздржава.

И то је можда узрок те нема пресуде о овом питању. Али у праву ништа се не би томе противило, да кривични судови сасвим независно цене стање разума и свести оптуженог у тренутку извршења кривичног дела. Стање обичне тупоглавости, лудила или беснила потпуно је довољно да оправда стављање забране над слободним располагањем имовином и пресуда донета грађанским путем чини обичног лудака неподобним с погледом на радње грађанског живота, по претпоставци да су све његове радње без изузетка резултат овог обичног лудила. Али пре свега, ова пресуда утврђује само стање тренутка, стање које може престати сем случаја где је лудило неизлечимо и где се светли тренуци не могу претпоставити, случај који се тешко може у напред

одредити с извесношћу. Најпосле, такве пресуде не допуштају просто оверавање или одређивање једне стварне чињенице, већ моралне, грађанске подобности, која може не постојати н. пр. код малолетника испод или чак више од 16 год. и ако (кривична) одговорност може да буде призната. Најпосле, друштвени интерес захтева, да кривични судија сасвим независно оцењује елементе кривичности.

Али претставимо да једна пресуда, донета од стране грађанских судова, доказује старост једног лица, што може бити резултат тужбе за поправљање једне радње грађанског стања или каквог другог поступка због кога је дошло питање о узрасту, какво би дејство оваква пресуда имала на решење које има да донесе кривични суд? У свом делу о општим основима белгијског кривичног права (658), Хос бавећи се питањима о узрасту и о разбору вели да, ако је утврђено крштеницом да оптужени у тренутку извршења кривичног дела није напунио 16. год., да је о томе непотребно стављати питање пороти. Изгледа да се писци слажу у погледу на овај основ.¹⁾ Спор се подиже једино о питању, да ли је порота или кривични суд надлежан да решава о узрасту, кад је овај неизвесан услед немања крштенице. Али већина писаца, као Хос и Шово, мисле, да је за ово питање надлежна порота; изгледа да је таква и последња судска пракса француског Касационог Суда. Ово нам мишљење изгледа сасвим оправдано, пошто је узраст према околностима један елемент за оправдање или извињење. При свем том ово питање има само споредну вредност с погледом на наш предмет, те се враћамо на прво. Ако код крштенице, која утврђује године, по општем мишљењу нема места стављати нарочито питање о узрасту, то долази отуда што ово питање изилази као решено крштеницом. Пита се, да ли препис грађанске пресуде, која је такође једина аутентична исправа, не може да произведе исто дејство, као и крштеница. Немогуће је, по нашем мишљењу, да буде другаче, и треба у осталом напоменути, да кад је реч о пресуди која поправља, онда ова мора бити записана у протоколе грађанског стања, и да се то мора напоменути на ивици поправљене исправе (чл. 101 грађ. зак.). Ова пресуда има у овом случају најмање исту силу као и крштеница.

Може ли бити другаче, кад је реч о пресуди, коју су донели надлежни судови о годинама једног туђинца, који је рођен у туђини? Ми не мислимо, по правилу које у опште туђинским

¹⁾ Видети, поред осталих, Chauveau et Hélie, бр. 790, Jesellyer (*Criminalité, pénalité et responsabilité*, бр. 111.)

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

пресудама, које се односе на лични status једног туђинца, даје исту силу као и законима који одређују његово стање. Не би се без сумње устезали поклонити вере крштеници изданој у туђини, чак кад је донета пред кривичне судове, сматрати је као утврђење година тако исто као и крштеницу издану у нашој земљи. Довољно је, по чл. 47. грађ. зак.: да је издана у облику који се употребљава у туђини. Зашто се не би придала иста вредност верном препису туђинске пресуде донете од туђинских судова, разуме се, само ако су надлежни. Ми за то не видимо разлога.

Можда се писци при свем том, кад се дубље уђе у ствар, изражавају врло неограничено тврдећи да, кад је крштеница показана, није потребно, стављати пороти нарочито питање о годинама. Није одиста немогуће, да крштеница има грешака, и да није никад поправљана. Претпоставимо да оптужени спори садржину крштенице. Ко ће бити судија вероватности или основности ових спорења? Ако се допусти оно што је неоспорно, да је младост испод 16 година основ за оправдање, околност која може да искључи кривичност, и у свима случајима законско извињење, тако исто треба допустити, строго узев по правилима, да се порота мора нарочито да пита о овоме, чим *оптужени тврди да је малолетан* и спори садржај крштенице. Ако је оспоравање бесмислено, онда је резултат овога саветовања несумњив, и тако ће нестати једног питања више. Ако је пак оспоравање озбиљно онда по којим би се правилима могло допустити суду, председнику суда, да га реши не стављајући питање?

Ако је то тако, онда хоће ли једна грађанска пресуда, која одређује године, више вредети од изворне крштенице? Хоће ли се моћи довести у питање пред кривичним судом оно што је већ пресуђено? Овим се у истини и ставља питање о вредности суђене ствари. Ми мислимо да, што се тиче грађанских пресуда изречених у нашој земљи, ово питање мора да се реши потврдно, чим се усвоји основ да кривични судија није везан, изузев случаја где то закон било изрично или прећутно наређује, одлукама донетим у грађанском предмету. Ово је правило опште примљено и, у осталом, истиче из упоређења одредаба прве главе нашег новог казн. суд. пост. (закон од 17 априла 1898).

Пођимо баш од најповољније претпоставке: Зар се може поклонити већа вредност пресудама донетим у туђини због туђинца, који је тамо рођен? Ово нам изгледа недопуштено. Како би било могуће поклонити туђинској грађанској пресуди, која се односи на узраст туђинца, сталнију вредност суђене ствари него ли белгијској грађанској пресуди, која је изречена с истом недлежношћу због Белгијанца рођеног у Белгији? И то

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

баш пред белгијским кривичним судом? Ништа не помаже, што је јасно проглашено, да лице на сваком месту носи свој лични status, онакав какав је законски одређен у земљи којој он припада, *све једно да ли он истиче из закона или из пресуде*, као што то тврди Лоран. Битна разлика постоји између закона који непосредно одређује status и пресуде, која је само мање или више тачна примена закона на дани случај, примена која је основана на мање или више тачном оцењивању ствари: Радо допуштамо, као и сви писци, да се туђинским пресудама, које решавају питања ове врсте по правилу припада вредност суђене ствари, само ако су надлежно донете, пошто смо допустили, као што чини Фиоре и други писци, да се ова вредност суђене ствари у опште придаје туђинским пресудама, које су постале извршним, само ако долазе од надлежног суда, и пошто им ми одричемо само извршну силу. Али не бисмо могли допустити, да оне имају ову вредност пред кривичним судом кад њу немају чак ни белгијске пресуде.

Ми мислимо, да би требало тако исто решавати, кад се тиче туђинских извршних пресуда или решења, које би решавале о тужби којом се тражи природни матернитет или патернитет, или просто о питању законог порекла, сем ако ова питања не долазе пред кривични суд код кривичног дела прикривања личног стања. У овом последњем случају она су одиста претходна, кад грађански суд још није донео одлуку (327 грађ. зак.) и следствено, кад грађански суд решава, ово решење мора вредети за кривичне судове. Али, кад је поведено питање о пореклу н. пр. поводом оптужења због оцеубиства, напада на наравствени живот, обичног кварења младежи или чак због крађе, у коме случају односи тесног сродства или брака између окривљеног и жртве образују извињење које ништи кривицу, онда пресуда коначно изречена по грађанској ствари не може имати вредност суђене ствари за кривичне судове, кад постоји оспоравање. Можда би било боље, да је другаче. Али у данашњем стању законодавства белгијског као и француског не постоји ниједна одредба, која би овде допуштала изузетак од општих правила.

Да ли је исто тако и с пресудом или решењем, које потврђује усвојење? Питање може доћи приликом истраге за хотимично убијство или повреде тела, чл. 410 каз. зак., сматрајући као отежавну околност случај кад би се кривично дело, учињено не само према природном оцу или матери и законим прецима, већ чак и према поочиму и помајци. Наше ће се решење битно разликовати. Пресуда о усвојењу не ограничава се да докаже стање; она даје ново стање. Ово чисто замишљено стање може долазити само из

судске пресуде која потврђује његово задобијање. Отуд излази да се, по сили ствари, казнени законик, говорећи о пореклу усвајања, односи на оно порекло, које долази из пресуде, на усвојење утврђено као што треба извршним решењем. Исто се питање може истаћи кад је истрага основана на чл. 377 или 381 каз. зак. и оно се мора овако исто решити.

III. О ванобласном дејству кривичних пресуда којима се мења стање и подобност

Говорили смо о ванобласном дејству грађанских пресуда изречених о стању, кад се њима хоће да помогне пред кривичним судовима. Остаје нам да говоримо о једном тако исто тешком питању, о ванобласном дејству кривичних пресуда на оно што се односи на стање лица или на лични status. Већина казних законодавстава одређују казне, које погађају осуђеног у његовој моралној личности, у његовој способности. Главне казне које о овоме одређује наше законодавство као и француско, јесу збацивање с погледом на прошлост, забрана извесних политичких и грађанских права с погледом на будућност, и законска забрана, која за осуђеног повлачи само неподобност да врши своја баштинска права, да лично управља својим имањем и да њима располаже, и ако му она сама нису одузета. Изгледа да су збацивање и лишавање извесних политичких и грађанских права, које у Француској носи назив губитак грађанских части (*degradation civique*) распрострањеније казне од законске забране слободног располагања имањем, и нарочито се налазе у немачком законнику §§ 32 и даље. Оне немају никаквог значаја за баштинска права. У опште је незначајно, да ли осуда, која учиниоца крив. дела осуђује на ову казну, производи ма какво ванобласно дејство што се тиче њихових дејстава, с погледом на политичка права. Неће се заиста хитати, да се ма у којој земљи постави у државну службу човек, који је осуђиван, па макар пресуда била изречена и у другој земљи. Она међутим може бити од значаја за изборна звања и за право гласа или избор. Али свака земља очигледно сасвим слободно одређује погодбе којима она хоће да потчини право бирања и избора као и право наименовања за државну службу; па кад она чак никакав обзир, не би имала, обележавајући ове погодбе, према осудама изреченим у туђини, не би повредила правила Приватног Међународног Права. Одиста није немогуће, да се претпостави, да она поверавајући извесна звања и пр. дужност управљати правдом, неподобним или недостојним људима, нанесе уштрб туђинским интересима и злоупотребе ове врсте могле би донети само међународне жалбе дипломатским

путем, ако би биле очевидне и јасне. По правилу, понављамо то још једаред, свака држава одређује сасвим независно погодбе под којима је једно лице подобно да врши државне послове у својој области.

Али међу правима, чији губитак може долазити од кривичне осуде и од чијег се уживања може бити лишен чак и за будућност, јесу породична права, или она која се у првом реду тичу уређења породице, као право на учешће у породичном савету, право бити постављен за старатеља, помоћног стараоца или куратора ако то није за своју децу, и по мишљењу породичног савета, да врши дужност правног саветника или привременог управљача. Без сумње сва ова права нису породична права у правом смислу те речи, али она се готово сва везују за уређење породице, и у исто време сачињавају елементе опште подобности са другога а не политичког гледишта.

Овде се могу појавити врло важна питања. Замислимо да је реч о породичном савету сазваном у Белгији и да се има да оцењује да ли овај или онај сродник може бити члан савета. Ако му је ово право одузето осудом изреченом у Белгији, оно ће му се, по нашем мишљењу, морати одрећи па био он Белгијанац или туђинац, и био неподобни Белгијанац или туђинац. Ово је несумњиво, ако је неподобни белгијске народности, јер се тада по правилу наименовање старатеља управља по белгијском закону, као и све оно што се односи на суштину управљања пупилом. Само је облик потчињен земаљском закону. Али питање, да ли је једно лице подобно, да буде члан породичног савета, није питање облика. Ми смо у осталом претпоставили, да је савет сазван у Белгији. Али кад је неподобни туђинац, питање је теже ако ова неподобност по закону његовог народа није призната. У његовом је интересу одишта, да се туторство постави, и по правилу његов народни закон јој одређује уређење и рад. При свем том држимо да општи јавни поредак не би допустио, да се у породични савет са седиштем у Белгији, чак и кад би био туђински, или да наименује старатеља, пусти лице коме би ово право било одузето кривичном пресудом, која је у нашој земљи изречена. Ипак је питање врло тешко, и може се питати: 1, да ли ми морамо више заступати неподобног него ли што то чини закон његове земље; да ли ово није противно основу, да се уређење старатељства, његов рад и само наименовање старатеља управља према народном закону малолетника у чију је корист ова установа створена. Била би необорима замерка, кад би се тичало какве неподобности која је заведена искључиво у корист малолетника, али не треба заборавити, да кад је њу завео каз-

нени закон, ту преовлађује казнени карактер и ако су у овој кривичности у питању интереси трећег, неподобног. Овде сад немамо посла само са одредбом о заштити, која ће наћи примене у нашој земљи, кад је реч о неподобним туђинцима, ту нам се већ појављује казна.

Али претпоставимо, да је пресуда донета у туђини. Какво је дејство ове кривичне пресуде на подобност онога кога је она поправила претпостављајући да је реч о старатељству којим се управља, у његовој суштини по белгијском закону, а као такво ми сматрамо старатељство каквог белгијског малолетника. Ако је осуђени белгијски држављанин, ми не би могли допустити да његова подобност буде тиме измењена у нашој земљи. Подобност Белгијанца мораће се ценити по нашим законима и по пресудама донетим у нашој земљи *сходно нашим законима* и изгледа да се на туђинске пресуде може позивати у овом погледу само онда кад оне долазе од судова чија је надлежност неспорна у очима белгијског законодавства, и по основима које он допушта с погледом на право надлежности ових особних судова. Допуштајући, да је надлежност туђинских кривичних судова утврђена, да се примене казне чисто изречене Белгијанцима, који су повредили казнене законике у туђини, извесно је да њихове пресуде посматране нарочито као кривичне пресуде, не могу бити извршене у Белгији. А да би се могла признати дејства, у колико би отуда долазиле измене подобности осуђеног, требало би по правилу да је реч о судским пресудама које су изrekli судови његове отаџбине. Према томе постоји сагласност у томе што се усваја, да неподобности, које су једно лице задесиле као казнене иду за њим, ако је оно на њих осуђено осудом изреченом у туђини Неки писци, као Бар¹⁾, иду чак дотле, да поричу сваку надлежност другим судовима сем народних, да решавају о грађанској тужби питања која се тичу личног status-а и пр. подобности и породичних односа. Ми ћемо ићи тако далеко, и овај систем је у Белгији у несагласности с правилима, која је потврдио закон од 25. марта 1876 о грађанској надлежној надлежности. Треба признати да би ово било врло строго, јер принудити супруге туђинце, који живе у Белгији, да се обраћају судовима свога народа, значило би у пракци одрицати им у извесним случајима потпуно приступ судовима, другим речима то би значило отказ суђења. Али ма како било у основу се неби могло допустити, да се стање и подобност Белгијанца може окрвјити у Белгији туђинском пресудом изреченом у кривичном предмету. »Приз-

¹⁾ Theorie und Praxis der internationalen Privatrechts к. II. с. 235.

нати дејство такве пресуде у нашој домовини било би, вели Бар (op. cit), делимично извршење туђинске кривичне пресуде, док се трпљење може досудити као казна у нашој домовини само кад је наша друштвена власт по свом властитом поступку убеђена о оправданости казне.“ При свем том приметимо, да немачки казни законик (§ 37) допушта у овом случају нарочито поступање, противу немачког држављанина, у једном циљу, да испита правичност засновану на врсти *capitis deminutio* изреченој туђинском пресудом, и да је у датом случају утврди. Ово је наређење врло умесно и заслужио би да буде заведено у нас. Грозно је н. пр. да Белгијанци обешчашћени туђинском пресудом мог, сачувати право да бирају и да буду изабрани у нашој домовини, и да тога не могу бити лишени чак ни неком врстом поновљења њиховог претреса. Ово је стање у толико жалосније, што је у нас уведено обвезно право гласа и што ови бешчасници имају не само право већ и дужност да гласају.

Разуме се у осталом, да се у нашој домовини неће никад признати неподобност за коју наш законодавац не зна, чак и кад би је он изречно признао, и мало је стало до тога у овом погледу, да ли су у питању Белгијанци или туђинци. Тако ће бити нарочито за неподобност времена извесних звања, коју више казаних законодавстава прописују као казну а тим пре за грађанску смрт. Бескорисно је нарочито се задржавати при овоме.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

ПИЈАНСТВО И ЗЛОЧИН

КРИМИНАЛНО ПСИХОЛОШКА РАСПРАВА

Д-Р ГУСТАВА АШАФЕНБУРГА,

ПРИВАТОДОЦЕНТА ПСИХИЈАТРИЈЕ У ХАЈДЕЛБЕРГУ.

Qui bene diagnoscit, bene medebitur! Ова стара медецинска изрека веома је пригодна за предмет, који ће се у овој расправи износити, односно учвршћења узајамне зависности између пијанства и злочина. На радост стално опада број правника, који се задовољавају тиме, ако утврде, да је кривично дело учињено и под који ће се параграф кривичног законика подвести. Ко мисли, да спољашње прилике, под којима се казним делом догодило, треба само у толико познавати, да би се повисила или смањила казна, примењујући поменућу изреку на кривични законик, неће је моћи

сматрати ни за шта више до за шупљу фразу. Ко пак у једном злочинству хоће више да види, а не само просту погрешку извесне личности, за коју се мора испаштати; кога не може задовољити за учињено дело сама казна; ко прати развитак какве противзаконе радње од најдубљег почетка — моћи ће оценити важност ове реченице. Само онда, кад добро познајемо узроке извесних појава, наћи ћемо и лек за њихово уклањање. А да су нам они потребни против ове болести друштвеног живота, што се злочинством назива, нико не може посумњати, ко посматра како се нагло умножава број злочинаца, коме се тешко на пут стаје. Број њихов попео се постепено од 103,1 осуђеника на 10.000 пунолетних становника немачког царства у 1882. години на 124,3 у 1897. години, што чини повећање од 20,6%, које се не даје објаснити ни неколиким новоуведеним законима ни оштријим извршењем постојећих. Овом повећању наклоности становништва ка злочинима мора се стати на пут. Као што показује умножавање злочинства и повећање броја раније осуђиваних и непунлетних лица, наше законодавство није подобно, да томе на пут стане. Добро би урадили, кад би метнули похлопац на бунар, пре него што дете унадне у њ, и кад би се поучили и поклонили напредцима медицине науке, чије је старање све више и више упућено на то, да не лечи само болести, него да им по могућству и развијање спречи. Неопходна погодба сваког истраживања са извесним опредељеним циљем јесте знање истинских побуда, а то није лако код кривичних дела. При бескрајној сложености погодаба, под којима се злочинства догађају, изгледа да је пробитачно пре свега уочити узроке, који су најпростији, као што је пијанство (*alkoholmissbrauch*).

У једном предавању о пијанству и злочинствима држаном на скупу берлинског друштва против употребе јаких пића објашњаваше Кропе¹⁾ још 1883. године: „Од злочинства против тела и живота све лаке и тешке телесне повреде, нехатне телесне повреде с малим изузецима готово све, убијство без предумишљаја и нехатно убијство, сведе се на прекомерну употребу алкохолних пића. И при убијству, у врло много случајева, пијанство је узрок злочива. Кривична дела управљена против имовине имају надаље узроке готово без изузетка у тренутној или трајној материјалној беди. Ову је беду пак проузроковао у 80% случајева сам учинилац или његови ближњи сродници. А узрок ове беде готово је у пијанству редовно. Кривичним делима управљеним против морала, било силовање или блуд са одраслима или децом, узрок је

¹⁾ Цитирано код Бера. *Die Trunksucht und ihre Abwehr*. Беч 1890 ст. 45

готово редовно у пијанству. То је моје двадесетогодишње искуство у Олденбургу, Шлезвиг-Холштајну, Хесену и Бранденбургу.... 70% свих злочина и престапа стоје више или мање у тесној узрочној вези са пијанством.^а

Тако расуђује човек, коме је служба дала прилике у најобилатијој мери за проучавање, и чије се посматрање не може сматрати као посве нетачно, као што се може десити многим следбенику покрета за умереност. Кроне своди постанак кривичних дела, као што су телесне повреде непосредно на пијанство, код крађа сматра он да је посредни повод у узрочном ланцу беда, која је дошла од пијанства. Тесна узајамна веза између пијанства и каквог кривичног дела утврђује се у много случајева великим тешкоћама, и ово баш важи и за периодично опијање, као и за потпуну зараженост пићем, пијанство. Суђења појединих посматралаца о степену напитости нетачна су и често веома различна; исто тако размимоилазе се мишљења с погледом на количину попијеног алкола.

Мазоен²⁾ је покушао, да из аката и исказа осуђеника добије слику о суделовању наклоности ка пићу у изазивању кривичног дела. Његова опажања изнесена су у табlici I., коју сам сакупио по изведеним бројевима.

Таблица I.

	УКУПНО	ОСУЂЕНИЦИ БИЛИ СУ У ВРЕМЕ ИЗВРШЕЊА ДЕЛА ПИЈАНИ			ОСУЂЕНИЦИ БИЛИ СУ ПИЈАНИЦЕ ИЗ НАВИКЕ		
		ДА	НЕ	НЕМА ПОДАТАКА	ДА	НЕ	НЕМА ПОДАТАКА
Осуђеници у главном затвору у Левену 1874—1895 . . .	2826	344	1701	781	1157	1431	238
На смрт осуђени од 1872—1875	218	38	50	130	121	81	16
Осуђени на доживотни принудни рад од 1872—1895 .	235	53	77	105	118	98	19

Број оних, за које се не може поуздано тврдити ни у једном ни у другом правцу, много је мањи, што је лако појмити, код оних, који су пијанице из навике. Из аката се доста тачно може видети, да је живот ових злочинаца већим делом протекао у пићу. Но, због недостатка тачног одређеног појма за пијанство,

²⁾ M. Masoin. Communication relative à l'alcoolisme dans ses rapports avec la criminalité Bulletin de l'Academie royale de médecine de Belgique. 1896. стр 321.

непоуздано је тврђење, да ли је неко у време извршења злочина свога био пијан или није.

У табlici, која је пред нама, утврдио сам тачно број оних за које се зна, да су у време извршења свог злочина били у напиту стању, и отуда сам израчунао размерне односе.

Таблица II.

	УКУПНО	ПИЈАНИЦЕ ИЗ НАВИКЕ		УКУПНО	У ВРЕМЕ ДЕЛА ПИЈАНИ	
		БРОЈ	%		БРОЈ	%
Осуђеници у главном затвору у Леваку 1874—1895	2588	1157	44,7	2045	344	16,8
На смрт осуђени 1872—1895	202	121	59,9	88	38	43,1
На доживотни принудни рад осуђени 1872—1895	216	118	54,6	130	53	40,7

Број пијаница из навике највећи је код осуђеника на смрт. Већ отуда следује потреба, да се посматрају разне врсте кривичних дела по на особ; она се још већма осећа из грдне разлике у броју оних, који су у време извршења дела били пијани. У опште ових је релативно мали број; но у најтежим злочинима има их више од $\frac{2}{3}$. Отуда се може закључити, да пропалост пијанице и пијанство иде напредо са тежином кривичног дела.

Најобилатију статистику саставио је познати лекар казних завода Бер³⁾, који је сакупио податке из 49 казамата за робијаше, 32 казнена затвора за људе, 18 казамата и казних затвора за женске и 21 завод за поправку оба пола. Међу 30.041 осуђеника било је 43,9%, међу 2796 осуђеница 18,1%, који су одани пићу.

Таблица III.

ВРСТА ЗАВОДА	БРОЈ ОСУЂЕНИКА	ПИЈАНИЦЕ						МЕЂУ ПИЈАНИЦАМА БИЛИ СУ ПИЈАНИ У ВРЕМЕ ДЕЛА			
		УКУПНО	%	ИЗ НАВИКЕ	%	У ИЗВЕСНОЈ ПРЕЛАЗИ	%	ИЗ НАВИКЕ	%	У ИЗВЕСНОЈ ПРЕЛАЗИ	%
Робија	19531	8817	45,1	4211	21,5	4606	23,6	4.211	47,8	4606	52,2
Затвор	8067	3324	41,2	859	10,7	2465	30,5	859	26,0	2465	70,4
Завод за поправку	2443	1058	43,3	1058	43,3	—	—	—	—	—	—

³⁾ A. Baer *Der Alkoholismus seine Verbreitung und seine Wirkung auf* *unp individuelen und socialen Organismus* Берлин 1878. стр. 349.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Број пијаница је код свих осуђеника приближно једнак. Напитост не игра код скитница с тога никакву улогу, што их у напитом стању учињено кривично дело не води у радионицу, већ на робију или у затвор; готово половина свих мангуна пије само из навике. Пијаница је више на робији, него у затвору; на против у привидно напитом стању учињено дело казни се чешће затвором него робијом. Ради објашњења ове појаве морали би се повратити на кривична дела, због којих је казна изречена; али ја мислим, да је то излишно за ову статистику. 120 управника разних казних завода имају податке, које су делимично прикупљали уз суделовање њихових потчињених чиновника; грешка субјективног мишљења о бићу ове жудње за пићем и напитости указује се 120 пута и не може се једноставно посматрати резултат.

Више вреде бројеви, које је Бер⁴⁾ сам проучавао код осуђеника казног затвора на плеценском језеру код Берлина, пошто је овде лично вршио посматрања. Он је утврдио, да је међу 3227 осуђеника 1174=36,5% пијаница; од 999 пијаница има 84,2% који се у извесним приликама опијају, осталих 175 су пијанице из навике.

Таблица IV.

ПРЕСТУПИ	УКУПАН БРОЈ	МЕЂУ ОВИМА СУ			
		ПИЈАНИЦЕ У ИЗВЕС. ПРИЛ.		ПИЈАНИЦЕ ИЗ НАВИКЕ	
		БРОЈ	%	БРОЈ	%
Телесна повреда	351	189	51,3	11	3,1
Противстајање власти	429	300	70,1	22	5,1
Нарушавање домаћег мира	217	120	55,2	3	1,3
Поништај туђих ствари	78	43	55,1	4	5,1
Преступ против морала	44	29	66,0	4	9,0
Крађа	1467	243	16,5	90	6,0
Утаја	260	49	18,8	11	4,2

Ова таблица износи у најјачој светлости мали размер пијаница и велики размер питних. Али пре свега, кривична дела питних деле се у две групе. Прва се састоји из телесних повреда, противстајања власти, нарушавања домаћег мира, поништаја туђих ствари и преступа против јавног морала, т. ј. из кривичног дела, која се махом изводе тајно, обично после дугих припрема и размишљања. Код ових кривичних дела управљених против имовине већ би отежавао извршење мањи степен питности, на против, код грубих кривичних дела олакшава пијанство сво-

⁴⁾ Ваер. а. О. стр. 352.

јим психолошким последицама и врло често их изазива. Исту разноликост суделовања јаким иступа у напитости према врсти кривичних дела показује и статистика, која је састављена од 1 окт. до 31. децембра 1895. у великој војводини Баденској⁵⁾. Док је од 148 преступа противстајања власти 64, од 1022 телесних повреда 46% извршено у напитом стању, дотле од 613 крађа само их је 7% извршено у напитом стању.

Ма како појмљив изгледао овај однос напитости ка кривичним делима, он остаје сумњив, пошто су искази окривљених непоуздани јер се ови труде, да према разном случају претерају или сакрију степен напитости. Па и искази сведока и субјективно посматрање судија сумњиви су, а да би се могли узети као тачни докази таквог бројања. Изостављам с тога и поделу, коју је Коблински⁶⁾ извршио код 390 осуђеника казненог завода Диселдорф-Дерндорфског у таква кривична дела, која су извршена без утицаја пића и таква, која су извршена под утицајем алкохола; доста то, да Коблински искључује код само 32,8% случаја узајамну везу са напитошћу. Много је вреднији пажње његов материјал са једне сасвим друге тачке посматрања. Он је, на име, утврдио, у које су дане извршена кривична дела, која су довела у казни завод његових 390 осуђеника.

Таблица V.

ДАН ДОГАЂАЈА	УКУПАН БРОЈ КРИВИЧНИХ ДЕЛА	ТЕЛЕСНЕ ПОВРЕДЕ
Недеља	165	121
Понедељник	68	32
Уторник	28	9
Среда	20	9
Четвртак	20	5
Петак	17	4
Субота	62	35
Укупно	380	205

Од свих кривичних дела 43% извршено је недељом, 18% понедеоником, 16,3% суботом, да на осталих четири дана у седмици долази само 4—7% случајева; телесних повреда било је не-

⁵⁾ *Der Missbrauch geistiger Getränke im grossherzogtum Baden*. Карсруе 1896. стр. 51.

⁶⁾ D-r von Koblinski, *Alkoholismus und Verbrechen*. Извештај са 5. међународног конгреса за спречавање прекомерног пијанства, одржаном у Базелу 1895. Дело савеза за спречавање прекомерног пијанства стр. 164.

дељом на 59%. Објашњење је веома просто. У суботу, кад се плаћа зарада, попије се извештан део новца тешко зарађеног уреко целе недеље; недељом не остаје раднику никакво друго прибежиште, особито на ружном времену, до крчма, јер кућа врло ретко има довољно привлачне снаге за њ, а често пута и понедељником заборави онако „мамуран“ на посао, под телесним и душевним утиском недељног испада.

Једини приговори овоме закључку о истовременом падању телесних повреда са радним и празничним данима, са пијанством као узроком, налази се у повећаној могућности саобраћаја недељом. Опасност од сукоба је природно много мања у дане, у које рад у фабрикама и радионице везују радника за одређено место и затворен простор, него недељом, кад свирка и игра, народне светковине и излети скупљају множину доконих људи на ограниченом простору. Па ипак ово објашњење баш с тога ве изгледа да је довољно за разумевање ненормалног прираштаја телесних повреда, што јаче учешће субота, а још више понедељника указује ни друге узроке. Исту појаву, као и Коблински, нашао је истражни судија Ото Ланг⁷⁾, чији се мали радови оснивају на судским актима окружног циришког суда од 1891. године. У овој је години осуђено 141 лице због телесне повреде или због учешћа при тучи, у којој је било произведено телесних повреда.

Таблица VI.

ДАН, У КОЈИ СЕ ДЕЛА ДОГОДИЛА :	ОСУЂЕНО
Једне суботе	18
Једне недеље	60
Једног понедеоника	22
Једног од осталих дана, али ноћу или у крчми	25
Осталих дана у седмици, али дању (после 4.)	16
Свега	141

Од 141 осуђеника извршило је дакле у 208 дана у години, у које се по обичају мање пије, само 41 своје кривично дело, на против у 157 дана, за које се узима да је потрошња алкохолних пића већа, њих 100. На пет дана у седмици, од уторника до петка долази просечно само по једна телесна повреда, чак и ако изоставимо случајеве, у којима место извршења дела или позни часови чине вероватном узајамну везу са пијанством, у суботу недељу и понедељник по један случај на пола дана, сваке недеље изврши се више од једног кривичног дела.

⁷⁾ Otto Lang. *Alkoholgenuss und Verbrechen*. Лајпциг 1892.

У положају сам, да могу према сагласним подацима Лангевим и Коблинског навести један нов доказ. На молбу моју, био је тако љубазан Вормски лекар госп. Фертиг, да две године сакупи и чува позиве, којима је био позват као срески лекар од окружног Вормског санитета ради службеног посматрања повређених. Лако је утврдити из ових листова, који су носили датум, кад је повреда учињена, и из забележака д-ра Фертига, којих су дана извршиване телесне повреде и шта их је изазвало. Ово време обухвата све телесне повреде, које су захтевали лекарски службени извештај, осем сексуелних кривичних дела, и било их је од 8. новембра 1896. до 7. новембра 1898. године свега 366.

Таблица VII.

ТЕЛЕСНЕ ПОВРЕДЕ БИЛЕ СУ УЧИЊЕНЕ:	
Понедељник	57
Уторак	34
Среда	34
Четвртак	35
Петак	27
Субота	37
Недеља	142
Свега	366

30% свих телесних повреда долази на недељу, 16% на понедељник. Само у једном односу одступа моја таблица од наручене; субота не показује приметно повећавање деликата. Мислим, да објашњење не изгледа сувише сумњиво, кад га предочим у добрим односима, који постоје међу становништвом. Срез Вормски насељен је већином земљорадницима, код којих мање бива исплаћивање зараде у суботу, него код оних, где је индустрија преотела маха. Ну недеља задржава и за Вормс своје очито дејство, а то вреди и за понедељник. Не могу, да утврдим позитивно колико телесних повреда изврше понедељником такви људи, који се још нису латили свога посла; али се овде могу позвати на испитивања Шреперова⁸⁾, који је нашао, да међу 2178 телесних повреда 215 је, које су извршене понедељником, а од ових пак 112=53% извршили су људи, који су били „мамурни.“

О овоме, што сам у неколико бројева изнео, могле би се писати читаве књиге. Они бацају тамну сенку на т. зв. недељни почивак. Док раднику, младом трговцу, није могуће, да своју недељу корисно употреби, док му крчма остаје као једино забавно

⁸⁾ Цитирана код Коблинга а. О. —

место, биће ова жалосна слика постојана. Она је дала повода Хајму,⁹⁾ свештенику казненог завода у Вердену, да наведе речи: „Закон о празничном одмору, овакав какав је врло је мали дар.“

Од пре неколико година појављује се у криминалној статистици немачког царства сваке године по један извесан позив поред обраде разних врста позива, да би се што дубље проучило. Не могу приписивати овом проучавању по на особ велику вредност све докле год се избирају за проучавање такве врсте наука, као што су оне, које су до сада проучаване: лекарске, правозаступничке, учитељске, које се ни у броју злочина особито не појављују, нити се из њих пак може очекивати какав психолошки, интересантан облик кривичних дела. Много се више уздам у проучавање кривичних дела: крчмара, служитеља, блудница и сличних врста позива. Но у томе је учинило службено статистичко одељење добро, што је саставило кривичност ђака¹⁰⁾ у 1893. години. Тешко да би се могао наћи какав сталеж у тако повољном положају, као што је живот ђака у време ђаковања. Готово сви пореклом из образованих породица, одрасли под утицајем и с пуним познавањем етичких појмова, већином безбрижни с погледом на свој опстанак — да се још у напред спрече сукоби са кривичним закоником, где би се нашле повољније погодбе. Па ипак је врло велики број кривичних дела, која су ђаци починили; од 42.000 слушалаца универзитета осуђивано је кривично 350, што значи 83,3 на 10.000, дакле тај број у односу према целокупном становништву Немачке износи 121,9. Истина при том се сме узети у обзир и та околност, што је доба ђаковања оно доба, у коме је врло велика склоност, према искуству, ка грешкама против закона; с друге стране долази као отежавна околност, што кривична дела против имовиче, која чине 46% свих кривичних дела и престапа према царском законнику¹¹⁾, нису овде готово никако заступљена.

Види таблицу VIII. на 517 страни

Бројне разлике ове две последње врсте кривичних дела против општих склоности становништва ка кривичностима тим су видније, кад се запази, како се ова разлика изједначава код свих кривичних дела и престапа, у којима „младићска жар,“ како се улешшавајући изјашњава објашњење у царској статисци, прекорачује границу казнено правну. Нарочито је потребно нагласити

⁹⁾ Hugo Heim. *die jüngsten und die ältesten Verbrecher*. Берлин 1897. стр. 90.

¹⁰⁾ *Статистика немачког царства* Н. Ф. Свеска 77. II 7.

¹¹⁾ *Статистичка годишња књига немачког царства* XVI. Преглед V.

изнео је Ретих¹⁵⁾ статистику телесних повреда као посредство за познавање карактерних својстава дотичног становништва. Таква кривична дела не врше изгладнеле занатлијске калфе, већ крадљивци из навике и надничари. „Ипак се настањени млади фабрички радник налази у расположењу за свађу, нарочито кад му се недељна зарада исплати; највећи број тих кавги и пада, према стеченом искуству, на суботне и недељне ноћи.“

Мангуни, који су навикли на живљење по казним радионицама и заводима, стављени су на супрот младим настањеним радницима, т. ј. пропале скитнице случајним злочинцима и пијанице по навизи на супрот случајним пијаницама. Навлаш сам пропустио у последњим излагањима обратити пажњу на пијанице из навике. Извесно не с тога што мало водим рачуна о кривичним делима овог реда људи. Међу 8817 осуђеника у 49 казних завода у Немачкој било је по Беру¹⁶⁾, који нити све казнене заводе нити све осуђенике обухвата, године 1873 на 4211 пијаница из навике. Казне, које су над њима изречене, износе на 21.550 година, кад се осуда на доживотну робију сматра за осуду од 20 година! Тако исто нећу овде дубље разлагати о штетном утицају пијанице из навике на навике његове околне, као ни о штетном утицају, које има пијанство очево на децу.

Ако оставим на страну те пијанице, то ћу морати што јачије расправити о опасностима од случајних пијаница. У самој карактерној црти кривичних дела, која носе на себи знак случајности, јасно се показује, да нас не занима пропадање пијанице, који као паразит друштвени живи на рачун друштва, већ испади радника, занатлије, ђака. Доказана моћ свих субјективних истраживања судија, свих статистичких података отвара празнину, која може објаснити узајамну везу између пијанства и тешке телесне повреде. Ми ћемо пре свега ставити питање о психолошком дејству алкохла. Последњих десетина година тек су основали Крепелин¹⁷⁾ и његови ученици дубље испитивање о дејству мање или веће употребе алкохола на интелектуално развиће. Знатна душевна клонулост изазива се већ количином пића, која није још довољна, да изазове пијано стање, а то је $\frac{1}{2}$ до 1 литра пива; ова кло-

¹⁵⁾ Retich, *die württembergische Kriminalität*. Виртембершка годишња књига за статистику и и привреду. Година 1894. I. 409.

¹⁶⁾ Baer a. O. стр. 350.

¹⁷⁾ Креаполн, *Beeinflussung einfacher psychischer Vorgänge durch einige Arzneimittel*. Фишер. Јена 1892 год.; Aschaffenburg у: *Психолошки радови* Св. I. Лајпциг. Енгелман; Смит. *Питање о алкохолу*. Тибинген Осландер 1895. Ffuger. *Извештај са међународног конгреса за сиречавање пијанства*. Базел 1894.

нулост слаби памћење, успорава ток мисли простих психичких радња, као сабирање простих бројева или словослагање; она умањава моћ за рад. Тако се исто ремети ређање представа једне за другом, а слабе узајамни односи међу појмовима и значењу речи. Сви ови переди објашњују више расуло, затупљивање пијанице из навике, а не само избијање напитости. Пре свега могла би се овде навести очита погоршавања појимањем спољних утицаја; оно носи собом опасност, да се рђаво разумевају покрети и речи; но ја не могу ни овоме факторун риписивати дубљи утицај.

Но ми знамо даље дејство алкохола, које је најважније. У емпиричкој психологији сматра се за рефлекс одговор надражају извесним покретом, при чем се природно под покретом не подразумева само покрет руку, већ исто тако и језика и говорних органа. Врло осетљивим апаратима израчунато је да од надражаја до почетка рефлекса протече време од $\frac{1}{1000}$ секунде, време психичког рада. Природно је, да је то, време кратко и код сасвим простих рефлексних покушаја, као н. пр. одговори гласног надражаја, који је произведен говором, добовањем прстију и т. д. Ово „време стварања рефлекса“ прекраћује се утицајем са свим мале количине алкохола; то ускоравање не треба сматрати као какво поправљање, јер га она постизава на рачун поузданости, као што су показали згодни покушаји. Психички рад надражаја наступа површно или никако; рефлекс као невољни покрет не представља одговор на надражај односно на очекиван надражај. Нема тренутка, у коме је надражај учињен, а који би се приближно могао предвидети; покрет се дешава у тренутку, кад је наступио надражај, а не тек онда, кад је он наступио већ потпуно. Исто тако не може војник обраћати велике пажње при почетном или нарочито важном гађању и пуца, пре него што добро нацеливани. Ова врста одговора надражају назива се „прошли рефлекс“; ако се психички задатак састоји у избору између два или више покрета, то прошли бива „лажни рефлекс.“ Код стања овог „прошлог и лажног рефлекса“ наступа очевидно после пијанства стање велике узбуђености, што одговара управо покрету. Психичке радње размишљања нестаје у великој узбуђености покретној. Да ли је учињени надражај очекивао то, да ли је рефлекс смишљен и у извесној намери, тек је понајвише јасно критици, која наступа као мисао, да учињену погрешку није добро понављати.

Овај утицај алкохола на престанак психичких радња може се пренети и на свакидањи живот. Тиме се објашњава узајамна веза између пића и кривичних дела. Иста својства алкохола важе и за последице у крчми и на улици. Надражај се изазове каквим

било знаком, псовком, претећим покретом, случајним гурањем рефлекс је вређање, удар песницом, батином, стаклетом од пива, убод ножем. Ако се не би угушио нормалан престанак рефлекса попивеним алкохолом, то би могло наступити мирно размишљање и одбрана би узела најсмишљенији облик према намереном нападу, који често може наћи са свим невин надражај. Али, као и при лабораторијском испитивању, спречава се психичка радња раније попивеним алкохолом и одговор на надражај следује; док се свршавала психичка радња, већ је пресудила повећана узрујаност: пресуда разума гегуца за пренагљеним делом¹⁸⁾. »Олакшавање покретног рефлекса извор је свих оних неразумних и ненамерених, импулсивних и силних радњи, које не дају алкохолу таку важност само у историји лудих и самовољних, већ и у анализама кривичних дела, која су учињена у душевном потресу.«¹⁹⁾

Олакшавање враћања покрета није брзо; оно дејствује често и сутра дан још после каквог пијанства. За то ми и не смемо ударати на то, што се рефлекс привидно затајио, и што се галама деси на путу, кад се кући пође, а свађа се у крчми заподела. Велика надраженост још и онда постоји и не да, да у друштву наступи хладно размишљање, кад је већ ослабила интелектуална радња.

На тај начин ми добијамо знањем психолошког дејства алкохола потпуно разумевање кривичних дела, које алкохол проузрокује. Она се могу тачно израчунати статистиком, а да се и не посматрају и проучавају посведневно. Покретна узбуђеност показује се у најнижем степену у многим и гласном говору, викању, певању — наред; за тим се дешава наваливање несмишљеним покретима на мртве предмете, чија боја, облик, често и сама њихова постојаност проузрокује надражај — поништај туђих ствари; за тим долазе сукоби с људима, који у превеликој узбуђености воде од вређања ка нарушавању домаћег реда, ка

¹⁸⁾ Овде би се могло и на то указати, како су од велике важности ова испитивања за проблем »слободне воље«. Рефлекс је проста радња воље. Рефлекс се изазива већ код 10 грама алкохола, који одговарају око 3 мале чашнице коњака, једном десилитру вина, четвртини литра пива. Дакле, нарушавање вољне радње почиње се већ при тако малој количини, која је далеко од тога да ошће. Ово јединство »слободне воље« неће се полако без оштре границе, докле га нестане и док се сасвим не исклучи у смислу § 51. гр. каз. законика. Отуда излази: 1. да недостатак одређеног ступња границе између слободне воље и потпуног исклучења исте почива на недовољној психолошкој претпоставци; 2. да се не сме учинити приписивање суделовања радње, која је у напитом стању извршена, независно од степена напитости.

¹⁹⁾ Kraepelin a. O. S. 192.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

противстајању власти, ка лакој и тешкој телесној повреди. Увек су исте радње, сличне прошлим несмишљеним, врло јаким рефлексима, које изазива спољни надражај. Отуда је разумљиво, за што преступи не одговарају из навике пијанству, већ случајном; Природно је, да ће хронични пијаница подлећи осетном дејству алкохола и да ће извршити телесну повреду можда пре, него уљудни радник, кад нестане свих етечких појмова и противразлога; и у овом случају био би узрок вечерња напитост. У многоме важи ово за многобројне раднике, младе трговце, и ђаке који у пијанству постају злочинцима, и за испаде у једном тренутку испаштају, кад се осуде затвором, губитком части, спречавањем, да даље наставе посао, коме су се одали.

Не само да кривци трпе са свог кривичног дела, већ се и њихове породице доводе у бедно стање, кад им се одвоје хранитељи; управе завода за одржавање сиротиње великих вароши умеју о томе говорити. Осем тога код сваке тешке телесне повреде плаћа учинилац још и трошкове око лечења повређеног. Ране су срећом махом врло лаке, њихови трошкови показују мноштво беде и невоље. У овој табlici изнесени су подаци париских лекара.

Таблица IX

ДАН ПОВРЕДЕ	БРОЈ ПОСЕТИВ.	ПОШТЕДА		БРОЈ УБИЈЕНИХ	БРОЈ ОАСНО РАЊЕНИХ	НЕЗНАТНА ПОВРЕДА БЕЗ ЗАБЕЛЕЖАКА
		КОЛ. ДАНА	КОЛ. ЛИЦА			
понедеон.	57	458	47	—	—	10
уторак .	34	301	25	—	2	7
среда . .	34	203	29	—	—	5
четвртак	35	260	29	1	—	5
петак . .	27	170	22	—	—	5
субота .	27	215	30	—	2	5
недеља .	142	1002	126	1	1	14
свега . .	366	2609	308	2	5	51

Број радних дана, који су дати као поштеда од рада, показује се у овом општем излагању куд и камо мањи, него што би смео у ствари бити. Ја сам код примедба, као: неподобност за рад, која је у изгледу са 6—8 дана или са 2—3 недеље, готово увек рачунао само најмањи број; код неодређених израза, као што су „неколико дана“, стављао сам увек 3 дана; на дане „смањене подобности за рад“, незнатније повреде и безначајне забелешке нисам обраћао никакву пажњу; најпосле је код 5 опасно повређених недостајало података о трајању болести. Па ипак за пуних 7 година био је у Вармсу самс један случај две године неподоб-

ности за рад због тешке телесне повреде, нерачунајући два смртна случаја. Ако се може тако мало рачунати на уделовање пијанства, као што се хоће, превелика повреда народног благостања и појединих личности приморава нас, да о њему водимо озбиљног рачуна. Осем случајева тешке телесне повреде, која се завршује смрћу повређеног или дугим боловањем у опасности по живот, износи у Вармсу просечно неподобност за рад после сваке повреде 7, 3 дана. Ако према тој разлици, која није претерано повећана, израчунамо материјалне жртве, које су наступиле у 1896 години као последице појединих кривичних дела, која се десеше, а која воде осуђивању као због лаких и тешких телесних повреда у целој Немачкој, добићемо за повреде у једној години грдну суму од 98.958 дана или округло 271 радних година, рачунајући тачно 365 дана у годину. Овај губитак на радним данима управљен је увек на спокојство, које се руши несрећним случајем на стази пијанства. Напослетку ради тачног суђења о тренутном положају, који је створио код нас у Немачкој преступ телесна повреда, ваља приметити, да се ова врста кривичних дела необично бројно повећава²⁰).

НА 10.000 КРИВ. ОДГОВОР. ЛИЦА ГРАЂ. РЕДА БИЛИ СУ ОСУЂЕНИ	1882	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	1896
Због лаких телесних повреда .	52	54	58	58	59	58	55	59	63	63	65	68	72	72	74
Због тешких телесних повреда .	121	128	150	159	165	170	166	170	179	178	186	205	216	221	231

Лаке телесне повреде показују дакле умножавање за 42%, рачунајући с обзиром на тадањи број кривично одговорних лица и тешке телесне повреде за 91%, а телесне повреде у опште (§§ 223—230) од 1882—1895, последње године до сад публикованих података, за 70%. У опште ово растење телесних повреда превазилази умножавање свих других врста кривичних дела и постепено је узело толики обим, да је у стању и немарног да пробуди из равнодушности, а камо ли криминалног социолога и политичара. Не сме се пропустити, а да се не опази, какву улогу имају телесне повреде у криминалима немачког царства.

Просечно долази од 1882—1891 на 100.000 кривично одговорних лица грађанског реда 219 простих крађа, 160 тешких телесних повреда, 130 увреда, 58 лаких телесних повреда.

²⁰) *Кривична статистика немачког царства*. Н. Ф. Л. Д. 83. II 14.

Сва остала кривична дела не достижу цифру 50 на 100.000, а понајвише их је око 10. Превелико растење тешких телесних повреда, према којима изгледају управо невини и, пр. кривоклетство са 2, 6, паљевине са 1, 6, и слична, — мора изгледати као принудни основ, да се овом кривичном делу по могућству стаје на пут.

Кад би се могло, једним ударом узрока, отклонити пијанство, нестало би на тај начин, само одстрањењем тешких телесних повреда, петог дела свих кривичних дела; а кад би се пијанство свело на само половину случајева, онда би нестало десетине кривичних дела. Нерачунајући небројене лаке телесне повреде, увреде итд., које потичу из истих узрока. Није то фантастично сањање, већ је готово огледом доказано искуство. У Ирској пошло је за руком славном свештенику Матеву²²⁾ својим моћним упливом; својим беседама, што до ухићења доводе, да за неколико година приволи 1,800.000 лица на потпуну уздржљивост. Године 1838 извршено је у Ирској 12.096 тешких телесних повреда, док 1841 извршен је само шеснаести део 773!

Голема помоћ од поменутог успеха доказује свакако, да није прав пут, којим се пошло, а особито код нас у Немачкој не може се рачунати на уздржљивост ни после озбиљног и дугог васпитања народа.

Па ипак не смемо скрштених руку, без присуства духа, гледати на злочинства, како расту као лавине, или осљањати бољитак на господарство, чији је уплив веома незнатан, као што то често наступа у седницама рајхстага и лантага²³⁾.

Управо у томе и лежи преимућство природно-научног посматрања кривичних дела, што нас учи, како да познамо праве узроке; па ако знамо, како постаје кривично дело, онда нам је дужност, да све силе употребимо, да их спречимо. Многи путеви воде к цели. Објашњавање и проучавање алкохолног дејства, ограничавање дозвола за точење ракије, за препицање ракије, забрана на продају ракије²⁴⁾ од суботе по подне до понедељника, као у Норвешкој, промена дана исплаћивања зараде у који други дан у седмици, стварање подесних места за обиталиште и народно

²²⁾ Ваег а. О. Ст. 395.

²³⁾ и. пр. у говору посланика Смула у пруском парламенту 17 фебруара 1899 године, који одобрава распрострањавање очинске силе до 18. године.

²⁴⁾ Природно је, да писам тога мишљења, да само ракија води ка кривичним делима; она дејствује својом силином нешто брже, али као што се зна из географске поделе и других искустава, то дејство ништа није горе од исте количине алкохола у облику вина или пива.

забавиште, у кратко, све области друштвеног настојавања. „Наплаћивање трошарине и сва друга средства за ограничавање производње и продаје алкохола, много су принудније мере него монументално зидање казних завода²⁵).

Настојавање, да се спречи пијанство а особито случајно опијање, које се сматра за невино, многим изгледа као спорт, као лудорија некрштеног народног усрећитеља. Али није тако за онога, који зна, у каквој узајамној вези стоји случајно опијање и злочин, који зна, да се пријатељство пијанчења мора исплаћивати годишњим невољама, који види сатирање народног благостања кривичним делима, која су извршена у напитом стању. Тај ће знати, где да намести полугу, у чему се састоји један од најважнијих, можда баш најважнији, задатак профилаксије злочина, а то ће рећи, да ће он познати средства за вођење успешне борбе против овога зла.

Д. Н. Јанковић
правник.

ГРАЂА ЗА ПРАВНУ ИСТОРИЈУ

Како се судило пре 65 година?

(по протоколу пресудни народ. дела нахије лозничке од год. 1834.)

I.

Анђелија почив. Јована Симића из Руњана, удала се први пут за Стевана Радовановића с којим је 15 год. живила и петоро деце родила, од кои при животу мужа двоје деце сарани, потом и мужа сарани, а она остане са троје мушки дечице и са два девера своја, брата почив. мужа, с којима је живила као удова 5 година, по том се уда, а стричеви деце ове децу задрже у кући, кои буду три године са стричеви и по истеченију три године помру све троје деце — зате Анђелија преставила суду тужбу на девере своје тражећи исе деце своје и будући је овамо родила дете зато је суд

Решио :

Да из живог мала девери њени изваде трошак, кога су имали око деце сарањивајући, а кусур жива мала

²⁵ Ferri. *Кривична дела као друштвена појава*. 1896. С. 185.

да даду Анђелији да ужива с дететом што је родила, а *непокретно да остане деверима.*

II.

Иван Алексић из Сипуље ове нахије тужио Саву Петровића из истог места да му је јошт отац његов пре 10 год. осто дужан 12 ока пшенице — оптужени непризно, но тужитељ се *три пут душиом закуне* да му је осто дужан, зато суд рјеша да плати.

III.

Лазар Мишићевић пришелац из Руме у Цесарији, пијан у мејани Јове Мићића лупо, псово молитву, називајући све Србијанце марвом — зато је преноћио у апсу и кажњен са 25 штапа по тјелу и дат му пасош да из вароши *одлази тражити себи службе код мудрији од Србијанаца.*

IV.

Крста Вукосављевић из Грнчаре разбио жени својој с цепаницом главу, која је са жалбом предстала суду и који није могао узрока казати, зашто ју је био — *кажњен по тјелу са 25 штапа.*

V.

Јован Ницковић оvd. екменчија неиспеко лебац, но полупресан продаве зато је као први пут *са 25 штапа* по тјелу кажњен.

VI.

Јосип Мијатовић из Завлаке у Рађевини ове Нахије тужио Илију Мијатовића и Евту Мијатовића браћу своју од стрица, да су дјеча њијова од несташлука играјући се натерали његову кобилу на плот, која је се тако на плоту убола, да ће тешко преболети — *обтужени признали кривицу деце своје, зато је рјешено: да набодену кобилу себи приме, а њему онакову другу да купи.*

VII.

Митар Зарић из Руњана ове Нахије купио од Симе Тодоровића из Красаве четворо свиња и дао му четири

ћесарска дуката капаре и уговорио термин с њиме кад свиње да има дотерати и предати му, који на уречено време свиње по погодби својој дотјера на погођено мјесто, а купац се *пошишмани* и нехте свиња узети, на које ну продавац нехте дати узету капару а овај га преда суду тражећи да поврати капару и суд их пошље с цедуљом на свињарске трговце да им они извиде распру и *трговци нађу за право полу да му врати капаре, а полу да задржи* што је свиње гонио, на коју су пресуду оба пристали и контено намире се.

VIII.

Боја Савић из Цикота ове Нахије тужио Марију почив. Ђорђа Младеновића из истог места да је почив. Ђорђу мужу њеном продо једног вепра за 23 гр. и 20 пр. пак да му није платио. —

Обтужена непризнала изговарајући се да јој почивши муж њен није казао, но *тужитељ се закуне душом* да му је дужан осто и она му плати.

IX.

Алији Ашеровићу циганину из Крупња ове Нахије јошт за турског владјенија отргне се коњ испред куће и побегне, кои је прошао поред куће Деспота Ђурића из Церове ове Нахије, чујући пак Алија да је прошо поред куће Деспотове, потвори на Деспота да га је он прикријо и потражи од њега да му га плати претећи му да ће га предати у Зворник турском суду, пак да ће морати дупло платити и апс трпити. Овај се отрицо и изговаро да није нити да зна за њега, но кад овај пође у Зворник он изиђе пред њега и да му 100 гр. *бојећи се и прав турског суда* сада пак преставио је тужбу на истог циганина тражећи да поврати паре дате циганину и к тому јошт доведе у суд Јевту Мијаиловића, Попа Панту Крстића и Аврама Гавриловића, који су посведочили да он за коња није знао.

Обтужени циганин захтево да му се Деспот закуне да за коња незна, пак да ће му повратити паре. Поменути Деспот на захтевање циганина закуне се да незна за коња нити да је игда за њега знао и овај му одма паре поврати.

X.

Коста Стевановић из Милине овог окружија посла Јована Павловића, Марка Филиповића и Василија Букановића из истог села, у село Бадању да му испросе Марију кћер Живана Ристановића за жену, који кад оду уштају девојку познаје ли она момка и били пошла за њега, (и то пред њеним родитељем). Она пак на питање њијово одговори да момка познаје и да оће поћи за њега. Ови пак то јест просци саслушавши ју, *изваде дар* и дарују је и изнесу по *обичају чутуру* те пошју, и уговоре време за свадбе, који дар она својевољно пред отцем прими. Приспјевну пак времени за венчање девојка одбегне за Мићу Марковића у Бадањи; чега ради предречени Коста престава суду тужбу на девојку тражећи да се она казни што га је *осрамотила* и да му плати трошак који је учинио просећи њу и дар.

Суд пак призове девојку и на питање јели тужба Костина истинита, одговорила је да јест и да она ни Кости мане не налази, само да Мићу боље бегенише — зато ју је суд *казнио са 25 камџија по тјелу што није Мићу пре бегенисавала него је узела дар, а Мића је казњен са 25 штапа по тјелу што је испрошену девојку у кућу примао* и наложено му да *девојку пусти да иде отчиној кући пак да се удаје из куће за кога оће* а дар вратила Кости од 90 гр. и платила трошак од 43 гр.

XI.

Томанија Лазара Спасојевића из Острова овог окружија дошла је у суд са разбијеном главом показивајући модре руке од боја, тужећи мужа свога, да ју бије без узрока и да јој је он главу разбио. Суд пак на тужбу њену призове мужа и упита га зашто он своју жену онако немилостиво бије, он се изговори да га неће да слуша, но комшије њијове посведоче да жена њега служи и да он само зато њу бије што ју немилује, — зато је Лазар са *25 штапа по тјелу казњен што је своју жену безчовечно бије и запрећено му, ако би други пут жена окрвављена од његова боја дошла у суд, да ћемо га на већи суд гди се убијце шаљу послати.*

XII.

Сима Голубовић из Великог Села овог окружија уапшен је 12-ог Новембра 834 год. за многи дуг ког је народу дужан остао купујући свиње на вересију.

Бокан Станојевић из Запруђа овог окружја и Остоја брат његов прешли су ноћу преко Дрине у Босну и отуда украли 4 вола те довели овамо за које су уапшени 11. Децембра 834. год.

Павле Јеринић из Клубаца ноћу извукао из мејане липничке турчина Бешу Касаповића који је исте године одовуд на ону страну претеран и убио га за које је 30 Децембра 834. г. уапшен.

Илија Јевтић из Корените овог окружја по тужби кметовској, уапшен је 1. Октобра 834. г. што није хтео на стражу ићи и сви више-речени 5-ог Децембрија 834. год. *по писму господина Вула Глигоријевића великог Срдара Мачванског од 4-ог септембра т. г. посланог суду нашем отпуштени су из апса, јављајући нам да се отпусте сви апсеници по Милости Светлог Књаза с тим, да моле Преблагог Отца Небесног да би побољшао Сијателна Господара Милана са здрављем с којим је олошао био.*

У Лозници у 2 сата дана 5-ог Новембра 834 год.

XIII.

Ђураћ и Манојло Филиповићи браћа из Церове овог окружја заставши девојку кћер Гаје Спасојевића у пољу код оваца, одведу је својој кући с намјеренијем венчати је за Манојла. Отац пак девојкин сутра дан престави суду жалбу, да се кћи његова коју су вишепоменути одвели не може венчати из узрока што су сродство, — зато је суд призво момчад и девојку и решио: да девојка с кметом иде отчиној кући, а момчад суд казни са 25 штапа по тјелу, *што је нису од отца просили и наложено им, да иду закону отцу просити ју, само ако им мати црква због сродства допусти.*

XIV.

Милован Новаковић из Таслича у Босни, дошао је пред врата судејска с намјеренијем да уђе у суд, да се суди са Ђуром Марићем овдашњ. гди кад дође, рекне поменутом Ђури да он зна да ће њему суд српски по чаши пива судити, пандур пак уђе у суд и јави, кога призове суд унутра и на питање *гди је видио да српски суд по чаши суди?* није знао више казати развје да је он простак, зато га је суд са 25 штапа по тјелу казнио.

У Лозници 26 Априла 835 год.

XV.

Милисав Димитријевић из Красаве, Јанко Несторовић и Милош Тришић из Страже овог окружија отишли су у Босну и покрали одонуда од Срба 7 коња, зато су лежали у апсу Јанко и Милош 8 дана и са 25 штапа по тјелу кажњени. Повратили смо коње на писмо Махмуд Пашино, а Милисав будући је предводителј био пред овима и *пређе је због рсузлука троје букагије однео — шабачке, београдске и лозничке* тога ради кажњен је са 30 штапа и лежао је у апсу 18 дана, пак је отпуштен. *Казни новчане није, јербо је се трефило кад смо се овде са Али-Пашом побили пак је. . . . .* (недовршено).

XVI.

Тимотије Гавриловић из Драгодолa узео је Марију сетру Николе Ненадовића из Буњака за жену и дао Николи преко указа за девојку 33 гр. мириски зато их је срески старешина оба посла у исправничество, који су два дана лежали у апсу, повратио паре и оба кажњени са 25 штапа по тјелу.

XVII.

Теодор Николић оvd. кујунџија безмјерно по мејанама пијанствово из дана у дан толико, да је *у пијанству тако заблудио*, да кући, жени и дечици својој *ни леба купити није хтео*, него пита још више кад кући пијан оде он истргне сабљу на жену и истражује од жене које она предећи другом заслужи те поније — жена пак оде кмету и пожали се плачући на њега, кмет по њеној тужби престаи исправничеству и исправничество га 11 марта уапси, 19-ог пак дођу кметови обшчества, јемствујући за њега да ако би други пут опет пијанствово, да ће га они исправничеству предати, а сада да му се пресуди и да се пусти, исправничество наложи полицају варошком да *закаже свима мејанџијама који би му ракије и вина мејанџија дао, да ће казни подлећи* а Тодор је са 30 штапа кажњен и по захтевању кметова отпуштен је, а *и он се обећо унапредак да ће се поправити и да ће се пијанства оставити.*

7. Априла 1900 год.

Лозница.

Саопштио

В. Д. Илић адв.

ИЗ СУДНИЦЕ

XVII

Парница поведена код иностраног суда по истом спору није основ за одбачај по тач. 1. § 109. грађ. суд. пост.

Н. Н. из Теплица у Чешкој тужили су прв. трговачком суду фирму Бр. Н. и тражили да је суд осуди на плаћање дуга по отвореном рачуну.

Тужени у одговору на тужбу изјавили су, да их је за ово исто потраживање тужилац већ тужио код ц. к. окружног суда у Теплицу и да тамо спор још и сад постоји о чему је доказ препис достављене тужбе и позив за рочиште који за доказ прилажу, па су молили да се по основу тач. 1. § 109. грађ. суд. пост. ова парница одбаци.

Решењем својим од 6. септембра 1899 год. № 11082 првостеп. београд. трговач. суд одбацио је овај спор са ових разлога:

„Из поднетих прилога у тужби и одговору на тужбу, као и из изјаве тужиоца на рочишту, види се да је тужилац о овом истом дугу поднео тужбу суду у Теплицу, као и да је ова тужба дата на одговор туженом, па по овом спору одређено је било код Тепличког суда и рочиште за извиђање, те је према таком стању ствари, тужена страна доказала да је наступио случај из тач. 1. § 109. грађ. суд. пост. без обзира на то, што је тај спор поведен код иностраног суда, јер закон у овом погледу није никакво ограничење учинио т. ј. да је за постојање случаја из тач. 1. § 109. грађ. суд. пост. потребно да се оба спора воде код српских судова, као што тужилачка страна представља.“

По жалби тужилачке стране касациони суд примедбама од 19. октобра 1899 год. № 8419 поништио је поменуто решење судско са ових разлога:

„Погрешно је суд београд. трговачки узео, да овде стоји случај из тач. 1. § 109. грађ. суд. пост., по коме има места одбачају ове парнице.“

Примени овог законског наређења имало би места само у случају томе, кад би тужена страна доказала да тужилац води спор по истом основу и за исту тражбину код кога суда у краљевини Србији, а не и у оном случају кад је тужба подигнута код кога иностраног суда.

Па пошто тужени у одговору на тужбу, подноси доказ да је тужилац поднео тужбу против њега код Тепличког суда, дакле *иностраног суда*, то онда овај спор не може имати никаква утицаја

на парницу, коју тужилац води против туженог код београдског трговач. суда; ово у толико пре, што по конвенцији о узајамној помоћи у судским делима закљученој између Србије и Аустро-Угарске, само извршне пресуде и решења аустроугарских судова могу имати дејства према српским држављанима, а све остале претходне радње немају никакве важности ни обвезе за наше судове.“

Н. М. Ристић.

XVIII

Заклетва, којом се вредност опредељује, не може се досудити, ако се на њу парничари нису позвали, а допуна заклетва може.

(Одлука Опште Седнице Касационог Суда)

Браћа Н. тужили су општину београдску за накнаду штете, коју им је нанела на имању, услед нивелисања улице, у којој се имање налази.

Првостепени суд за град Београд према изнетим доказима осуди општину да тужиоцима плати штету у суми колико су вештаци одредили.

Апелациони Суд, коме је предмет послат на пресуђење, по незаловољствима обеју страна, у свом првом одељењу поред осталог нађе, да је вредност првобитне куће по вештачком прорачуну основана само на претпоставци по месечном приходу, који су означили сами тужиоци без других доказа, који би ту цену утврђивали, и за то тужиоцима у смислу § 292. Грађан. Судског Пост. досуди опредељиву заклетву на околност, да је оспорена кућа заиста вукла онолико месечне кирије пре нивелације, колико су тужиоци означили, и ако се тужиоци нису позивали на ову заклетву.

По жалби пуномоћника обеју парничних страна Касациони Суд примедбама свог другог одељења од 9. фебруара ове године Бр. 1028. поништи ову пресуду Апелационог суда са разлога:

„По § 292. Грађ. Суд. Пост. остављено је право *самом парничару* да се може користити вредност опредељивом заклетвом, и за то суд без његове жеље и пристања не може досуђивати такву заклетву. То је право дато суду код допуне заклетве у § 291. Грађ. Суд. Пост.

„У овој парници тужиоци се нису позивали и на доказе из § 292. Грађанског Суд. Пост. ни у тужби ни на рочишту, с тога је се Апелациони Суд огрешио о тач. 5. и 7. §. 305. Грађ. Суд. Пост. што је тужиоцима досудио вредност опредељиву заклетву на околност, за коју они подносе са свим друге доказе. — §§ 94. и 178. Грађ. Суд. Пост.“

Апелациони Суд не усвоји ове примедбе Касационог Суда, већ 12. фебруара ове године, под Бр. 662. да противразлоге:

„Поред доказа о постојању штете у основу (о чему нема приговора ни у примедбама Касације) заклетва у погледу опредељаја цене или количине штете, сматра се увек као допуњиво доказно средство целокупне тражбине.

Кад тужилац начелно има права на ову заклетву, она му се може досудити и по званичној дужности. Овако судско поступање, на критерији доказане штете, сматра се дакле као правилна расправа спорног питања без призрења да ли је заклетва дело парничара или не, јер је у оваквим случајима искључиво право суда оцена доказних средстава у опште и посебице.

Одредбом § 292. Грађ. Суд. Пост., из које примедбе изводе ограничену употребу овог доказа само је дакле остављен принцип о примени овог доказа у опште, а његова посебична апликација стоји под искључивим надзором суда. То је следствено и намера законодавца, да се мешањем суда *бар формално утврди стварна количина штете*; у ком погледу суд је властан не само да досуђује заклетву у основу него и да редуцира штету (као „претерану“ или „очевидно претерану“ — §§ 293., 294. и 295. Грађ. Суд. Пост.).

Изречена дакле пресуда о заклетви иницијативом суда не потиरे начелно право парничара на њу у смислу §. 292. Грађ. Суд. Пост. јер после изречене пресуде од њега зависи да је положи или не.

Да је законодавац замишљао ограничење о коме говоре примедбе, био би опредељивији, као што је то наговестио н. пр. код одредбе §. 232. Грађ. Суд. Пост. који ставља у дужност тужиоцу, да нуди заклетву противнику, кад је немогуће послужити се сведоцима.“

Општа Седница Касационог Суда одлуком својом од 19-ог фебруара 1900 год. под № 1500 усвоји примедбе *свог одељења* а противразлоге Апелационог Суда одбаци. Д. Н. С.

XIX

Пропис чл. 88. зак. о уређењу Главне Контроле, не примењује се и при тражењу обезбеђења од стране одређеног комесара или мешовите комисије, за извиђај злоупотреба чиновника у званичној дужности.

(Одлука Касационог Одељења)

К. П. комесар за извиђај злоупотреба Г. Л. порезника, тражио је забрану на половину плате Г. Л. за обезбеду 3100. дин. нађеног недостатка у каси, којом је Г. Л. руковао.

Неготински првостепени суд, решењем од 18. марта 1899 год. № 3775., одбио је комесара од овог тражења, са овог разлога:

„По чл. 88. зак. о уређењу Гл. Контроле, комесар је дужан, да тражи од руковаоца касе, да недостатак или неправилни издатак измири или обезбеди па тек, ако овај то не би учинио, онда да тражи обезбеду.

Како комесар К. П. не подноси саслушање одговорног руковаоца касе Г. Л., којим би се тврдило, да је Г. Л. саслушаван о констатованом недостатку и позиван био, да га положи или обезбеди, па да то Г. Л. није хтео да учини, — то се комесар од овога тражења забране у смислу чл. 88. зак. о уређењу Главне Контроле има одбити.“

Но по жалби комесара, Касациони суд у П. одељењу примедбама од 14. априла 1899 год. № 3325., поништио је горње решење првостепеног суда, са разлога:

„Кад недостатак у каси, којом је Г. Л. руковао и за који му је тражено обезбеђење, проистиче из кривичног дела, то је онда суд, према прописима § 383. грађ. суд. пост. у вези са § 58. зак. о чинов. грађ. реда а с погледом на обавезне одлуке опште седнице Касационог суда од 16. јануара 1897. год. № 10144. погрешно, што тражено обезбеђење није одобрио.“

Првостепени суд усвојио је ове примедбе и решењем одобрио тражено обезбеђење.

Саопштио М. В. Петровић.

XX

Меница на којој нема дан, месец и година издања, вреди.

П. М. С. из Панчева писменом својим од 17. августа о. г. молио је суд, да за обезбеду 150 фор. а. вр. менич. дуга, са 6^о/_о год. интер. од рока до наплате, таксе и трошкова одобри забрану на покретност његових дужника И. С. А. и Р. А. оvd.

За доказ свога тражења молилац је поднео две оригиналне менице на немачком језику и превод на српском, издане у Београду.

Решењем првостеп. београд. трговачког суда од 17. августа 1897 год. № 8.899. одобрена је ова забрана.

Дужници су изјавили жалбу Касационом суду противу тога судског решења, наводећи:

По § 398 грађ. суд. пост. забрани има места, кад потражилац забране по § 377. грађ. суд. пост. на првом месту докаже пуноважном исправом обвезу дужника.

Овде, у овом случају, потражилац забране ничим није доказао нашу обвезу. Он је као доказ наше обвезе поднео две ме-

нице по 75 фор. а. вр.; али те менице немају никакве законске вредности, јер на њима нема дана, месеца и године издања, као што прописује тач. 6. § 80. трг. зак. Поднесене менице нису менице, нити имају меничне обвезности.

По томе, што поднесене менице немају меничне обвезности, потражилац забране ничим није доказао нашу обвезу.⁶

.....

Касациони суд решењем својим од 5. септембра 1898 год. Бр. 6.840. оснажио је горње решење првостепеног суда.*)

Ф. С. П.

XXI

Разбор оцењују сви поротници, а не само државне судије.

(Одлука Опште Седнице Касационог Суда)

На једном претресу, у првостепеном суду за град Београд, поротни суд нађе, да су четворо деце криви за једну опасну крађу, због које су тужени, неговорећи ништа о њиховом разбору, јер су сви испод 16 година, а државне судије, примењујући законске одредбе, према оваквој одлуци поротног суда, нађу са извесних разлога, да се они не могу на казну осудити, јер су кривицу учинили без разбора, и према томе суд изрече своју пресуду.

Ову пресуду уништи Касациони Суд примедбама од 10. маја 1900 год. Бр. 4482. поред осталог и са тих разлога: „што је о разбору оптужене деце, као фактичком питању у смислу чл. 27. и 30. зак. о пороти, требао донети своју одлуку поротни, а не државни суд.“

На ове примедбе првостепени суд 15. маја 1900 год. Бр. 11.205 да противразлоге :

„Првостепени суд сматра да је једино државни, а не поротни суд могао доносити своју одлуку о разбору оптужене деце, и то баш у смислу чл. 27. и 30. зак. о пороти, на које се прво одељење Касационог Суда позива, јер по тим одредбама поротници заједнички решавају само питање о томе, да ли је оптужени крив или није, а за све остало надлежан је државни суд.

Питање о разбору оптужене деце није фактичко већ чисто законско. То је питање о примени извесне законске одредбе, које као такво не може бити приступачно поротницима грађанима, већ искључиво државним судијама.

*) О овом питању донесе нарочити чланак у једној од наредних свежака »Бранича«, у ком ће се изложити погрешност овог решења.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У овом случају државни је суд применио одредбу § 56. крив. зак. као год што би применио на пример § 55. истог законика, кад би пред поротним судом одговарало какво дете, које нема пуних дванаест година, па се буду ове године превиделе од почетка па све дотле, док не би поротни суд своју одлуку донео; или као што би применио одредбе, које говоре о застарелости, кад би по свршеном претресу увидео, да су кривица или дело оптужених застарели, или као што би применио сваку другу одредбу која се односи на казну за учињено дело.

У прилог оваквог тумачења говори и то, што се ова одредба §. 56. крив. зак. налази међу одредбама кривичног законика које говоре о примени казне над оптуженим, а по закону о пороти за ову примену надлежан је једино државни суд.

У осталом овакво схватање ове одредбе, која говори о разбору, налази се и у примедбама другог одељења Касационог Суда од 25. септем. 1898 год. Бр. 6974. којим је поништена пресуда извесног поротног нижег суда баш са тога разлога, што је порота, а не државни суд решавала питање о разбору као законској мери за примену казне.“

Општа Седница Касационог Суда 17. маја 1900. год. Бр. 4682 нађе да су примедбе № 448? на закону основане, а противразлози не стоје.

Д. Н. С.

XXII

Голо порицање пред судом ништи признање пред истражном влашћу.

(Одлука III одељења Касационог Суда)

Да ли се може узети, да постоји признање, које је *глуво-нем*, преко тумача код исељдне власти *учинио*, па доцније, на претресу код суда, опет преко тумача, порекао; и према томе, да ли важи то и такво *порицање признања*, и *може ли се на основу тога изрећи казна оптуженом*? Оптужени је по уверењу општинског суда још и *сулудаст*!

* * *

Циљ нам је, да изнесемо један конкретан случај, који је суђен код лесков. првост. суда, који је решен у *позитивном* смислу, т. ј. да порицање признања, које је *глуво-нем*, код исељдне полиц. власти учинио, па доцније на претресу код суда порекао, *важи*. Овај је случај у толико пре занимљив, јер га је и Касациони суд, — који је по устројству свом позван да мотри на правилну примену прописа и закона формалних и материјалних, — *одобрио*.

Да је заиста ово један важан и за правнике потребан случај, једва је и напоменути, нарочито кад се има у виду, способност тумача, који казује суду оно, што му оптужени, *арстима и мумлањем изјављује*.

§ 225 *крив. суд. пост.* вели: Признање оптуженог моћи ће се за доказ *против* њега узети:

а.) „ако је изреком јасно и опредељено учињено, а не само двозначевим знацима и движењем тела“.

б.) ако је основано на његовом *приповедању*.

У овом конкретном случају, оптужени је као *глуво-нем*, мумлањем и покретима, тумачу, пред полиц. влашћу као исељдној власти, *признао извршено убиство*; па доцније на претресу, код суда, опет истим радњама, преко тумача, *порекао признање*. Не имајући никаквих осталих доказа противу оптуженог да је убиство извршио, до само његово *признање код полиц. власти*, које је доцније *порекао*, суд му је узео да *такво порицање признања важи и ослободио га сваке казне*.

Нема сумње, да су и првост. и Касациони суд, при решавању овог питања, имали једино на уму бедно стање оптуженог и његову *глуво-немоћ*, па су га за то и ослободили сваке казне, јер у осталом, кад се има у виду начин извршења грозног злочинства, које је учињено, при сваком другом конкретном случају, где оптужени не би био *глуво-нем*, велика је сумња, да би се могло узети, да му *порицање признања* може да вреди.

У овом случају, заиста вреди оно оправдано правило, које је још било у римском праву: „*in dubio clementius*“, тј. „у сумњи блаже за кривца“, јер кад се узме, да је оптужени код *плиц. власти признао дело*, код суда га *порекао*, а при том да је *глуво-нем*, и да је оба пута давао своју „одбрану“ преко тумача — онда је и праведно, што је суд, у овој *доказној сумњи*, узео блаже за кривца, т. ј. узео је, да *порицање признања*, учињеног код полиц. власти, *вреди*.

Да би имали јасну слику свега да изнесемо цео догађај:

Убијени и злостављани звао се Стојиљко Илић, тежак из Игришта, срез лесковачки. Убица се звао Никола Стојановић, „Неми Никола“, из Кукуљевца. Дело је квалификовано као *разбојништво*, судски казнимо по § 241. тач. 1 каз. зак. с погледом и на II. од. § 242. каз. закона. Судила му је *порота* — чл. 12. зак. о пороти.

Извешће суда општине Бунушке о извршеном злочину — гласи: „Учтиво се јавља начелнику среском, да је синоћ око заласка сунчевог, нађен скоро мртав на граници између села Бунуша и дрводеље, Стојиљко Илић, тежак из Игришта. Убијени је

ударен пушком или ножем у главу код слепо-очне кости. Стојиљко се опажа да је још жив, али говорити ништа не уме. Убујени је и опљачкан. Зликовац још није нађен, али се трага за њим“.

Лекарски преглед — сведоџба. На глави, и то на десном слепом оку, пружа се скоро хоризонтално. у дужину до 5 с. м. један крак троугласте ране, чији други крак, дугачак до 3¹/₂ с. м. иде на ниже од предњег краја првог крака. Околна ране, као што се при сечењу види, пуна је изливене крви у околна ткања. Кост је неправилно разбијена. На том месту мождана маса, непосредно испод ране и од прилике за 1¹/₂ см. у дубину, повређена је, испуњена изливеном крвљу. На левој страни чела горе, има до 4 см. велика, до 1 см. широка разјапљена рана. На том месту кост је такође разбијена а у околна ткања разлила се крв. Доња вилица *око средине расцељена је.* Индивидуа је умрла насилном смрћу, а повреда је дошла од ударања ђошкастим и тупим оруђем. Узрок смрти лежи усљед повреде мозга.“

Тужба синовца убијеног. Таса Илић, из села Игришта, синовац повређеног Стојиљка, позван од среске власти, изјавио је тужбу против убице његовог стрица. „У прошлу среду, вели он, 24. маја 1896 г. мој стриц, убијени Стојиљко, који је служио у селу Кукуљевце, и свој рок до Ђурђева-дне дослужио, пошао је кући својој у село.

У путу, нападнут је од непознатих разбојника, бијен, тешко повређен и похаран. Ја највише сумњам на његовог газду Петра, јер га је он и пре злостављао, а сумњам и на Николу Стојановића — „Немог“, јер је он комшија наш. Молим среску власт, да трага за убицама и да их по закону казни.

Искази сведока. Сви позвани сведоци, које је доцније синовац убијеног именовао утврдили су и показали: Да су чували говеда на утрини села Кукуљевца, а на утрини званој „Шумица“. Око подне, дошао је и Никола Стојановић — „Неми“, из Кукуљевца, и онде у близини ограђивао једну своју ливаду. Овог истог дана 24. маја после подне, а пре *икиндије*, прошао је онуда путем и убијени Стојиљко. Ту је се састао са Николом, мало поседео, пили воду, на једном кладенцу, па је Стојиљко продужио даље путем и отишао, а Никола — „Неми“ остаде код кладенца. Но мало после тога, Никола узео сикиру на руку, и оде у правцу реке „Сушице“, а где оде после, не видесмо. Кад одвратисмо нашу стоку, и вратисмо се где је Никола радио, гуњче му беше остало на брестићу обешено а њега не беше, доцније он се опет вратио, и носаше сикиру са собом.

Исказ Николе Стојановића — „Немог“. Пошто је Никола глуво-нем, те не може и не уме говорити, то је питан преко ту-

мача, жандарма Стојана, који је на служби при среској канцеларији, а који *разуме (!)* помоћу мимике са њиме разговарати. На те његове покрете, почео је Никола да мумла и рукама показивати, а тумач је то превео, и рекао да значи ово:

„Ја нисам сâм, вели Никола — „Неми“, него сам у друштву са чуваром поља Ђорђеом Митићем, убио Стојиљка, убили смо га за то, да му узмемо паре. Узели смо му две банке, па утекли, али је сав новац узео пољак Ђорђе па утекао у планину. Убили смо га на путу идући „Дрводељи“, између једне њиве, коју преграђује трње од друма, а са друге стране шумарице. Ми смо се договарали за ово, ... али како: *није могао тумач да објасни, јер га није разумео (!?!)*

Именовани тумач Стојан Миленковић, из Кукуљевца, заклео се пред судом, да ће у свему власти казати истину, што на питање буде одговорио и казао окривљени и ту је заклетву извршио пред свештеником.

Накнадни испит окривљеног Николе — „Немог“. Питања су чињена, преко тумача па он изјави:

„Сад окривљени вели, да није он сâм убио Стојиљка, него још два друга заједно са њим, а та два човека, кал би видео, могао би их показати. Окривљени га је *ударио сикиром*, а друга двојица сикиром у главу. Паре смо му отели, али мени нису дали“.

Кад је узет окривљени Никола, на формални испит код иследне власти, он је сада опет преко истог, заклетог тумача, овако показао своју кривицу:

„Ја сам сâм тукао и злоставио Стојиљка, а не у друштву са киме. Ја сам га код пута дочекао и сикиром ударио у главу, па пошто је пао, узео сам му новац и два пакла дувана. Бегајући оданде кући странпутицама, наишао сам у пољу кукуљевачком на неког човека и дао му новац, пошто ме је овај преварио, да ће ми га дати доцније. Са Стојиљком сам у почетку ишао заједно, а после кришом поред њега и за њим. Што сам раније казао да сам имао друштво и са њима извршио убиство и пљачкање то није истина и *тумач ме је рђаво и погрешно разумео (!!!)*. Кајем се што сам учинио, али сада, што би, не помаже више“.

Начелник среза лесковачког, оптужио је првоот. лесковачком суду овог Николу коме је 20 година, за то, што је, по подне, 24. маја, око 3—4 сата, на међи села Дрводеље и Кукуљевица, на путу, злоставио и тешко повредио Стојиљка Илића, ударајући га сикиром по глави, од којих је повреда Стојиљко и *умрло*. Његова кривица, доказана је *признањем*, а *саучесника нема*.

Оптужени је Никола глуво-нем, те о свима околностима, због тог свог недостатка, није могао да се испита, *али се ипак (!)* из

његовог казивања и саме радње могло утврдити, да је ово дело учинио смишљено, и да му је *намера била (!)* да Стојана остави на месту мртвог.

Овим својим радом оптужени Никола, створио је кривицу, која се казни по § 241 тач. 1. с обзиром на II од. § 242. и § 58 каз. зак., јер нема пуну 21 годину.

Оптужени Никола није до сада осуђиван; али је по уверењу дотичне општине вазда био *сумњив*, познат телесно за здравог а *душевно као сулудаџ!*

Суд је усвојио квалификацију дела и докасе изнете против оптуженог Николе, које је полиц. истражна власт изнела, у својој оптужби и решењем својим, ставио је Николу, под поротни суд, притвор и оков.

Државни тужилац, према поднесеном списку доказа у смислу чл. 15 зак. о пороти, тражио је да поротни суд оптуженог Николу огласи за крива, а државни суд да га осуди на заслужену казну по § 241. тач. 1. С погледом и на II. од. § 242. каз. закона и чл. 12 зак. о пороти.

Дан претреса 30. јула 1896 год. 1.) Државни и приватни тужеоци, тражили су да поротни суд огласи оптуженог за крива, а државни да га осуди на заслужену казну и плаћање трошкова; деци убијеног да плати издржање, погребне трошкове итд.

2.) *Оптужени Никола*, преко заклетог тумача, навео је, „да је он код полиц. власти *признао* да је он ово дело учинио, но данас код суда *то не признаје*, већ тврди да је ово дело учинило непознато лице, које је било *на коњу и наоружано (!)* с пушком, и да је са кундаком од пушке ударало и убило Стојиљка, па пошто му је однело паре, да је онда побегло. Лице које је то дело извршило, омалено је, са малом брадом а великим брковима(?) на себи је тај човек имао тесне чакшире са гајтанима, на ногама опанке, на себи је имао „леденик“ (куршуме) а на глави имао је *сламни шешир (!)*.

Бранилац оптуженог, тражио је да суд поротни огласи његовог клијента за невиног, а државни суд да га ослободи сваке казне, — јер нема доказа да је оптужени учинио ово убиство, пошто и сам оптужени *не признаје дело пред судом*; као најмеодавнији, за оцену кривице оптуженог.

„По свршеном претресу, поротни суд је узео у оцену изнете доказе како за, тако и *против* оптуженог, па је нашао:

1) Да овди према актима чињене истраге, увиђају полиц. власти и протоколу лекар. секције стоји дело *разбојништва*.

2) Да против оптуженог Николе, као учиниоца овог дела, стоји изнесено само *његово признање код полиц. власти*, исказано

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

преко тумача, пошто је оптужени *глуво-нем.* Али, како је оптужени то своје признање порекао, пред поротним судом, и преко тумача *разговорно (!) показао суду да је дело ово учинио човек, кога он по изгледу описује*, и како није код оптуженог нађена секира, са каквим траговима од извршеног дела, нити су се на телу нашли трагови од извршеног убиства, — то поротни суд узимајући у обзир, да је оптужени могао имати секиру, и због тога што је тада оправљао и ограђивао имање своје, *као и то да је као сулудац, махао сикиром на сведока Николу — дечка, у другој цели, а не да застане, не би ли ово дело извршио без његовог знања (јер сведок Никола — дечко тврдио је, да је оптужени Никола, махао сикиром на њега, кад је овај ишао путем, да стане).* — то поротни суд, према свом убеђењу основаном на извиђању ствари и по својој савести, изрекао је: *да оптужени Никола за ово дело није крив*“.

Државни суд, према оваквој одлуци поротног суда, приступив примени зак. прописа над оптуженим Николом, нашао је, да се на њега у овом случају има применити пропис § 241. крив. суд. пост., — па је за то и пресудио: да се оптужени Никола Стојановић — Неми, за ово дело ослободи *сваке казне као невин*.

Касац. суд у III. од. свом, састављеном из судија А. С. Јовановића, Ђ. Симића, Ст. Петковића, М. Ј. Марковића, С. В. Симића, разматрав по жалби држ. тужиоца акта кривице Николине заједно са пресудом лесков. првост. суда, којом је оптужени Никола ослобођен казне као *невин*, нашао је да је иста пресуда на закону *основана* па је својим решењем за снажну проглашава а жалбу одбацује — § 274. крив. суд. пост.

1.) Уверењем општ. суда и оптужбом исьедне полиц. власти, утврђено је било, да је оптужени Никола *душевно као сулудац*.

2.) Поротни суд у одлуци својој признао је да је оптужени Никола, као *сулудац* махао секиром.

3.) *Неоспорим је* факат, да је Никола *глуво-нем.*

Према свему овоме, ми мислимо, да је, оптуженог Николу требало послати на проматрање лекара психијатра, који би најправилније као стручњаци, оценили његово душевно — стање, па према томе и сам факат његовог *признања да је дело извршио*, па после да није.

Ну, правда је овим ипак задовољена, јер ју је и највиши суд одобрио.

Никола је 18. септембра 1897 год. пуштен у слободу, кући својој, и ако је здрав душевно он ће се поправити, јер је избега *можда* заслужену казну, а ако је *сулудац*, као што му село тврди, он ће опет чинити *разбојништва* и *убиства*, па прво *признати*, па после *одрицати*.

4.) Овим конкретним случајем, утврђено је и то: да *признање*, — које је *гловонеме* учинио пред полиц. влашћу, па доцније порекао *код суда на претресу*, — *не важи*, т. ј. да *порицање признања важи*.

Да ли је баш ово правилно? наше није да оценимо, већ износећи овај случај, чинимо своју дужност¹⁾.

Лесковац 1898. год.

М. Ст. Драгутиновић.

СУДСКЕ БЕЛЕШКЕ

1,

Председници судова мисле, да адвокати нису судски органи у тренутцима, кад се појављују у суду по извесним предметима било грађанске било кривичне природе.

Улога адвоката, са објективне стране посматрана, иста је, као и улога суда, јер је и њему циљ да се дође до праве истине, само су им дужности различне.

С тога је у основи погрешно оно поступање појединих председника према појединим адвокатима кад се ови појављују у суду ради судских послова.

Примера ради навешћемо да председници ни једним закон. прописом немају права да утичу на величину и дужину одбране, кад је она у оквиру објективности, као што то бива.

Оваквих случајева било је доста и ми овом приликом региструјући ту некоректност у исто време дижемо свој глас противу ње за сада овако.

2,

Суд општ. вар. Београда нема закон. ослонаца ни у грађ. суд. пост. (§. 23.), ни у зак. о таксама (тач. 96. 97. 97. а и 98.) на основу којег би правдао свој поступак у наплати таксе за забране код општ. судова по тарифи за првостепене судове.

¹⁾ Ми овај случај износимо и с тога, да се увиди, да су о гловонемости вештаци код појединих наших судова *жандарми*, и ако ми имамо школе за гловонеме и у њима стручне наставнике. — Уредн. „Бранича.“

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

Члан 25. правила о извршењу зак. о таксама у свом последњем ставу овако вели:

».... Према томе сем такса горе побројаних (а то су оне побројане у горњем параграфу и тачкама) општински судови неће наплаћивати никакву другу таксу.«

Јасно је, дакле да је овакав рад суда општине београдске противзакон и противан чак правилима којима је закон објашњен.

Желети је, да општина ову своју грешку исправи сама.

3.

Полиц. власти погрешно разуму §. 466. грађ. пост. Не стоји у њему да полиц. власт при попису мора узети у попис туђе ствари, и онда, кад се њихова својина доказују пуноважним доказима.

На пример кварт палил. у лицу писара г. Љ. Радосављевића није могао у једном конкретном случају узети у попис непокретно имање појављеног господара, који је одмах на лицу места при попису поднео доказ, тапију, да је то непокретно имање његово добро, јер се по §. 471. тач. 1. грађ. пост. туђе имање не може у попис узети, а тапија судом потврђена јесте потпун доказ о својини непокретности (в. решење од 13. VII. 1850 год. В.М. 1197. збор. V стр. 259. код §. 292. грађ. закона.)

Обраћамо пажњу надлежнима на правилно разумевање §. 466. који стоји у вези нарочито са § 461. грађ. суд. поступка.

4,

Пракса првостеп. судова: да наплаћују динар таксе за издавања наредба у грађ. парницама, нема законског ослонаца у закону о таксама; она је, дакле незаконна.

Ево доказа и разлога.

Које се таксе имају наплаћивати у грађанским парницама законодавац то предвиђа у таксеној тарифи закона о таксама под рубриком: »2. у грађанским парницама«, почев од тач. 208. па закључно до тач. 226. таксене тарифе.

И ко прочита ову рубрику која говори о таксама у грађ. парницама тај неће наћи ни у једној другој тачци да се говори о каквој такси за наредбе сем у тач. 208., али која тачка овако гласи:

»У грађанским споровима, који се код судова изви-
ђају, расправљају и суде плаћа се за хартију, *наредбе*¹⁾
и пресуде код првог суда:

а., у споровима до 400 дин. 10 дин.

б., у споровима од 400—1000 дин. 20 дин.

в., у споровима преко 1000 дин. на више..... 30 дин.«

Дакле, ова тачка, која једино прописује таксу за наредбе у грађанским споровима (парницама) врло јасно казује, да се та такса, такса за наредбе у грађанском спору, плаћа унапред у оних 10, 20 resp. 30 динара т. зв. папирне таксе по вредности спора.

Кад тако ствар стоји по закону, онда настаје питање: па по ком закон. пропису првостеп. судови врше ову незакону праксу и наплаћују ову таксу у 1 динар за наредбе? —

— Судићи по већини наредба које добијамо, одговарамо да у њима у опште и нема зак. ослонаца, него се суд наслања на целокупан закон о таксама оном општом и уобичајеном фразом: »по закону о таксама«, а колико таква фраза може имати правне важности то лепо казује §. 304. грађ. пост., који изриче начело, да судови своје одлуке морају доносити по закону именујући пропис законски.

У мањини, пак, наредба обично се овакве наредбе заснивају на основу тач. 171. таксене тарифе закона о таксама.

Међутим, ко прочита не само ову тачку него и рубрику под коју је она дошла — тај ће увидети, да она предвиђа таксу у ванпарничним делима, а не у грађ. споровима и да према томе нема никаквог ни смисла ни резона ту таксу примењивати у грађанским парницама.

Аналогији би још мање имало места, јер би њој имало места само тада кад у таксној тарифи, а у рубруци која говори о таксама у грађан. парницама, ова такса за наредбе у опште не би била предвиђена. Међутим, као што смо видели она је предвиђена код такса у грађан. споровима и у овом случају кад се повово наплаћује значи, да се такса за једне послове наплаћује двапут.

¹⁾ Курзив је наш.

Да се не би замерило адвокатима, што они допуштају да се кроз праксу провлаче овакве незаконитости имам да приметим, да то чине за то што:

1, ни један адвокат неће због једног динара немесно више наплаћене таксе, да одуговлачи парницу тиме, што ће тражити решење на које би се жалио министру финансија, и т. д. а

2., што ни један неће за љубав једног динара да плаћа 3 динара таксе за жалбу министру финансија.

Али то што неће да чине колеге у интересу посла, — то не смемо ми да пропунштамо, кад смо већ ставили себи у принцип ту дужност, да овим путем изнесемо сваку неправилност, сваку незаконитост државних власти и критички је пропратимо, како би користили општој ствари, а то је, да ту незаконитост угушимо одмах у свом почетку, како би се закон примењивао у границама воље законодавчеве.

Колико ће овај наш чланак послужити општој користи имаћемо прилике да видимо и да о овој ствари још једном проговоримо.

Октобар 1900.

Београд

Ђ. Карајовановић

адвокат

ЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД

Јовановић Алекса С. *Приноси за Историју Старог Српског Права (други део) Београд Нова Трговачка Штампарија) 1900. в. 8^о II. 156.*

Госп. Алекса С. Јовановић познат је већ у велико српским правницима по својим радовима, с којима се већ од седамдесетих година јавља у нашим стручним листовима. Нарочиту пажњу стручњака привукла је у своје време његова расправа *Задруга ио прописима нашег Грађанског Законика*, која је год. 1872 објављена у Гласнику Српског Ученог Друштва (стр. 220—274),¹⁾ и

¹⁾ У књ. XLIX Гласника Српског Ученог Друштва изишао је његов путописно-историски напис: *Пчиња, историјска црта из нове Српске Историје* у ком такође има овде-онде правно-историјске грађе, и на који свраћамо пажњу наших читалаца.

без обзира на коју се још за дуго времена ова наша уставова неће моћи изучавати. Пре неколико година г. Јовановић је прегао да прикупи у књиге своје радове растурено по листовима, те је тако 1896. изишло његово дело *Историски развитак Српске Задруге, са додатком: Приносици за Историју Старог Српског Права* (Београд Штампарија Св. Николића, в. 8°. IV. 188.) Од ових приносака штампани су 1896 године: Логотети у цркви и држави српској, Уредници листа и правила, Ред парничења и бесплатно суђење у старој српској држави, Сабор себара, Ко је од народа долазио на старе српске саборе? и Меропси, раја, кулчари. У књизи која је пред нама и која је недавно изишла продужење је ових привосака, те у њој пред собом имамо: *Доказна средства у старом српском казненом правосуђу* (1—50), *Метање анатеме или „правити клетов“* (51—69), *Отмица и добегавање женскиња* (70—85), *Заштита девојачке невиности и подмлатка* (86—95) *Мртва шиба по судској пресуди* (96—102), *Помама у судској оцени* (103—115) и *Аграрни односи под Турцима* (116—119). К свему овоме придат је на крају, „Листак“, у ком су: *Бели Мехмед кнез од Заплања* (123—138) и *Оштинске прилике* (139—156). Поједини од ових радова означени су у примедби као да су из саставка „Примери Старог Српског Правосуђа“, који нам у целини још није познат, али који ће ваљда такође угледати света.

Жалити је што писац није ове своје радове пропратио каквим предговором, у коме би нам казао: *који су од ових радова и где раније штампани*. Тиме би се учинила једна услуга и читаоцу, а нарочито приказивачу, који би онда могао чинити упоређења између раније објављених расправа и овог њиховог последњег дефинитивног облика, и који би уз то могао лако утврдити: колико је писац у овој књизи водио рачуна о расправама које су о овим предметима писане последњих година, ма како иначе да их је мало. Овако он то мора да истражује сам, а то увелико успорава његов рад, и онемогућава му, да одмах донесе дефинитивну стручну оцену. С тога се и ми морамо за сад још уздржати од ове; што нам међутим ни мало не смета, да нашим читаоцима најтоплије препоручимо ову књигу, у којој ће наћи много брижљиво прибране правно-историјске грађе и многи посредни упут за појимање правног духа нашега народа па и за његово разумевање закона. Постараћемо се међутим, да у што скоријем року донесемо исцрпну критику ових радова.

Миловановић Јов. С. хон. наставник трговин. права у држ. трг. академији, *Право Трговинско, за употребу ђака држ. трговинске школе, као и трговаца и правника*

у оштите, — Државно издање. Београд (државна штампарија) 1899. в. 16°. 596. — Цена 4 динара.

Књига под овим насловом изишла је, како на корицама стоји, још прошле године, али је нама до руке тек пре кратког времена. Њен писац је био судија виших судова и дуже време председник београдског трговачког суда, а од дужег времена предаје овај предмет у државној трговачкој академији, за чије је ученике на првом месту књига и написана. Као додатак књизи (стр. 322—596) штампани су домаћи позитивни закони, који стоје у непосредној вези с Трговинским Правом. Ми ћемо о њој додати стручан приказ у свесци за овом. За сад само свраћамо на њу пажњу наших читалаца.

Статистика Кривичног суђења у Краљевини Србији за период од 1891—1895 године (Са три картограма и седамнаест дијаграма). Београд (држ. штампарија) 1900 4°. CLX. 787.

Вредни и заслужни старешина Статистичког Одељења Министарства Народне Привреде и још непрестано једини статистичар у нас, Г. Богољуб Јовановић, износи у предговору овој књизи једном новом доказу неуморног му рада, ово: »О раду судова Краљевини Србији објављено је до сад врло мало података, и ако су такви подаци врло важно мерило моралности и образовања свакога народа. Ови подаци налазе се у извештајима Министарства Правде и у публикацијама статистичког одељења. То су поименце: (а) *Преглед радње по струци Министарства Правде од 20 јуна 1868 до 1 септембра 1870*; (б) *Извештај Министра Правде, поднесен Његовом Величанству Краљу о радњи надлештава под његовом уравом стојећих (!) за 1881 годину*; (в) *Извештај Министра Правде, о истој за 1883*; (г) *Статистика Кривичног и грађанског суђења у Краљевини Србији за 1887 годину* (штампани у XVII св. *Државнописа Србије*); (д) *Статистика кривичног суђења у Краљевини Србији за 1888, 1889 и 1890* (у књизи VI *Статистика Краљевине Србије*); (е) *Статистика грађанског суђења у Краљевини Србији за период од 1888 до 1893* (у књ. X. *Статистика Краљевине Србије*).« — О књизи која је пред нама вели нам сам Г. Јовановић отворено и искрено, како се од њега и могло ишчекивати: »При сређивању ових података Статистичко одељење Министарства Народне Привреде имало је на расположењу грађу у сваком погледу непотпуно (местимице, још и површину и нетачну. У нашим судовима не цени се довољно велика важност и потреба статистичких података, те се они и подносе овако површни и нетачни.« С тога је природно, да је централни

Статистички Одбор, дошав до уверења, „да на досадашњи начин прикупљана грађа *неће моћи никад дати употребљиву статистику кривичног суђења*“, донео закључак „да се од првостепених судова траже унапредак подаци за сваког оптуженог посебице по нарочитим пописним листаа“, које је за то прописао. По тим упуштвима се ради већ од почетка 1896 године. Али „при свем том, што је овај начин за првостепене судове много лакши од пређашњих табеларних прегледа, *неки судови пошунују и сад пописне листе површно, немарно, и без најмањег разумевања циља, којему имају послужити овакви подаци.*“ С г. Јовановићем се морамо жалити и ми, да је ово „одиста не само врло жалосна појава у јавној служби“, и додајемо, да је ваља најодлучније жигосати. И ми радо признајемо, да су наши првостепенени судови оптерећени разноврсним пословима [Колико им времена одузимају данас само укупна и свадбена удружења, ово ругло нашега друштва?!]; и то је истина, да се у судовима (бар у по неким) много ради. Али за то баш и јесте неопходно потребно, да се о свему томе раду имају неоспорно и несумњиво тачни подаци. — Сам начелник Статистичког одељења признаје међу тим и нарочито истиче на крају овог свог предговора, да се ни ова Статистика кривичног суђења још не може сматрати за потпуно употребљиву. Ово признање и ова исповест су тим жалоснији и тим већма за осуду, што ми данас већ по судовима имамо на раду готово искључиво стручно образоване посленике; који су на Великој Школи слушали предавања из Статистике и положили из ње испит. Ми с тога апелујемо на наше Министарство Правде, да оно предузме потребне мере, те да се по судовима статистички подаци тачно прибирају и даље шиљу.

Као и обично, тако је и у овој књизи г. Јовановић дао најпре увод, у коме је распоредио систематски прибављену грађу, сте нам редом излаже рад касационог, апелационог и првостепених судова, задржавајући се на судским притвореницима код ових последњих, па је онда прешао на казнене заводе. Таблице дају за тим преглед ове грађе истим редом, али посебно за сваку годину.

Ми ћемо се вратити доцније, да у нарочитој расправи уочимо на извесне резултате и закључке, који нам се из ових и овако прикупљених података намећу. За сад само свраћамо пажњу на њих свима мисленим људима у нашој земљи, нарочито судским службеницима. Претпостављамс, *разуме се*, да сви судови добијају или набављају ова издања.¹⁾

¹⁾ Ове године изишао је и *Статистички Годишњак Краљевине Србије, III, 1896—1897, Београд 1900.* 8°. XXIV, 734, а око половине прошле године

Péritch Jiv., Le traité de Berlin et la Qestion de la nationalité par rapport à la Principauté de Serbie, par, — (на по се из *Revue Générale de Droit International Public*) *Paris* (A. Pedone) 1900. 8. 36.

Наш вредни сарадник, г. проф. Перић излаже у овој својој исцрпној расправи држављанске односе у Србији према Берлинском уговору, нарочито с обзиром на становништво покрајина које је кнежевина овим уговором задобила. Да би међутим у томе излагању могао бити што јаснији, он је тај свој посао поделио у неколико одељака, те говори у првом о *политичком положају створеном Србији Берлинским Уговором* (1—13) бацајући овде поглед на важније догађаје овога столећа, у које је Србија била више или мање умешана, па тек онда прилази (13—36) расправи свога главног питања, чинећи умесно разлику између новог положаја у погледу на држављанство између хришћана и мухамеданаца.

Г. Перић је и овим, као и ранијим радовима о којима је било помена у нашем листу, допринео и са своје стране угледу нашег правног факултета у научном свету, што му се мора неоспорно уписати у заслугу. Нама је међутим жао, што му се у самом уводу поткрала једна омашка пера, јер Берлински Конгрес није „дао Аустријској Босну и Херцеговину“, кад се у члану XXV тога знаменитог уговора вели само толико, да ће ове покрајине *posseder et administrer* („Seront occupés et administrés“) суседна монархија.

Како је предмет који писац проучава у овој својој расправи од нарочитог интереса за наше правнике, то имамо повода очекивати да га он разради и за њихову употребу на нашем језику и то тим пре, што појмови о Особном Међународном Праву код нас још и данас представљају извесну *terra incognita*, нарочито за практичаре.

Péritch Jiv., De la nationalité Suivant la législation Serbe, par, — (на по се из *Journal du Droit International Privé*) *Paris* (Marchal 8 Billard) 1900. 8°. 37.

У овој расправи г. Перић излаже држављанство у Србији према нашим позитивним законима, нарочито с обзиром на Грађански Законик. Она има два одељка. У првом износи, како се српско држављанство задобија рођењем (1—14), у другоме (15—37) како се до њега долази другим путевима.

објављен је други део *Пописа становништва у Краљевини Србији 31 децембра 1895 године*, 4°. CLXXX и 495.

У истом Клинеовом часопису изишла је 1899 и кратка расправа д-ра Мил. Р. Веснића *О издавању злочинаца у Србији*.

Kleen Richard, Lois et usages de la neutralite d' apres le Droit International conventionnel et coutumier des Etats civilisés, par — Paris (Marescq ainé) 1898 и 1900, 8°. књ. I. XIX и 660, књ. II, IX и 758.

Писац овог дела је Шведац, некадашњи дипломата и члан Института за Међународно Право. Он је данас признат као најбољи познавалац питања о неутралности, и то како по његовој чисто научној тако и по практичној му страни. С тога се ово његово дело, које је неоспорно последња реч науке о овом предмету, само собом препоручује пажњи свих државника нарочито дипломата, а тако исто и вишим официрима по главним штабовима у свима просвећеним државама. У првој књизи се излажу *основни појмови* (73—202) и *дужности неутралних* (203—660), докле се друга књига бави правима неутралних (3—242) и *принудним средствима* (243—745). К томе је, одмах у првој књизи и у самом почетку (1—72) изложена у збијеним потезима историја неутралности. — Обе књиге стају скупа 25 дин. у злату.

Таубе (баронџ) Принципи мира и права еџ међународнихџ столкновенихџ среднихџ вџковџ, Харковџ 1899.

Учевни, доскорашњи, харковски професор, који је прошле године преведен у Петроград, а који је стручњацима познат по своме ранијем делу *Историја зарожденија савременнаго међународнаго права* (део први, Петроград 1894.) ставио је себи у задаћу да у овом свом новом делу проучи основе мира и права у међународним сукобима одн. ратовима у Средњем Веку. По приказу, који нам даје о овоме делу Вязигинџ у јунској свесци *Журнала Министерства Народнаго Просеџценія* (стр. 383—374) дело је ово написано у смеру да средњевековно порекло Међународног Права представи другаче него што је то учинио Наје у своме *Пореклу Међународног Права*, које је познато и нашим читаоцима, јер је 1895. изишао на српском преводу и с допунама нашег директора. — И поред недостатака, које у овом делу истиче руски критичар, оно је од велике важности како с гледишта правне тако и с гледишта опште историје, те с тога сматрамо за потребно да на њ свратимо пажњу читалаца *Бранича*.

Steinbach, Dr. E.. Die Moral als Schranke des Rechtserwerbs und der Rechtsausübung. Wien Manz. 1898. 107.

У Гринхутовом часопису *Archiv für das öffentliche und Privatrecht der Gegenwart* у св. III и IV год. 26 приказао је Д-р Рудолф Сигхут ово дело најприкладније, и ми видимо из тога приказа ове редове: „Штајнбах је у именованом спису особитим оштроумљем својим осветлио прастари, потпуно човечји, али за то ипак можда никад неиспуњиви захтев, да правни поредак треба да буде у складу са моралом. Кад бисмо се хтели ограничити на неколико панегоричких опазака, значило би то омаловажити значај Штајнбаха и његовог рада . . . . зато њега треба читати у целини, да корист потпуна буде“ . . . . Начело основно и главно, које писац истиче у делу, чији наслов исписасмо: „Све што је неправо јесте и неморално,“ заинтересоваће, надамо се, и наше правнике, те смо им за то и скренули пажњу на ово Штајнбахово дело.

Финансијски преглед, лист за финансијска знања и финансијску службу. (Орган Министарства Финансија) уредник С. Р. Кукић, секретар мин. финансија.

Ово је већ друга година како излази овај озбиљно уређивани стручни лист, који је за читаоце Бранича од великог значаја с тога, што доноси доста ваљаних радова из државних наука. Штета је само што не излази мало уредније, јер ево смо већ на почетку новембра, а последња издата свеска је за април, мај и јуни. У њој поред сталне исцрпне рубрике унутрашњег и спољашњег прегледа, наше финансијске праксе, страног финансијског законодавства, статистичких прилога, бележака, библиографије и службеног дела, имамо још и ове самосталне и преведене радове: А. А. Исајева, *Државни Кредит*; Жив. М. Перића, *О арвенственом праву наплате између државе и хипотекарних поверилаца*; Д-ра Ј. Грунцела, *Међународна трговинска политика*; Ав. Озерова, *Главнији правци у развоју система непосредне порезе*; Д-ра Ф. Хекела, *Буџет*; Л. П. Дибоа, *Општинске финансије*; Ан. Матасковића, *Тарифска подела оште немачке царинске тарифе*; М. Јелића, *Кратак преглед нашег државног консолидованог дуга*; Ц. К. Инорема, *Нацрт историје Политичке Економије*; Ј. Грунцела и проф. Филиповића, *Мисли о трговинским и царинским односима између Аустрије и Немачке* и од безименог писца, *Британска империјска федерација и енглески трговински интереси.*

Желети је, да се овај стручни лист распростре и изван службеног читалачког круга коме је намењен, а надати се да ће од сад бар излазити удесније, пошто му је опстанак потпуно обезбеђен, а као што се види не оскудева ни у сарадњи.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

»Mjesečnik«, орган правничког друштва у Загребу доноси у свескама од Априла до Августа ове године, — поред кратких реферата из суднице, поред различитих бележака из правне књижевности — и ове расправе: у априлској свесци: »Казнено процесуално право« од Д-ра Огорелице, приказ Д-ра Степана Посиловића; »Државно устројство, законодавни рад а напосе биљезништво у Јапану«, од Д-р Владимира Папаџава; »Је ли дозвољено ескомитеру, да на ескомитираној мјеници имену домицил?« од Д-ра Сибеншајна; и »Двије три к закону о земљишним заједницама«, од Д-ра Ладислава Полића, — у мајској свесци: Приказ Листовог дела »Задаци и метода знаности казног права«, »Државно устројство, законодавни рад, а напосе биљезништво, у Јапану« (наставак) Д-ра Владимира Папаџава; »Двије три к закону о земљишним заједницама« (наставак) од Д-ра Ладислава Полића. — У јунској свесци: »И опет о стручним изразима у законима«, од Д-ра В. Богишића; »К праву дистракције«, од Д-ра Мирка Кошутића; Има ли се прираст и отпад код изравних пореза пригодном ревизије изборних листина у обзир узети или не; односно која свота порезне главне књиге је меродавна за просуђивање цензуса у смислу §. 6. закона од 15. српца (јула) 1881. о изборном реду. — У јулској свесци: »И опет о стручним изразима у законима« од Богишића. (Овај реферат Г. Богишића саопштавамо читаоцима »Бранича« у овој свесци); »К праву дистракције«, од Д-ра Мирка Кошутића и наставак поменуте расправе Д-ра Јосипа Кохолача о порези. — У свесци за август: »Виши надзор над управом« од Д-ра Винка Кришковића; »Социјално питање у свјетлости философије« од Д-ра Матија Катковског; »Прослава 500-годишњице свеучилишта краковског« од Д-ра Ј. Спевеца; »Осми конгрес опште међународне криминалистичке удруге« од Д-ра Ј. Шиловића; — У свесци за септембар: »Увјети за обстанак малообрта« од Д-ра Степана Посиловића; »О накнади штете код повреде постојеће обвезе« од Д-ра Мирка Кошутића; »Осми конгрес обће међународне криминалистичке удруге« од Д-ра Ј. Шиловића; »Народност као правни појам« од Д-ра М. Новака; и »Који је текет опћега грађанског законика аутентичан за Хрватски?« од Д-ра Фр. Ј. Спевеца. — У опште се може рећи, да овај стручни лист непрекидно напредује, нарочито од кад му је на челу данашњи његов уредник, г. проф. Шиловић.

»Vjesnik kr. zemaljskoga statističkoga ureda u Zagrebu«,

Књига II. Девет је година протекло од времена када је изашла на свет прва књига овог весника. Различити узроци и неприлике

омеле су излагање овог стручног листа одмах по појави прве књиге. Сад су, у неколико, те сметње отклоњене и већ се ова књига одликује богатом садржином. Довољно је да напоменемо ове чланке: Зоричићеве расправе „Статистика осјегуравања г. г. 1895—1897“, и „Пораст житељства последије године 1890.“; за тим Бобинчева расправа „Вјенчања, пород и помор у краљевинама Хрватској и Славонији у год. 1897. и 1898. по народностима“, — које по обради својој долази у први ред а одмах за овима дошле би расправе: Зоричићева: „Господарства у краљевинах Хрватској и Славонији 31. просинка 1896. по обсегу њихову“; Сињаров „Марвински сајмови г. 1898“; и Балашков „Развитак културе пшенице озиме и кукурузи од год. 1886—1898“.

Није нам могуће да исписујемо тежње појединих расправа, чије наслове истакосмо, али што смо у положају, саопштићемо, да је статистичка радња добила и са овим почецима врло много, те се и нашим испитачима ове науке може с похвалом препоручити, а има занимљивога и за све наше правнике.

УДРУЖЕЊЕ ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА У СРБИЈИ

I. Састанак, држан на дан 15. априла, 1900. — Досадашњи председник Удружења г. Милан Марковић доставља, да су на збору годишњем држаном 10. априла ове год. изабрани у одбор удружења ова лица као чланови: г. г. Јован Авакумовић, Никола Николић, Никола Капетановић, Милан Миловановић, Д. Алкалај, Марко Трифковић, Павле Маринковић, Бранимир Рајић, и М. Марковић, а као заменици: г. г. Коста Томић, Тока Карајовановић, Д-г Ђ. Цеваирић, Боривоје Орешковић и Чеда Костић и да их је за то позвао на састанак ради конституисања. Додаје још да је г. Јован Авакумовић, поднео оставку.

II. Састанак, држан на дан 17. априла 1900. — Услед оставке г. Авакумовића, одлучено је: да се за члана одбора на место њега узме г. Коста Томић, као најстарији заменик. Затим се управни одбор конституисао; изабрани су: за председника г. Милан Ст. Марковић, за потпредседника г. Никола Николић, за деловођу г. Д-г Давид Алкалај и за благајника г. Марко Трифковић, који су се избора примили.

III. Састанак, држан на дан 20. априла 1900. — I. Одлучено је: да се замоли за аудијенцију, да се Њиховим Величанствима

Краљу Александру и Краљу Милану заблагодари на високој пажњи и прилогу, што су изволели послати приликом држане друштвене забаве и изабрани су да иду у аудијенцију: председник, потпредседник, деловођа, благајник и г. Д-г Џеваировић. — II. Одлучено је: да се досадашњи благајник г. Димитрије Тадић написмено извести о избору новог благајника, као и о томе, да је збор изабрао за прегледаче рачуна г. г. Чеду Костића и Боривоја Орешковића и да се умоли, да овима поднесе склопљене рачуне на преглед, а за тим да касу са рачунима преда новом благајнику г. Трифковићу. Односно друштвених срећака, које још нису распродате овлашћује се председник, деловођа и г. Д-г Џеваировић, да они донесу предлог о начину да се лутрија изведе. — III. Одлучено је: да се чланови Удружења умоле да на случај какве диференције између самих колега, прво обрате одбору удружења ради измирења, па ако одбор у томе не успе, да се тек онда обрате суду. — IV. Одлучено је: да се умоле повереници друштвени да и даље врше своју дужност, а место оних који су дали оставку, изабраће се нови.

IV. Састанак, држан на дан 27. априла 1900. — I. Прима се к знању извештај г. председника о аудијенцији код Н. В. Краља. — II.¹⁾ Усваја се текст писма за председника првостепеног суда за варош Београд, као протест на објаву председникову, да ће кажњавати адвокате, на случај, кад се акта писана у адвокатској канцеларији предаду суду без довољне таксе. — III. Изабран је редакциони одбор из ових лица: г. г. Никола Капетановић, Ђока Карајовановић, Д-г Д. Џеваировић, Влада Бошковић и Павле Маринковић.

V. Састанак, држан на дан 19. маја 1900. — Решено: I. да се објави у „Браничу,“ да ће се дан вучења згодитака одредити доцније, када се прикупи новац од продатих срећака. — II. Ставља се г. благајнику у дужност, — да живље настане оно прикупљање претплате. Управа да преко дневних листова позове дужнике, да друштвеном благајнику г. М. Трифковићу положи дужну претплату са I полгође ове године. — III. Овлашћује се г. председник да позове г. М. Милићевића олд. адв. да у року од 3 дана положи удружењу новац, који је он неовлашћено узео од господе Васе Симића и Н. Нинића, на име претплате за „Бранич.“ Ако г. Милићевић не поступи по захтеву, тужити га кривично. — IV. Да се набаве сви страни закони о адвокатима.

VI. Састанак, држан на дан 8. јула 1900. год. — Примљена је к знању представка г. председника.

¹ Тај протест доносимо у овом броју.

I.) Да му је г. Капетановић изјавио, да не може изградити жалбу против решења председ. вар. суда због објаве на зиду о таксама, и да је зато он ту жалбу написао и на време предао.

II.) Позвати поверенике, где су адвокати повереници, да јаве, који су адвокати кажњени и за које треба тражити помиловање по одлуци годишњег скупа.

III.) У комисију за израду пројекта закона о адвокатима, поред одбора да уђу:

1.) Адвокати: Ј. Авакумовић, Веља Тодоровић, М. Мостић, и А. Новаковић;

2.) Професори: Ж. Перић, Гргур Миловановић, Свет. Стајнојевић;

3.) Судије: д-р Мијушковић, Живко Милосављевић, и Н. Нинић; и

4.) Свет. Левковић и Мих. Стевановић пензионери.

VII. Састанак, држан на Видов дан 1900 год. — Примњена к знању представка г. Костића као члана одбора за преглед рачуна благајника г. Д. Тадића, да ће он с г. Орешковићем идућој седници поднети извештај о стању благајнице, како оне којом је г. Тадић руковао, тако и оне, којом је руковао заменик г. Тадића г. Жив. Симић.

II.

Решено: да само г. Трифковић издаје признанице, као и новац, а тако исто да он само за Удружење прима новац. Даље је решено, да одмах г. Марковић председник преда рачуне г. Трифковићу благајнику, и да то изађе у новинама, како би се публика управљала, т. ј. да је Трифковић примчи благајничку дужност.

III.

Решено је: позвати г. Алкалаја да се према одлуци скупштинској оправда за учињена до сад три изостанка.

IV.

Пошто је г. Коста Томић престао бити адвокат, то му је престало право на чланство у управном одбору, па је одлучено да се г. Карајовановић као први по избору члан заменик утврди у дужности сталног члана управног одбора.

V.

Решено; да се у идућој свесци 7 и 8 „Бранича“ код пројекта закона о судијама под звездом стави примедба: управни

и редакциони одбор као и уредништво, не мисли да ће овакав пројект попунити ону потребу, којом се иде за модернијом реорганизацијом модерног судства.

VI.

Одлучено је: да се отвори у „Браничу“ рубрика, у којој ће се бележити поједини случајеви из адвокатске праксе о очигледним неправилностима при суђењу.

VIII. Састанак, држан на дан 10. августа 1900 год.

I.

Рачунопрегледачи изабрати од стране скупштине за преглед рачуна прошле управе о руковању с имовином Удружења извештавају Управу, да рачуне нису могли прегледати ни до данас е тога, што бивши ллагајник г. Жив. Симић није склопио рачун ни до данас, и ако су га више пута позивали да то учини, наводећи за разлог до пре одмора судског врућину, а после одмора да нема времена да то учини и да му је писар на путу.

Рачуни г. Тадића, претходника г. Симића у благајничкој дужности, прегледали су али стање благајне и уредност истих нису могли констатовати пре, док им и г. Симић рачуне не положи. Моле управу, да од г. Симића рачуне прибави, пошто они то нису могли лепим начином учинити, те да би могли извршити преглед и једних и других рачуна.

Председник саопштава да је и он говорио са г. Симићем о овој ствари, и да му је овај обећао да ће склопити рачуне до 15. ов. мес.; настаће да г. Симић у што краћем року, то и учини. Примљено је к знању.

II.

Услед тога што је већина чланова управе чинила замерке председнику у погледу његовог рада: што је без знања управе узео на себе улогу благајника, — председник је дао оставку на председништво, која му је и уважена.

III.

Приступљено је избору председника и већином гласова изабрат је за председника досадашњи потпредседник г. *Никола Николић*. Како је избором г. Николића упражњено место потпредседника, то је одмах приступљено избору његовом и већином гласова изабрат је г. *Милан Миловановић*.

IX. Састанак, држан 12 августа ове год.

I.

По прочитању писма г. Жив. М. Симића, пређ. благајника Удружења, у којем вели да не може поднети рачуне до 15. септембра ове год. *одлучено је*: да му се од стране управног одбора напише писмо да рачуне поднесе одређеним рачунопрегледачима неизоставно до 16 овог месеца закључно. У писму му напоменути, да интереси удружења захтевају да се овом захтеву одазове без икаквих других обзира, а ставити му до знања, да ће се у случају његовог неодзива овој молби, овај случај доставити надлежној власти, која ће га принудити да рачуне положи.

II.

По прочитању писма г. Дим. Тадића, оvd. адвоката, којим шаље извесна документа за објашњење рачуна, док је био благајник Удружења, *одлучено је*: Пошто су г. г. рачунопрегледачи изјавили да су рачуне г. Тадића прегледали, то за идућу седницу да поднесу извештај о стању благајне, док је њоме руковао г. Тадић. На исту седницу позвати и г. Тадића, да лично објасни извесне позиције у билансу.

III.

Отворила се дебата о изменама у закону о јавним правозаступницима, па је тим поводом *одлучено*: да г. председник лично запита г. Министра правде и од њега се извести, да ли жели подносити Народној Скупштини на вотирање закон о јав. правозаступницима, па према томе, да ли то учинити у споразуму с Удружењем, које му може ставити на расположење разрађен пројекат, из кога г. министар може узети или поједина начелна питања, или узети цео пројекат као свој.

IV.

Да би се орган удружења „Бранич“ могао уређивати према статутима уз припомоћ редакционог одбора, *одлучено је*: да се г.г. чланови редакционог одбора позову заједно с уредником ради споразума о даљем уређивању листа. Ту одлуку да изврши председништво, које ће из записника видети личности из редакционог одбора.

V.

Одлучено је: да се лист „Бранич“ пренесе у државну штампарију ради штампања.

Х. Састанак, држан на дан 17. августа 1900. год.

I.

Прочитан је и примљен без примедбе протокол прошлог састанка.

II.

1.) У присуству г. Дим. Тадића, пређ. благајника овога Удружења, који је одбору поднео документе издавања заједно с билансом, прегледани су рачуни и примљени к знању, с тим, да г. г. рачунопрегледачи поднесу извештај управном одбору о правилности издатака и рачуна, док прегледају рачуне о стању благајне, док су њоме управљали г. г. Жив. Симић и М. Марковић.

2. Г. председник саопштава, да ће г. Симић поднети рачуне кроз три, четири дана, што је примљено к знању.

3.) Одлучено је за тим, да се г. Марковић позове, да на идућој седници поднесе рачуне благајничке.

III.

Дебатовано је о пројекту закона о јавним правозаступницима, па је одлучено, да се на идућој седници утврди начелан рад у овом питању.

XI. Састанак, држан на дан 23. августа 1900. год.

I.

Прочитан записник прошлог састанка и примљен без измене.

II.

Дискутовано о пројекту закона о правозаступницима и одлучено: да се сазове једна нарочита седница, у којој да се детаљно дебатује о пројекту.

III.

Г. председник саопштава да је писао г. министру просвете и црквених послова и молио га, да одобри да се штампа орган удружења „Бранич“ у државној штампарији са почеком од пет месеци; о резултату известиће одбор. Примљено је к знању.

IV.

Услед представке уредника „Бранича:“ да је последњи број „Бранича“ сложен за месец април, и да је он мишљења да се остали бројеви за мај, јуни, јули и август издаду у једну свеску од 20 табака, решено је: Ако од 7—8 броја, који су сложени

слог није још растурен, онда да се ова два броја штампају у једну свеску, а за све протекле месеце до септембра да се штампа једна свеска, с тим да ова свеска има најмање 10 табака па од септембра да изиђу свеске уредно. Но ако је слог поменутих бројева већ растурен, онда да се заостали бројеви до септембра штампају у 2 свеске од по 10 табака.

V.

Поводом предлога г. председника: да би у интересу Удружења било, када би се узео један благајник под платом, који би у исто време био администратор, коректор и експедитор листа, одлучено је:

Да се овај предлог у начелу усвоји и овлашћује се г. председник да тражи погодно лице за тај посао и да га достави одбору ради ангажмана и одређивања плате.

VI.

Дебатовано је о делокругу редакционог одбора и одлучено је: да уредник буде у трајној вези са редакцијоним одбором и да у споразуму с њиме одлучује, који ће се чланци за књижевни део штампати у листу.

VII.

Г. Марковић пристаје да буде уредник листа бесплатно. Примљено је к знању.

VIII.

Одлучио је: да се г. Жив. Симић поново као последњи пут позове да у најкраћем року поднесе рачуне благајне.

Тако исто г. Марковић да се позове, да за идући састанак спреми рачуне, који се код њега налазе.

XII. Састанак, држан на дан 26. августа 1900. год.

I.

1. Председник доставља, да је у смислу раније одлуке писао г. Живојину Симићу, који се налази у врањској бањи да положи што пре, но још није добио одговор.

Прима се к знању.

2. Тако исто позвао је г. Марковића, да према његовом обећању донесе рачуне на данашњој седници, но да је г. Марковић одговорио, да због хитнијих послова не може спремити рачун пре понедељника, као и да не може доћи на данашњи састанак, Одлучено да се причека до понедељника.

3. Председник саопштава да води преговоре с неколиким личностима, који би се могли узети за коректора, експедитора и помоћника благајника.

XIII. Састанак, држан на дан 30 августâ 1900. год.

I.

Пошто г. М. Марковић није поднео рачуне на данашњој седници и није дошао, то је решено: да се седница одложи за петак и да се последњи пут позове г. Марковић и том приликом решити у опште о рачунима г. Марковића и Симића. На исту седницу позвати и чича Срећка послужитеља, управо заказато му је да поднесе рачуне, по којима је он што год примао и издавао за друштво.

XIV. Састанак, држан на дан 2. септембра, ове год.

I. Председник доставља да је г. министар просвете и црквених послова одобрио да се друштвени лист „Бранич“ може штампати у државној штампарији с почеком од 5 месеца.

Прима се са великом захвалношћу к знању.

II. Председник јавља, да се с г. Св. Николићем штампаром споразумео о броју „Бранича.“ који је већ у слогу био и да је г. Николић пристао, да овај број отштампа под условом, да му се одмах плати 100 дин. у готову, а ресто доцније.

Пристало се једногласно на то, и г. председник да учини што је потребно.

III. Извешће г. Председника о одговору г. Жив. Симића бив. благајника, у коме јавља, да није у стању из В. бање положити рачуне, но да ће по његовом повратку то учинити, и да се не боји претња, да ће се противу њега учинити употреба интервенције позване власти.

IV. Председник позива М. Марковића да поднесе рачуне, а г. Марковић одговара, да неће да преда одбору већ да ће предати благајнику или двојници од чланова одбора. Код њега самог.

Карајовановић износи предлог, да се М. Марковић, који је тражио, да му се продужи рок за полагање рачуна, не чека, већ да одбор предузме мере за изналажење правог стања.

Г. Алкалај предлаже, пошто је г. Марковић рачуне већ скоро склопио, да му се одобри почек од два дана; с тим, да се два члана одбора састану с њим, те да им он преда рачуне.

Г. Костић усвојивши предлог г. Карајовановића предлаже да се односно тих два предлога приступи гласању, при чему је усвојен предлог г. Карајовановића са 6 против 2 гласа.

Одлучено је да одбор предузме мере ради изналажења правог стања и да се не чека на предају рачуна од стране г. Марковића.

V. Изнет је предлог г. Карајовановића о промени уредника због тога, што не налази, да је г. Марковић показао воље потребне за постојање и развитак листа.

Г.г. Чета Костић и Орешковић придружише се предлогу г. Карајовановића и стављен је предлог г. Карајовановића на гласање.

Пре но што је приступљено гласању г. Марковић изјавио је да престаје бити уредник „Бранича“.

VI. За овим је приступљено бирању уредника „Бранича“, па је изабран г. Ник. Капетановић.

XV. Састанак, држан на дан 13. септембра 1900. год.

I. председник саопштава, да је честитао Њ. В. Краљици Драгињи рођен дан 11. септембра ове год. у име Удружења и да је добио од Њ. В. Краљице одговор којим се захваљује Удружењу на поздраву. Примљено к знању.

II. Решено: да се од г. Марковића одузму рукописи, послати за редакцију „Бранича.“ Ово учинити путем писма, које ће му упутити председник и оставити му најкраћи рок, да поднесе рачуне.

За овим свима сарадницима писмо упутити и умолити их за сарадњу, и то: г. г. Аци С. Јовановићу, Арону Нинчићу, д-ру М. Р. Веснићу, д-ру М. Миловановићу, д-ру В. Вељковићу, Слободану Јовановићу, Спаси Радојчићу, Живојину Перићу, Јовану Миловановићу, Милошу Станојевићу, д-ру Д. Мијушковићу, Таси Миленковићу, д-ру Чеди Митровићу, Светозару Јањићу, Ђ. Б. Несторовићу, Стеви Максимовићу, Мих. Полићевићу, д-ру Алекси Митровићу, Јовану Авакумовићу, Мих. Стојадиновићу, д-ру В. Болшићу, д-ру Огорелици, Свет. Станојевићу, Аци Борисављевићу, Милићу Радовановићу.

XVI. Састанак, држан на дан 25. септембра 1900 год.

1. Прочитан је и примљен записник прошлог састанка и примљен к знању.

2. Пословођа Удружења г. Алкалај моли одбор, да му уваже оставку на звање пословође, пошто ту дужност не може да врши због великих својих послова и честог путовања.

Одбор му уважава оставку на звање пословође, с тим да му се изда захвалност на досадашњем раду и да ова захвалност уђе у записник.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

3. Решено је: да се г. Жив. Симићу, пређ. благајнику Удружења, упути писмо, да од сада не прима аманете упућене на Удружење; да примљени аманет не уноси у рачуне, које као благајник има да положи, већ да га преда садашњем благајнику Удружења. Позвати га, да на првој седници поднесе рачуне.

4. За овим је утврђен ред чланова управног одбора, па су на место редовних чланова г.г. Авакумовића и Маринковића ушли по избору заменици Карајовановић и Костић, а као заменици остали су г.г. Орешковић и д-р Џеваировић.

5. По овоме је изабран за пословођу овога Удружења г. Чета А. Костић.

6. Одлучено је: да се за главног сарадника листа „Бранича“ узме г. д-р Миленко Р. Веснић, пређ. проф. Вел. Школе, с платом од 120 дин. месечно, о чему га известити.

7. Г. Председник извештава, да је г. Капетановић поднео оставку на уредништво „Бранича“, па је решено да му се оставка уважи, пошто је доиста заузет личним пословима.

8. По овоме је за уредника изабран г. М. Трифковић, досадашњи благајник, а за благајника удружења г. Карајовановић.

XVII. састанак, држан на дан 27. септембра 1900 год.

1. Прочитан је и примљен записник прошлог састанка.

2. Г. Веснић прима се главног уредништва под решеним погодбама.

3. Одлучено је да се г. Драгомир Јанковић, правник, узме за коректора „Бранича“ с платом 50 дин. месечно, која ће му се рачунати од 1. октобра ове године, с тим, да поред ове дужности коректора врши и дужност експедитора „Бранича“ и помоћника благајника удружења.

Одлучено је, да се г. Јанковићу изда до краја године још 50 дин. као награда за коректуру и експедицију до сад неиздатих свезака „Бранича.“

4. За овим је поводом тим, што су биле промене у члановима редакционог одбора, изабран нов редакциони одбор из ових лица: г.г. Никола Капетановић, Милан Ст. Марковић, Милан Миловановић, д-р Давид Алкалај и уредник Марко Трифковић.

ПРОМЕНЕ У СУДСКОЈ СТРУЦИ

Указом од 6. маја ове год. постављени су: за рачуновођу друге класе горњо-милановачког првостепеног суда г. Владимир

Милутиновић, рачуновођа исте класе врањског првостепеног суда, по молби; — за писара друге класе и вршиоца дужности рачуновође врањског првостепеног суда г. Сцира Крстић, писар исте класе и вршилац дужности рачуновође лозничког првостепеног суда, по молби; — за писара друге класе и вршиоца дужности рачуновође лозничког првостепеног суда г. Радивоје Ракоњац, практикант Главне Контроле; — за писара прве класе ваљевског првостепеног суда г. Љубомир Поповић, писар исте класе зајечарског првостепеног суда, по молби; — за писара прве класе ужичког првостепеног суда г. Милан Марковић, писар друге класе беогр. окр. суда; — за писара друге класе беогр. окр. суда г. Ђорђе Ил. Савић, писар исте класе нишког првостепеног суда, по молби; — за писара треће класе горњо-милановачког првостепеног суда г. Сотир Јовановић, писар исте класе пожаревачког првостепеног суда, по молби; — за писара треће класе лозничког првостепеног суда г. Радомир Т. Филиповић, писар исте класе ваљевског првостепеног суда, по молби; — за писара треће класе пожаревачког првостепеног суда г. Чедомиљ К. Јанковић, свршени правник, практикант смедеревског првостепеног суда; и за писара треће класе зајечарског првостепеног суда г. Светозар Р. Московљевић, свршени правник, практикант првостепеног београд. трговачког суда.

Указом од 13. маја ове год. постављен је за писара прве класе пожаревачког првостепеног суда г. Милан Н. Марковић, писар исте класе ужичког првостепеног суда, по молби.

Указом од 20. маја ове год. постављени су: за судију шабачког првостепеног суда г. Сциридон И. Поповић, судија лозничког првостепеног суда; а за судију лозничког првостепеног суда г. Драгић Р. Павловић, судија шабачког првостепеног суда, — обојица по потреби службе; и за писара прве класе ужичког првостепеног суда г. Божидар Катанић, писар друге класе крагујевачког првостепеног суда.

Указом од 17. јуна ове год. постављени су: за писара прве класе првостепеног суда за варош Београд г. Милан Н. Марковић, писар исте класе пожаревачког првостепеног суда, а за писара треће класе пожаревачког првостепеног суда г. Чедомиљ Стојановић, писар исте класе ђупријског првостепеног суда, — обојица по молби;

Указом од 27. истог месеца г. Димитрије В. Божић, председник шабачког првостепеног суда, на основу §. 70. закона о чиновницима грађанског реда, стављен је у стање покоја с пензијом која му припада по годинама службе; а

постављени су за судију Апелационог суда г. Иван В. Ивковић, председник првостепеног београд. трговачког суда, по потреби службе; — за секретара прве класе Апелационог суда г. Сава М. Шапчанин, секретар четврте класе Касационог суда; — за председника шабачког првостепеног суда г. Коста Љ. Тодоровић, судија Апелационог суда, по потреби службе; — за председника првостепеног београдског трговачког суда Живадин Ј. Живадиновић, секретар прве класе Апелационог суда; — за секретара четврте класе Касационог суда г. Петар Ј. Одавић, судија лозничког првостепеног суда, по молби; — за судију смедеревског првостепеног суда г. Тодор Петковић, референт прве класе за црквене послове Министарства просвете и црквених послова, са платом од 4.000 динара годишње, по потреби службе; — за судију пожаревачког првостепеног суда г. Милета Н. Бељакловић, судија смедеревског првостепеног суда, по потреби службе; и за судију лозничког првостепеног суда г. Медо Ј. Баја судија пожаревачког првостепеног суда, по потреби службе.

Указом од 6. јула постављени су: за писара прве класе крагујевачког првостепеног суда г. Божидар П. Катанић писар исте класе ужичког првостепеног суда; — за писара прве класе ужичког првостепеног суда г. Живојин Тоцаловић, писар друге класе горњо-милановачког првостепеног суда: — за писара друге класе ужичког првостепеног суда г. Драгомир Вуковић, писар треће класе истог суда; — за писара друге класе горњо-милановачког првостепеног суда г. г. Петар А. Кочић, писар треће класе врањског првостепеног суда, и Милош Константиновић писар треће класе алексиначког првостепеног суда, и за писара треће класе крушевачког првостепеног суда г. Прока П. Димитријевић, писар исте класе горњо-милановачког првостепеног суда, по молби.

Указом од 13. истог месеца постављен је за судију Касационог суда г. Димитрије Ђ. Миловановић, судија Касационог суда у пензији; и за судију пожаревачког првостепеног суда г. Љубисав Пантић, референт друге класе за црквене послове министарства просвете и црквених послова, по потреби службе.

Указом од 14. истог месеца постављени су: за судију нишког првостепеног суда г. Димитрије Боди, судија крушевачког првостепеног суда, по молби; — за судију крушевачког првостепеног суда г. Тодор Спасојевић, судија нишког првостепеног суда, по потреби службе; и за судију чачанског првостепеног суда г. Михаило Тадић, судија нишког првостепеног суда, по потреби службе.

Указом од 21. јула стављени су у стање покоја с пензијом која им припада по годинама службе: г.г. Велько Рајковић, председник крагујевачког првостепеног суда Илија И. Машић, председник зајечарског првостепеног суда, и Тома А. Бурић, судија крагујевачког првостепеног суда.

Указом од 22. истог месеца постављени су:

у Касационом суду: за судију г. Димитрије Ј. Стојковић, судија Апелационог суда, и за секретара треће класе г. Сава М. Шапчанин, секретар прве класе Апелационог суда по потреби службе;

у Апелационом суду: за судију г. Марко К. Борђевић, председник беогр. окр. суда; за секретара I класе г. Михаило Ђ. Миловановић, секретар II класе истог суда; и за секретара II класе г. Петар Одавић, секретар IV класе Касационог суда, — сви по потреби службе;

у шабачком првостепеном суду: за председника г. Михаило Стевановић, председник првостепеног суда у пензији, и за судију г. Драгутин М. Дединац, судија у пензији;

у зајечарском првостепеном суду: за председника г. Лука С. Вукомановић, председник суда у пензији, и за писара III класе г. Драгутин М. Пантелић, писар исте класе лозничког првостепеног суда, по молби;

у београд. окр. суду: за председника г. Коста Љ. Тодоровић, председник шабачког првостепеног суда, по потреби службе;

у крагујевачком првостепеном суду: за председника г. Драгутин Вукићевић, председник ваљевског првостепеног суда, и за судију г. Андрија Филиповић, судија горњо-милановачког првостепеног суда, — обојица по молби;

у ваљевском првостепеном суду: за председника г. Јован Ж. Јовановић, председник прокупачког првостепеног суда, по молби;

у прокупачком првостепеном суду: за председника г. Љубомир Обрадовић, судија првостепеног суда за варош Београд, и за судију г. Михаило Поркић, судија пожаревачког првостепеног суда, по потреби службе;

у првостепеном суду за варош Београд: за судију г. Никола М. Триезић, судија крушевачког првостепеног суда, по молби;

у ужичком првостепеном суду: за судију г. д-р Коста Петковић, судија у пензији;

у јагодинском првостепеном суду: за судију г. Љубисав Пантић, судија пожаревачког првостепеног суда, по молби;

у пожаревачком првостепеном суду: за судије г.г. Медо Ј. Ђаја, судија лозничког и Велимир Х Поповић, судија прокупачког првостепеног суда, — обојица по молби;

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

у горњо-милановачком првостепеном суду: за судију г. Божидар Петровић, судија уживчког првостепеног суда, по молби;

у лозничком првостепеном суду: за судију г. Живојин М. Поповић, судија шабачког првостепеног суда, по потреби службе, и за писара III класе г. Светозар Р. Московљевић, писар исте класе зајечарског првостепеног суда, по молби; и

у крушевачком првостепеном суду: за судију Ђорђе Јане, судија у оставци.

Указом од 23. истог месеца постављени су: за судију беогр. окр. суда г. Никола М. Триезић, судија прв. суда за варош Београд; а за судију прв. суда ва варош Београд г. Војислав Т. Цинцар-Јанковић, судија београд. окр. суда, — обојица по потреби службе;

у широтском првостепеном суду: за секретара I класе г. Богољуб Ст. Павловић, секретар II класе истог суда, и за писара II класе г. Радивоје Тодоровић, писар III класе прв. београд. трговачког суда;

у лозничком првостепеном суду: за секретара I класе г. Селимир Панић, секретар II класе истог суда;

у првостепеном суду за варош Београд: за писара I класе г. Живко Ж. Илић, ванредни писар I класе начелства окр. рудничког и вршилац дужности писара среза љубићског; и за писаре II класе: г. г. Стеван Вагнер, писар III класе прв. београд. трг. суда, и Димитрије Рошу, писар III класе истог суда;

у књажевачком првостепеном суду: за писара I класе г. Алекса И. Рајковић, писар друге класе истог суда; и за писара друге класе г. Јанићије Вељковић, писар III класе истог суда;

у првостепеном београдском трговачком суду: за писара II класе г. Михаило Цветановић, писар исте класе првостепеног суда за варош Београд, по потреби службе, и за писаре II класе г.г. Фридрих Поас, ванредни писар II класе и вршилац дужности архивара и протоколисте Апелационог суда, по потреби службе, и Драгутин М. Бабић, писар треће класе истог суда;

у шабачком првостепеном суду: за писара II класе г. Хајим Давичо, писар треће класе истог суда;

у крушевачком првостепеном суду: за писара II класе г. Богдан Ив. Јакшић, писар треће класе истог суда;

у нишком првостепеном суду: за писара II класе г. Драгомир Ј. Николић, писар треће класе првостепеног суда за варош Београд, и за писара III класе г. Владимир Т. Милозановић, свршени правник, практикант Управе Фондова;

у горњо-милановачком првостепеном суду: за писара II класе г. Бранислав Лугумерски, писар треће класе истог суда;

у *Ћуријском првостепеном суду*: за *писара II класе г. Владислав Стојиљковић*, писар треће класе истог суда; и за *писара III класе г. Михаило М. Радивојевић*, писар исте класе неготинског првостепеног суда, по молби;

у *чачанском првостепеном суду*: за *писаре II класе г.г. Божидар Бурић и Михаило Д. Петковић*, писари III класе истог суда;

у *алексиначком првостепеном суду*: за *писара II класе г. Владислав Вујовић*, писар III класе београд. окр. суда;

у *Апелационом суду*: за *ванредног писара II класе и вршиоца дужности архивара и протоколисте истог суда г. Драгољуб Стевановић*, практикант истог суда;

у *београд. окр. суду*: за *писара III класе Михаило М. Марковић*, писар исте класе нишког првостепеног суда, по молби;

у *неготинском првостепеном суду*: за *писара III класе г. Милан Ј. Николић*, писар исте класе лесковачког првостепеног суда, по молби;

у *лесковачком првостепеном суду*: за *писара III класе г. Видан А. Пандуровић*, бивши судски писар; и

у *врањском првостепеном суду*: за *писара III класе г. Јован Перуничкић*, бивши судски писар.

Указом од 3. августа ове године постављени су:

у *београд. окр. суду*: за *судију г. Радивоје А. Пачић*, судија за неспорна дела истог суда; а за *судију за неспорна дела г. Тома Х. Микић*, судија истога суда — обојицу по потреби службе;

у *ваљевском првостепеном суду*: за *судију г. Велимир Абдулић*, судија за неспорна дела истог суда; а за *судију за неспорна дела г. Атанасије М. Продановић*, судија истог суда, — обојица по потреби службе;

у *врањском првостепеном суду*: за *судију г. Тома П. Бурђевић*, судија за неспорна дела истог суда; а за *судију за неспорна дела г. Лука Герзић*, судија истог суда, — обојица по потреби службе;

у *зајечарском првостепеном суду*: за *судију г. Никола М. Исаиловић*, судија за неспорна дела истог суда; а за *судију за неспорна дела г. Никола Павловић*, судија истога суда, — обојица по потреби службе;

у *крушевачком првостепеном суду*: за *судију г. Светолик Ђ. Здравковић*, судија за неспорна дела истог суда; а за *судију за неспорна дела г. Тодор Спасојевић*, судија истог суда, — обојица по потреби службе;

у лесковачком првостепеном суду: за судију г. Атанасије Димитријевић, судија за неспорна дела истог суда; а за судију за неспорна дела г. Младен Трајановић, судија истог суда, — обојица по потреби службе;

у лозничком првостепеном суду: за судију за неспорна дела г. Чедомиљ М. Бошковић, судија истог суда;

у неготинском првостепеном суду: за судију г. Драгутин Милићевић, судија за неспорна дела истог суда; а за судију за неспорна дела г. Д-р Ђорђе Бошковић, судија истог суда, — обојица по потреби службе;

у широтском првостепеном суду: за судију г. Миливоје Л. Радвановић, судија за неспорна дела истог суда; а за судију за спорна дела г. Јован Ђ. Бошковић, судија истог суда, — обојица по потреби службе;

у пожаревачком првостепеном суду: за судије г.г. Светозар Теофиловић и Милан П. Дескашев, судије за неспорна дела истог суда; а за судије за неспорна дела г.г. Милета Бељакловић, и Медо Ј. Ђаја, судије истог суда, — све по потреби службе;

у прокупачком првостепеном суду: за судију г. Драгољуб Ђ. Бранковић, судија за неспорна дела истог суда; а за судију за неспорна дела г. Јован Ђ. Јовановић, судија истог суда, — обојица по потреби службе;

у смедеревском првостепеном суду: за судију за неспорна дела г. Здравко М. Јоксић, судија истог суда;

у ужичком првостепеном суду: за судију Милан С. Игросанац, судија за неспорна дела истог суда; а за судију за неспорна дела Др. Коста Петковић, судија истог суда, — обојица по потреби службе; и

у шабачком првостепеном суду за судију г. Петар Ј. Петровић, судија за неспорна дела истог суда; а за судију за неспорна дела г. Стаиридон И. Поповић, судија истог суда, — обојица по потреби службе.

Указом од истог дана постављени су: за судију лозничког првостепеног суда г. Недељко Мутаџић, судија смедеревског првостепеног суда, по потреби службе; а за судију смедеревског првостепеног суда г. Драгомир Р. Павловић, судија лозничког првостепеног суда, — по молби, а

г. Јовану Перуничкићу, писару III класе врањског првостепеног суда, уважена је оставка, коју је поднео на државну службу;

Указом од 5. истог месеца постављен је за судију чачанског првостепеног суда г. Михаило Обрадовић, начелник IV класе окр. врањског, по потреби службе;

Указом од 13. истог месеца постављен је за председника Апелационог суда г. Вучко К. Борђевић, судија Касаационог суда; а стављени су у пензију: г.г. Јован Д. Стефановић, судија Касаационог Суда; Атанасије Милосављевић, судија Апелационог суда; Павле Крстић, судија алексиначког првостепеног суда; Аврам Миљковић, рачуновођа I класе Ђупријског првостепеног суда; Манојло Цветковић, рачуновођа I класе алексиначког првостепеног суда, и Сотир Јовановић, писар III класе горњо-милановачког првостепеног суда;

Указом од истог дана постављени су:

у Касаационом суду: за судије г.г. Стеван Петковић, судија Касаационог суда у пензији, и Никола Петровић, члан Главне Контроле, по потреби службе, и за секретара I класе г. Марко К. Борђевић, судија Апелационог суда, по потреби службе;

у Апелационом суду: за судије г.г. Никола Ђ. Нинић, секретар I класе Касаационог суда, по потреби службе, и Борђе Б. Несторовић, председник алексиначког првостепеног суда, по молби.

у смедеревском првостепеном суду: за председника г. Лука С. Вукомановић, председник зајечарског првостепеног суда, по молби; — за судију г. Богдан Златић, секретар I класе Министарства унутрашњих дела, по потреби службе; за судију за неспорна дела г. Милан С. Нешковић, судија истог суда; и за писара прве класе г. Михаило Цветановић, писар друге класе првостепеног беогр. трговачког суда;

у зајечарском првостепеном суду: за председника г. Јован М. Јовановић, судија неготинског првостепеног суда;

у алексиначком првостепеном суду: за председника г. Војислав Т. Цинцар-Јанковић, судија првостепеног суда за варош Београд; — за судију г. Крста Крстић, секретар прве класе ужичког првостепеног суда. — за писара друге класе г. Милош Константиновић, писар исте класе горњо-милановачког првостепеног суда, по молби, и за писара II класе и вршиоца дужности рачуновође г. Милан Јанковић, писар исте класе и вршилац дужности рачуновође ужичког првостепеног суда, по молби;

у првостепеном суду за варош Београд: за судију г. Михаило Д. Јовановић, судија чачанског првостепеног суда, по молби;

у крагујевачком првостепеном суду: за судију г. Здравко М. Јоксић, судија смедеревског првостепеног суда, по молби;

у неготинском првостепеном суду: за судију г. Богољуб Ст. Павловић, секретар I класе пиротског првостепеног суда; и за писара II класе г. Миладин Мирић, писар III класе истог суда;

у пиротском првостепеном суду: за секретара II класе г. Милорад Р. Дамјановић, писар I класе шабачког првостеп. суда;

у горњо-милановачком првостепеном суду: за судију г. Љубомир Кордић, судија за неспорна дела истог суда; а за судију за неспорна дела г. Божидар Петровић, судија истог суда, — обојица по потреби службе; — за секретара I класе г. Михаило Ристић, секретар II класе истог суда; и за писара II класе г. Иван В. Поповић, бив. судски писар;

у шабачком првостепеном суду: за секретара I класе г. Андрија Петковић, секретар II класе истог суда; и за писара II класе г. Драгомир Вуковић, писар исте класе ужичког првостепеног суда, по молби;

у ужичком првостепеном суду: за секретара II класе г. Младен Грашић, писар I класе смедеревског првостепеног суда, и за рачуновођу I класе: г. Милић М. Гавровић, рачуновођа II класе лесковачког првостепеног суда;

у првостепеном деоградском трговачком суду: за писара II класе г. Владислав Вујовић, писар исте класе алексиначког првостепеног суда, по молби;

у лозничком првостепеном суду: за писара III класе г. Тихомиљ Петровић, писар исте класе крушевачког првостепеног суда, по молби;

у ћупријском првостепеном суду: за судију г. Божидар Ж. Јовановић, судија за неспорна дела истог суда; а за судију за неспорна дела г. Милан Т. Николајевић, судија истог суда, — обојица по потреби службе; и за рачуновођу I класе г. Матија Матић, рачуновођа исте класе пожаревачког првостепеног суда, по молби;

у пожаревачком првостепеном суду: за рачуновођу I класе г. Љубомир Ж. Настић, рачуновођа судски у пензији; и

у лесковачком првостепеном суду: за писара II класе и вршиоца дужности рачуновође г. Петар Јев. Ђурђевић, практикант управе београд. казног завода.

Указом од 17. истог месеца отпуштен је из државне службе: г. Драгољуб Ј. Симоновић, писар III класе крагујевачког првостепеног суда.

Указом од 25. истог месеца постављен је за председника прокулачког првостепеног суда г. Сава Ђукић, начелник IV класе округа крајинског, по потреби службе;

Указом од 27. истог месеца постављени су:

у министарству правде: за начелника II класе г. Димитрије Гавриловић, судија Апелационог суда; и за секретара II класе г. Сава М. Шапчанин, секретар треће класе Касационог суда;

у Касационом суду: за судију г. Јован Николић, начелник II класе министарства правде; и за секретара III класе г. Дра-

гугтин М. Дединац, судија шабачког првост. суда, — обојница по потреби службе; и

у Апелационом суду: за судију г. Владимир Маџаревић, секретар I класе министарства правде, по потреби службе.

Указом од 31. истог месеца отиуштен је из државне службе г. Вељко С. Марковић, судија лесковачког првостепеног суда.

Указом од 10. септембра постављени су: у пожаревачком првостепеном суду: за председника г. Никола Младеновић, председник чачанског првостепеног суда, по молби; и за писара I класе г. Живојин Илић, писар исте класе првостепеног суда за варош Београд:

у чачанском првостепеном суду: за председника г. Стеван Б. Божовић, судија шабачког првостепеног суда;

у шабачком првостепеном суду: за судије г.г. Недељко Мулавић, судија лозничког првостепеног суда, по молби, и Живојин Поповић, судија лозничког првостепеног суда, по потреби службе;

у лозничком првостепеном суду: г.г. Јосиф Ст. Јањушевић, бивши судија првост. суда, и Драгутин Р. Ковачевић, секретар I класе прокупачког првостепеног суда;

у лесковачком првостепеном суду: за судију г. Лука Герзић, судија врањског првостепеног суда, по потреби службе; и за писара II класе г. Живојин Златановић, писар III класе јагодинског првостепеног суда;

у врањском првостепеном суду: за судију г. Тома Х. Микић, судија беогр. окр. суда, по молби; за писара III класе г. Јован Л. Илић, писар исте класе ваљевског првост. суда, по молби;

у београд. окр. суду: за судију г. Милан Николић, судија горњо-милановачког првостепеног суда, по молби; и за писара II класе г. Драгољуб П. Радојловић, писар III класе истог суда;

у првостепеном суду за варош Београд: за писара III класе г. Сава С. Николић, писар исте класе пожаревачког првостепеног суда, по молби;

у прокупачком првостепеном суду: за секретара II класе г. Љубомир Поповић, писар I класе ваљевског првостепеног суда;

у крагујевачком првостепеном суду: за писара I класе г. Петар Вуковић, писар II класе истог суда; и за писара II класе г. Д-р Божа В. Марковић, бивши судски писар;

у горњо-милановачком првостепеном суду: за писара I класе г. Живојин Тошковић, писар исте класе ужичког првостепеног суда, по молби;

у јагодинском првостепеном суду: за писара II класе г. Драгомир Ј. Николић, писар исте класе нишког првостепеног суда, по потреби службе;

у ужичком првостепеном суду: за писаре III класе г.г. Димитрије Луковић, практикант министарства правде, и Петар Јовановић, практикант беогр. окружног суда;

у ваљевском првостепеном суду: за писара III класе г. Љубомир Радосављевић, практикант истог суда; и

у крушевачком првостепеном суду: за писара III класе г. Сава Митровић, практикант првост. беогр. трговачког суда;

Указом од 18. истог месеца постављени су:

у Касационом суду: за ванредног секретара III класе Апелационог суда, а да врши дужност секретара Касационог суда г. Живко С. Иковић, секретар III класе Апелационог суда, по потреби службе; и за писара I класе Милан Струнцилић, писар друге класе Апелационог суда;

у Апелационом суду: за секретара III класе Милан Николић, судија беогр. окр. суда, по потреби службе; — за писара I класе г. Милан Марковић, писар исте класе првостепеног суда за варош Београд, по потреби службе; и за писара II класе г. Драгољуб П. Радојлозић, писар исте класе београд. окружног суда, по потреби службе;

у првостепеном суду за варош Београд: за судију г. Драгутин М. Дедичац, секретар III класе Касационог суда, по потреби службе; и за писара III класе Д-р Василије Јовановић, свршени правник;

у првостепеном београд. окр. суду: за судију г. Коста Костић, судија првостепеног суда за варош Београд, по потреби службе; и за писара треће класе г. Петар Јовановић, писар исте класе ужичког првостепеног суда, по молби;

у првостепеном београд. трговачком суду: за секретара II класе г. Д-р Љубомир Кујунџић, писар I класе Апелационог суда; и за писара II класе г. д-р Божа В. Марковић, писар исте класе крагујевачког првостепеног суда, по молби;

у горњо-милановачком првостепеном суду: за судију г. Андрија Петковић, секретар I класе шабачког првост. суда;

у јагодинском првостепеном суду: за писара I класе г. Драгутин Тимић, писар друге класе истог суда;

у крагујевачком првостепеном суду: за писара III класе г. Тихомиљ Рад. Пејић, писар исте класе смедеревског првостепеног суда, по молби;

у пожаревачком првостепеном суду: за писара I класе г. Михаило Осњановић, писар друге класе истог суда;

у смедеревском првостепеном суду: за писара III класе г. Петар Лазаревић, практикант истог суда, и

у шабачком првостепеном суду: за секретара II класе г. Живојин Попадић, писар I класе истог суда, и за писара III класе г. д-р Милан Дан—Орељ, свршени правник.

Указом од истог дана постављени су:

у београд. окр. суду: за судију за неспорна дела г. Коста Костић, судија истог суда, по потреби службе;

у алексиначком првостепеном суду: за судију г. Драгомир Јовановић, судија за неспорна дела истог суда; а за судију за неспорна дела г. Крста Крстић, судија истог суда, — обојница по потреби службе;

у врањском првостепеном суду: за судију за неспорна дела г. Алекса Кочовић, судија истог суда, по потреби службе; и

у крагујевачком првостепеном суду: за судију г. Милан Стевановић, судија за неспорна дела истог суда; а за судију за неспорна дела, г. Здравко М. Јоксић, судија истог суда, — обојница по потреби службе.

Указом од 29. септембра постављени су: за судију ћупријског првостепеног суда г. Милорад Гр. Гавриловић, судија зајечарског првостепеног суда, по молби; и за судију зајечарског првостепеног суда г. Божидар Њ. Јовановић, судија ћупријског првостепеног суда, по потреби службе.

Указом од 30. истог месеца постављени су: за писара I класе прокупачког првостепеног суда г. Драгослав С. Бошковић, бивши судски писар; — за писара друге класе ужичког првостепеног суда г. Живан Ј. Станковић, писар исте класе чачанског првостепеног суда, по молби; — за писара III класе чачанског првостепеног суда г. Благоје Ј. Митровић, свршени правник, практикант јагодинског првостепеног суда; и за писара III класе ваљевског првостепеног суда г. Радивоје Мирковић, свршени правник, практикант првостепеног београдског трговачког суда.

БРЕТАЊЕ ПРАВОЗАСТУПНИКА

Миленко Сандић, јавни правозаступник за варош Београд умро је 24. јуна ове године.

Кости Томићу, правозаступнику за варош Београд, уважена је оставка, решењем министра Правде од 1. маја ове године.

Решењем министра правде престали су бити вравозаступници:

Г. Алекса Васић, из Београда, решењем мин. правде од 8. августа ове године, пошто је указом од 5. истог месеца постављен за начелника III класе округа топличког; — г. Ђорђе Ненадовић, из Београда, решењем од 16. септембра ове године, пошто је указом од 11. истог месеца постављен за генералног консула III класе у Солуну; — г. Др. Милован Ђ. Миловановић, решењем од 16. октобра ове године, пошто је указом од 11. септембра ове године постављен за изванредног посланика и пуномоћног министра II класе у Букурешту; — г. Павле Маринковић, из Београда, решењем од 15. августа ове године, пошто је 11. јула ове године постављен за министра просвете; — г. Луки Вукомановићу, из Врања, решењем од 26. августа ове године: пошто је постављен за председника зајечарског првостепеног суда; — г. Урошу Гавриловићу, из Зајечара, решењем од 8. августа ове године, пошто је указом од истог дана постављен за председника општинског суда у Зајечару; — г. Петар Марковић, из Лесковца, решењем од 15. септембра ове године, пошто је указом од 11. истог месеца постављен за начелника III класе среза пожешког окр. ужичког; — г. Јеврем Дим. Магацић, из Лознице, решењем од 15. септ. о. год., пошто је указом постављен за начелника I кл. среза бањског окр. нишког; г. Будимир Маршићанин, из Неготина, решењем од 20. септембра ове године, пошто је указом од 18. истог месеца постављен за начелника IV класе округа врањског; — г. г. Василије Митић, из Неготина, Драгутин Нешковић, из Пожаревца, и Милан Влајковић из Шапца, решењем од 31. августа ове године, пошто су се примили државне службе; — г. Петар Ђ. Благојевић, из Ниша, решењем од 6. јула ове године, пошто је постављен за члана управе вароши Београда; — г. Теофило Максимовић, из Пожаревца, решењем од 22. маја ове године, пошто је указом од 5., истог месеца постављен за начелника II класе среза беличког округа моравског — г. Ђорђе Маринковић, из Смедерева, решењем од 18. октобра ове године, пошто се примио државне службе; — г. Милосав Милосављевић, из Туприје, решењем од 24. маја ове године, пошто је постављен за порезника; и г. Милан Вукићевић из Београда, решењем од 16. октобра ове године, пошто је указом постављен за члана II класе управе вароши Београда.

Решењем мин. правде постављени су за правозаступнике,

Г. Вељко Ђ. Рајковић, председник прв. суда у пензији, решењем од 24. јула ове године, при крагујевачком првостепеном

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

суду; — г. Љубомир Живковић, бив. правозаступник, решењем од 16. септембра ове године, за правозаст за варош Београд; — г. Иван Павићевић, бив. правозаст., решењем од истог дана, при неготинском првостепеном суду; — г. Лука Зебић, бив. судски писар, решењем од 21. октобра ове године, при лозничком првостепеном суду; и г. Бенко С. Давичо, писар Главне Контроле у оставци, решењем од 23. истог месеца за варош Београд.

Решењем мин. правде, на основу §. 19. зак. о правозаст., постављени су:

Г. Риста Т. Миловановић, правозаст из Књажевца, решењем од 15. маја ове године, за правозаст. при нишком прв. суду; — г. Владимир Илић, из Лознице, решењем од 27. истог месеца за правозаст. при шабачком прв. суду; и г. Урош Гавриловић, из Књажевца, решењем од 5. јула ове год. за правозаст. при зајечарском повостеп. суду.

ПРАВАЗАСТУПНИЧКИ ИСПИТ

1.

У недељу, 6. маја ове године, полагао је правозаступнички испит г. Бенко С. Давичо, писар Главне Контроле.

Питали су:

г. Милан Ст. Марковић, адв. орд., из грађанског судског поступка, закона о судијама, закона о стецишном поступку и закона о устројству Главне Контроле;

г. Спасоје Радојичић, професор Велике Школе, из трговачког права, меничног права и рударског закона;

г. Гргур Миловановић, професор Велике Школе, из кривичног права са законом, закона о штампи и закона о пороти;

г. Др. Драгутин Мијушковић, судија Касационог Суда, из грађанског права са закоником, приватног међународног права и конвенција; и

г. Арон Нинчић, судија Касационог Суда и заступник председника одбора за испитивање пријављених кандидата за полагање правозаступничког испита, из кривичног поступка и судске медицине.

Деловођа овог одбора био је г. Јован А. Стефановић, писар Касационог Суда.

Писмени задатак, који је био из области грађанског права и који је дао г. Милан Ст. Марковић, гласи:

«Манојло тужи Живана, што неће да му изда тапију од земљишта, које је купио од Живана по уговору и за које му је већ *при куповини* положио половину куповне цене. За доказ поднео је потврђен уговор, из кога се види, да је заиста туженом новац положио.

»Тужени је одговорио: да неће тапију да изда. јер је овим уговором оштећен преко половине.

»По учињеном вештачењу, тужилац је *полагањем у депозит* допунио куповну цену до половине процењене вредности.

»Позива се кандидат, да о тражењу тужиоцем, а с погледом на положену капару, донесе своју пресуду, поткрепљену законским разлозима.»

Одговор кандидатов гласи:

»По I ставу §. 559. грађ. законика, страна која би при третним уговорима била оштећена преко половине има право тражити да се уговор раскине.

»По последњем пак ставу истог законског прописа, питање о томе: да ли има оштећења или не. цени се по обичној вредности предмета у времену, кад је уговор закључен.

»Пошто се вештачком проценом (по §. §. 246—260. грађ. суд. пост.) доказује, да тужилац Манојло, приликом закључења уговора, туженом Живану као продајну цену купљеног имања није платио ни онолико колико половина процењене вредности износи, то по наведеном законском пропису тужени Живан има право да од извршења уговора одустане.

»Та околност, што је тужилац, по учињеном вештачењу, полагањем у депозит допунио куповну цену *до половине* процењене вредности, не може му дати право да закључени уговор у свази одржи, јер би по другом ставу §. 559, грађ. зак. ово право имао само кад би на плаћање потпуне обичне цене пристао, што овде није случај.

»Могло би бити речи о праву тужиоцем на повраћај дате или удвојене капаре, по §. 550. грађ. зак., ну пошто тужилац капаре не тражи, то се уговор има раскинути, а тужилац од тражења испуњења одбити.

»Са ових разлога, с погледом на тач. 4. §. 304. грађ. суд. поступка.

Судим:

да се тужилац од свога тражења одбије с тим да дату суму на име куповне цене има да врати.“

Кандидат је испит правозаступнички положио.

2.

У недељу, 17. септембра ове године, полагао је правозаступнички испит г. Фридрих С. Поис, писар министарства иностраних дела.

Питали су :

г. Милан Ст. Марковић, адв. овд., из трговачког и меничног права са стецишним поступком ;

г. Светислав Станојевић, професор Велике Школе, из крив. суд. пост., полициске уредбе и закона о пороти ;

г. Др. Драгутин Мијушковић, судија Касационог Суда из грађанског и приватног међународног права ;

г. Гргур Миловановић, професор Велике Школе, из кривичног права са законом и закона о штампи ; и

г. Арон Нинчић, судија Касационог Суда и заступник председника одбора за испитивање пријављених кандидата за полагање правозаступничког испита, из грађ. судског поступка.

Деловођа одбора био је г. Јован А. Стефановић, писар Касационог Суда.

Писмени задатак, који је био из области грађанског права и који је дао г. Др. Драг. Мијушковић, гласи :

I

„Алекса Н. има кућу, коју је тако подигао, због малог плаца да мора да отвори један прозор, који је на самој ивици суседног плаца. То је извршио на тај начин, што је у зиду, који се граничи са суседом, на месту где ће бити прозор, начинио један усек и у том усеку отворио прозор. Његовом суседу то је неправо, и, после узалудног опомињања да затвори прозор, он подигне са своје стране заклон, којим га готово сасвим затвори. Алекса протестује против тога и напослетку подигне тужбу. Тужени одговара, да је он био у праву да заклон подигне и шта више да је био принуђен тако да уради, јер је Алекса подигао, онакав порзор *in fraudem legis*.

„Како ће се расправити овај случај по нашем закону и ко, и са којих разлога, има право?“

II

„Приликом регулације извесне улице, општина поткопа јако кућу једног од становника, који услед тога буде принуђен, да

учини знатне издатке око одржања и оправке куће. На захтев, да му општина накнади учињене издатке, општина одговара, да је регулација њена јавна дужност и да према томе она није дужна да даје накнаду, због тога што је само извршила своју дужност. Поведе се спор.

„Како је у овом случају по нашем закону?“

III

„Један сопственик који има две куће једну до друге, од којих једна стоји више а друга ниже, са пролазом између обе, изда ону која је виша под кирију на извесно време. Још пре истека тога рока, кирајџија откаже стан, наводећи да је он позивао сопственика да му са стране оне друге куће подигне ограду, па газда то није хтео учинити, наводећи, да је ограда онај зид којим је подупрто земљиште, на коме је она виша кућа, а где је уједно и пролаз за нижу кућу. Тражење своје, да му се подигне ограда, кирајџија је заснивао на томе, да он иначе није сигуран и да су већ два пута лопови ноћу долазили. Отказ није помогао и кирајџија се пре времена иселио. Настаје питање о накнади.

„Како ће се расправити ово питање?“

IV

„Један господин позивао је неколико пута лекара који га је лечио, да му пошаље рачун за учињене лекарске посете. Лекар није ништа одговарао. По савету једног свог пријатеља, он му напише последњи пут писмо, и у писму га позове, да му или поднесе рачун, у року који му оставља, или му после тога рока неће платити. Лекар, тек после остављеног му рока, поднесе рачун и затражи хонорар.

„Како је овде по закону?“

Одговор кандидатов гласи:

I

„Према §. 341. грађ. закона, закон ограничава право сопствености чије само у оном случају, кад други своје добро, или сасвим или од чести не би могао употребити.

„Како, према постављеном задатку, Алекса Н. кућу своју није могао уживати, није могао употребити да спорни прозор није отворио, он је према горњем законском пропису, имао права отворити спорни прозор.

„Али према §. 349. грађ. закона, такав прозор може служити само за добијање светлости и ваздуха, а не и за изглед.

»Ако је прозор Алексе Н. тако начињен био, да је туженоме сметао у уживању његовог добра, онда је, на основу §. 349. у вези §. §. 15, 214. и 216. грађ. закона, тужени имао права подићи ограду, али само у толико, да закљони изглед тужиоцу, али никако и светлост и ваздух.

»Према томе, ова је ограда таква, да светлост и ваздух у кућу туженог пропушта довољно, пресудио бих: *да се тужени од тражења свога као неумесног одбије.*

»Ако ли је тужени закљонио и светлост и ваздух тужиоцу Алекси, осудио бих га: да ограду уклони, и туженом уживање ваздуха и светлости допусти.«

II

»Према §. 800. грађ. зак., обвезан је на накнаду штете онај који је другоме учини. Од те обвезе, према §. §. 801 и 806. грађ. зак., ослобођава га само то, ако је штета причињена случајем или уживањем свога права, ако границе истог не прекорачи.

»Кад је вршењем регулације општина нанела штету тужиоцу, кад је штета утврђена, онда је, према §. 800 грађ. закона, дужна исту и накнадити, без обзира на одбрану њену, да је регулација њена јавна дужност; јер и ако се она врши у интересу општем, штета појединцу мора бити накнађена, и општина у име целине и са средствима, скупљеним од целине, мора тужиоцу дати у смислу §. 818. грађ. зак., накнаду, која би одговарала величини издатака тужичевих на довођење добра у употребљиво стање, у толико пре, што је тужилац кућу подигао према регулационом плану и што му се вређају већ стечена права извршењем регулације.

»Са тих разлога и §. 31. грађ. зак. пресуђујем: да је тужена општина дужна платити накнаду тужиоцу.«

III

»По §. 680. грађ. зак., уговор закупа закључен је, кад се уговарајуће стране сложе за ствар и цену.

»Према § 681. грађ. зак. закуподавац ствар мора дати кирајници у исправном, употребљивом стању. Да би се свака распра о исправности законог добра избегла, према §. 689 грађ. зак., треба ствари пописати и означити у каквом стању, иначе се аналого §. 690. грађ. зак., претпоставља да су дате у исправном стању.

»Како парничари у овом случају нису предвидели, да на закупном добру треба вршити преправке и доправке, претпоставља

се, да је закупно добро предато туженом у употребљивом стању, да је одговарало циљу своје. Кад је тако, сматра се да је уговор закупа тужилац са своје стране испунио и туженоме је дужност била, да остане у закупном добру до рока, односно да дотле плати закупну цену. Одбрана његова, да је морао уговор раскинути, што је два пута крађен био, неумесна је, јер кућа само треба да је угодна за становање и да одговара томе своје циљу, а заштита од лопова припада полицијској власти, а није дужност закуподавца.

»Како је најзад закупно добро граничило се са другим добром тужиоцем и у толико мање било изложено с те стране саобраћају, разлог туженог у толико пре отпада, и с тога бих осудио туженога на плаћање закупне цене.«

IV

»Овај задатак расправља се с обзиром на 928. б. грађ. зак. да ли је тражење лекарево застарело или не. Застарелост се рачуна од дана визите, односно од дана кад је признао тражење последњи пут.

»Ако је година дана прошла, право на тужбу му застарева и он се одбија, иначе му се има досудити, без обзира на остављени рок у писму,«

Кандидат је испит правозаступнички положио.

3.

У суботу, 14. октобра ове године, полагао је правозаступнички испит г. *Лука Зебић*, бивши судски писар.

Питали су:

г. Милан Ст. Марковић, адв. овд., из грађанског судског и стец. поступка;

г. Светислав Станојевић, професор Велике Школе, из крив. суд. поступка, полицијске уредбе и закона о општинама;

г. Гргур Миловановић, професор Велике Школе, из кривичног права са закоником, закона о пороти и закона о штампи;

г. Арон Нинчић, судија Касационог Суда, из грађанског законика и приватног међународног права; и

г. Др. Стојан Вељковић, председник Касационог Суда и председник одбора за испитивање пријављених кандидата за правозаступнички испит, из трговачког законика са меничним и акционарским и рударског законика.

Писмени задатак, који је био из области кривичног права и који је дао г. Гргур Миловановић, гласи:

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

I

»Нека кандидат одговори и нужне разлоге да на ова питања:

»1. За које ће време застарети дело из §. 91., под в., које се, по последњој допуни законодавчевој, од 6. октобра прошле године, казни затвором од 3 до 10 година?

»2. Да ли се по I одељ. §. 50. крив. законика, судећи нарочито по филолошком значају законског текста, *помагање, да кривца не би казна за какво кривично дело постигла*, казни само као *свршено дело* (delictum consummatum) или и као *покушај* (delictum perfectum) — н. пр. помагао па и помогао, и помагао па немогао помоћи)?

»3. Ако је ко за неко дело *суђен*, па из недостатка довољних доказа *пуштен*, а дозна се доцније, да је пре суђења учинио био још неко *теже* или *лакше* дело од онога, за које је суђен — *да ли ће се и шта радити* тада у смислу §. 709?»

II

»Полицијска власт тужила је, а суд узео под суд Петра Арсића, Јанка Стевића и Живка Симића из Н. среза и округа крагујевачког, што су споразумно домамили на вашар под »вењак« један Илију Микића, свога сељака, у намери да га опију, како би после Петар »покушао срећу« код жене Илине *Симке*, на коју је око бацио, а она, како му се чинило, као да није била »с раскида«, — па затим, услед пијанке и *усреде*, коју је домамљени Илија Петру нанео, рекавши му да је лопов и да као пас трчи за женама, Петар извукао нож, појурio Илију, који је неколико пута, бегалући, оптрчао око стола, позивајући међутим Јанка и Живка да га бране, те напоследку, остављен тако без помоћи и ударен ножем од Петра у десну слабину, посрнуо и пао, а после десетак дана и умро. —

»Све су то тако сва тројица тужена признала и пред судом.

»Петар се бранио и правдао, да је у »пићу« и у раздражености дело учинио, зашта се каје, а Јован и Живко навели су, да они не могу одговарати за то крваво дело, које је Петар учинио, особито кад нису смели да стану пред Петра и да га савлађују, јер би онда они могли да погину.

»Државни тужилац тужио је Петра за хотимично убиство, а Јанка и Живка за дело из §. 51. крив. зак., кад према тач. 2. §. 48. крив. зак. нису ни власти јавили, *нити сами дело сачинили*, а споразумно и заједно довели, домамили Илију на место и хтели га опити зарад извршења извесног недозвољеног дела.

»Нека кандидат, на основу законских разлога, изрече пресуду«.

Одговор кандидатов гласи:

I

»1. По §. 1. казн. зак., преступљена су она дела: за која закон доноси затвор дужи од месец дана и т. д. А по §. 74. казн. зак., сва преступљена за која закон доноси већу казну од године дана и т. д. застаревају за пет година. Па како се и дела из §. 91. в). казне затвором, то без обзира на то што је максимум казне затвора десет година, дела побројана у истом §-у застаревају за пет година. Ово у толико пре што максимум казне по нашем крив. зак. не одређује какво ће дело бити него врста казне“.

»2. По филолошком значају законског текста првог одељка §. 50. казн. зак., за дело помагања кривац се може казнити само онда ако је већ учињено дело (*delictum consummatum*), а не и ако је дело само покушавано, јер у случају покушаја, учинилац није постигао никакве користи, па зато му и помагач нема шта ни чувати. Но ово неће бити права намера законодавца, кад је он првим речима поменутог §-а обухватио поред свих преступљена и сва злочинства, а међутим формална кривична дела (издаја земље, владоаца) казни и при покушају, и то не само учиниоце него и помагаче, а та дела долазе у најтежу врсту злочинства — казне се смрћу — и, што је најглавније, сматрају се као свршена и онда, ако су само и покушана, само ако је предузета ма каква радња којом се започињу таква крив. дела — §. 87. крив. закона“.

»3. У §. 70. а) законодавац изрично каже: *ако је ко осуђен*, а онај који је ослобођен казне из недостатка доказа није осуђен то се у том случају неће примењивати §. 70. а), већ ће се само гледати, да ли то дело, са које се доцније сазнало, није по закону застарело, па ако није, кривац ће се судити и казнити без обзира на то, да ли је оно дело, за које је пуштен из недостатка доказа, веће или мање од доцнијег дела“.

II

»Постоји дело хотичног убиства за оптуженог Петра и то из првог одељка §. 156. казн. зак. за Јанка и Живка нема никаквог кривичног дела, а најмање оног за које их је државни тужилац оптужио. Помагање њихово било је само за такво дело, за које би, кад би баш било и свршено, могао одговарати само опт. Петар и жена убијеног. Они ни по чему нису предвиђали, да ће се догодити убиство, а кад је се оно изненада догодило, они нису могли и имали времена да известе власт, а ни по једном законском пропису нису били дужни да по цену свога живота спрече убиство.

»За оптуженог Петра, овде у овом случају, не може ићи у прилог олакшавна околност из тач. 3. §. 59. крив. зак., јер и ако му је убијени први нанео увреду, лишава се поменуте олакшавне околности за то, што је он — Петар имао намеру да учини крив. дело — браколомство, и да би до тога дошао, сâм, својом кривцом, био узрок што је се ово убиство догодило.

»Према изложеном, а с погледом на добро владање и признање оптуженог, — тач. 4. и 7. §. 59. крив. зак., а на основу §. §. 240. и 241. крив. пост. и §. §. 14., 23. крив. зак. и т. д.

Пресуђујем :

да се оптужени Петар за дело хотичног убиства без предумишљаја казни са дванаест година робије у тешком окуву, која му се казна има рачунати од данас као дана изречене пресуде ; а да се оптужени Јанко и Живко за дело из §. 51. крив. закона ослободе сваке казне као невини«.

Кандидат је испит правозаступнички положио.

Саопштио Д. М. Милојевић.

В Е С Н И К

Честитка Удружења Јавних Правозаступника о рођен-дану Њ. В. Краљице Драге. — Г. Николи Николићу, председнику Правозаступничког Удружења.

Београд

Њено Величанство Краљица благодари Вам на срдачној честитци.

Јелена Петровићева

Двор. Г-ђица Њ. В. Краљице

Његовом Величанству Краљу Александру I.

Смедерево-Виноград

На данашњи дан опште радости, Удружење Јавних Правозаступника у дубокој поданичкој понизности, подноси Вашему Величанству најсрднија честитања рођен дана Њеног Величанства Светле Краљице Драге, са жељом за дуг и срећан живот на опште добро Србије.

Председник Удружења

Никола П. Николић

Нацрт закона о чиновницима грађанског реда. — За израду овог нацрта именовани су: а.) Од стране Краљевске Владе: За

председника г. Димитрије Маринковић министар у пензији; чланове: г. г. Јеврем Андоновић, министар на расположењу и Мика Кр. Ђорђевић, државни саветник. — б.) Од стране свих министара, сем Министра Војног, одређена су ова господа:

Стеван Ловчевић, начелник Министарства Просвете и Црквених Послова; Таса Ј. Миленковић, начелник Министарства Унутр. Дела; Васа Атанацковић, начелник Општег одељења Мин. Грађевина; Стева Поповић, начелник пошт.-телеграфског одељења Министарства Грађевина; Миша Николић, виши инжењер Дирекције Срп. Држ. Железница; Милутин Поповић, члан Пореске Управе; Арон Нинчић, судија Касационог Суда; Миливоје Барјактаровић, начелн. Административ. одељења Министарства Иностраних Дела; Милутин Савић, начелн. Шумарског одељења Мин. Нар. Привреде; и Живојин Перић, ванредни проф. В. Школе.

Нацрт закона о правозаступницима. — Од г. Министра Правде одређена су ова господа актом од 19/VIII-1900: за председника г. Ђорђе Гинић, судија Касационог Суда; за чланове: Милан Ст. Марковић, адв., Веља Тодоровић, адв., Димитрије Гавриловић, начелн. Министарства Правде, и Владимир Мацаревић, судија Апелационог Суда.

Нацрт закона о стечајном поступку. — Г. Министар Правде актом од 19/VIII т. г. одредио је за израду овог нацрта ову господу:

За председника г. Вучка Ђорђевића, председника Апелац. Суда; за чланове: Стевана Петковића, судију Касац. Суда; Косту Јездића, члана Главне Контроле, Спасу Радојичића, проф. Велике Школе, Ђоку Несторовића, судију Апелац. Суда и Николу Николића, адвоката.

Нов министар правде. — Указом Њ. В. Краља од 12 јула ове године постављен је за министра правде Г. Настас Антоновић, дотадашњи инспектор Министар. Унутр. Послова, на место дотадашњег министра правде Г. Ђ. Стефановића, за чијим одступањем неће зажалити ни судска струка ни правозаступнички ред у Србији. — Истим указом постављени су од правника г. г. Ал. С. Јовановић, дотад. председник Апелације за председника Министарског Савета и Министра Спољних Послова; Лаза Поповић касациони судија за Министра Унутрашњих Послова и Павле Маринковић јавни правозаступник и члан управног одбора нашег Удружења за министра Просвете и Црквених Послова.

Одељење за поверљиве полициске послове. — Указом Њ. В. Краља од 22 јула т. год. решено је: да се укине одељење за поверљиве полициске послове у Министарству Унутр. Послова, установљено 5 октобра 1899. год., и да се послови његови предаду полициском одељењу истог министарства.

Прикупљање правних обичаја. — Правничко Друштво на нашој Великој Школи издало је и разаслало питања за прикупљање правних обичаја у нашем народу. Та питања су израђена у главном с наслоном на позната Богшићева питања, а уз савет г. д-ра Драг. Мијушковића, хон. професора Историје Словенског Права и Касац. Судије. — Ми се само можемо радовати овом прегаштву наших младих правника, и ако нам се чини да је томе послу место било пре у семинару.

Измене у Правном Факултету Велике Школе. — 1. За хонорарног професора Велике Школе изабрат је и постављен г. Гл. Гершић, проф. Велике Школе у пензији, с тим да предаје Енциклопедију Права, а уз то и Дипломатско и Консуларно Право.

2. За доценте за *Римско Право* изабрати су и биће, како се чује, постављени г. г. д-р Светозар Нешић, војно-судски капетан II. кл. и д-р Милан Ђ. Миловановић, писар министарства финансија. Осим њих компетовали су за то место г. г. д-р Добр. Арнаутовић, д-р Милан Орељ, д-р Емило Гаврила, д-р Милан Пећанац и Јован Мандил свршени правник.

3. У априлу ове године постављен је за ванредног професора Административног Права г. Јован М. Јовановић, дотадашњи тајник српског посланства у Цариграду; сарадник нашег листа г. Слободан Јовановић, ванредни професор Државног Права, постављен је указом Њ. В. Краља скоро у исто време за редовног професора Међународног и Државног Права.

Војна Академија. — За хонорарног професора *Ратног Права* на вишем курсу Војне Академије постављен је г. д-р Милан Пећанац, писар Министарства Финансија; за наставника правила о војној дисциплини и војног казног законика постављен је г. Веселин Ђ. Миловановић, војно-судски потпуковник. *Војну Администрацију* предаваће сам управник Војне Академије г. ђен. Павле Бошковић, који се и рачуна за најбољег познаваоца науке о војној управи, који је скоро тридесет година предавао у овој школи, пошто ју је изучио у Пруској, и Јован Дамњановић, пуковник у пензији и управник општинске трошарине, предаје као хонорарни професор *групу администрацију*, у нижој школи Војне Академије.

† Професор Планк. Дошавши до скоро крајње границе човекова живота, преминуо је 1. Септембра 1900. год. у Минхену Јохан Јулијус Вилхелм фон Планк, професор минхенског универзитета. Са његовом смрћу угасило је се једно сјајно и светло видело правне науке. У овоме тренутку цео правнички свет нарочито немачки налази се у болним осећајима овога великог

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

губитка. Одајући овим редовима, као некадањи његови ученици, дубоку пошту помену своме старом учитељу, ми се на овако одмереном простору морамо ограничити само на неколико дата, не износећи праву и потпуну слику његова живота и рада, као човека и научника, и његове научне вредности за правну науку.

Планк је се родио 22. Априла (н. ст.) 1817. г. у Гетингену. Овде је и у Јени довршио своје студије. Г. 1841 хабилитирао је се у Гетингену као приватни доцент а 1842 постао је већ редовним професором у Базелу, 1845 позван је у Грајфсвалд, где је до 1850 дејствовао у исто време и као судија Апелационог Суда. Г. 1850. одазвао се позиву Универзитета у Килу а 1867. био је позван на минхенски факултет. Лајпциг је двапут (1872. и 1874. г.) узалуд покушавао да га придобије за се. У Минхену је Планк најпре дејствовао као професор Кривичног Права, Кривичног и Грађанског поступка. Доцније напустио је предавања из Крив. Права и Крив. поступка а зимњим семестром 1894/95. г. завршио је сасвим свој рад као професор и то у 78-ој години живота, пуна научничке славе и богата спољним знацима високог одликовања, од којих да наведемо само његово наименовање за тајног саветника и избор за редовног члана Академије Наука.

Научна радиност Планкова била је и велика и плодносна, како на попришту испитивања научних, тако исто и на пољу учења, као професора са правне катедре. Најглавнија његова дела, из обима строго научног истраживања, ова су: *„Mehrheit den Rechtsstreitigkeiten im Civilprocessrecht“* (1844.), *„Lehre vom Beweisurteil“* (1848.), *„Das Deutsche Gerichtsverfahren im Mittelalter“* (1879) и *„Lehrbuch des deutschen Civilprocessrechts“* (1887 до 1891.). Сва ова дела, као и остали његови радови¹⁾, постала су и остала опште добро свију. Али превага његових ученика била је ипак та, што су Планка и као учитеља могли да упознају. Као такав, он је са финесом израза и кристално јасним начином представе, што га је и као писца одликовало, сједињавао у себи и чар личне љубазности, тако, да не само што је у својим замкама могао духове да одржи, него је умео и срца да придобија.

А да му је ово последње и као човеку у обичном саобраћају са људима увек испало за руком, то ће сваки посведочити, који је имао среће, да му ближе приступи.

Београд, Септембра 1900. г.

Саопштио А. М.

¹⁾ Comentarius de legitimatione ad causam (1837.), systematische Darstellung des deutschen Strafverfahrens auf grundlage des neueren Strafprocessordnung (1857.), Bemerk. z. Entwurf des C. P. O. in Bayern (1862), zur Würdingung der Oldenburgischen Denkschrift (1865.), Über die historische Methode auf dem Gebiete des deutschen Civilprocessrechts (1889.) etc.

Институт за Међународно Право. — Свој осамнаести скуп држао је Институт ове године у Невшатеу у Швајцарској од 4 до 10 септ. (22—28 августа). Прва два дана радило се на измени основних друштвених правила; остало време посвећено је расправи научних питања, која су била на дневном реду, и чије је претресање било приуговорено. Међу овима долазе на прво место питања: *о сукобима између разних законодавстава у погледу на Особно Међународно Право; Права и дужности туђинских држава на случај побуненичког покрета према признатој влади, која је у борби с побуном и Одговорност држава за штету коју трие туђинци, због побуна и грађанских ратова у каквој [земљи.* Ова три питања расправљена су по уобичајеном начину у Институту и о њима су донети закључци. Остала су такође додиривала, али се њиховом решавању није могло приступити, пошто се сматрало да још нису довољно исцрпљена. Институт се уз то изјаснио, да се не може упуштати у расправљање питање *о увозним и извозним забранама у међународној трговини,* које су му у Хагу (1898) били предложили Веснић и Штерк, јер сматра да је то пре политичко-економно него правно питање.

Ми ћемо се постарати да у једном нарочитом чланку изложимо нашим читаоцима рад овог важног научног тела и да им прстом укажемо на његове тековине за Међународно Право. За сад ћемо додати још само толико, да је Институт основао своју нарочиту књижицу, која ће се чувати у Лозани уз државну (кантоначну) књижицу и да је преустројио своје управно тело. Уз то је заслужни главни тајник, Ернест Лер (Лозана), који је скоро десет година био душа Института уступио због преоптерећености другим службеним и научним пословима своје место белгиском сенатору Декану (Decamps), који је изабран за ово место на шест година. — Идући свој скуп држаће Институт у Брислу, по свој прилици прве године новог столећа.

Листово Кривично Право. — Нашим читаоцима је јамачно познато име Франца Ф. Листа, уредника познатог часописа „Zeitschrift für die gesammte Strafrechtswissenschaft“, који излази у Берлину већ двадесет година, и данашњег професора Кривичног Права ва свеучилишту у Берлину. Његово дело *Кривично Право* се може с пуно разлога сматрати за најбољи уџбеник своје врсте не само у немачкој, него у опште у стручној књижевности. То дело је преведено на српски, дато је у штампу, и изаћи ће у две књиге као издање нашег Министарства Просвете. Оно је допуњено с обзиром на наш казнени законик, а уз то ће му на крају бити додат у преводу и Казнени Законик за Немачку. —

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Ово дело је, уз сарадњу г. г. д-ра Боже Марковића Гл. Регнеровића, превео и допунио уредник нашега листа.

Српска Задруга. — У часопису „Forschungen zur Social- und Wirthschaftsgeschichte“ што излази у Берлину проучава Ј. Пајскер друштвену и економску историју Славена. Од његових расправа по овом предмету изашле су ту скоро две: *К Историји Славенског Плуга* и *Старославенска жуџа*. Ове године излази његова опсежна расправа *О Српској Задрузи*, од које је био добар послати нам један велики део, из кога видимо, да је он ушао у ствар с гледишта социолошког и економског, како то до сад није нико учинио. — Скрећући још за сад пажњу наших читалаца на ову знамениту расправу. Ми ћемо се постарати да им о њој проговоримо више и опширније, док је целу будемо имали пред собом.

Застарелости у данашњем руском праву. — Апелациони судија из Харкова у Русији, Г. Август Левенштим, држао је 21 јуна ове године у берлинском Међународном Друштву за Упоредне Правне и Друштвене Науке о извесним застарелостима у данашњем руском праву, износећи поједине слике из Културног и Правног Живота у Русији. — Тако правно постоји још и данас забрана да се цару и другим великодостојницима предају молбе у цркви. Одредба по којој је за разговор у цркви била прописана новчана казна (1918) није била довољно снажна, да овом злу стане на пут, те је доцније (1749) прописано, да се брбљивцима ставља бучук на главу. — Многи медицински закони су пореклом из XVIII столећа. Александар II није доспео ништа да уради на овоме пољу. Нарочито овде падају у очи §§ 112, 24 и 569 закона, којима се лекарима, апотекарима и причаљама наређује да увек буду трезни. — Из кривично-правних одредаба истиче предавач нарочито ону, по којој по тада царске општине неће више одговарати за законске прекршаје својих грађана. Дотле је дакле ова одговорност постојала, и то било на основу обичајног права било пак на основу ранијих писаних закона. — Данашњи казн. поступак прописује у § 14 да се нико не може казнити без правно важне пресуде. Међутим родитељи могу по Грађанском Законику казнити своју децу 2—4 месеца затвора, ако ова нису у правној служби. И тек је ту скоро Сенат решио, да се ни ово не може чинити без судске пресуде. — Црква је још 1684 успела да се забрани маскаре на бадње вече и преко недеље по Божићу као преостаци старинског незнабожачког живота. У истом закону остала је међутим одредба, по којој су допуштени пирови под копренама у затвореним просторима. Тада је такође прописан (1721) да се казне купањем у хладној води они, који би преспавали јутрење стране недеље, забрањује се такође хрвање и пе-

свичаче, и ако је то била једна од најпријатнијих забава у свима слојевима руског друштва, па чак и свештенства. И ако је овај закон још од 1684 године, народ се придржавао својих обичаја, нарочито зими и на леду, све до половине нашег столећа, докле се нису у неколико измениле и саме нарави. — Најпосле су изнете још извесне застареле одредбе о сарањивању мртваца, нарочито с обзиром на самоубице.

Кнез Михаило и његове мисли о Балканском Савезу. — Г. д-р Мил. Р. Веснић држао је на Конгресу за Дипломатску Историју у Хагу (Август 1898) предавање, које је пролетос објављено у *Annales Internationales d'Histoire* под насловом: *Le Prince Michel Obrenovitch et ces idées sur la Confédération Balcanique*. Како смо сазнали, ово ће предавање изаћи ускоро и на српском језику.

Заштита електричне својине. — На овогодишњој изложби у Паризу, између осталих, одржао се и *међународни конгрес за електрицитет*. (Congrès international d'électricité) од 5. до 12. Августа. Последња питања којима се тај конгрес занимао тичало се *заштите својине електрицитета* (la question de la propriété de l'énergie électrique). Питање то изнео је пред конгрес г. Ђ. Станојевић, проф. физике на нашој Великој Школи. Из стручнога часописа: *Revue générale des Sciences* у коме је публикован le compte-rendu рада овога конгреса, видимо место које се односи на поменуто питање.

»Г. Станојевић истиче питање о својини електрицитета и изражава жељу да поједине државе заштите и ову својину као и остале.

»Дуга дискусија повела се о томе између г. г. Ayrton-a (Енглеска), Columbo-a (Италија), Darceq-a (Француска), Eric Gerard-a (Белгија), Maillard-a (Амер. Савезне Државе), Postel Vipaу-a (Француска), Станојевића (Србија).

»После ових говора, г. Mascart ставио је на гласање ову резолуцију, која је усвојена већином гласова:

Мислимо да ће наше правнике интересовати ова резолуција, и зато је и саопштавамо.

Одговорност директора железнице. (Одлука 11-ог одељења сенског кривичног суда у Паризу.

Кад државни тужилац због каквог несрећног случаја на железници, оптужи механичара или скретничара, публика протестује и пребацује суду да увек гони и казни оне, који су најмање плаћени. 11-то одељење кривичног суда уводећи нову теорију, врло неповољну за шефове експлоатације великих компанија, решило је

да је директор метрополитене у Паризу, лично одговоран за то што његови органи нису следовали наредби железничке полиције.

Господин Маршал, директор, метрополитене, оптужен је за то, што се није водио рачун о наредби г. Лепина, да само 20 путника могу стајати у вагону. Полиц. агенти констатовали су, да је преко одређеног броја било 10, 15, 20 па и 30 особа.

Може ли директор компаније кривично одговарати за иступе или преступе, које његови потчињени ураде? Може, одговорио је државни тужилац. Не може, доказивао је бранилац оптуженог.

Ми окривљујемо г. Маршала и само њега рече државни тужилац; јер као директор метрополитене није требао само да изда наредбу, него је требао да учини све што је потребно, да те наредбе буду и извршене. Он је истина на станицама прилепио објаве, којима забрањује железничком особљу да пушта у кола путнике, преко оног броја, који је одредио префект полиције, — али опет се веома радовао, кад је видео препуњене вагоне. Он је издао наредбу знајући, да се она неће слушати, а за то је најбољи доказ што није имао довољно особља да спречи навалу у вагоне.

Бранилац је доказивао, да је нелогично оптуживати директора, а не онога органа који је то дело учинио и који би се могао бранити. — Ако је морао да уступи испред бујне навале нестрпљиве светине, што је случај код већине садашњих иступа, ако није могао да одоле тој сили, нема ни злочина ни преступа ни иступа. Шта о свему томе зна директор компаније! Ви правите протоколе саслушања, не казујући му ни то, на којој је станици примећено да има више путника, но што је дозвољено. Па како се може бранити?

Г. Маршал упутио је особљу распис о полиц. наредби због које је дошао пред суд. Директор експлоатације од своје стране на станицама је прилепио ту објаву с претњом, да ће бити кажњен сваки онај орган, који се исте не придржава. Шта се могло више учинити?

Бранилац је даље показао оне чудне последице, којима води овај систем државног тужиоца. Ако директори великих компанија, железница, омнибуса, кола и т. д. морају одговорати за све кривце, које почине сви њихови органи, они ће вечно бити у поврату, вечно оптуживани и стављени у затвор. Да могу корисно управљати својом индустријом, мораће узети такве људе — као што су одговорни уредници новина, који ће само носити титулу директора, а чија ће једина дужност бити, да иду у затвор.

Суд се на то није обзирао, него је изрекао пресуду у којој су главни разлози:

Неоспорно је правило, да оступајући од општег начела, по коме казна постиже само учиниоца казнимог дела, сваки онај који врши какву радњу регулисану полицијским наредбама може бити осуђен на оне казне, које су законом прописане за непослушност, његову личну или његових потчињених, јер је његова дужност да издаје налоге, у свему саобразне оним правилима, која важе за његову индустрију, и да се лично стара да се изврше све оне дужности, које су му прописане наредбама и правилима. — Директор индустријског и трговачког предузећа, за које су прописана правила, мора лично вршити и настати да се у свему поступи по прописима изданим рад чистоте и јавне сигурности, и лично је одговоран за преступе. Његова одговорност не потиче само из позитивног факта, сарадње него већином из негативног факта не чињења. — Да је друкче, да се на директоре и шефове индустрије или предузећа могу применити правила само грађанске одговорности, а никакве друге, значило би бацати сву одговорност на потчињене органе који за те преступе нису одговорни јер су немоћни да то поправе, и који су већином непознати, те не могу да се пронађу, што би опет поред других непријатних последица имало и ту да државну власт учини са свим немоћном и да од јавне оптужбе одузме сваку гаранцију, што је опет од највеће штете за јавну сигурност.

Суд је осудио г. Марешала на новчану казну од 16 динара.

Н. Кап.

ЧИТАОЦИМА БРАНИЧА

Свеске Бранича за октобар, новембар и децембар изаћи ће из штампе уједно у току последњег месеца у овој години.

У исто време и упоредо с њима даће се у штампу и заостале свеске од прошле године, које уредништво дугује својим претплатницима.

Одговарајући на тај начин са своје стране потпуно својој дужности, ми сматрамо да имамо право ишчекивати да се и наши повереници и претплатници одазову својој дужности, те да нам заосталу претплату што пре пошљу, како би бар од нове године лист могао уредно и без икаквог задржавања излазити.

Аранђелов дан 1900.

Власништво и уредништво
„Бранича“.